

JAMHUURIYADDA SOMALILAND
WASAARADDA HORUMARINTA KHEYRAADKA BIYAHA

MASHRUUCA ABAARTIR.

QAAB-DHISMEEEDKA MAAMULKA DEEGAANKA IYO BULSHADA
(QDHMDB)

NUQULKA UGU DAMBEEYA

DIB LOO EGAY

JUUN, 2024

TUSMO

TUSMO	II
ERAYO LA SOO GAABIYEEY	VII
WARBIXIN KOOBAN	X
Sharaxaadda Mashruuca	x
Ujeedooyinka iyo Mabaadi'da uu ku qotomo Habraaca Deegaanka iyo arrimaha Bulshada	11
Khatarta iyo Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada	14
Habka Qiimeynta Deegaanka iyo Bulshada	15
1. HORDHAC	16
1.1 Dulucda	16
1.2 Faahfaahinta Mashruuca	17
2. Qaab-dhismeedka Maamulka Deegaanka iyo Bulshada (QDHMDB)	22
2.1 Ujeeddada iyo Baaxadda QDHMDB.....	22
3.2.4 Barnaamijka La qabsiga Qaranka ee Waxqabadka Isbedelka Cimilada (BQLQW) 2013	25
3.2.5 Xeerka Shaqada ee 1972	25
3.2.6 Xeerka Ciqaabta Soomaaliyeed ee 1962	26
3.2.7 Xeerka Qaybinta Dhulka Magaalooyinka ee 1973kii	26
3.2.8 Sharciga Dhulka Beeraha (1975)	26
3.2.9 Xeerka Qoyska ee 1975	26
3.2.10 Siyaasadda Qaran ee Jinsiga Soomaalilaan (Somaliland) (2016)	26
3.2.11 Siyaasadda Isbeddelka Cimilada Qaranka, 2020	27
3.2.12 Siyaasadda Deegaanka Qaranka (2020)	27
3.2.13 Sharciyada Qabyada ah iyo Siyaasadaha kale	27
3.2.14 Awoodda hay'adaha maaraynta deegaanka iyo qaybaha kale ee khuseeya	Error! Bookmark not defined.
3.3 Axdiyada iyo Heshiisyada Caalamiga ah ee lagu dabaqi karo	29
3.4 Heerarka Deegaanka iyo Bulshada ee Baanka Adduunka	30
Jadwalka 2aad: (BA) Heerarka Deegaanka iyo Bulshada ee lagu dabaqi karo mashruuca ABH	30

3.5 Kooxda Bangiga Adduunka ee Tilmaamaha Caafimaadka Iyo Badqabka Deegaanka(TCIBD).....	34
3.6 Falanqaynta farqiga/Gap Analysis	34
4. SALDHIGGA DEEGAANKA IYO BULSHADA	35
4.1.6 Nidaamyada deegaanka	40
4.1.7 Isbeddelka Cimilada ee hadda iyo la saadaalinayo iyo isbeddelka	40
4.1.8 Saamaynta isbedelka cimilada ee qaybta biyaha	41
4.2 Aasaaska Dhaqaalaha Bulshada.....	42
4.2.1 Tirakoobyada dadwaynaha.....	42
4.2.2 Dhaqaalaha Soomaalilaan (Somaliland) iyo heerka faqriga	42
4.2.4 Ururka Bulshada, iyo kooxaha qowmiyadaha	43
4.2.5 Shaqada iyo Shaqaalaynta.....	44
4.2.6 Arrimaha Dhulka.....	44
4.2.7 Hiddaha Dhaqanka	44
4.2.8 Amniga iyo Colaadaha Deegaanka	45
4.2.9 Nuglaanta iyo Ka Saaridda Bulshada.....	45
4.2.9.1 Kooxaha kale ee danyarta ah.....	46
KHATARAHA SUURTAGALKA AH EE DEEGAANKA IYO BULSHADA,SAAMEYNTOODA IYO HALBEEGYADA LAGU YAREYN KARO	49
5.1 Heerarka Khatarta Deegaanka iyo Bulshada	50
Shaxda 4: Qaybaha, qayb-hoosaadka iyo hawlaha muhiimka ah.....	50
5.3 Khatarta Bulshada iyo Saamayntooda	53
<i>Shaxda 5: Khatarta Deegaanka iyo Bulshada ee Suurto gal ah iyo Saamaynta iyo tallaabooyinka yaraynta</i>	54
6. NIDAAMKA DIYAARINTA, DIB U EEGIDDA, CADDAYNTA, IYO DHAQAALINTA QALABKA ESF.....	64
6.1.1 Tallaabada 1: Baadhitaanka Deegaanka iyo Bulshada.....	65
6.1.2 Tallaabada 2: Meelaynta Kala Soocida Khatarta DEGAANKA IYO BULSHADA	65
6.1.3 Tallaabada 3: Qiimaynta Deegaanka iyo Bulshada	65
6.1.4 Tallaabada 4: Dib u eegis iyo Ansixinta.....	66
6.1.5 Tallaabo 5: Ka-qaybgalka Daneeyayaasha, La-tashiga Dadweynaha iyo Shaacinta	66
6.1.6 Tallaabada 6: Hannaanka Cabashada	67
Qaab dhismeedka iyo hababka gudbinta Cabashada (Tabashada)	67
6.2 doorarka masuuliyadaha iyo Korjoogteynta qorshayaasha.....	69
6.2.1 Korjoogteynta khatarta Deegaanka iyo bulshada iyo saameeynta tilmaamayaasha yaraynta	69
6.2.2 Waajibaadka iyo Doorarka korjoogteeynta	69
7.1 Unugyada Hirgelinta Mashruuca.....	70

Unugga Hirgelinta Mashruuca Gobolka PIU Shaqaalaha mashruuca waxaa laga keeni doonaa dawladda ama waxaa la shaqaaleysiin doonaa lataliye ama shaqaale iyada oo loo marayo hanaan tartan leh. La-taliyeyaal dheeraad ah oo maxalli ah iyo kuwo caalami ah ayaa la shaqaaleysiin doonaa si ay u taageeraan PIUs iyo NPCU haddii loo baahdo. Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha NPCU waxay sidoo kale shaqaaleysiin doontaa hay'ad xoojisa tayada si ay u bixiso taageero karti oo dheeraad ah iyo qandaraasleyaal madax-banaan (dhinac saddexaad) si ay u caawiyaan kormeerida mashruuc-hoosaadka inta lagu jiro

dhismaha. Awoodda PIUs iyo NPCU waxaa kor loo qaadi doonaa iyada oo loo marayo tababarka shaqada iyo la-talinta shaqaalaha farsamada ee ka shaqeeya Bangiga iyo ilaalinta kooxaha kale ee mashruuca.	71
179. Unugyada Hirgelinta Mashruuca Gobolka ee PIUs ayaa bixin doona mas'uuliyadda guud ee ilaalinta ku dadaalnaanta, iyo u hoggaansanaanta la socodka. Intii lagu guda jiray kulamadii lala yeeshay Khabiirada Deegaanka iyo Bulshada ee Baanka Adduunka, Unugyada Hirgelinta Mashruuca Gobolka PIUs waxaa lagu dhiirigeliyey inay magacaabaan shaqsiyaad, kuwaas oo u qalma oo hawsha ka soo bixi kara, sida Deegaanka iyo Bulshada Takhasusyada mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH ee heer Gobol iyo heer Federaal. Gaar ahaan, marka la eego ESRM ee qaybaha mashruuca, Unugyada Hirgelinta Mashruuca Gobolka ee PIUs ayaa mas'uul ka noqon doona isku-dubbaridka aqoonsiga, xallinta iyo la socodka xaaladda dhammaan arrimaha Deegaanka iyo Bulshada iyada oo loo marayo meelaha ugu muhiimsan ee ilaalinta	71
180. Marka la eego Maareynta Khatarta Deegaanka iyo Bulshada ESRM, Unugyadda Hirgelinta Mashruuca Gobolka PIUs waxay:	71
i. i. Magacaabo khabiir joogta ah oo ku takhasusay maareynta khatarta deegaanka kaasoo hogaamin doona la socodka qandaraaslayaasha Maareynta Deegaanka iyo Bulshada ESMP.....	71
ii. Dooro khabiir joogta ah oo ku takhasusay maareynta khatarta bulshada	71
iii. iii. Magacaabo barta amniga ee heer maamul goboleed DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S);	71
iv. Hubi u hoggaansanaanta hannaanka deegaanka iyo bulshada ee Baanka Adduunka ESF iyo sharciyada kale ee khuseeya dalka sida ku jira hannaanka Maamulka Deegaanka iyo Bulshada ESMF;	71
v. Hubi in dhammaan adeeg bixiyeyaasha lagu wargeliyey mas'uuliyadhooda ku aaddan u hoggaansanaanta maalin laha ah ee hannaanka Deegaanka iyo bulshada ESMF;	71
vi. Taageerida habsami u socodka iyo hirgelinta mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH;	71
viii. Hayso diiwaanada khuseeya ee la xidhiidha maaraynta khataraha Deegaanka iyo bulshada Degaanka Iyo Bulshada , qiimaynta saamaynta, caddaynta la-talinta iyo diiwaanka cabashooyinka oo ay weheliso dukumeentiyada tallaabooyinka maaraynta ee la fuliyey;	71
ix. Hormuud ka noqo baaritaanka dib u eegista qabyada ah ee Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada ESIA/ Qorshaha Maaraynta Deegaanka iyo Bulshada ESMP ee dawladda, ka helida faallooyinka daneeyeyaasha inta lagu jiro dhegeysiga dadweynaha ee Adkeysifa Biyaha Hoose Abh;	71
x. Same hoggaan guud inta lagu jiro shirarka wadatashiga dadweynaha ee lala yeelanayo daneeyeyaasha Adkeysifa Biyaha Hoose Abh ee muhiimka ah, si ay u helaan taageeradooda/ wadashaqeyntooda/fahamkooda jihada siyaasadeed ee la dejiyey; iyo 71	
xi. xii Hubi in fulinta mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH uu waafaqsan yahay dhammaan sharciyada iyo siyaasadaha khuseeya.	71
81. Qaab-dhismeedka hay'adaha waxa lagu sheegay sawirka 6.	72
.....	72
7.2 Doorka gaarka ah ee Shaqaalaha Mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH DEGAANKA IYO BULSHADA	72
7.5 Doorka iyo Waajibaadka Baanka Adduunka	74
185. Bangiga Adduunka:.....	74
7.7 Cusbooneysiinta ESMF.....	75

187. ESMF-tan waxa loo isticmaali doonaa baadhista mashruucyo-hoosaadyo iyo hage ahaan diyaarinta, dib u eegista iyo ansixinta agabka qiimaynta deegaanka (ESIA iyo ESMP). Waxa kale oo ay noqon doontaa tixraac ku saabsan hirgelinta mashruuc-hoosaadyada iyo ESMP-yadooda. Maaddaama ay jiri karaan horumarro cusub, hab-raacyo ama sharciyo qaran oo la soo saaray ka dib oggolaanshaha (ESMF) iyo ku dhejinta degelka Bangiga Adduunka, ESMF waxaa laga yaabaa inay u baahato inay dib u cusbooneysiiso waqti ka waqti.....	75
7.8 Shaacinta Qalabka Ilaalada.....	75
188. Hanaanka Maareynta Deegaanka iyo Bulshada ESMF ayaa la diyaariyey iyada oo lala tashanayo dhinacyada ay khuseyso ee Soomaalilaan (Somaliland). Nuqullada ESMF-tan iyo aaladaha kale ee ilaalinta ee la sameeyey goor dambe (ay ku jiraan Qorshaha Ka-hortagga iyo Jawaab-celinta SEAH, LMP iyo ESMPs), ee loo diyaariyey mashruuc-hoosaadka lagu maalgelinayo mashruuca, waa in lagala tashadaa oo la shaaciyaa iyada oo la raacayo xeerarka dalka ee khuseeya iyo Bangiga Adduunka HEERARKA DEEGAANKA IYO BULSHADAs Soo koobida agabka ilaalinta ayaa loo tarjumi doonaa af-Soomaali waxaana lagu shaacin doonaa dhammaan goobaha mashruuca. Bangiga Adduunka ayaa ku dhejin doona dukumeenti la ansixiyey boggiisa internetka.	75
Shaxda 7 waxa ay soo bandhigaysaa miisaaniyad tilmaame ah oo lagu fulinayo ESMF.	75
Shaxda 7: Qiimaha tilmaamaya ee hirgelinta DEGAANKA IYO BULSHADA (USD)	76
Shaxda 8: Dhaqdhaqaaqyada dhisidda awoodda ee la qorsheeyey.....	76
9. KORMEERKA, QIIMEYNTA IYO WARBIXINTA	77
Shaxda 9: Qorshaha M&E ee ESMF (waa in kharash lagu bixiyo).....	78
9.1Warbixinta Shilka iyo Dhacdooyinka	81
195. Warbixinta dhacdada waxay raaci doontaa habka lagu tilmaamay Jaantuska 7.....	81
Lifaaqooyinka	84
Lifaaqa1. Liiska hubinta ee Baarista Bay’adda iyo Bulshada (foomkan waa la cusboonaysiin doonaa ka hor inta aan la bilaabin hirgelinta mashruuca. Tan waxa ku jira cusboonaysiinta marka loo baahdo si loo muujiyo arrimaha/saamaynta/khatarta imaan karta.....	84
Mashruuc hoosaadka:	84
liffaqa 2: tilmaamaha dulmarka ee qorshah maamulida bulsho iyo bii, adda iyo tusaalaha cabirka kaabayaasha biyaha Ee QMB (waa in lal qabsadaa ayn kujirtaa mashruuca)	87
Lifaaqa 3: Tilmaamaha dulmar ee qiimeeynta arrimah saameeynta kuleh bulsha iyo bii,ada	94
Lifaaqa 4. Dulmarka badqabka warbixinta qondaraas hoosaadka	96
Lifaaqa 5. Qorshaha kor joogteynta calaamadaha deegaan ahaan iyo khataraha bulsho saameyntooda yareeynteeda	101
liffaqa 6: dabagalka Xog- uruurinta (iyada oo la isticmaalaayo (Kobotoolbox)	112
5D. MEEQA QOF AYAA LOO BAAHDAY IN JIR AHAAN LOO BARAKICIYO (LOO WAREEJIYO)	115
XAALADAHA QOYSKA FADLAN KU DAR TIRADE DADKA IYO QAAB NONOLKOODA	115
.....	115
Lifaaqa 7. Hidaha iyo dhaqanka- Habka fursad raadinta	117
Lifaaqa 8: Tixraaca Shaqo ee Maamulida iyo taageerida khataraha amni	119
2.2 Baaxada	122
2.2.1 Falanqeynta khataraha amni	122
2.2.2 Qorshaha Horumarinta maamulka amniga	124
2.2.3 fulinta qorshaha maamulida amniga (SMPs).....	124
2.2.4 sii wadida ka talinta mashruuca si guud maamulka amniga	124
Warbixinta latalinta iyo wakhtigeeda.....	125

Isreebreebka	125
Lifaaqa 9: waxyaabaha ka soo baxay latashiyada saamileeyda	127
Kasoo qayb-galayaasha	127
faalooyinka/doodaha	131

LIISKA JADWALKA

Jadwalka 1aad: Xeerarka Puntland oo Kooban, Siyaasadaha, Istaraatiijiyadaha, Xeerarka iyo Qaab-dhismeedka Hay'adaha Puntland 150**Error! Bookmark not defined.**

Jadwalka 2aad: Heerarka Deegaanka iyo Bulshada (BA) ee lagu dabaqi karo mashruuca GW4R... 150**Error! Bookmark not defined.**

Jadwalka 3aad: Falanqaynta farqiga u ah BG iyo Siyaasadaha JSL, Sharciyada & xeerarka khuseeya (QDHMDB) 150**Error! Bookmark not defined.**

Jadwalka 4aad: Qaybaha, qayb-hoosaadka iyo hawlaha muhiimka ah 150**Error! Bookmark not defined.**

Jadwalka 5aad: Khatarta Deegaanka iyo Bulshada ee suurtagalka ah iyo saamaynta iyo tallaabooyinka yaraynta 151**Error! Bookmark not defined.**

Jadwalka 6aad: Doorarka iyo mas'uuliyadaha Wasaaradaha, Waaxyada, Hay'adaha kale ee dawladda ee hirgelinta (QDHMDB) 151**Error! Bookmark not defined.**

Jadwalka 7aad: Kharashyada tilmaamaya hirgelinta DB (USD) 151**Error! Bookmark not defined.**

Jadwalka 8aad: Dhaqdhaqaaqyada dhisidda awoodda ee la qorsheeyey 152**Error! Bookmark not defined.**

Jadwalka 9aad: Qorshaha (QDHMDB) M&E(waa in kharash lagu bixiyo) 152**Error! Bookmark not defined.**

LIISKA SHAXDA

Sawirka 1: Khariidadda Hydrogeology ee Soomaalilaan (Somaliland) (http://earthwise.bgs.ac.uk/index.php/Hydrogeology_of_Somalia **Error! Bookmark not defined.**

Sawirka 2: Khariidad muujinaysa jardiinooyinka deegaanka ee Soomaalilaan (Somaliland), dhir-beeraadaha iyo meelaha la ilaaliyo 152**Error! Bookmark not defined.**

Sawirka 3: Cimilada billaha ah ee heerkulka celceliska iyo roobabka ee Soomaalilaan (Somaliland) 1991-2020... 152**Error! Bookmark not defined.**

Sawirka 4: Dhacdooyinka faqriga ee kooxaha dadweynaha 153**Error! Bookmark not defined.**

Sawirka 5: Habka cabashada ee mashruuca 153**Error! Bookmark not defined.**

Sawirka 6: Qaab dhismeedka Hay'adaha 153**Error! Bookmark not defined.**

Sawirka 7: Habka warbixinta dhacdada 153**Error! Bookmark not defined.**

ERAYO LA SOO GAABIYAY

DHOOE	Dhulka Oomanaha iyo Oomane-u-Ekaha
SHBB	Shuban Biyood Ba'an
UKTB	Ururka Ku Tiirsan Bulshada
HA(BA)	Horumarka ay wadaan Bulshada
BKA	Buugga Kordhinta awoodda
UBR	Ururka Bulshada Rayidka
AG	Agaasimaha Guud
TCIBD	Tilmaamaha Caafimaadka iyo Badbaadada Deegaanka
QBDIB	Qorshaha Ballanqaadka Deegaanka iyo Bulshada
QSD	Qiimaynta Saamaynta Deegaanka
QDHDB	Qaab-dhismeedka Deegaanka iyo Bulshada
QSDIB	Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada
QKWDHDIB	Qalabka Warbixinta Dhacdooyinka Deegaanka iyo Bulshada
QDHMDB	Qaabdhismeedka Maamulka Deegaanka iyo Bulshada
QMDB	Qorshaha Maamulka Deegaanka iyo Bulshada
HDB	Heerarka Deegaanka iyo Bulshada
HCB	Hay'adda Cuntada iyo Beeraha
NCR	Nuglaasho, Colaad & Rabshado
GFG	Gudniinka Fircooniga ah ee Gabdhaha
JSL	Dawladda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland)
HWB	Horumarinta Waraabka Beeralayda
DHWCA	Dhaqanka Warshadaha Caalamiga ah ee Adduunka
RKSJ	Rabshadaha Ku Salaysan Jinsiga
WGG	Waxsoosaarka Guud ee Gudaha
GC	Gaaska cagaaran
NMJ	Nidaamka Macluumaadka Juqraafiga

HC	Hanaanka Cabashada
AXC	Adeegga Xalinta Cabashada
ABH	Adkeysiga Biyaha Hoose
ABHGA	Adkeysiga Biyaha Hoose ee Geeska Afrika
HF	Hay'adda Fulinta
UHC	Ururka Horumarinta Caalamiga ah
XKBG	Xarunta Kormeerka Barakaca Gudaha
DB	Dadka Barakacayaasha ah
UCM	Ururka Caalamiga ah ee Maaliyadda
UGHA	Urur Goboleedka Horumarinta Afrika
USHA	Ururka Shaqaalaha Adduunka
UDIC	Ururka Dawladdaha ee Isbadalka Cimilada
MDHM	Maalgelinta Dhaqaale ee Mashruuca
AIDHK	Aagga Isku-dhafka ah ee Kuleylaha
QMSH	Qorshaha Maamulka Shaqaalaha
WWH	Wasaaradaha, Waaxyaha iyo Hay'adaha
WDIC	Wasaaradda Deegaanka iyo Isbadalka Cimilada
WTKHB	Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha
WM	Wasaaradda Maaliyadda
BQLQW	Barnaamijka Qaranka ee La qabsiga Waxqabadka
TQLG	Tabaruc Qaran ee La Go'aamiyey
QHQ	Qorshaha Horumarinta Qaranka
UADA	Urur aan dowli ahayn
UIMQ	Unugga Iskuduwidda Mashruuca Qaranka
UHM	Ujeeddada Horumarinta Mashruuca
SUQS	Suurtogalnimada Uumi-qaadista Sannadlaha ah
BCSH	Badbaadada iyo Caafimaadka Shaqada
SH	Siyaasadda Hawlgelinta

UHM	Ujeeddada Horumarinta Mashruuca
SHKSCI	Shabakadda Kormeerka Soo Celinta iyo Ilaalinta
GHM	Guddiga Haga Mashruuca
HTKHDDP	Hay'adda Tamarta iyo Khayraadka Dabiiciga ah ee Dawladda Puntland
QHDD	Qorshe Hawleedka Dib-u-dejinta
QDHSDD	Qaab-dhismeedka Siyaasadda Dib-u-dejinta
MRV	Machadka Rift Valley
KFGXDH	Ka Faa'iidaydiga Galmada Xadgudubka iyo dhibaatynta
QIDB	Qiimaynta Istiraatiijiyadeed ee Deegaanka iyo Bulshada
UHMMG	Uungga Hirgelinta Mashruuca ee Maamul-Goboleedka
HHW	Hadafka Horumarka Waara
BHQM	Barnaamijka Horumarinta ee Qaramada Midoobay
SDQM	Sanduuqa Dadweynaha ee Qaramada Midoobay
HQMUQQ	Hay'adda Qaramada Midoobay u qaabilsan Qaxootiga
SGCQM	Sanduuqa Gurmada Carruurta ee Qaramada Midoobay
XQMXAB	Xafiiska Qaramada Midoobay ee Xiriirinta Arrimaha Bani'aadantinimada
GHT	Guddiga Horumarinta Tuulooyinka
KBA	Kooxda Bangiga Adduunka
DB	Deegaanka iyo Bulshada
DXKAJSL	Dowlahada Xubnaha Ka Ah Dawladda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland)
BA	Bangiga Adduunka
WDD	Wasaaradda Deegaanka iyo Dalxiiska
QKQD	Qorshaha Ka-Qaybgalka Daneeyayaasha

WARBIXIN KOOBAN

1. Qaab-dhismeedkan Maareynta Deegaanka iyo Bulshada (QDHMDB) waxaa soo diyaarisay Dawladda Jamhuuriyadda Somaliland waana mid ka mid ah halbeegyada loo baahan yahay si wax looga qabto laguna maareeyo khataraha iyo saameynta deegaanka iyo bulshada (D&B) ee la Xidhiidha Mashruuca Biyaha dhulka Hoose iyo u adkaysiga isbadelka cimilada ee gobolka Geeska Afrika (GA). Mashruucan waxa loo habeeyey sidii mashruuc gobol oo ujeeddadiisu tahay in la xoojiyo adkaysiga isbeddelka cimilada iyada oo loo marayo maaraynta biyaha dhulka hoostiisa ku jira iyo ka faa'iidayso. Mashruucan ayaa la qorsheeyey in laga fuliyo wadamada Kenya, Soomaalilaan (Somaliland), Itoobiya, Soomaalilaan, Suudaan iyo Jabuuti. Gobolka Geeska Afrika (GA) wuxuu can ku yahay horumar la'aan, kheyraad yari, colaado iyo rabshado, dhaqaale xumo, cunto yari iyo saameynta isbedelka cimilada. Cimilada waxaa lagu gartaa xilli roobaadka oo gaaban iyo abaaro soo noqnoqda. Qiyaastii 30% gobolku waa dhul oomane ah iyo oomane u eeke (DHOOE). Qiyaastii 70% dadku waxay ku nool yihiin miyiga waxayna muujinayaan heerar faqri ah (laga bilaabo 55% Soomaalilaan ilaa 22.5% Jabuuti) iyo heerka shaqo la'aanta oo sarreeya. Inta badan dadku waxay noloshoodu ku tiirsan tahay beeralayda roobka waxku beerta iyo xoolo-dhaqatada. Sidoo kale, gobolka Geeska Afrika waxa uu hoy u yahay dad badan oo Qaxoonti iyo barakacayaal ah kwaas oo ku filiqsan daafaha gobolkan (GA). Soomaalilaan waxa jira dad tiro badan oo ku barakacay gudaha dalka kwaas oo ku nool xerooyin ku meel gaadh ah (IDP Camps). Barakaca ayaa ka dhashay Abaaro soo noq noqday iyo hoos u dhac ku yimi nolol maamleed ka dad badan meelaha qaarkood. Arrimahaa is biirsaday ayaa keenay inay dad badan ka haajiraan Miyiga una hayaamaan Magaalooyinka si ay u raadsadaan nolol fiican.

Sharaxaadda Mashruuca

1. Ujeeddada Horumarinta Mashruuca (UHM) waa in la kordhiyo helitaanka iyo maamulka joogtada ah ee biyaha dhulka hoostiisa ku jira ee xuduudaha gobolka Geeska Afrika. Mashruucu wuxuu uu ka kooban yahay saddex tiir oo waaweyn: (1) gaarsiinta adeegyada biyaha dhulka hoostiisa ku jira oo loo dhan yahay meelaha mudnaanta leh; (2) abuurista macluumaadka biyaha dhulka hoostiisa ku jira iyo xoojinta hay'adaha biyaha dhulka hoostiisa ku jira ee heer gobol iyo heer qaran; iyo (3) taageerada maamulka mashruuca, aqoonta, iyo hawlgallada. Qayb kasta waxaa loo qaybiyaa qayb-hoosaadyo iyo waxqabadyo isku xidhan. Mashruucan ka faa'iidaystayaashiisu waxay noqon doonaan bulshooyinka la dhibban xaaladaha biyo xumo isla markaana wajahaya mustaqbalka duruufo adag oo la xidhiidha doorsoonka cimilada, korodhka xawliga ah ee dadka, iyo colaado salka ku haya khayraadka. Tirada dadka ka faa'iideysanaya mashruucan waxa lagu qiyaasay 50,000 oo qof, waxaana ka mid noqon doona bulshooyinka Miyiga, xoolo dhaqatada, haweenka iyo gabdhaha iyo dadka ku nool magaalooyinkaba.

Ujeedooyinka iyo Mabaadi'da uu ku qotomo Habraaca Deegaanka iyo arrimaha Bulshada

- Ujeedooyinka Habraaca maamulka deegaanka iyo bulshada waa in la caddeeyo Hagayaasha, Halbeegyada, hanaanka iyo, iyo tallaabooyinka yareynta iyo suulinta khataraha deegaanka iyo arrimaha bulshada. Sidoo kale, waa in lagu cadeeyo dhexsiisa hay'adaha ay khusayso fulinta habraacyadan. Sidoo kale, qaacidooyinka iyo naqshadaha la raacayo inta lagu gudo jiro fulinta hawlaha shaqo, kuwaas oo la diyaarinayo inta lagu jiro hirgelinta mashruucan. Habraacani waxa uu inna barayaa khataraha iyo saamaynta marka mashruucu ka kooban yahay barnaamij iyo/ama taxane mashruuc-hoosaad ah, khataraha iyo saamaynta aan la go'aamin Karin ilaa barnaamijka ama faahfaahinta mashruuca la aqoonsaday. Habraacyadani waxaa lagu diyaariyey macluumaad laga soo saaray dib-u-eegis ballaadhan oo ay ku jiraan dib-u-eegis lagu sameeyey Habraaca deegaanka iyo bulshada oo ay ku jiraan Hab-dhismeedka Deegaanka iyo Bulshada ee Bangiga Adduunka iyo Heerarka (QDHDB & HDB), axdiyada iyo hab-maamuuska deegaanka iyo bulshada ee caalamiga ah ee khuseeya, iyo siyaasadaha deegaanka iyo bulshada Soomaalilaan (Somaliland). Sharciyada iyo xeerarka. La-tashiyada daneeyeyaasha ayaa lagu qabtay Diisambar 2022. Daneeyeyaasha ugu muhiimsan ee ku hawlan waxaa ka mid ah waaxyaha dawladda heer qaran, Ururada Bulshada Rayidka, la-hawlgalayaasha horumarinta (QM iyo la-hawlgalayaasha labada dhinac) iyo wakiilada bulshada oo ay ku jiraan wakiilada barakacayaasha.

Xariiq-saleedka Deegaanka (Environment Baseline)

- Habraaca Deegaanka iyo arrimaha bulshada wuxuu bixinayaa faah faahin ku saabsan xarii-saleedka amma bar-bilawga arrimaha deegaanka iyo bulshada ee khuseeya ujeedooyinka mashruuca. Falanqaynta iyo faaqidaada xariiq-saleedka arrimaha deegaanku wuxuu diiradda saarayaa astaamaha duleed ee deeganka, nidaam-deegaaneedka (Ecosystem), khayraadka biyaha, iyo xaaladaha isbedelka cimilada kuwa hadda taagan iyo kuwa la saadaaliyeyba. Astaamaha muuqaalka guud ee dhulka Somaliland wuxuu u badanyahay dhul oomane iyo oomane u eeke ah, dhul sare oo bannaan siman ah, banaano iyo dhul sare oo buuralay ah. Dhulka jooga-sare ee Gubanka waxa lagu yaqaanaa adayg iyo silsilad buuralay aad u dheer, waxana ku taalla figta ugu sarreysa guud ahaan wadanka taas oo lagu qiyaaso (2407m). Dhulweynaha Soomaalilaan (Somaliland) 80% waa Oomane iyo Oomane u eeke kaasoo la daris ah xaalado cimilo oo qallafsan sida, heer-kul sarreeya, Abaaro daba dheerada, roob aan joogto ahayn oo xadigiisuna aad isku beddelo iyo dabaylo xoogan. Celcelis ahaan dhulka Somaliland 98.6 % waa dhul daaqsimeed halka 1.4% ay tahay dhul ku haboon beerashada (NIMI, 2019).
- Cimilada Soomaalilaan (Somaliland) sida caadiga ah waa kuleyl, oomane iyo oomane u-eeke, waxaana sanadkiiba da'a labo xilli roobaad (GU', oo bilaha Abriil ilaa Juun iyo Deyrta oo da'da Oktoobar ilaa Nofembar. Celceliska roobabka sanadkii waa ilaa 200 ilaa 250mm (NIWMI 2019). Waxaa jira kala duwanaansho goobeed iyo waqti xagga di'itaanka roobabka iyo baahsanaantoodab, iyada oo qiyaastii la diiwaan geliyey 500 mm sannadkiiba meelo ka mid ah buuralayda Waqooyi, halka inta u dhaxaysa 300 iyo 500 mm laga diiwaangeliyey meelo kale oo wadanka ah. Dhinaca Bannaanka xeebta waxa kali ah la diiwaan geliyey oo xaddi roob oo ka bilaabmaya 50 ilaa 159mm taas oo ka dhigaysa meelaha ugu roobka yar guud ahaan Wadanka. Meelo yar yar oo ku teedsan cidhifka xeebaha Waqooyi ee Soomaalilaan (Somaliland) ayaa lagu tilmaamay inay leeyihiin cimilo leh qoyaan iyo cufnaan (Sub humid). Suuragalnimada Uumi-qaadista (EvapoTranspiration) ee sanadlaha ah waa mid sarreeya, in ka badan 2,000 mm barkadaha (basins) waqooyiga ayuu gaari karaa, halka ilaa 3,000 mm uu gaari karo Gacanka Cadmeed. Celceliska heerkulka sanadlaha ayaa la saadaalinayaa inuu kordho ku dhawaad 3°C guud ahaan deegaanada Soomaalilaan (Somaliland) dhamaadka qarniga. Saadaasha roobabka ayaa tilmaamaya kororka guud ee roobabka sanadlaha ah dhamaadka qarniga iyada oo ay korodhay kala duwanaanshiyaha, roobabka xad dhaafka ah iyo roobab hoose oo soo noqnoqda taasoo horseedaysa abaaro iyo daadad.

Xaddi sanadeedka Uumi-baxa iyo hawo-qalajiska (Evapotranspiration) waa mid sarreeya, kaas oo dhaafaya 2000mm. Meelo ka mid ah Gobolka Gacanka cadmeed wuuba ka sii sarreeyaa waxayna gaadhaysaa ilaa 3000mm. Celceliska heer kulka la saadaaliyey wuxuu kordhayaa 3°C guud ahaan Somaliland dhammaadka Qarnigan. Saadaasha Roobka waxay tilmaamaysaa korodh guud xagga xaddiga roobka di' l doona dhammaadka Qarnigan, sidoo kale waxa barbar socda is bad badel aan la saadaalin karin oo wata korodh saa'id ah iyo hoos u dhac labadaba, taasi waxay horseedi kartaa Abaaro daba dheeraada iyo Fatahaado kala danbeeya.

5. Soomaalilaan (Somaliland) waa dal biyo yari ka jirto. Wadanku guud ahaan wuxuu leeyahay godan-biyoodyo dhawr ah (Water basins) kuwaas oo kala ah: Togdheer (Nugaal), Gacanka-Cadmeed, iyo Daroor. Khadadkan isku xidhiidhsan ee sameeya godan-biyoodyada ayaa ah kuwa dhamaantood ku tiirsan Biyaha roobka iyo daadka ay sameeyaan. Somaliland malaha wax wabiyo joogto ah sida Wadanada jaarka ee Ethiopia iyo Soomaliya. Jaadadka Moqor-biyoodyada hoose (aquifer) ee Somaliland waxa ka mid ah kuwa aan cadaadisnayn (Unconsolidated) oo joog ahaana dheerayn, kuwo ka samaysan Dhagax-folkaane, kuwa ka samaysan Jeex jeexyada Dhagax-ciideedyada iyo kuwo kale oo ka samaysan Dhagaxa Basement ka.
6. Dadka intiisa badani waxa ay ku tiirsan yihiin biyaha dhulka hoostiisa ku jira. Sidoo kale dadku baahiyahooda maalinlaha ee guriga, xoolaha iyo waraabka yar yar, waxay ku tiirsanyihiin berkadaha, ceelasha gacanta lagu qodo, ceelasha gaagaaban, illo (springs) iyo ceelalasha dhaadheer. Si kastaba ha ahaatee, qaar badan oo ka mid ah ilahan biyuhu waa kuwo aan ilaashanayn, si liidata loo maareeyey waxayna u nugul yihiin wasakhowga oo keena cudurrada ka dhasha biyaha (water borne diseases). Qiimaha biyaha (Tacrifadda) Soomaalilaan (Somaliland) waa mid ka mid ah kuwa ugu sarreeya Afrika waxa lagu qiyaasaailaa \$10 /Mitir kuyubkiiba (amma 5 Foosto / 10\$), taas oo adkeynaysa in kuwa ugu nugul ay helaan biyo ilaashan oo qiime macquul ah lagu helayo. Biyo-la'aanta ayaa sidoo kale keentay dhimashada xoolaha oo sarreeysa iyo wax-soo-saarka dalagga oo yaraadday, kuwaas oo lagama maarmaan u ah badbaadada qoysaska ree Soomaalilaan (Somaliland). Qoysas badan, gaar ahaan haweenka iyo gabdhaha yar yar, waxay lugeeyaan masafo dheer si ay biyo u helaan, taasoo kordhinaysa khataraha ay ugu jiraan kufsi iyo xad-gudub jinsi. Soomaalilaan (Somaliland) waxay leedahay Godon-biyoodyo iyo nidaamka khadadka biyaha (Drainage system) sida toggaga waaweyn. Deegaannada ay ku teedsan Gacanka Cadmeed, Dooxooyinka Darroor iyo Dooxooyinka Nugaaleed, waxaa ka bilowda dhaq-dhaqaaqa biyaha dhulka hoostiisa mara ee dhulka buuraleyda ah, waxayna u kala baxaan laba jiho. Midda kowaad waa Koonfur ilaa Waqooyi laga bilaabo gobolada buuraleyda ah ilaa xeebaha gacanka cadmeed. Midda labaad waa Waqooyi ilaa Koonfur dhanka Hawd iyo dhulka Sool. Kala qaybsanaanta biyo-jiloojiyeedka (hydro-geological) sidoo kale inta badan waxay ku xidhantahay kala qaybsanaanta qulqulka Biyaha dusha sare (Runoff).

Kala duwanaanshaha noolaha (Biodiversity)

8. Soomaalilaan (Somaliland) waxay leedahay dhul qani ah oo aad u xiisa badan dhir iyo duunyo leh noocyo badan. Gaar ahaan, waxay leedahay noocyo noole oo qani ah oo ku habboon aagagga oomanaha iyo aagagga qallafsan. Helitaanka noocyada dhirta iyo noolaha ee u gaarka ah deegaanka Somaliland (endemic flora iyo fauna) aad bay u sarreeyaan. Somaliland waxay ka mid tahay gobol Juqaarifiga asalka u leh dhirta Safaanaha iyo geed gaabta ku korta duruufo cimilo oo adag (Savanas and shrub lands), waxa kale oo ay leedahay 24 Aag oo muhiim u ah Shimbiraha. Tusaale ahaan, 800 ka mid ah 3165 nooc oo dhir ah (25%) ayaa ku nool. Boqolkiiba sare ee endemism ayaa sidoo kale laga soo sheegay noocyada naasleyda (18%), xamaaratada (35%), amphibians (14%) iyo kalluunka biyaha saafiga ah (31%). Soomaalilaan guud ahaan, duurjoogta ayaa gabaabsi noqotay sabab la xiriirto ugaadhsiga iyo duruufaha deegaanka. Noocyada dhirta xawliga ku faafta sida Garanwaaga (Tusaale: *Prosopis* spp. and the Indian House crow, *Corvus splendens*) waxay saamayn ballaadhan ku leeyihiin noolayaasha Deegaanka (Fauna iyo flora) waxaana muhiim ah in wax laga qabto, inkastoo Garanwaaga (*Prosopis*) loo isticmaali karo in lagu beddelo geedaha waxtarka leh ee dhuxusha laga shido si loo badbaadiyo Deegaanka loogana hortago xaalufinta dhirta u gaarka ah Somaliland.

Xariiq-saleedka Arrimaha Bulshada (Social Baseline)

9. Dadka Somaliland badankoodu waa dhalinyar 75% waxa la qiyaasay inay ka hooseeyaan da'da 30 ka, sidoo kale 50% ka mid ah dhalinyartaasi waxay ka hooseeyaan da'da 15 ka. Somaliland waa dal u koraya si xawli ah xaga magaalaynta (urbanization), 40% dadka wadanku waxay ku noolyihiin magaalooyinka halka inta soo hadhay ay ku noolyihiin miyiga iyo number aan yareyn oo ah barakacayaasha gudaha. Waxa lagu qiyaasayaa dadka ku nool barakacayaasha gudahu (IDPs), inay gaadhayaan ka badan 570,000, dadkan ayaa wajahaya khataro bulsho isla markaana khatar ugu jira takoor, awood lagu kiciyo iyo in laga qadiyo adeegyada horumarineed. Dhinaca kale waxay khatar ugu jiraan saamaynta taban ee Abaaraha, colaadaha, iyo khataraha cimilada kuwaasi oo sii adkayn kara dhibaatooyinka ay la tacaalayaan. Sida lagu sheegay warbixinihii ugu danbeeyey ee Bangiga Aduunka ee dhaqaalaha, Somaliland waxay ka soo kabanaysaa saamaynta dhaqaale ee ay kaga tageen Abaaraha, Covid-19 ka iyo Ayaxii ku habsaday intii u dhaxaysay 2019 – 2020. Colaadaha iyo masiibooyinka dabiiciga ayaa sidoo kale ka qayb qaadanaya xaaladaha faqriga ee sii kordhaya.
10. Qabiilka iyo Qabyaalada ayaa jaan-gooya haybta qofka, arrimaha dhaqanka, dhulka, iyo awoodda. Waxa uu qabiilka saamayntiisu gaadhi kartaa ilaa inay jaangooyso awoodaha bulsho, dhaqan iyo siyaasadeed. Qabyaaladdu waxay ahayd mudo dheer tiirka Colaadda hase-yeeshee duqayda iyo waxgaradka qabiilka ayaa ahaa kuwo dhex dhexaadiya colaadaha oo ku xalliya shuruuc dhaqan oo soo jireen ah (clan-based customary laws). Xeerarkan ayaa loo adeegsan jiray in lagu xalliyo arrimaha khilaafka dhulka iyo daaqsinka iyo bixinta diyada si looga baaqsado colaad dhiig ku daato.
11. Inkastoo Dastuurka Somaliland uu muwaadin kasta u ogolaanayo xaq ah inuu wax doorto iyo in la doorto, haddana waxa jira caqabado ay la kulmaan kooxaha laga tirada badan yahay, sida in aanay ku bulshadooda ku matalin xilalka muhiimka ah ee dawladda. Kooxaha laga tirada badan yahay (kooxaha xirfadlayaasha ah sida Midgaan/Gabooye, Tumul, iyo Yibir) guud ahaan way ku yaryihiin ka qaybgalka siyaasadda, waxayna haystaan helitaan xadidan oo cadaaladda ah, waxaana loo diidaa xuquuqo badan. Sidoo kale, waxa si xad-dhaaf ah u saameeya masiibooyinka dabiiciga ah iyo colaadaha¹.
12. UNDP sida ay ku warbixisay, Somaliland waxay ka mid tahay meelaha ugu heerka sarreeya sinnaansho la'aanta jinsiga ee adduunka, taas oo ah 0.776 (1 waxa ay tilmaamaysaa sinnaansho la'aan buuxda), taasoo dhigaysa kaalinta afraad adduunka (UNDP 2014, bogga 3). Dalka waxa ku badan dhimashada hooyada, kufsiga, gudniinka fircooniga ah, iyo guurka hablaha carruurta ah, iyadoo tacadiyada ka dhanka ah haweenka iyo gabdhuu yihiin qaar sareeya. Ka qaybgalka iyo doorka haweenka ee siyaasadda iyo go'aan qaadashada waa mid aad u yar, inkastoo ay soo hagaagayso, haddana waxay xaddidaysaa kaalinta haweenka taas oo sii adkaynaysa sinnaansho la'aanta. Farqiga kala sareynta ee u dhexeeya labada jinsi ee Labka iyo dhedig ayaa si weyn ugu xidhiidhsan saamaynta biyo la'aanta. Waxa jira cilmi-baadhis ballaadhan oo ku saabsan doorka haweenka iyo gabdhaha ee Somaliland, iyo arrimaha hoose ee keenaya farqiga u dhaxeeya labka iyo dhediga. Haweenka ayaa ka dhigan 57% awoodda shaqada ee dhinaca beeraha iyo xoolo dhaqashada (kuwaas oo ku dhawaad 70% ka ah dhaqaalaha maxalliga ah). Waxay si weyn uga qayb qaataan ganacsiga, laga bilaabo ganacsiyo yaryar ilaa kuwo waaweyn.
13. Marka laga hadlayo shaqaalaysiinta carruurta, dhaqanka Soomaaliyeed waxa uu ka filayaa in gabdhaha iyo wiilasha ay ka qaybqaataan shaqooyinka guriga laga bilaabo da'da shan sano jirka, gaar ahaan deegaannada miyiga ah. Qaybsiga shaqooyinkan waxa uu u badan yahay mid ku saleysan jinsiga, iyadoo culayska ugu badan uu saaran yahay gabdhaha.

¹ Abdihakim Barre Warsame, 'Ethnic Prejudice and Discrimination of the Somali Minority Groups: The Image Of The Other As An Enemy', 2020 <<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1465450/FULLTEXT01.pdf>>.

Khatarta iyo Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada

14. Inkastoo shaqooyinka la soo jeediyay ay ahaan karaan kuwo yar marka loo eego saamaynta ay ku leeyihiin deegaanka iyo footprint-ka, haddana marka la isku geeyo isla markaana lagu daro caqabadaha xagga awoodda hay'adaha ee xaddidan iyo dhibaataada la xiriirta kormeerka sababo la xiriira meelaha fogfog ee mashruuca laga fulinayo iyo marin-u-helidda goobaha fulinta mashaariicda, khatarta deegaanka ayaa lagu qiyaasay inay tahay **mid xoogan (Substantial)**. Hawlaha mashruuca ee lagu soo bandhigay qaybaha 1 iyo 2 oo diiradda saaraya horumarinta kaabayaasha iyo maamulka iyo isticmaalka biyaha dhulka hoostiisa ku jira ee heer bulsho ayaa sababi kara saamaynta ku saabsan deegaanka. Tusaale ahaan: waxay xaddidi karaan marin-u-helidda ama yareyn karaan qulqulka biyaha ee adeegsadyaasha ku sugan dhanka hoose, halis amni, u nuglaanshaha masiibooyinka dabiiciga ah, iyo saamaynta suurtagalka ah ee nooleyaasha kala duwan. Hawlaha suurtagalka ah ee ku saabsan horumarinta ilaha biyaha badan, iyo horumarinta amniga cuntada iyo noloshu agagaarka biyo-xireennada iyada oo loo marayo waraabka yaryar iyo biyaha kor loo qaado iyadoo la isticmaalayo qalabka tamarta cadceedda ku shaqeeya ayaa soo bandhigi kara khataro deegaan, sida maarayn la'aanta baytariyada la isticmaalay. Waraabka yaryar ee mashruucu wuu isticmaali karaa sunta cayayaanka taas oo abuuri karta qashin iyo Dikhow dhaawici kara carrada isla markaana sababi karta isticmaalka biyo xad-dhaaf ah. Waxa kale oo jira khataro ku saabsan ilaha biyaha oo ay ku jiraan saamaynta ka dhalan karta soo saarista biyaha dhulka hoostiisa, khilaafaadka iyo saamaynta adeegsadyaasha kale ee biyaha, iyo sidoo kale suurtagalnimada wasakhda biyaha la soo saaray (tusaale: biyaha qashinka ka yimaada nidaamyada bulshooyinka, qashinka iyo daadinta ka timaada xoolaha, iyo saamaynta waraabka).
15. Qiimeynta khatarta bulshada waxaa loo arkaa inay tahay **mid aad u sareysa (High)**. Icticmaalka hababka Horumarinta ku Salaysan Bulshada (Community driven development CDD) ayaa caawin doona dhimista khataraha iyada oo la dhiirigelinayo ka-qaybgalka bulshada, xallinta khilaafaadka, iyo waaridda mashaariicda. Waxa jira suurtagalnimada in laga eexdo oo lagana reebo kooxaha aan awoodda badan lahayn iyo kuwa nugul (tusaale: kooxaha la hayb sooco, haweenka, dadka qaba naafanimada, iyo dadka barakacayaasha ah ee aan inta badan lagu darin qaab-dhismeedyada go'aan qaadashada bulshada iyo faa'iidooyinka mashruuca, iyadoo ay la socoto in dad gaar ah ku kooban yihiin faa'iidooyinka mashruuca. Mashruucu wuxuu u baahan doonaa dhul si loo horumariyo kaabayaasha biyaha, goobahaas oo dhulku u badan yahay inuu leeyahay lahaansho bulsho iyo xuquuq isticmaal oo wadaag ah, oo ay ku jiraan sheegashooyin is-dulsaarsan iyo khi taariikhi ah. Soo saarista heshiisyo ku saabsan xuquuqda dhulka iyo isticmaalka biyaha waxay noqon kartaa mid adag laakiin suurtagal ah, iyadoo la tixgelinayo baahida biyaha.
16. Waxaa jira khataro kala duwan oo la xiriira shaqooyinka laga qabto goobaha aan amniga lahayn oo leh duruufo bulsho oo adag, halkaas oo la-tashiyada bulshada ee loo dhanyahay iyo ka-qaybgalka macnaha leh ee daneeyayaashu ay adag tahay. Intaas waxa dheer, samaynta hanaan cabasho oo waxtar leh oo lagu aaminsanyahay ayaa noqonaysa mid adag sababtoo ah waxa hooseeya aqoonta akhris-qoris, gaadhitaanka deegaannada miyiga ah oo adag, jiritaanka qaab-dhismeedyada go'aan-qaadashada dhaqameed, iyo cabsi laga qabo aargoosi. Baaxadda shaqaalaha dibadda ee mashruucu soo jiidanayo waxa lagu go'aamin doonaa inta lagu jiro diyaarinta. Si kastaba ha ahaatee, joogitaanka xitaa tiro yar oo shaqaale dibadda ka ah bulshada aagaa waxay keeni kartaa xiisado bulsho, kordhinta halista faafitaanka cudurrada, iyo khataraha la xiriira tacaddiga galmada (SEAH), iyo noocyada kale ee cunfiga ku saleysan jinsiga (GBV). Mashruucu waxa suurta gal ah inuu wajaho khataro kala duwan oo shaqo, oo ay ku jiraan khataraha caafimaadka iyo badbaadada shaqaalaha (OHS), khataraha amniga, iyo shaqaalaysiinta caruurta. Waxa khataraha ka mid ah Heshiisyada qandaraasyada maxalliga ah oo aan shaqaalaha mashruuca u ogolaan inay la galaan heshiis amma lagula dhaqmo cadaalad darro (tusaale: waqtiyada nasashada oo meesha laga saaro, mushaar/amma mushqaayad aan joogto ahayn, iwm.). Shaqaalaha haweenka ah waxa laga yaabaa in la takooro marka la joogo shaqaalaysiinta laakiin waxa kale oo ay khatar ugu jiraan tacadiyo galmo iyo ka faa'iidayso jinsi.

Habka Qiimeynta Deegaanka iyo Bulshada

Hababka fulinta habraaca maareynta Degaanka iyo Bulshada waxa lagu soo koobi karaa tallaabooyinkan soo socda:

Tallaabada 1: Go'aaminta goobaha mashaariic-hoosaadyada

Goobaha mashaariic-hoosaadyada waxaa marka hore lagu go'aamin doonaa iyadoo la tixgelinayo dhinacyada farsamada ee ku saabsan isha biyaha, iyadoo lagu darayo baahida biyaha ee deg-degga ah, saameynta abaarta, iyo sinnaanta isticmaalka (iyadoo waafaqsan qorshaha ka qayb galinta daneeyeyaasha SEP). Si loo xulo ikhtiyaarka mashruuc ee munaasibka ah, iyadoo la tixgelinayo deegaanka iyo bulshada Waxa la isla eegi doonaa doorashada ku munaasibka ah si loo yareeyo saamaynta taban. Taasi waxay ku salaysnaan doontaa aaladda WET, oo lagu daray xogta iyo daraasadaha la xiriiira u nuglaashaha abaarta, iyadoo la hubinayo in mashaariic-hoosaadyada ay ku jiraan beelaha kala duwan iyo kooxaha laga tirada badan yahay, isla markaana laga fogaado in dad gaar ah si gaar ah u isticmaalaan kheyraadka la wada leeyahay.

Tallaabada 2: Aqoonsiga mashaariicda-hoosaadyada

Aqoonsiga mashaariicda-hoosaadyada waxaa lagu fulin doonaa hab latashi bulsho oo dhammeystiran oo ay ka qaybqaadanayaan haweenka, dadka naafada ah, iyo kooxaha la takooray oo ay ku jiraan dadka laga tirada badan yahay (iyadoo waafaqsan qorshaha ka mid noqoshada). Ujeeddada waa in kor loo qaado nolol-maalmeedka bulshooyinka adkaysi leh oo waara dhammaan dadka. Maamullada maxalliga ah ee gobollada ka faa'iideysanaya waxay hubin doonaan in hawlaha mashruucu ay la jaanqaadaan qorshayaasha isticmaala dhulka si isku dhafan iyo isticmaalka kheyraadka oo macquul ah. **PIU**-gu waxay fududayn doontaa isgaarsiinta wanaagsan ee u dhaxaysa bulshada uu mashruucu saameynayo iyo mashruuca intii lagu jiro aqoonsiga iyo fulinta mashaariicda-hoosaadyada

Hannaanka Cabashada (HC)

23. Waxaa mashruucan loo samayn doonaa qaab-dhismeedka (HC)-ka, waxaana la tixgelin doonaa casharro laga bixin doono mashruuc kale oo uu Baanka Adduunku maal-gelinayo, mashruuca Biyoole. Qaab-dhismeedyadu waxay noqon doonaan kuwa JSL, iyo heerarka bulshada. Khabiirada bulsheed ayaa hogaamin doona mawduucan. (HC) waxa ay rabta in ay xoojiso isla xisaabtanka iyo in ay hubiso hufnaanta ka faa'iidaystayaasha, iyo in ay bixiso kanaalada iyo qaabdhismeedka daneeyeyaasha mashruuca si ay u bixiyaan jawaab celin iyo/ama ay muujiyaan cabashooyinka la xidhiidha hawlaha la taageeray mashruuca. (HC) waxaa loo qaabeeyey hab dhaqan ahaan ku habboon oo awood u leh in uu ka jawaabo dhammaan su'aalaha, welwelka iyo cabashooyinka dhinacyada mashruuca saameeyey. Dhammaan qandaraasleyaasha iyo alaab-qeybiyeyaasha waxaa laga filayaa inay ku baraarujiyaan shaqaalahooda Mashruuca (HC) oo ay helaan cid u xilsaaran si ay u helaan cabashooyinka ku saabsan dhismaha iyo shaqaalahooda. Hababka cabashooyinka ee gaarka u ah shaqaalaha waxa lagu faahfaahiyey Qorshaha Maaraynta Shaqaalaha (QMSH) kaas oo la horumarin doono marka uu mashruucu hirgalo. Kiisaska (RKSJ)/ (KFGXDH) waxa lagu soo wargelin doonaa mashruuca guud ee (HC). Si kastaba ha ahaatee, kanaalo dheeraad ah ayaa la aqoonsan doonaa waxaana lagu dari doonaa (HC)-ka (faahfaahinta waxaa lagu bixin doonaa Qorshaha Ka-hortagga iyo Ka-jawaabista (RKSJ)/ KFGXDH). Helitaanka (HC)-yadan kama hortagayso ku-celinta hababka xallinta garsoorka iyo maamulka. Adeegga xallinta cabashooyinka ee Bangiga Adduunka ayaa diyaar u ah dhammaan hawlaha ay maalgeliso (BA).

1. HORDHAC

1.1 Dulucda

1. Baanka Adduunka, isaga oo la tashanaya, lana kaashanaya waddamada Geeska Afrika (GA) ee bartilmaameedka u ah mashruucan, iyo urur goboleedka IGAD, waxa uu diyaarinayaa mashruuc goboleed looga gol leeyahay in lagu xoojiyo adkaysiga cimilada iyada oo loo marayo maaraynta iyo ka faa'iidaysiga biyaha hoose ee dhulka. Mashruucan oo lagu magacaabo Abaar-tir amma Mashruuca Geeska Afrika ee biyaha hoose iyo u adkeysiga saamaynta cimilada. Waxa la qorsheeyey in laga fuliyo Kenya, Ethiopia, Somaliland, Somalia, Sudan iyo Djibouti. Geeska Afrika waxa lagu yaqaanaa horumar la'aan, kheyraad yari, iskahorimaad iyo colaado, dhaqaale xumo, cunto yari iyo saameynta isbedelka cimilada. Cimilada waxaa lagu gartaa xilli roobaad gaaban, iyo abaaro soo noqnoqda oo qiyaastii 30% gobolku waa dhul oomane ah iyo dhul oomane u-eke ah (DHOOE). Qiyaastii 70% dadku waxay ku nool yihiin miyiga waxayna la darisyihiin heer sareeya oo faqri ah (laga bilaabo 69.4% Soomaalilaan (Somaliland) ilaa 22.5% Jabuuti) iyo heerka shaqo la'aanta oo sarreeya. Inta badan dadku waxay noloshoodu ku tiirsan tahay tacabka beeraha iyo xoolo-dhaqatada. Geeska Africa waxa kale oo ay hoy u tahay dad badan oo barakacayaal ah, oo ay ku jiraan waddama ay (DHOOE) ahaan ka soo jeedaan (Soomaalilaan (Somaliland)), iyo dalalka magangelyo (Itoobiya iyo Kenya), iyo sidoo kale dad ku barakacay gudaha dalka gaar ahaan Soomaalilaan (Somaliland).
2. Dhaqaalaha Somaliland wuxuu inta badan ku tiirsan yahay kheyraadka dabiiciga ah, iyadoo beeraha, xoolaha, iyo kalluumaysiga ay kaalin ka qaataan in ka badan 70% wax-soo-saarka guud ee dalka (GDP). Somaliland waxay leedahay dhul ballaaran oo ku habboon daaqsinta xoolaha, cunista caleemaha, iyo wax-soo-saarka cawska; carrada bacrin ah ee wabiyada ku teedsan oo ku habboon wax-soo-saarka badarka, miraha saliidda, digirta, iyo dalagyada beero-wanaagga; kaymo bixiya xabagta iyo fooxa qaaliga ah, iyo sidoo kale dhuxusha loo isticmaalo karinta. Beeraha iyo xoolaha ayaa ku tiirsan helitaanka biyo ku filan, oo tayo leh, isla markaana aan qaali ahayn. Dad badan oo ku nool miyiga, oo ah reer guuraa iyo beeralay, ayaa noloshooda ka hela beeraha (gaar ahaan dhaqashada xoolaha iyo beero falashada). Si kastaba ha ahaatee, yaraanta biyaha ayaa keentay in dalagyo badan baaba'aan, sidoo kale waxay sababtay dhimashada xoolaha iyo dadka.
3. Soomaalilaan (Somaliland) oo ka mid ah dalalka laga fulinayo mashruuca, guud ahaan waa dhul oomane ah oo leh kheyraad yar oo xagga biyaha ah. Wadanku malaha wax wabi joogto ah. Dhammaan webiyadu waa qaar aan joogto ahayn oo qulqula saacado ama maalmo roobabka ka dib. Soomaalilaan (Somaliland) waa wadan ay biyo yari ka jirto. Biyaha nadiifta ah ee macaan ee la cusboonaysiin karo qofkiiba ayaa si aad ah hoos ugu dhacay muddo ka dib 2,087m³ 1962 ilaa 411m³ ilaa 2017 (Bankiga Adduunka, 2020), taas oo aad uga hooseysa Qaramada Midoobay ay ku talisay in la gaarsiiyo 1,000m³ qofkiiba sanadkii. Hoos u dhacan joogtada ah ee helitaanka biyaha saafiga ah ayaa sababay tartan adag oo dhanka kheyraadka ah waxaana uu sababay iska hor imaadyo ka dhacay gobolada qaar. Tayada sii xumaanaysa ee ilaha Biyaha Hoose ee ka dhalatay ka faa'iidaysiga xad dhaafka ah, korodhka dadka iyo wasakhowga ayaa ah caqabad kale. Intaa waxaa dheer, caqabadahaas waxaa sii xumeeyey isbeddelka cimilada oo ka muuqda fatahaado iyo abaaro soo noqnoqda.
4. Biyaha dhulka hoostiisa mara ayaa ah isha ugu muhiimsan ee laga heli karo dalka intiisa badan. Si kastaba ha ahaatee, helitaankeedu waa mid adag oo qaali ah. Soomaalilaan (Somaliland) waxay leedahay meelo Amni ahaan liita, oo ay ka jiraan iska-horimaadyo ka dhalan kara biyaha iyo isticmaalka dhulka, oo u dhexeeya beeralayda, xoolo-dhaqatada, iyo dadka isticmaalka biyaha gudaha oo ay ku jiraan barakacayaasha, kooxaha laga tirada badan yahay iyo qabiillada. Waxaa jira dhaqdhaqaaqyo jinsiga iyo da'da ah ee helitaanka biyaha iyo maareynta iyada oo haweenku diiradda saarayaan helitaanka isticmaalka guriga, ragga ayaa ah go'aan-qaadayaal maaraynta kheyraadka biyaha iyo isticmaalka biyaha iyo dhallinyaradu waxay matalaan hab-maamulka hab-wadaaga biyaha. Dhulku guud ahaan waxa uu hoos yimaadaa lahaanshaha wadaagga ah iyo xuquuqda dhulka iyo helitaanka dhulku waxa uu noqon karaa mid adag, iyada oo haweenku aanay wax fikrad ah ka lahayn arrimaha dhulka. Mashruuca waxaa la fulin doonaa iyada oo la ogsoon yahay caqabadahan bulsho iyo deegaan.

1.2 Faahfaahinta Mashruuca

5. Mashruuca Abaar-tir ee u horumarinta biyaha hoose si loogu adkaysto isbadalka cimilada (P174867) ee Soomaalilaan (Somaliland) waa qayb ka mid ah mashruuc hal-abuureed oo heer gobol. Mashruucan ayaa ah mid dhinacyo badan, oo laga fulinayo Kenya, Itoobiya, Soomaalilaan (Somaliland), Somalia, Jabuuti, Suudaan iyo guud ahaan urur goboleedka IGAD. Mashruucan ayaa ka faa'iidayaan doona iskaashiga gobolka waxaana loogu talagalay in marka hore diiradda la saaro baahiyaha xuduudaha ee hagaajinta biyaha iyo iskaashiga xudduudaha, ka hor intaan wax laga qaban baahiyaha tirada badan ee degdegga ah ee ka jira horumarinta biyaha ee dhulka gudaha ah, sida ay caddeeyeen maamulka mashruuca. Maalgelinta aagagga xuduudaha, taas oo saameyn ku yeelan karta xuduudaha qotada dheer ee Biyaha Hoose, waxay u baahan tahay wadahadal taxadar leh iyo iskaashiga xuduudaha. Maalgelintan ayaa ka faa'iidayaan doona adeegyada ay bixiso (UGHA) oo ah hawl-wadeen iyo hawlfududeeye. si kastaba ha ahaatee Ceel-gacmeedka waa biyaha maxalliga ah, sidaas darteed ma laha saameyn la mid ah biyaha(hydrological-ka) waxaana lagu horumarin karaa aag ballaaran.²
6. Mashruucu waxa uu xoogga saarayaa isticmaalka iyo ka qayb qaadashada heerka bulshada ee maamulka, hawlgalka iyo dayactirka Biyaha Dhulka hoos mara (Ground Water), waxqabadyada kaabayaasha dhaqaale ee waxtarka leh, xogta iyo aqoonta Biyaha Hoose, iyo sidoo kale dhisidda awoodda hay'adaha si loo hubiyo helitaanka loo dhan yahay iyo joogtaynta kheyraadka. Tani waxaa loogu talagalay in lagu xoojiyo maamulka joogtada ah ee Biyaha Hoose ee Soomaalilaan (Somaliland), si loo hubiyo in kheyraadka ay sii wadaan isticmaalka dadka iyo bulshada, iyo in la kobciyo kobaca dhaqaalaha muddo dheer, ka dib marka mashruuca la soo gabagabeeyo. Mashruucan waxaa isku dubaridi doonta oo korjoogto ka noqon doonta Dawladda Somaliland gaar ahaan wasaaradda Biyaha, waxaana fulin doona Wasaaradda Biyaha unuga maamulka mashruuca loo magacaabay.
7. Hirgelinta mashruucu waxa uu ka kooban yahay xilli bilow ah oo diiradda lagu saarayo hawlaha diyaarinta ah si loo xoojiyo saadka Biyaha Hoose iyo maalgelinta goobaha tijaabada ah ee dalka, ka dibna ay ku xigto hawlo ku wajahan horumarinta maamulka, maaraynta iyo la socodka, kobcinta aqoonta iyo tayada. Dhammaan hawlaha waxaa lagu fulin doonaa muddo shan sano gudahood ah. Maalgelinta xaaladaha biyaha ee soo roonaaday ee marxaladaha hore waxay diiradda saari doonaan waxa loogu yeero "miraha-hooseeya", tusaale ahaan, waxqabadyada sahlan in la bilaabo, la maareeyo oo keeni kara natiijooyin la taaban karo dadka iyo sidoo kale diyaarinta mashruuca maalgelinta ugu weyn ee soo socota. muddo. Maalgelinta soo socota waxay ku salaysnaan doontaa waayo-aragnimada laga helay waxqabadyadii hore.
8. Mashruucu wuxuu xoogga saarayaa horumarinta Biyaha Hoose, maaraynta joogtada ah ee maalgashiga, iyo wanaajinta isticmaalka biyaha. Waxaa muhiim ah in la ogaado in inkasta oo mashruucu diiradda saarayo aqoonsiga Biyaha Hoose iyo ceelasha si loo dhiso loona dayactiro, sidoo kale waxaa ka mid ah abaabulka bulshada iyo maareynta nidaamyada cusub ee biyaha iyo horumarinta isticmaalka biyaha. Ka-qaybgalka bulshooyinka maaraynta iyo ilaalinta nidaamyada biyaha cusub ayaa muhiim u ah mashruuca guud ahaan. Hab ku haboon ka qaybgalka bulshada ayaa la samayn doonaa, iyada oo lagu salaynayo tilmaamaha Biyoole iyo casharadii laga bartay iyo sida ugu wanaagsan ee loo xoojin karo ka qaybgalka bulshada si loo xaqiijiyo ka qayb qaadashada go'aamada. Mashruucu waxa uu meesha ka saarayaa dhaqdhaqaaqyada sababi kara saamaynta mustaqbalka fog ee aan laga soo kaban karin ee bulshada iyo kuwa yeelan kara saamaynta deegaanka iyo bulshada ee xun.

1.2.1 Ujeeddada Horumarinta Mashruuca

9. Ujeeddada Horumarinta Mashruuca ee la soo jeediyey waa in la kordhiyo helitaanka iyo maaraynta joogtada ah ee biyaha dhulka hoostiisa mara ee xuduudaha Geeska Afrika. Mashruucu wuxuu ka kooban yahay saddex qaybood oo waaweyn: (1) gaarsiinta adeegyada biyaha dhulka hoostiisa oo loo dhan yahay meelaha mudnaanta leh; (2) abuurista macluumaadka biyaha dhulka hoostiisa mara iyo xoojinta hay'adaha ka shaqeeya biyaha dhulka

² Fadlan tixraac Dukumiintiga Qiimeynta Mashruuca (Please reference the Project Appraisal Document; PAD) si aad u aragtid hawlaha laga qaban doono dadlalka kale – Kenya, Ethiopia, Djibouti iyo Sudan.

hoostiisa mara ee heer gobol iyo heer qaran; iyo (3) taageerada maamulka mashruuca, aqoonta, iyo hawlgallada. Qayb kasta waxaa loo qaybiyaa qaybo hoose iyo hawlaha isku xidhan.

10. Iyada oo hawlaha mashruucu ay diiradda saarayaan aqoonsiga ilaha Biyaha Hoose iyo meelaha biyaha laga helo si loo dhiso loona dayactiro, loo maareeyo Biyaha Hoose, iyo wanaajinta isticmaalka biyaha, waxa kale oo ka mid ah abaabulka bulshada iyo maaraynta nidaamyada biyaha cusub. Ka-qaybgalka bulshooyinka maaraynta iyo ilaalinta nidaamyada biyaha cusub ayaa muhiim u ah mashruuca guud ahaan. Waxaa la samayn doonaa hab ku habboon ka qayb galka bulshada, iyada oo lagu salaynayo tilmaamaha Biyoole iyo casharadii laga bartay³ iyo sida ugu wanaagsan ee loo xoojin karo ka qaybgalka bulshada⁴ si loo xaqiijiyo ka qayb galka go'aannada ku saabsan baahiyaha maalgashi ee Biyaha Hoose, lahaanshaha iyo dayactirka iyo si tartiib tartiib ah xilalka looga wareejinayo la-hawlgalayaasha fulinta iyo ururada bulshada.
11. Isticmaalka biyaha oo leh waxsoosaar hufan oo waara ayaa muhiimad siman u leh horumarka GW dalka. Ilaaha cusub ee biyuhu waxa ay ahaan doonaan kuwo waara oo kaliya haddii dhinaca isticmaalaha si waafi ah wax looga qabto. Nidaamyada qoondaynta iyo isticmaalka biyaha, dheellitirka dib-u-kicinta iyo soosaarka biyaha, iyo dejinta hababka xallinta khilaafaadka waa la horumarin doonaa, la faafin doonaa lana taageeri doonaa. Arrimaha waxaa ka mid ah qorshayaal qaybin yar-yar, taageero la siiyo adeegyada biyaha deegaanka, iyo xaaladaha nadaafadda ee dhulka miyiga oo la xoojiyey. Isku soo wada duub oo, tani waxay u baahan tahay iskaashi iyo isuduwidda u dhexeeya noocyada kala duwan ee xirfadlayaasha, oo ay ku jiraan tusaale ahaan, Biyaha Hoose (GW hydrologists), dhaqaaleyahannada, injineerada, hoggaamiyeyaasha maxalliga ah, iyo qorshayaasha. Dhammaan maalgashiyada la sheegay - sida qodista ceelal cusub ama dayactirka ceelasha hore - waxaa ku jira labadaba hawlo dhinaca saadka ah iyo isticmaalka.
12. Jinsigu waa qodob muhiim ah oo go'aaminaya hadda iyo mustaqbalka maaraynta biyaha Soomaalilaan (Somaliland) oo fiiro gaar ah la siiyo hirgelinta mashaariicda. Haweenka Soomaaliyeed waxay si joogta ah u qoondeeyaan waqti aad u badan si ay biyo u dhaansadaan iyada oo doorkooda u dhinaca (HC) ee go'aan qaadashada biyaha uu xadidan yahay. Si loo hagaajiyo helitaanka iyo ka faa'iidaydiga biyaha nadiifka ah, ka qaybgalka haweenku waa in ay isbedelaan. Haweenka iyo gabdhuhu waxay wakhtigooda qayb weyn ku qaataan hawlaha biyo-ururinta, taasoo qaadata in ka badan 30 daqiiqo 42.2% qoysaska waqooyi bari Soomaalilaan (Somaliland)⁵. Heer qaran, sinnaan la'aanta jinsiga ayaa ka muuqata ka qaybgalka hoose ee haweenka ee doorka hoggaaminta/doorka go'aan qaadashada⁶ ⁷. Mashruucu wuxuu ka qayb qaadanayaa in la soo gaabiyo masafooyinka lugaynta si loo hagaajiyo ilaha biyaha iyo diyaarinta guddiyo biyood oo ay haweenku ku jiraan oo awood u leh inay ka qayb qaataan qorsheynta iyo go'aan qaadashada. Mashruucu waxa kale oo uu hubinayaa in hawlaha ay ka mid yihiin abaabulka bulshada - dhammaan noocyada muwaadiniinta, haweenka iyo ragga labadaba, hoggaamiyeyaasha iyo dadweynaha - iyo tababbarka, horumarinta awoodda dheellitirka jinsiga ee

³ Biyoole Water for Agro-Pastoral Productivity and Resilience Project Manual; Assessing Potential for Small Dam Developments in Somalia, March 2019.

⁴ Community Engagement Operational Guidelines Somaliland, 5 September 2020; Community Engagement Operational Guidelines, 5 September 2020, (BA) Final Report

⁵ UNICEF Somalia and Ministry of Planning and International Cooperation (2014). *Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report*. UNICEF: Nairobi.

⁶ Sinnaan-la'aanta jinsigu aad ayaa ay u sarraysa Soomaalia wax ana ay joogtaa 0.776 / 1 (iyada oo 1 hayah meesha u liidata), waxa na ay Soomaaliya ku jirtaa booska afraad ee ugu hooseeya Tusaha Sinnaan-la'aanta Jinsiga, haddii xog caalami ah oo la is barbar dhigi karo ay jiri lahayd. Haweenku waxa ay la kulmaan ka-saarid daran iyo sinnaan la'aan dhammaan dhinacyada tusaha —caafimaad, shaqaalaysiin, iyo ka-qaybgalka suuqa shaqaalaha (UNDP 2015).

⁷ UN Mission in Somalia, 2018. *Somalia Gender Equality Strategy*. UN Mission in Somalia.

xirfadlayaasha biyaha iyo tababarrada farsamada ee farsamoyaqaannada heer-goobeedka, iyo samaynta tuulo. xarumo ku yaal meel kasta oo lagu habeeyo ilo-biyood la hagaajiyey.

13. Waxqabadyada mashruucu siyaabo badan ayey wax uga qabtaan abaaraha iyo isbeddelka cimilada. Marka hore, ururinta biyaha dushiisa, lagu kaydiyo dhulka hoostiisa, loona isticmaalo wakhtiyada biyo la'aanta waa istaraatiijiyad aad u wanaagsan oo lagu maareeyo ilaha biyaha yar si joogto ah. Midda labaad, masaafada ay haweenka iyo habluhu biyaha u soo ururin karaan ayaa kor u kaca xilliyada abaaruhu jiraan. Mashruucu wuxuu samayn doonaa goobo biyood oo u dhow halka ay dadku ku nool yihiin. Saddex, hawlaha mashruuca ee diiradda saaraya maaraynta bulshada, xallinta khilaafaadka, iyo hagaajinta waxtarka isticmaalka biyaha ayaa dhammaantood ah kuwo aad u khuseeya xilliyada abaarta iyo kor u kaca biyo la'aanta. Sidoo kale waa xilliyadan oo kale ah muhiimadda isgaarsiinta, iskaashiga iyo xalalka la wadaago ay muhiimad gaar ah leeyihiin.
14. Qorshayaasha maalgashiga - hab waxbarasho. Qorshayaasha maalgashiga ee kaabayaasha cusub ee biyaha waxay ku salaysnaan doonaan qiimayn dhab ah oo lagu sameeyo heerka nidaamyada jira ee u baahan dayactirka. Tan waxa u sabab ah sababo farsamo iyo bulsho oo kala duwan oo ay ka mid yihiin deegaamayn-xumo, nakhshad iyo dhismo xumo, iyo/ama hawl-qabad iyo dayactir xumo ay sabab u tahay lahaanshaha ku filan ee isticmaalayaashu, dhaqaale la'aan, aqoon farsamo oo liidata iyo qalab la'aanta. Casharada laga bartay qiimeynta waxaa loo isticmaali doonaa in lagu soo bandhigo tillaabooyin iyo tilmaamo kor loogu qaadayo joogteynta. Naqshadeynta nidaamyada la wanaajiyey waxay siinaysaa fursad lagu maal-galiyo nidaamyada ku shaqeeya qoraxda iyo hawlaha kale ee kaarboon-ku hooseeyo iyo yaraynta saamaynta mashruuca ee isbeddelka cimilada.
15. **Gobolada, xuduudaha iyo deegmooyinka xuduudaha.** Mashruucu wuxuu leeyahay hab-goboleed, lagana faa'iidaysto iskaashiga gobolka, mashruuca-hoosaadka Soomaalilaan (Somaliland) waxaa loogu talagalay in lagu bilaabo fulinta baahiyaha xuduudaha ee horumarinta biyaha iyo iskaashiga xuduudaha, ka hor inta aan laga hadlin baahiyaha badan ee degdegga ah ee ka jira hagaajinta biyaha gudaha, meelaha iyo sida ay ku caddeeyeen dawladdaha xubnaha ka ah dawladda Qaranka Somaliland iyo maamulka mashaariicda. Maalgelinta dhulalka xuduuduhu waxay ka koobnaan doontaa horumarinta ceelal qoto dheer oo cusub, bixinta Biyaha Hoose kuwaas oo leh saamayn xuduudeed oo suurtagal ah, sidaas darteedna u baahan wadahadal taxaddar leh iyo iskaashiga xuduudaha. Maalgelintan ayaa ka faa'iidaystaan doona adeegyada ay bixiso (UGHA) oo ah hawl-wadeen iyo hawl-fududeeye. Ceel-gacmeedka, si kastaba ha ahaatee, waa biyaha maxalliga ah sidaas darteedna ma laha saameyn la mid ah biyo-biyoodka(hydrological) sidaas darteedna waxaa laga horumarin karaa aag ballaaran. Mashruuca xoogga leh ee diiradda saaraya gobolku waxaa muujinaya jaantuska/sawirka 1aad, halkaas oo ceelal qoto dheer ay ku yaalaan xuduudaha (cagaaran) iyo ceelal gacmeed oo inta badan ku yaal de(HC)ooyinka xuduudaha (cas iyo buluug), inkastoo, sida kor ku xusan, oo leh saameyn xaddidan oo xuduudaha. Cilmi-baarista Bankiga Adduunka ee Biyaha Soomaalilaan (Somaliland) ayaa iftiimiyey fursadaha lagu tijaabinayo qodista ceelal-gacmeedka ee xeebaha. Marka uu mashruucu socdo dhawr tijaabo ayaa la samayn doonaa iyada oo la doonayo in lagu cabbiro tignoolajiyadan wajiga labaad ee MPA haddii ay shaqeeyso.
16. La jaanqaadida qorshaynta gobolka (UGHA). Marka la eego habka gobolka ee GW4R, ka qaybgelinta dalal dhowr ah HoA iyo doorka dhexe ee (UGHA) ay ka ciyaareyso fududeynta iskaashiga xuduudaha ka gudba, kobcinta awoodda, iyo xog-wadaagga, mashruuc-hoosaadka Soomaalilaan (Somaliland) wuxuu si dhow ula socdaa qorshayaasha guud ee (UGHA). Lifaafa 3aad waxa uu bixinayaa soo koobida (i) waxqabadyada gobolka, (ii) barnaamijyada, iyo (iii) agabka looga baahan yahay Soomaalilaan (Somaliland). Natiiyo ahaan, dhammaan agabyada noocan oo kale ah waxay leeyihiin qayb-hoosaadyo lambaraysan iyo wax-soo-saar ku salaysan hawl-qabad oo ku jira mashruuca Soomaalilaan (Somaliland) la soo bandhigay ama waxaa loogu talagalay inay bixiyaan shaqaalaha mashruuca ee lagu aasaasay JSL/Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha ama Wasaaradaha Biyaha ee Dawladdaha Xubnaha ka ah dawladda Qaranka Somaliland.

1.3 Ka faa'iidaystayaasha Mashruuca

17. Ka faa'iidaystayaasha mashruucu waxay noqon doonaan bulshooyin la ildaran xaaladaha biyo-xumada iyo kuwa mustaqbalka wajahaya xaaladaha isa soo taraya isla markaana qalafsan ee isbeddelka cimilada, tirada dadka oo si degdeg ah u koraysa, iyo colaadaha sii kordhaya ee ku xidhiidhsan kheyraad yarida. Tirada guud ee ka faa'iidaystayaasha ayaa lagu qiyaasay guud ahaan Somaliland 50,000 oo ay ku jiraan:
 - i. Bulshooyinka reer miyiga ah – ee aan haysan biyo nadiif ah oo ku filan si ay u ilaaliyaan xaaladaha nololeed ee caafimaadka qaba;
 - ii. Milkiilayaasha xoolaha – kuwaas oo ka ka qayb qaata kala bar sugnaanta cuntada guud iyo dhoofinta waxsoosarka dalka guud ahaan Soomaalilaan (Somaliland) .
 - iii. Haweenka iyo gabdhaha-carruurta - dhaqan ahaan waxay mas'uul ka yihiin ururinta biyaha guriga, inta badan meel aad uga fog guriga; iyo
 - iv. Dadweynaha magaalada - waxay ku tiirsan yihiin ilaha biyaha dhulka hoostiisa ee miyiga oo ay gacanta ku hayaa shirkado gaar ah loogana iibiyo inta badan qiimo aad u sarreeya.
18. Khataraha deegaanka iyo bulsheed ee barnaamijka waxa loo kala saaray inay yihiin kuwo Sare. Qiimaynta halista deegaanku waa mid la taaban karo maadaama khataraha deegaanka ee tooska ah ee barnaamijka la filayo inay noqdaan kuwo la saadaalin karo, dib loo celin karo, goob gaar ah oo aanay u badnayn inay noqdaan kuwo aad muhiim u ah. Qiimaynta khatarta bulsheed waa mid Sare marka loo eego khataraha macnaha guud oo ay ku jiraan xaaladda amniga ee Geeska Afrika, khatarta iskahorimaadka oo noqon kara mid aan la saadaalin karin iyo arrimo ay ka mid yihiin helitaanka dhulka iyo ka mid noqoshada. Khatarta KFGXDH sidoo kale waxaa loo kala saaraa mid la taaban karo maadaama KFGXDH ay dhici karto natiijada hawlaha barnaamijka gaar ahaan kuwa la xiriira shaqaalaha halkaas oo xitaa tiro yar ay u horseedi karaan khataro badan iyo dhinaca shaqaalaha haweenka ah ee laga yaabo inay halis ugu jiraan KFGXDH inta lagu guda jiro goobta shaqada.

Qorshaha Hirgelinta Mashruuca

19. Dhammaan Hawlaha mashruuca waxaa hogaamin doona Wasaaradda Horumarinta Kheyraadka Biyaha ee Somaliland (MoWRD), waxaana isuduwidada guud, dabagalka, iyo soo saarista warbixinnada horumarka mashruuca laga fulin doonaa heer qaran oo ay Wasaaradda MoWRD maamusho. Mashruuca waxa uu aasaasi doonaa Unugga maamulka iyo fulinta Mashruuca (PIU) oo ka howlgalaya heer qaran.
20. Mashruucu waxa uu dhisi doonaa wadashaqeynta iyo ka-qaybgalka bulshada mudada shanta sano ah ee la fulinayo mashruuca **Groundwater for Resilience (GW4R)**. Mashruuca **GW4R** waxa uu suurta gelin doonaa in la abuurro hab-dhismeed ku habboon bixinta biyaha la gaadhsiinayo bulshooyinka reer miyiga iyo xoolo-dhaqatada ah ee Somaliland. Waxa kale oo uu kaalin ka qaadanayaa dhismaha nidaamyada qaranka iyo dhiirigelinta iskaashiga iyo isuduwidada haayadaha dawladda dhexdooda.

Unugga Fulinta Mashruuca (PIU):

21. Unugga Fududeynta Mashruuca (PIU) oo uu madax ka yahay Kooxda Mashruuca ayaa lagu dejin doonaa Wasaaradda Horumarinta Kheyraadka Biyaha ee Somaliland (MoWRD). Koodhka Mashruuca Qaranka waxa lagu soo dooran doonaa hanaan tartan furan ah. Kooxda Mashruuca waxay si dhow ula shaqayn doonaan kuwa u dhigma ee ka socda Bangiga Adduunka.

22. Taageerada Kooxda Mashruuca Qaranka:

Koodhka Mashruuca Qaranka waxaa taageeri doona koox ka kooban injineero biyaha ah, khubaro sare oo ku takhasustay biyaha dhulka hoostiisa, khubaro xagga maaliyadda iyo wax iibsiga, hal khabiir deegaanka oo joogto ah, hal khabiir bulshada iyo GBV ah oo joogto ah, iyo khabiir horumarinta bulshada oo ka socda MoWRD. Shaqaalaha taageerada oo dhan waxaa lagu soo dooran doonaa hanaan tartan furan, waxaana la siin doonaa gunno mas'uuliyadeed. Haddii aan shaqaale aqoon u leh laga heli karin dowladda, waxaa lagu qandaraas garayn karaa la-taliyayaal iyadoo la raacayo siyaasadaha wax iibsiga ee Bangiga Adduunka iyo Buugga Habka Gelinta Awoodda (CIM). Khubaro kale oo loo baahan yahay hawlo gaagaaban ama kuwa dhexdhexaad ah ayaa lagu magacaabi doonaa si ku-meel-gaar ah.

Ujeedada Unugga Fududeynta Mashruuca (PIU):

Ujeedada PIU waa maaraynta fulinta hawlaha mashruuca. Shaqaalaha PIU waxa ka mid noqon doona shaqaalaha rayidka ah ee hela gunno mas'uuliyadeed. Khubaro ayaa loo qandaraas garayn doonaa iyadoo loo eegayo baahida hawlaha heer qaran ee laga soo xulay saddexda qaybood ee natiijooyinka mashruuca HoA GW4R. Khubarada waxaa ka mid noqon doona shaqaalaha maaraynta mashruuca, khubaro xagga maaliyadda, hal khabiir deegaanka oo joogto ah, iyo hal khabiir bulshada/GBV oo joogto ah. Iyadoo laga ambaqaadayo waayo-aragnimadii hore ee Bangiga Adduunka oo lagu xaqiijiyey natiijooyin fiican oo fulinta mashruuca ah sababtoo ah doorka sare ee haweenka, PIUs ee GW4R waxay xooga saari doonaan sinnaanta jinsiga. Tani waxay sidoo kale ka caawin doontaa horumarinta injineero haween ah ama khabiir biyaha oo ka socda Somaliland.

24. Hay'adaha heer bulsho iyo wacyigelinta:

Hawlaha mashruuca ee lagu fuliyo heerka bulshada ayaa loo marayaa hay'adaha bulshada ee matalaya, kuwaas oo ah Guddiyada Horumarinta Tuulada (VDC), oo taageero ka helaya Maamulada Degmooyinka (sida shaqaalaha biyaha ee degmooyinka). Hay'adaha bulshada ee heerkani waa inay ka kooban yihiin wakiillo ka socda kooxaha daneeyayaasha ee tuulada/bulshada. Doorka ugu weyn ee hay'adahan waa inay kormeeraan hawlaha GW4R ee laga fulinayo bulshadooda. GW4R waxa uu hawlaha mashruuca heer bulsho u mari doonaa Guddiyada Horumarinta Tuulada ee jira haddii ay suurtagal tahay. GW4R waxa uu si weyn uga faa'iidayaan doonaa mashruuca Biyoole ee uu maal geliyay Bangiga Adduunka, kaas oo dawladda u suurta gelinaya in ay hormuud ka noqoto horumarinta bulsho ee ay bulshadu hogaamiso.

25. Wacyigelinta iyo Qorshaynta Bulshada:

Hay'adaha heer bulsho ayaa hogaamin doona aqoonsiga iyo mudnaanta maalgelinta biyaha ee hoos imanaya mashruuca GW4R. Guddiyada maxalliga ah iyo kuwa heer degmo ayaa mas'uul ka noqon doona hawlgalinta, maaraynta, iyo dayactirka kaabayaasha heer degmo/tuulo, taas oo ay ku jiraan dhismaha kaabayaasha sida ceelasha gacanta lagu qodo iyo kuwa si farsamo ah loo qodo oo ay sameeyaan ganacsatada maxalliga ah.

26. Tababar iyo Wacyigelin ESS:

Hay'adaha bulshada ee loo marayo VDC waxaa lagu wacyigelin doonaa oo lagu tababari doonaa aasaaska fulinta ESS. Doorkooda, oo ay ku jiraan, ka-qaybgalka firfircoon intii lagu jiro xulashada mashaariicda, horumarinta

ESIA/ESMP, fulinta, kormeerka tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta, iyo habka cabashooyinka (GM). Intaa waxaa dheer, qandaraaslayaasha mashruuca waxaa laga doonayaa inay hirgeliyaan qorshe ku saabsan Deegaanka, Caafimaadka, iyo Badbaadada (EHS) oo tilmaamaya hab-raacyo looga fogaado dhacdooyinka caafimaadka iyo badbaadada iyo daawaynta caafimaadka degdegga ah. Tani waxa lagu xaqiijin doonaa iyadoo laga dhigo qayb ka mid ah heshiiska qandaraaska.

22. Isku-duwaha Mashruuca Qaranka waxa taageeri doona koox injineero ah oo biyaha ah, takhasus sare oo GW ah, khabiir daacad ah (soo iibin iyo maaliyadeed), khabiir deegaan oo waqti buuxa ah, khabiir ilaalin bulsho oo waqti buuxa ah, khabiir (RKSJ) iyo khabiir xagga amniga ah oo ka socda WTKHB . Dhammaan shaqaalaha taageera waxaa lagu soo xuli doonaa si tartan ah waxayna heli doonaan gunnada mas'uuliyadda. Haddii shaqaale aqoon leh laga waayo gudaha dawladda, markaa la-taliyeyaal ayaa heshiis lala galaa iyada oo la raacayo siyaasadaha soo iibsiga ee Baanka Adduunka iyo Buug-gacmeedka Awood-siinta (CIM). Khubarada kale ee looga baahan yahay howl-gelinta dhexe iyo kuwa dhow ayaa loo magacaabi doonaa si ku meel gaar ah

2. Qaab-dhismeedka Maamulka Deegaanka iyo Bulshada (QDHMDB)

2.1 Ujeeddada iyo Baaxadda QDHMDB

23. Dukumeentigu wuxuu soo bandhigayaa QDHMDB ee qaybta la soo jeediyey ee ABH ee Soomaalilaan (Somaliland). QDHMDB-kan waa aalad maareyn si ay gacan uga geysato maareynta saameynta xun ee deegaanka iyo bulshada DB ee la Xidhiidha howlaha mashruuca ABH si waafaqsan shuruudaha dalka iyo Bangiga Adduunka HDB. Wada-hawlgalayaasha fulinta ee Mashruuca iyo PMU waxay raaci doonaan QDHMDB -kan si loo hubiyo khataraha deegaanka iyo bulshada DB iyo saamaynta oo si buuxda loo qiimeeyey iyo tallaabooyinka maaraynta la sameeyey ka hor inta aan la fulin hawlaha mashruuca khuseeya.
24. QDHMDB waxa ay tilmaamtaa tillaabooyinka baadhista faahfaahsan iyo qiimaynta khatarta deegaanka iyo bulshada DB ee mashruuca, diyaarinta iyo ansixinta qorshayaasha maaraynta loo baahan yahay si looga fogaado, iyo halka ka fogaanshiyaha aanay suurtoagal ahayn, hoos u dhigidda, yaraynta iyo maaraynta saamaynta xun ee iman karta.

2.2 Sababta QDHMDB

25. QDHMDB waxay caddaysaa siyaasadaha maamulka DB ee deegaanka iyo bulshada ku habboon, habraacyada, iyo mabaadi'da yaraynta, habaynta hay'adaha iyo shuruudaha naqshadaynta ee lagu dabaqi doono mashruucyada hoos-yimaada, kuwaas oo la diyaarinayo inta lagu jiro hirgelinta mashruuca (UHMMG)-yada kala duwan ee Dawladdaha xubinta ka ah dawladda Qaranka Somaliland iyo shirkadaha ganacsiga gaarka loo leeyahay ee ka qayb qaadanaya mashruuca ABH. (UIMQ) iyo (UHMMG)s ayaa isticmaali doona oo tixraaci doona QDHMDB-kan inta lagu jiro hirgelinta mashruuca. Markay ku habboon tahay, Qorshayaasha Maareynta Deegaanka iyo Bulshada (QMDB) ayaa la diyaarin doonaa inta lagu jiro hirgelinta mashruuca iyada oo la raacayo tilmaamaha QDHMDB .Waa mas'uuliyadda khubarada DB ee (UHMMG) si ay u hubiyaan in qorshayaasha yaraynta lagama maarmaanka ah ay horumariyaan, fuliyaan oo ay raacaan ka faa'iidaystayaasha mashruuca.

2.3 Ujeedooyinka QDHMDB

26. QDHMDB waxay dejisaa mabaadi'da, xeerarka, xeer-nidaamyada iyo habraacyada lagu qiimeeyo halista deegaanka iyo bulshada DB iyo saamaynta mashruuca la soo jeediyey. QDHMDB waxa ay qusaysaa oo kaliya hawlaha ay si toos ah ama si dadbanba u maalgalinayso ABH, ee maaha wax hawlo kale ah oo ay taageerto hay'adaha ka faa'iidaydiga si kale ugu lug yeelan karaan. Dhammaan luqadaha QDHMDB waa in lagu fasiraa sidan Gaar ahaan, QDHMDB waxay dabooshaa dhinacyo badan oo ay ka mid yihiin:

- i. Wuxuu aqoonsadaa Heerarka Deegaanka iyo Bulshada ee Bangiga Adduunka ee lagu dabaqi karo mashruuca;
- ii. Waxay bixisaa khataraha iyo saamaynta iman kara;
- iii. Waxay soo jeedinaysaa tillaabooyinka iyo qorshayaasha lagaga hortagayo, yaraynta, hoos u dhigidda iyo/ama ka-hortagga khataraha iyo saamaynta xun;
- iv. Sameeynta xeerar lagu qiyaaso iyo miisaaniyadaynta kharashyada tallaabooyinkan;
- v. Siinta xogta hay'adda ama hay'adaha masuulka ka ah wax ka qabashada khataraha iyo saamaynta mashruuca, oo ay ku jirto mas'uuliyadeeda inay maarayso khataraha deegaanka iyo bulshada;
- vi. Waxa ku jira xog ku filan oo ku saabsan guud ahaan aagga/goobaha laga filayo in mashruuc-hoosaadyo la dejiyo, oo ay ku jiraan wax kasta oo baylahda deegaanka iyo bulsho ee aagga;
- vii. Waxay siisaa hawl-fuliyeyaasha mashruuca habka baadhista deegaanka iyo bulshada DB iyo hababka maaraynta khatarta kuwaas oo u sahli doona inay aqoonsadaan, qiimeeyaan oo ay yareeyaan saamaynta deegaanka iyo bulshada DB ee hawl-hoosaadka, oo ay ku jirto diyaarinta goob-gaar ah Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada (QSDIB) iyo/ama QMDB halka ay khuseyso;
- viii. Wuxuu aqoonsadaa sharciyada, siyaasadaha, qawaaniinta khuseeya ee laga yaabo in lagu dabaqi karo iyo in hawlaha mashruuca ee loo qorsheeyey in la hirgeliyo ay waafaqsan yihiin iyo sidoo kale Hab-dhismeedka iyo heerka Deegaanka iyo Bulshada ee Baanka Adduunka; iyo
- ix. Wuxuu bixiyaa sida dadka ay khusayso loogala tashan doono, sida macluumaadka loo shaacin doono, sida cabashooyinka mashruuca loo helo iyo sida wax looga qabanayo.

2.4 Habka Horumarinta iyo La-talinta QDHMDB

30. QDHMDB waxa lagu diyaariyey macluumaad laga soo saaray dib u eegis suugaaneed oo ballaadhan iyo doodaha daneeyeyaasha. Dukumentiyada tixraaca ah ee ugu muhiimsan waxaa ka mid ahaa QDHDB ee Bangiga Adduunka, dukumentiyada caadiga ah, tilmaamaha, qabyo qoraalka Mashruuca Qiimaynta Mashruuca (PAD) ee mashruuca ABH iyo PAD Soomaalilaan (Somaliland) oo ku lifaaqan mashruuca guud ee PAD, QDHMDB mashaariicda la midka ah ee laga fuliyey Soomaalilaan (Somaliland) iyo gobolka, sharciyada qaranka, siyaasadaha, tilmaamaha, axdiga caalamiga ah, heshiisyada, iyo kuwo kale.

31. Latashi lala yeelanayo daneeyeyaasha muhiimka ah ee codsiga iyo hirgelinta ee Mashruuca QDHMDB waxa la qabtay Diisambar 04, 2021. Ujeeddadu waxay ahayd in la siiyo fikradda guud ee macluumaadka QDHMDB ee macluumaadka aasaasiga ah ee deegaanka iyo bulshada DB, bulshada iyo deegaanka, sida loo yaraynta, sharciga iyo siyaasadda deegaanka, hababka hawlgelinta daneeyeyaasha, iyo gudbinta cabashooyinka mashruuca la xiriira. Ka qaybgalayaasha intii uu socday wadatashigu waxay ahaayeen wakiillo ka socday hay'adaha ay khusayso ee qaybta biyaha iyo kooxaha danyarta ah ee heerarka maamul goboleedyada iyo Dawladda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland) (JSL). Ka qaybgalayaashu waxay bixiyeen fikrado iyo talooyin ku saabsan horumarinta QDHMDB. Talooyinka ugu waaweyn iyo sida wax looga qabanayo waxay ku qoran yihiin lifaaqa 6aad. QDHMDB waxa lagu shaacin doonaa dalka gudhiisa ka hor qiimaynta.

3. SIYAASADDA, XEER-DEJINTA, MAAMULKA IYO QAAB-DHISMEEDKA HAY'ADAHA.

32. Qaybtani waxa ay qeexaysaa siyaasadda, sharci-dejinta, maamulka iyo qaab-dhismeedka hay'adaha ee jira kuwaas oo muhiim u noqon doona in la tixgeliyo qaabaynta, hirgelinta, la socodka iyo qiimaynta mashruuca ABH iyo dukumentiyada QDHDB. Waxaa xusid mudan in siyaasadda guud iyo xeer-dejinta ee Soomaalilaan (Somaliland) ay tahay mid curdin ah oo qaar ka mid ah siyaasadaha jira ay yihiin kuwo duugoobay sababo la xiriira colaad daba dheeraatay tan iyo 1991-kii, wixii ka dambeeyey 2012 ayey ahayd markii uu billowday hannaanka maamul u sameynta. Inta badan dawladdaha xubnaha ka ah dawladda Qaranka Somaliland ayaa wali ku jira gobolka uurjiifka ah oo leh awood xaddidan oo sharci dejineed. Taasi waa sababta mid ka mid ah qaybaha mashruuca ay diiradda saari doonto maalgashiga awoodda hay'adaha oo ay ku jirto horumarinta siyaasadda. Meesha aanay ka jirin

bilayska iyo sharci-dejinta qaranka, Baanka Adduunka HDB iyo heshiisyada caalamiga ah ee kale ee khuseeya ayaa hagi doona hirgelinta mashruuca.

3.1 Sharciyada Dawladda Qaranka Somaliland, Siyaasada, Xeerarka iyo Qaab-dhismeedka Hay'adaha.

33. Waxaa jira shuruuc federaali ah, siyaasado, qaabdhismeed maamul iyo hay'ad oo khuseeya guud ahaan mashruuca ABH iyo gaar ahaan QDHMDB.

3.1.1 Dastuurka KMG ah ee Jamhuuriyadda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland), 2012:

34. Dukumeenti sharciyeedka guud waa Dastuurka Qaranka Somaliland Ku-meelgaarka ah, kaas oo la ansixiyey Agoosto 1, 2012. Waxaa jira dhowr qodob oo khuseeya mashruucan sida hoos ku qoran.

i. Qodobka 11aad (1 & 4) Sinnaanta: Dhammaan muwaadiniinta, iyada oon loo eegayn lab ama dheddig, diin, xaalad bulsho ama dhaqaale, ra'yi siyaasadeed, qabiil, naafo, shaqo, dhalasho iyo lahadba waxay sharciga hortiisa ku yeelanayaan xuquuq iyo waajibaad siman. Waxa kale oo ay siinaysaa in dhammaan barnaamijyada Dawladda, sida sharciyada, ama tallaabooyinka siyaasadeed iyo kuwa maamul loogu talagalay in lagu gaaro sinnaan buuxda shakhsiyaadka ama kooxaha danyarta ah, ama kuwo la kulmay takoorid hore, waa in aan la takoorin.

ii. Qodobka 14aad Addoonsiga iyo Shaqada Qasabka ah: waxa uu dhigayaa in aan qofka la samayn karin addoonsi, adeegsi, ka ganacsi, ama shaqo qasab ah ujeedo kasta.

iii. Qodobka 15aad Xorriyadda iyo Badbaadada qofka: waxa ay mamnuucaysaa Gudniinka Fircooniga ah (F(HC)) maadaama ay tahay jidh dil.

iv. Qodobka 24aad Xiriirka Shaqada: Qof kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu helo xiriir shaqo oo caddaalad ah; xaqa shaqo-joojin; samaystaan, ku biiraan kana qaybqaataan ururrada shaqaalaha; iyo xaqa aad u leedahay gorgortan wadajir ah oo ku saabsan arrimaha la xiriira shaqada. Dhammaan shaqaalaha, gaar ahaan haweenka, waxay leeyihiin xuquuq gaar ah oo laga ilaalinayo xadgudubka galmada, kala soocidda iyo takoorka goobta shaqada. Dhammaan sharciyada shaqada iyo dhaqamada waa inay u hoggaansamaan sinnaanta jinsiga ee goobta shaqada.

v. Qodobka 25-aad Deegaanka: wuxuu dhigayaa in qof kasta oo Soomaali ah uu xaq u leeyahay deegaan aan waxyeello u geysan caafimaadkiisa iyo wanaaggiisa, lagana ilaaliyo wasakhda iyo waxyaabaha waxyeelada leh. Qof kasta oo Soomaali ah waxa uu xaq u leeyahay in uu qayb ku yeesho kheyraadka dabiiciga ah ee dalka, iyada oo laga ilaalinayo ka faa'iidaydiga xad-dhaafka ah ee waxyeelada leh.

vi. Qodobka 26aad (Qaybta 1aad iyo 2aad) Hanti: waxay sheegaysaa a) Qof kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu hanti yeesho, isticmaalo, ku raaxaysanayo, iibin karo, hanti wareejin karo, b) Dawladdu waxay hanti si khasab ah kula wareegi kartaa oo keliya haddii ay u adeegsanayso danta guud, c) Qof kasta oo hantidiisa loogla wareegay danta guud wuxuu xaq u leeyahay in uu magdhaw ka helo Qaranka sida ay dhinacyadu ku heshiiyaan ama ay maxkamadi go'aan ka gaarto.

vii. Qodobka 27 (1 & 5) Xuquuqda dhaqaale iyo bulsho - Xaqa helitaanka biyaha nadiifka ah oo isticmaali karo. Haweenka, dadka da'da ah, kuwa naafada ah iyo dadka laga tirada badan yahay ee la kulmay takoorid waa in la taageero si ay u ogaadaan awooddooda buuxda.

viii. Qodobka 43aad: Dhulka waxaa loo aqoonsan yahay inuu yahay kheyraadka aasaasiga ah iyo saldhigga nololsha dadka; b) dhulka waa in loo hayaa, loo adeegsadaa loona maamulaa si siman, hufan, oo leh waxsoosaar waara; c) Xukuumadda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland) XFS waa in ay dejiso siyaasadda dhulka ee qaranka, taasoo dib-u-eegis joogto ah lagu samayn doono, d) Lama ogolaan karo isticmaalka joogtada ah ee qayb ka mid ah dhulka, badda iyo hawada Jamhuuriyadda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland). e) Dawladda Qaranka Somaliland Soomaliya (JSL), iyada oo la tashanaysa Maamul-Goboleedyada (DXKAJSL) iyo daneeyayaasha kale, waa inay nidaamisaa siyaasadda dhulka, xakamaynta iyo isticmaalka dhulka.

x. Qodobka 45-aad Deegaanka: waxa uu dhigayaa in Dawladdu ay mudnaan siinayso ilaalinta, dhowrida iyo difaaca deegaanka wax kasta oo dhibaato u keenaya noolaha dabiiciga ah iyo nidaamka deegaanka. Intaa waxaa dheer, dhammaan dadka waxaa ku waajib ah ilaalinta iyo tayeynta deegaanka iyo ka qayb qaadashada horumarinta, fulinta, maamulka, ilaalinta iyo dhowrida khayraadka dabiiciga ah iyo deegaanka. Dawladda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland) (JSL) iyo Maamul Goboleedyada (DXKAJSL) ee ay saamaysay waxyeelada deegaanku waa inay qaadaan tallaabooyin degdeg ah oo lagu nadiifinayo qashinka khatarta ah ee lagu daadiyo dhulka ama biyaha dawladda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland) JSL; in la qaado tallaabooyinka lagama maarmaanka ah ee wax lagaga qabanayo xaalufka iyo nabaad guurka deegaanka, iyo ilaalinta deegaanka, ka hortagga dhaq-dhaqaaqyada wax u dhimaya khayraadka dabiiciga ah iyo deegaanka qaranka, iyo tallaabooyin kale.

x. Qodobka 115aad ee shaqaalaha dawladda: waxa uu qeexayaa qiyamka shaqaalaha dawladda iyo ilaalinta xuquuqdooda.

3.2.3 Istaraatiijiyada Kheyraadka Biyaha Qaranka (2021 - 2025)

35. Mashruuca la soo jeediyey wuxuu la jaan qaadayaa Himilooyinka Istaraatiijiyadeed ee Istaraatiijiyada Kheyraadka Biyaha Qaranka (IKHBQ) kaas oo siinaya aasaaska horumarinta qaybta biyaha mustaqbalka sida:

Hadafka 1: Samaynta Qaab-dhismeedka Maamulka Qaybta Biyaha oo shaqaynaya - Waxay bixisaa habka istaraatiijiyadeed iyo tallaabooyinka lagu xoojinayo maamulka waaxda biyaha;

Hadafka 2: Hawlgelinta Maareynta Isku-dhafka Khayraadka Biyaha - Waxay bixisaa habka istaraatiijiyadeed iyo tallaabooyinka ku wajahan hagaajinta iyo isku-dhafka maareynta kheyraadka biyaha taasoo saldhig u ah xaqiijinta horumarinta kheyraadka biyaha waarta iyo bixinta adeegyada fayadhowrka; iyo

Hadafka 3: Hagaajinta Bixinta Adeegyada Biyaha ee Mudnaanta - Waxay bixisaa habka istaraatiijiyadeed iyo ficillada lagu hago horumarinta ilaha biyaha si loo xaqiijiyo horumarinta adeegyada kala duwan. Intii lagu jiray marxaladda qiimaynta ee horumarinta istaraatiijiyadda, arrimo badan iyo caqabado ayaa la ogaaday. Kuwaas waxaa la isugu geeyey koox-koox, taasoo keentay labaatan xeeladood oo si wadajir ah u xaqiijin doona saddexda yool.

3.2.4 Barnaamijka La qabsiga Qaranka ee Waxqabadka Isbedelka Cimilada (BQLQW) 2013

36. Sanadkii 2013, Soomaalilaan (Somaliland) waxay saamaysay BQLQW. BQLQW waxay ka caawisay dawladda iyo la-hawlgalayaasha horumarinta inay wax ka qabtaan khatarta cimilada iyo kordhinta adkeysiga dhaqaalaha iyo hab-nololeedyada qaranka. Abaaraha, daadadka, kulaylka aad u sarreeya iyo dabaylaha xooggan ayaa la tilmaamay inay yihiin khataraha ugu waaweyn ee la xiriira cimilada ee soo maray Soomaalilaan (Somaliland). Si kastaba ha ahaatee, daadadka iyo abaaruhu waxay matalaan khataraha cimilada ugu daran iyo mudnaanta BQLQW. Qaybta biyaha ayaa loo aqoonsaday inay tahay midda ugu nugul isbeddelka cimilada. Mashruuca la soo jeediyey wuxuu sidaas ku waafaqsan yahay baahiyaha lagu aqoonsaday BQLQW ee hawlaha la qabsiga.

3.2.5 Xeerka Shaqada ee 1972

37. Qodobo ka mid ah xeerka shaqada ayaa khuseeya HDB2 ee Bangiga Adduunka:

i. Waxa uu dhigayaa in dhammaan heshiisyada shaqaalaynta ay ku jiraan a) nooca iyo muddada heshiiska; b) saacadaha iyo goobta shaqada; c) gunnada la siinayo shaqaalaha; iyo c) Habka shaqo joojinta ama joojinta heshiiska. Intaa waxaa dheer, dhammaan qandaraasyada waa in loo gudbiyaa kormeeraha shaqada ee awooda u leh si uu u ansixiyo.

ii. Marka la eego BCSH, loo shaqeeyaha waxaa ku waajib ah inuu bixiyo tillaabooyin ku filan caafimaadka iyo badbaadada shaqaalaha si looga ilaaliyo khataraha la xiriira, oo ay ku jiraan bixinta jawi shaqo oo ammaan ah oo nadiif ah iyo goobo shaqo oo si wanaagsan loo qalabeeyey, la dhisay oo la maareeyey oo bixiya tas-hiilaad fayadhowr, biyo iyo qalabka kale ee aasaasiga ah, qalabka hubinta caafimaadka iyo badbaadada shaqaalaha.

iii. Xeerku waxa kale oo uu dhigayaa in shaqaaluhu ay xaq u leeyihiin in ay soo gudbiyaan ashtako, shaqabixiyuhuna waa in uu cabashada tixgaliyaa. Mushaharku waa inuu noqdaa mid ku filan marka loo eego tayada iyo tirada shaqada la dhiibay, waana inay noqotaa mid aan takoor lahayn marka loo eego da'da, jinsiga iyo dhinacyada kale. Tirada ugu badan ee saacadaha shaqada todobaadkii waa 8 saacadood maalintii iyo 6 maalmood todobaadkii.

iv. Shaqada qaar ayaa loo arkaa khatar iyo caafimaad darro waana ka mamnuuc haweenka iyo dhalinyarada (oo lagu qeexay da'da 15-18). Tan waxaa ka mid ah qaadista culeyska culus ama shaqada habeenkii.

v. Xeerka Shaqaaluhu wuxuu kaloo mamnuucayaa shaqada carruurta da'doodu ka yar tahay 15 sano, laakiin wuxuu ogolaanayaa shaqaaleysiinta carruurta da'doodu u dhaxayso 12-15 sano iyada oo shardi ah in shaqadu ay ku habboon tahay ilaalinta saxda ah, caafimaadka iyo anshaxa carruurta iyo haddii ay dhacdo waxaa lagamamaarmaan u ah xaaladaha gaarka ah ee deegaanka iyo shuruudaha farsamada ee shaqada. Xeerka Shaqaaluhu wuxuu kaloo mamnuucayaa shaqaaleysiinta dhalinyarada da'doodu ka yar tahay 16 sano ee shaqada lagu sameeyo jaranjarooyinka duulista ama jaranjarada la qaadi karo ee la xidhiidha hawlaha dhismaha.

vi. Xeerku waxa kale oo uu aqoonsan yahay xoriyada ururka. Loo-shaqeeyeyaashu waa ka mamnuuc inay ku lug yeeshaan nooc kasta oo takoorid ah ama xaddididda xuquuqda xorriyadda ururrada. Shaqaaluhu waa loo oggol yahay inay ku biiraan ururrada shaqaalaha.

vii. Xeerka shaqadu waxa uu dhigayaa in dumarku xaq u leeyihiin in ay helaan mushahar isku mid ah shaqada ay qabtaan ragga iyo fasaxa umusha ee ay qaataan. Dumarku waxay xaq u leeyihiin 14 usbuuc oo fasax hooyonimo ah oo ay qaataan nus mushahar.

3.2.6 Xeerka Ciqaabta Soomaaliyeed ee 1962

38. Xeerku waxa uu dembi ka dhigayaa kufsiga iyo noocyada kale ee xadgudubyada galmada iyo sidoo kale dhilleysiga qasabka ah. Qodobbada 398-9 waxay muujinayaan in 'isku-tagga jidhka' iyo 'ficillada damaca ee rabshadaha' lagu ciqaabo 5-15 sano iyo 1-5 sano oo xarig ah. Afduubka damac ama guur dartiis waa mamnuuc sida uu dhigayo qodobka 401.

3.2.7 Xeerka Qaybinta Dhulka Magaaloooyinka ee 1973kii

39. Sharcigu wuxuu dhigayaa in dhammaan dhulka magaaladu uu ahaa hanti guud (qodobka 7) lahaanshaha muwaadiniinta Soomaaliyeed ay tahay mid joogto ah, halka ajaaniibta looga baahan yahay inay cusbooneysiyaan heshiis ijaareed 50 ilaa 99 sano mar (Qodobka 15). Dhulka horumarinta joogtada ah ee loo yaqaan daminyaale, waxa ay ahayd in ay fasaxdo Wasaaradda Hawlaha Guud. Si kastaba ha ahaatee, ka dib markii wax laga beddelay Diseembar 17, 1980, maamulka dhammaan dhulalka magaalada waxaa lagu wareejiyey dawladda hoose ee Muqdisho. 'Diiwaangelinta, dokumentiyada iyo maabyada la xidhiidha dhulka si joogto ah loogu isticmaalo Gobolka Banaadir, oo ay hore u maamuli jirtay Wasaaradda Hawlaha Guud' (Qodobka 19).

3.2.8 Sharciga Dhulka Beeraha (1975)

40. Sharcigu waxa uu ka wareejinayaa dhammaan dhulka maamul dhaqameedka waxa uuna ku wareejinayaa dawladda. Shakhsiyaadka doonaya dhul waa in ay ku diiwaangeliyaan hantidooda muddo 6 bilood gudahood ah. Sharcigu ma aqoonsanayo hanti-dhaqameed.

3.2.9 Xeerka Qoyska ee 1975

41. Da'da guurka ugu yar waa 18 sano rag iyo dumar. Dumarka da'doodu u dhaxayso 16 iyo 18 waxay guursan karaan ogolaanshaha mas'uulkooda. Guurku wuxuu ku salaysan yahay xuquuq iyo waajibaad siman. Ninku wuxuu ku furi karaa dalaq. Hooyadu way sii haysaa masuuliyadda carruurta markay kala tagaan, laakiin way waynaysaa mas'uuliyadda haddii ay dib u guursato.

3.2.10 Siyaasadda Qaran ee Jinsiga Soomaalilaan (Somaliland) (2016)

42. Waxaa ku jira xeelado lagu cirib tirayo dhaqamada xun xun sida gudniinka Fircooniga ah iyo guurka ubadka iyo horumarinta adeegyada maaraynta xaaladaha (RKSI).

3.2.11 Siyaasadda Isbeddelka Cimilada Qaranka, 2020

43. Qoraalkan kooban ee siyaasadda isbeddelka cimilada ayaa ujeeddadeedu tahay in si kooban loo soo bandhigo caqabadaha iyo fursadaha waaridda deegaanka ee muhiimka ah ee Soomaalilaan (Somaliland), xiriirka ay la leeyihiin dhimista faqriga iyo Yoolalka Horumarka Waara.

3.2.12 Siyaasadda Deegaanka Qaranka (2020)

44. Siyaasadda Deegaanka ee Qaranka waxaa ansixiyey Golaha Wasiirada, Febraayo 13, 2020 hadafka la qeexay ee siyaasadda deegaanka waa horumarinta caafimaadka iyo tayada nolosha dadka Soomaaliyeed.

3.2.13 Sharciyada Qabyada ah iyo Siyaasadaha kale

45. Dawladda federaalku waxay waddaa horumarinta siyaasadda, qaab-dhismeed sharci iyo nidaam ee soo socda.

- i. Qabyo-qoraalka Xeerka Maareynta Deegaanka Qaranka;
- ii. Qabyo-qoraalka Xeerarka Qiimaynta Deegaanka iyo Saamaynta Bulshada ee Qaranka;
- iii. Qabyo-qoraalka Xeerka Ilaalinta Iakabka Osoone ee Qaranka;
- iv. Qabyo-qoraalka Siyaasadda Qaran ee Maareynta Kaymaha; iyo
- v. Qabyo-qoraalka Siyaasadda Qaran ee Dhuxusha.

46. Intaa waxa dheer, waxaa jira siyaasado, xeerar iyo xeerar kale oo khuseeya shaqada, biyaha, xoolaha, beeraha, batroolka, kalluunka iyo qaybaha kheyraadka badda.

3.2 Sharciyada, siyaasadaha, istaraatiijiyadaha, xeerarka iyo qaab-dhismeedka hay'adaha dawladda Somaliland

50. Xeer-dejinta iyo siyaasadda ee dawlad goboleedyada xubnaha ka ah Qaranka Somaliland weli waa daciif marka laga reebo Puntland oo horraysa. Kuwa soo socdaa waa shuruuc muhim ah, siyaasado, xeelado, qorshayaal, xeerar iyo qaab-dhismeedka hay'adaha kuwaas oo hagi doona hirgelinta mashruuca iyo maaraynta khatarta iyo saamaynta deegaanka iyo bulshada DB (eeg shaxda 1).

3.2.1 Puntland

51. Dawlad-goboleedka Puntland waxay leedahay siyaasadda deegaanka oo la soo saaray 2014-kii, waxaana la sameeyey dukumeenti ku saabsan habraaca iyo xeerarka QSDIB. Puntland QSDIB waxay hawlgelisaa koox farsamo, oo loo yaqaan "Cutubka Qiimaynta Saamaynta Deegaanka" ee Wasaaradda, oo uu madax u yahay Agaasimaha QSDIB kana kooban koox aqoon iyo tababar gaar ah u leh QSD kuwaas oo shaqadoodu tahay: (a) habaynta, helidda iyo ilaalinta. dhammaan dukumeentiyada la xiriira QSDIB ee loo soo gudbiyo Wasaaradda; (b) dib u eegis iyo la talin Agaasimaha Guud; iyo (c) u soo jeediyaan Wasaaradda in mashruuc weyn oo la soo jeediyey laga soo horjeesto inuu bilaabo ama sii socdo sababo la xidhiidha saamaynta deegaanka ee aan la aqbali karin ee suurtoogalka ah ama mashruuca jira. Siyaasadaha kale, sharciyada iyo xeerarka ka jira Puntland ee khuseeya maaraynta deegaanka waxaa ka mid ah kuwan soo socda:

- i. Siyaasadda Deegaanka (2014) ee ay ansixiyeen Golaha Xukuumadda iyo Baarlamaanka;
- ii. Siyaasadda Maamulka Daaqsinka Puntland 2aad (2016-2025);
- iii. Siyaasadda Maareynta Qashinka Puntland (2016);
- iv. Xeerka iyo Xeerka QSDIB (2016) ee ay ansixiyeen Golaha Xukuumadda iyo Baarlamaanka;
- v. Istaraatiijiyadda Isbeddelka Cimilada ee Puntland (2016); iyo
- vi. Qorshaha Istaraatiijiyadeed ee Wasaaradda Deegaanka iyo Isbedelka Cimilada (2016-2020).

Jadwalka 1: Soo koobida Shuruucda Puntland, Siyaasadaha, Xeeladaha, Xeerarka iyo Qaab-dhismeedka Hay'adaha Somaliland

Tiro	Xeerarka, Siyaasadda, Istaraatiijiyadaha, qorsheyaasha iyo haayadaha qaranka ee la xidhiidha mashruucan	Qodobada muhiimka ah ee khuseeya mashruucan
1	Dastuurka JSL	Qodobka 18aad ee Dastuurka Somaliland wuxuu si weyn u adkeynayaa doorka muhiimka ah ee ilaalinta deegaanka, isagoo carrabka ku adkeeyay muhiimadda ay leedahay in la ilaaliyo kheyraadka dabiiciga ah si loo horumariyo caafimaadka bulshada. Iyadoo la raacayo awaamiirta dastuurka, Somaliland waxay soo saartay sharciyo dhowr ah oo lagu ilaalinayo deegaanka laguna maamulayo
2	Xeerka Maareynta Deegaanka ee Lr. 79/2018:	<p>Xeerkan oo dhameystiran wuxuu nidaamiyaa habka ilaalinta deegaanka iyo nidaamyada caafimaadka dadweynaha. Qodobka 25aad wuxuu si cad u qeexayaa baahida loo qabo in la sameeyo daraasadaha qiimeynta saameynta deegaanka (EIA), kuwaas oo ay diyaarin karaan khubaro shaqsiyaad ah ama shirkado khubaro ah oo si gaar ah loogu ogolaaday arrintan iyada oo ay oggolaatay Hay'adda. Hay'addu waxay ilaalin doontaa diiwaan dhamaystiran oo ay ku jiraan dhamaan khubarada shaqsiyaadka ah ama shirkadaha khubarada ah ee si rasmi ah loo ogolaaday inay qabtaan ama diyaariyaan daraasadahaas.</p> <p>Xeerku wuxuu si faahfaahsan u sharxayaa in mashruucu waajib ku leeyahay inuu isku xilqaamo ama ku qasbo in kharashkiisa gaarka ah lagu sameeyo daraasadda qiimeynta saameynta deegaanka (EIA) iyo in la diyaariyo warbixin arrintan la xiriirta. Tani waxay dhici doontaa marka Hay'addu, ka dib marka ay daraasayso warbixinta mashruuca ee lagu soo gudbiyay qeybta hoosaadka (1), ay ku qanciso in mashruuca la damacsan yahay uu yeelan karo ama u muuqdo inuu yeelan doono saameyn weyn oo ku saabsan deegaanka.</p>
3	Wasaaradda Deegaanka iyo Isbedelka Cimilada	Waxay masuul ka tahay istaraatiijiyadaha yareynta iyo la-qabsiga isbeddelka cimilada, oo ay taageerayso qorshe shan sano ah (2017-2021). Wasaaraddu waxay iska kaashataa Hay'adda Qaran ee Diyaarinta Masiibooyinka iyo Kaydka Raashinka (NADFOR) horumarinta istaraatiijiyadaha la xiriira isbeddelka cimilada, digniinta hore, iyo adkeysiga abaarta.
4	Wasaaradda Horumarinta Kheyraadka Biyaha	Wasaaradda Horumarinta Kheyraadka Biyaha Somaliland, waa hay'adda ugu muhiimsan ee u xilsaaran dejinta siyaasadaha, qorsheynta, isku-duwidada, iyo horumarinta kheyraadka biyaha Somaliland.
5	Siyaasadda Maareynta Deegaanka Somaliland (2015)	Waxay bixisaa hagitaan ku saabsan maareynta deegaanka, ilaalinta iyo daryeelka deegaanka, iyo dejinta heerarka la xiriira.
6	Xeerka Somaliland ee Ka-hortagga Jarista Dhirta iyo Nabaad-guurka (Xeer Lr: 04/1998)	Xeerkan oo ka kooban 19 qodob wuxuu ujeedkiisu yahay in wax looga qabto dhibaatooyinka deegaanka ee Somaliland, gaar ahaan kuwa la

		<p>xiriira jarista dhirta iyo khataraha ka dhasha, iyo soo celinta dhulalka nabaad-guurka uu saameeyey.</p> <p>Qodobka 1aad: Wuxuu xusayaa dhirta mamnuuca ah oo la goyn karin iyada oo aan ogolaansho looga helin Wasaaradda Deegaanka.</p> <p>Qodobka 2aad: Wuxuu liis gareeyaa dhirta aan la oggolayn in la jaro ama la gubo.</p> <p>Qodobka 3aad: Wuxuu xusaa kaymaha keydka ah ee gobolka, halka qodobka 4aad uu liis gareeyo tallaabooyinka ka mamnuuca ah aaggaas.</p> <p>Qodobka 7aad: Waxay mamnuucaysaa ugaarsiga, ganacsiga, iyo dhoofinta dhammaan noocyada ugaadha iyo shimbiraha.</p> <p>Wasaaraddu waxay qaadi kartaa tallaabooyin ay ka mid yihiin:</p> <p>a) Soo celinta dhulka loogu talagalay daaqa, beeraha, dib-u-beerista dhirta, ilaalinta ciidda, ama ka hortagga nabaad-guurka.</p> <p>b) Xakamaynta daaqa, dhirta, kaymaha la xiriira, duurjoogta, iyo isticmaalka biyaha.</p>
7	Siyaasadda Shaqo ee Qaranka Somaliland	<p>Siyaasaddan waxay ku salaysan tahay qiyamka iyo mabaadi'da wad-tashiga xoogan ee bulshada iyo iskaashiga saddex-geesoodka ah ee waxtarka leh. Siyaasaddu waxay si gaar ah diiradda u saareysaa xuquuqda shaqaalaha sida ku cad Dastuurka Somaliland. Xuquuqdan ayaa la ilaalin doonaa waqti kasta, kuwaas oo ay ka mid yihiin:</p> <p>a). In qof kasta uu xaq u leeyahay inuu ku shaqeeyo xaalado ku habboon, nabdoon, oo caafimaad qaba, iyo inuu helo xuquuq siman iyada oo aan nooc kasta oo takoorka ah la samayn.</p> <p>b). Dawladdu waxay ilaalin doontaa caafimaadka, badbaadada, iyo daryeelka dhammaan shaqaalaha.</p> <p>c). Sidoo kale, Dawladdu waxay dhiirrigelinaysaa ka-qaybgalka shaqaalaha ee habka go'aan-qaadashada goobaha shaqada.</p>

3.3 Axdiyada iyo Heshiisyada Caalamiga ah ee lagu dabaqi karo

54. Waxaa jira tiro heshiisyo caalami ah, axdiyo iyo heshiisyo ay Soomaalilaan (Somaliland) saxiixday ama ansixisay, kuwaas oo khuseeya mashruuca ABH. Axdiyadan iyo heshiisyadan ayaa looga dan leeyahay in lagu joojiyo xaalufka deegaanka iyo wanaajinta isticmaalka joogtada ah ee kheyraadka dabiiciga ah, la qabsiga isbeddelka cimilada iyo yaraynta, maareynta shaqada, iyo kuwo kale. Qodobada khuseeya ee ay Soomaalilaan (Somaliland) saxiixday waxaa ka mid ah.

- i. Axdiga ku saabsan ganacsiga caalamiga ah ee noocyada halista ah ee duurjoogta iyo dhirta;
- ii. Axdiga Ilaalinta Noocyada Tahriibka ee Xayawaanka Duurjoogta;
- iii. Axdiga Gobolka ee Ilaalinta Badda Cas iyo Deegaanka Gacanka Cadmeed;
- iv. Hab-maamuus khuseeya iskaashiga gobolka ee La-dagaalanka Wasakhowga Saliidda iyo Walxaha kale ee waxyeellada leh ee xaaladaha degdegga ah;
- v. Axdiga Qaramada Midoobay ee Sharciga Badaha;
- vi. Hab-maamuus khuseeya iskaashiga la dagaalanka wasakhowga badda ee xaaladaha degdegga ah ee gobolka Bariga Afrika;

vii. Axdiga Ilaalinta, Maareynta iyo Horumarinta Deegaanka Badda iyo Xeebta ee Gobolka Bariga Afrika (Axdiga Nairobi);

viii. Soomaalilaan (Somaliland) waxay ansixisay labadaba Heshiiska Qaab-dhismeedka Qaramada Midoobay ee Isbeddelka Cimilada, iyo Cahdiga Kala duwanaanshaha noolaha 2009;

ix. Qaabdhismeedka Sedai ee Yaraynta Khatarta Musiibada (2015 - 2030);

x. Borotokoolka Cartagena ee Biosafety sanadkii 2010;

xi. Axdiga Stockholm ee wasakhawga dabiiciga ah ee joogtada ah ee 2010;

xii. Bishii Febraayo, 2021 Soomaalilaan (Somaliland) waxay ansixisay Axdiga 190 iyo lix heshiis oo kale oo Ururka Shaqaalaha Adduunka (ILO), si loo horumariyo heerarka shaqada, wuxuuna horumarin doonaa sinnaanta jinsiga ee goobta shaqada wuxuuna mamnuucayaa xadgudubyada galmada iyo jinsiga ku saleysan ee sida xun u saameeya haweenka iyo gabdhaha. Axdigu waxa kale oo uu ururrada ka caawin doonaa ololahooda soo-bandhigidda sharciga dembiyada galmada ee baarlamaanka Qaranka Somaliland horyaalla;

xiii. xii. Axdiga 144 ee wada tashiga saddex geesoodka ah waxa uu kor u qaadi doonaa xidhiidhka horumarinta warshadaha wuxuuna hagaajin doona xidhiidhka daneeyayaasha ee dawladda, loo shaqeeyaha, iyo ururada shaqaalaha;

xiv. Dheeraad ah, Axdiyada 187 iyo 155 ee caafimaadka iyo badbaadada iyo ilaalinta xuquuqda shaqaalaha waxayna gacan ka geysan doonaan joojinta xaaladaha shaqada ee aan badbaadada lahayn iyo hagaajinta samaqabka shaqaalaha; iyo

xv. Axdiyada 97 ee socdaalka shaqo doonka, Axdiga 143 ee shaqaalaha soogalootiga ah iyo Axdiga 181 ee hay'adaha shaqada ee gaarka ah ayaa doonaya in wax laga qabto xadgudubyada iyo dhiig-miirashada ay la kulmaan shaqaalaha Soomaalida ah ee soogalootiga ah. Iyada oo la siinayo ilaalin sharci.

3.4 Heerarka Deegaanka iyo Bulshada ee Baanka Adduunka

55. Qiimaynta khatarta Mashruuca deegaanka iyo bulshada DB waa mid sareysa. Todoba ka mid ah HDB Bangiga ayaa loo arkaa inay khuseeyaan. U hoggaansanaanta HDB ayaa looga baahan yahay, iyo kuwo kale, si looga fogaado, hoos loogu dhigo, loona yareeyo saameynta xun ee mashaariicda ay maalgelinayso iyo in la hubiyo in Mashruucu uu u qalmo taageerada Bangiga Adduunka. Si loo hubiyo wadarta u hoggaansanaanta Bangiga Adduunka HDB, dukumeentiyada soo socda ayaa la diyaariyey heerkan qiimaynta: (i) Qaabdhismeedka Maamulka Deegaanka iyo Bulshada (halkan lagu soo bandhigay); (ii) Qaab-dhismeedka Siyaasadda Dib-u-dejinta (QDHSD); iyo Qorshaha Ka-Qaybgalka Daneeyayaasha (QKQD). Inta lagu jiro hirgelinta, qalabyada mashruuc-hoosaadka ayaa la horumarin doonaa lana hirgelin doonaa oo ay ku jiraan QMDB, Qorshaha Maareynta Amniga (SMP); Ka Faa'iidaydiga Galmada, Xadgudubka iyo Dhibaataaynta (KFGXDH) Kahortagga iyo Qorshaha Kajawaabista; iyo Habka Maareynta Shaqada (QMSH). Jadwalka hoose waxa uu bixiyaa tafaasiisha HDB iyo bilayska lagu dabaqi karo mashruuca.

Jadwalka 2aad: (BA) Heerarka Deegaanka iyo Bulshada ee lagu dabaqi karo mashruuca ABH

Heerarka QDHDB	Lagu dabaqi karo	Faahfaahinta iyo codsiga
HDB1: Qiimaynta iyo Maaraynta Saamaynta Khatarta Deegaanka iyo Bulshada	Haa	Ujeeddada koowaad ee ESS1 waa in la aqoonsado, la qiimeeyo lana maareeyo khatarta deegaanka iyo bulshada iyo saamaynta mashaariicda marxalad kasta oo mashruuca ah si loo gaaro natiijooyin waafaqsan heerarka deegaanka iyo bulshada. Waxaa jiri doona waxqabadyo biyaha dhulka hoose (GWinfrastructure) ah oo lagu maalgelin doono qaybta labaad

		<p>ee mashruuca oo macnaheedu yahay in dhul la heli doono, shaqaale la qorayo, waxaa la qaadi doonaa tallaabooyin lagu xakameynayo cayeyaanka dhulka waraabka ah oo dhammaan arrimahan oo dhan ay u badan tahay inay saameyn ku yeelan doonaan deegaanka iyo bulshada halka ay aadka ugu badan yihiin. Daryeelka ayaa la sameyn doonaa si loo hubiyo in khataraha iyo saamaynta hoos loo dhigo, laga fogaado iyo/ama la yareeyo. Habka horumarinta ay wadaan bulshada (HWB) waxaa loo isticmaali doonaa in lagu aqoonsado mudnaanta iyo habka loo wada dhan yahay. Si kastaba ha ahaatee, waxa jiri kara suurto galnimo in kooxaha nugul iyo kuwa la haybsooco si badheedh ah looga tagey hababka maxaliga ah.</p> <p>Sidaa darteed waa lama huraan in arrimaha deegaanka iyo bulshada ee mashruuc-hoosaad kasta la sameeyo iyada oo qayb ka ah diyaarinta mashruuc-hoosaadka oo ku salaysan natiijooyinka baadhista iyo xeerarka qaranka, Qiimaynta Deegaanka iyo Saamaynta Bulshada (QSDIB) ama QMDB waa in la sameeyaa si loo ogaado khataraha iman kara ee deegaan iyo bulsheed iyo saamaynta si loo keeno fikradda naqshadaynta mashruuca hoos yimaada mashruuca marxaladda hore.</p>
HDB2 -Xaaladaha Shaqada iyo Shaqada	Haa	<p>Ujeedadu waa in kor loo qaado maamulka saxda ah ee shaqaalaha lana wanaajiyo faa'iidooyinka horumarineed ee mashruuca iyada oo loola dhaqmayo shaqaalaha mashruuca si cadaalad ah lana siinayo xaalado shaqo oo badbaado iyo caafimaad leh iyo meel ay ku baahiyaan walaacooda. Heerku wuxuu khuseeyaa dhammaan shaqaalaha mashruuca, oo ay ku jiraan kuwa loo shaqaaleysiiyey inay maamulaan mashaariicda (shaqaale toos ah), kuwa qandaraaslayaasha mashruuca ah iyo cid saddexaad oo ay ku jiraan xubnaha bulshada oo loo shaqaaleysiin doono inay ka shaqeeyaan goobaha iyagoo ah shaqaale xirfad leh ama aan xirfad lahayn. Arrimaha shaqada iyo xaaladaha shaqada waxaa lagu dabooli doonaa inta lagu jiro qiimeynta deegaanka iyo bulshada iyo Nidaamka Maareynta Shaqada (QMSH).</p>
HDB3: Waxtarka Kheyraadka, Kahortagga iyo Maareynta Wasakhda	Haa	<p>Ujeedadu waa in kor loo qaado isticmaalka joogtada ah ee kheyraadka oo ay ku jiraan tamarta, biyaha, iyo walxaha ceeriin, laga fogaado ama la yareeyo wasakheynta, wasakhda khatarta ah iyo qiiqa iyo saamaynta ay ku leeyihiin dadka iyo deegaanka ee hawlaha mashruuca. Nooca ugu muhiimsan ee maalgelinta waxaa ka mid ah dayactirka iyo dhisidda ceelasha riigagga ah, biyo-xireennada ciidda / biyo-xireennada dhulka hoostiisa mara, (Wadis), kaydinta biyaha oogada (Berkad, biyo-xireennada ciidda ama biyo-xireennada dhulka,), ceelal-gacmeedyo, biyaha hawlaha beeraha (sida. waraabka yar yar) , Bamgareynta cadceedda ee meelaha biyaha loogu talagalay</p>

		<p>isticmaalka dadka iyo xoolaha, iyo hawlaha dib-u-kicinta biyaha dhulka iyada oo la adeegsanayo tignoolajiyada habboon. Wasakhowga la xidhiidha noocyadan mashruuc-hoosaad ayaa la soo bandhigi doonaa oo la maarayn doonaa iyada oo la isticmaalayo habab ku habboon.</p>
<p>HDB4: Caafimaadka iyo Badbaadada Bulshada</p>	<p>Haa</p>	<p>HDB4 waxa ay wax ka qabataa caafimaadka, badbaadada, iyo khataraha amniga iyo saamaynta bulshooyinka mashruucu saameeyo. Khatarta caafimaadka iyo badbaadada bulshada ee mashruuca la xidhiidha waa laga fogaan doonaa ama waa la yareynayaa, iyada oo fiiro gaar ah loo leeyahay dadka, duruufahooda gaarka ah awgeed, laga yaabo inay nugul yihiin. Inta lagu jiro naqshadaynta iyo hirgelinta mashruucyo-hoosaadyada, fulinta labadaba hawl-wadeennada dawladda iyo qandaraaslayaasha waxay hubin doonaan in naqshadaha kaabayaasha loo sameeyey si xirfad leh iyo dhammaan tallaabooyinka amniga la tixgeliyo.</p> <p>Maadaama mashruucu diiradda saarayo bixinta biyaha, waa in la yareeyaa khatarta la Xidhiidha soo-gaadhista bulshada ee cudurrada ka dhasha biyaha iyo xididdada. Iyada oo loo marayo qulqulka shaqada bulshada ayaa laga yaabaa inay la kulmaan cudurrada faafa gaar ahaan COVID-19, markaa tallaabooyinka lagama maarmaanka ah ee raacaya borotokoolka caafimaadka dawladda waa in la raaco. Icticmaalka baararka cadceedda ayaa laga yaabaa inay bulshada u soo bandhigto qashinka khatarta ah sidaas awgeed waa in la sameeyaa tallaabooyin lagu yareynayo. Intaa waxaa dheer, marka la eego in Soomaalilaan (Somaliland) guud ahaan ay tahay meel halis ah, shaqaalaha ammaanku waxay inta badan u badan tahay inay ka hawlgalaan ka hortagga iyo difaaca goobaha mashruuca iyo maaraynta khatarta amniga ee faahfaahsan ayaa loo baahan doonaa badbaadada bulshada. Iyada oo ku xidhan natiijooyinka qiimaynta DB-hoosaadka iyo qiimaynaha khatarta amniga, diyaarinta u diyaargarowga degdega ah ee bulshada iyo qorshaha jawaabta waxa laga yaabaa in loo horumariyo qaab loo dhan yahay si loo yareeyo loona maareeyo dhaawaca caafimaadka iyo badbaadada bulshada.</p>
<p>HDB5: Lahaanshaha Dhulka, xaddidaadaha isticmaalka dhulka iyo dib u dejinta aan khasabka ahayn</p>	<p>Haa</p>	<p>HDB5 waxay quseysaa barakaca joogtada ah ama ku meel gaadhka ah ee jireed iyo dhaqaale ee ka dhashay lahaanshaha dhulka ama xayiraadaha isticmaalka dhulka ee la sameeyey ama la soo rogay ee la xidhiidha fulinta mashruuca. Mashruucu waxa uu ka fogaanayaa dib-u-dejin aan khasab ahayn, haddii ay lama huraan tahayna, waxa uu si joogta ah u dhimi doonaa saamayntiisa, waxana uu hubinayaa in hawlaha dib-u-dejinta la qorsheeyey lana fuliyo iyada oo si habboon loo shaaciyi macluumaadka, la-tashi macno leh, iyo ka-qaybgal xog-ogaal ah oo dadka ay khusayso. Sida loo baahdo, qalabka dib-u-dejinta ee aan ikhtiyaarka lahayn oo ay ku jiraan Qorshayaasha Hawl-</p>

		qabadka Dib-u-dejinta iyo Qorshayaasha Soo-celinta Hab-nololeedka ayaa la diyaarin doonaa iyada oo ay ka qayb-qaadanayaan dadka mashruuca saameeyey.
HDB6: Ilaalinta kala duwanaanshaha noolaha, maaraynta waarta ee kheyraadka dabiiciga ah ee nool	Haa	HDB6 waxa ay aqoonsan tahay in ilaalinta iyo dhowridda kala duwanaanshaha noolaha iyo si joogto ah loo maareeyo kheyraadka dabiiciga ah ee nool ay aasaas u yihiin horumar waara. Sida la go'aamiyey mashruuc-hoosaadka gaarka ah ee qiimaynta deegaanka iyo bulshada, shuruudaha HDB ayaa lagu dabaqi doonaa mashruuc kasta oo saamayn kara kala duwanaanshaha noolaha ama deegaamada, si togan ama si xun, si toos ah ama si dadban, ama ku xidhan kala duwanaanshaha noolaha guushooda. Waxay sidoo kale khuseysaa mashaariicda ku lug leh waxsoosaarka aasaasiga ah iyo/ama goosashada kheyraadka dabiiciga ah ee nool.
HDB7 Shucuubta (DHOOE)iga ah/Bulshooyinka deegaanka ee ka hooseeya Saxaraha Afrika ee taariikh ahaan aan loo adeegin	Maya	Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha WTKHB si loo xaqiijiyo joogitaanka IP/Saharan-Saharan ee Bulshooyinka Deegaanka ee Taariikh ahaan aan la Adeegsaneyn sida ku cad HDB7 si loo go'aamiyo ku-dhaqanka heerka.
HDB8:Hiddaha iyo Dhaqanka	Haa	Marka la eego nooca iyo baaxadda hawlaha mashruuca ee la soo jeediyey saamaynta weyn ee hidaha dhaqanka lama filayo. Saamaynta mashruucu ku leeyahay hidaha dhaqanka iyo ku talaxtagga HDB8 waa la sii qiimayn doonaa inta uu socdo mashruuca. Mashruucu ma maalgelin doono dhaqdhaqaaqyada saameynaya ilaha hidaha dhaqanka, tanna waxaa lagu dari doonaa liiska ka-reebista ee QDHMDB iyo QBDB. In kasta oo aan la filaynin wax saamayn ah oo ku saabsan hidaha dhaqanka, mashruucu waxa uu ku darayaa hababka "fursad helida" ee QDHMDB. Intaa waxa dheer, nidaamka baadhista deegaanka iyo bulshada ee QDHMDB waxa ay tixgelisaa saamaynta aqoonsiga hidaha dhaqanka iyo qiimaynta dhaxalka la taaban karo iyo kuwa aan la taaban karin iyada oo lala tashanayo daneeyayaasha ay khusayso.

<p>HDB10: Ka-qaybgalka daneeyeyaasha iyo siidaynta macluumaadka.</p>	<p>Haa</p>	<p>Ujeedooyinka HDB10 waa in la dhiso hab nidaamsan oo loo dhan yahay si loo hawlgeliyo daneeyeyaasha loona joogteeyo xidhiidhka; qiimeeynta dantooda iyo saamayntooda; Hubinta shaacinta macluumaadka mashruuca la xidhiidha wakhtiga ku haboon, oo la fahmi karo, la heli karo, hab ku haboon xaaladda iyo in la siiyo dhinacyada mashruuca saameeyey habab suurtagal ah oo loo dhan yahay si kor loogu qaado arrimaha iyo cabashooyinka oo u ogolaanaya Amaahiyeyaasha inay ka jawaabaan oo ay maamulaan cabashooyinka. Ka-qaybgalka daneeyeyaasha ee waxtarka leh waxay wanaajin doontaa joogteynta deegaanka iyo bulsheed ee mashaariicda, waxay kor u qaadi doontaa aqbalaadda mashruuca, waxayna gacan weyn ka geysan doontaa naqshadeynta iyo hirgelinta mashruuca oo guuleysta. Habka xallinta cabashooyinka ayaa la dhisi doonaa. HDB10 waa mid lagu dabaqi karo dhammaan mashaariicda lagu taageerayo maalgelinta Mashruuca ee Maaliyadda, oo mashruucani qayb ka yahay.</p>
--	------------	---

3.5 Kooxda Bangiga Adduunka ee Tilmaamaha Caafimaadka Iyo Badqabka Deegaanka(TCIBD)

56. KBA waxay leedahay tilmaamo loogu talagalay Deegaanka, Caafimaadka iyo Badbaadada (TCIBD) ee mashaariicda ay maalgeliso laga filayo inay u hoggaansamaan. TCIBD waxay ka kooban yihiin heerarka waxqabadka iyo cabbirada la aqbali karo KBA, iyo kuwa guud ahaan loo tixgeliyo in lagu gaari karo tas-hiilaadka cusub ee kharashka macquulka ah ee tiknoolajiyada jira. Tilmaamuhu waxay ka kooban yihiin macluumaad ku saabsan meelo badan oo isgoysyada ah, oo laga yaabo inay daboolaan dhammaan qaybaha ay ka mid yihiin: deegaanka (maareynta qashinka, tayada hawada jawiga, buuqa iyo wasakhowga biyaha); caafimaadka iyo badbaadada shaqada; caafimaadka iyo badbaadada bulshada; dhismaha iyo joojinta; iyo kuwo kale. Xeerarka TCIBD ee khuseeya ayaa lagu dabaqi karaa mashruucyada hoos yimaada mashruuca Geeska Afrika ee Adkeysiga Biyaha. Macluumaadka TCIBD waxa laga heli karaa mareegahan.

http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/ifc+sustainability/our+approach/risk+management/ehsguidelines.

3.6 Falanqaynta farqiga/Gap Analysis

57. Waxqabadyada mashruuca ABH waa in ay u hoggaansamaan shuruudka iyo qawaaniinta Soomaaliyeed iyo Bangiga Adduunka HDB. Si kastaba ha ahaatee, mashruucani waxa uu inta badan tixraaci doonaa kooxda HDB ee Baanka Adduunka maadaama ay jiraan daldaloolo dhanka fulinta iyo xoojinta heerarka qaranka xataa meelaha ay ka jiraan. Jadwalka 3 waxa uu bixiyaa falanqaynta farqiga oo kooban.

Jadwalka 3aad: Falanqaynta farqiga u ah (BA) iyo Siyaasadaha JSL, Sharciyada & Xeerarka khuseeya QDHMDB

4. SALDHIGGA DEEGAANKA IYO BULSHADA

58. Cutubkani waxa uu dulmar ballaadhan ka bixinayaa aasaaska noole iyo bulsho ee dhaqan-dhaqaale ee Soomaalilaan (Somaliland). Ma cadda wakhtiga la soo saarayey QDHMDB meelaha gaarka ah ee la soo jeediyey waxqabadyada ABH, gaar ahaan qaybta 2 oo ah qaybta horumarinta bulshada (QHB). Si kastaba ha ahaatee, dhammaan goobuhu waxay ahaan doonaan miyiga iyo magaalooyinka Soomaalilaan (Somaliland) ee la soo xulay ee shanta maamul goboleed (DXKAJSL) ee Soomaalilaan (Somaliland). Xaaladaha deegaanka iyo dhaqan-dhaqaale ee hadda jira waxay bixin doonaan, marar badan, saldhig saadaalinta saamaynta mashruuc-hoosaadyada.

4.1 Saldhig Deegaanka

4.1.1 Goobta iyo baaxadda Soomaalilaan (Somaliland)

59. Soomaalilaan (Somaliland) waa dalka bariga ugu xiga Afrika, bedkiisuna waa 637,540 km², wuxuuna ku fadhiyaa cirifka gobolka inta badan loo yaqaan Geeska Afrika oo ay sidoo kale ku jiraan Itoobiya, Ereteriya iyo Jabuuti. Waxaa xuduud la wadaaga Kenya Koonfur Galbeed, Itoobiya Waqooyi iyo Waqooyi Galbeed, Jabuuti oo Waqooyi Galbeed ka xigta, Gacanka Ceeden oo Waqooyi ka xigta. Soomaalilaan (Somaliland) waxay leedahay xeebta ugu dheer Afrika oo dhererkeedu dhan yahay 3,333 km, taasoo u dhaxaysa Gacanka Cadmeed ee woqooyiga ilaa Badweynta Hindiya ee bari iyo koonfurta. Wadanku waxa uu fidsan yahay ku dhawaad 1,550 km waqooyi ilaa koonfur inta u dhaxaysa loolka 120 N iyo 10S, iyo 1,095 km galbeed ilaa bari inta u dhaxaysa lool 410 iyo 510 E.

4.1.2 Cimilada iyo Muuqaalka Duleed ee Deegaanka

60. Dhulka Soomaalilaan (Somaliland) waxa uu ka kooban yahay dhul oomane ah iyo dhul-oomane u-eke ah, bannaan iyo dhul sare. Dalka intiisa badan waa dhul fidsan, waxa uu kor u kacaa gobollada koonfurta iyo bartamaha oo dhowr boqol oo mitir ka sarreeya heerka badda ee u dhow xadka Itoobiya. Dhulka oomane iyo oomane u-eke ah Soomaalilaan (Somaliland) ((DHOOE) waxa ay ka yihiin in ka badan 80 boqolkiiba dhulka dalka, waxaana lagu gartaa in ay u nugul yihiin xaaladaha cimilada oo aad u daran oo ay ka mid yihiin heerkulka sare ee xad dhaafka ah, xilliyada abaarta dheer, roobka da'aya oo aad u fog iyo dabaylo xooggan (UNDP/ICPAC). 2013).

61. Gobolka Waqooyi ee Soomaalilaan (Somaliland) wuxuu leeyahay Gacanka Cadan wuxuuna ku dhammaadaa Cape Gardafui. Qaybta koonfureed ee dalka waxaa mara laba webi oo joogto ah (Jubba iyo Shabeelle) kuwaas oo taageera dhul-beereedka dalka; oo siiya biyaha magaalada ugu weyn, Muqdisho, marka lagu daro ku dhawaad 40 boqolkiiba dadweynaha guud - oo si dabacsan lagu qiyaasay ilaa 10 milyan (Bangiga Adduunka 2013).

62. Ku dhawaad boqolkiiba 50 dhulka Soomaalilaan (Somaliland) waxa loo aqoonsan karaa dhul daaqsimeedka joogtada ah (UNEP, 2010), halka 13 boqolkiiba ay ku habboon yihiin beerashada. Dalka intiisa badan waa oomane iyo lama-degaan-ku-meel-gaadh ah taasoo ka dhigaysa mid aan wax-soo-saar lahayn xagga beeraha, iyada oo xoolo-dhaqatada reer-guuraaga ahi ay leeyihiin hab-nololeed ay ku nool yihiin bulshooyinka miyiga ah. Dhirtu waa dhul geedo qallalan oo engegan iyo kayn, oo ka kooban inta badan noocyada quraca iyo garaska (Acacia iyo Commiphora). Kaynta xiran oo daboolan waxa ay ka jirtaa kaliya 2.4 boqolkiiba dalka. Si kastaba ha ahaatee, marka kaymaha Juniperus iyo dariiqyada cagaarka ah ee buuraha woqooyi lagu daro, wadarta guud ee kaynta daboolan ayaa ah qiyaastii 14 boqolkiiba (90,000 km²) ee dhulka. Kaymaha ceeryaamaha ah ee buuraleyda Golis ee waqooyiga dalka ayaa ah meelaha muhiimka ah ee kala duwanaanshaha noolaha iyo ciribtirka noocyada (UNDP, 2010).

63. Kaymo kuleyl ah oo ku fatahay wabiga Shabeelle ayaa loo baneeyey beero ay ku jiraan sokor iyo muus. Dhoofinta dhirta keymaha (DHOOE)ka ah ee muhiimka ah waxaa ka mid ah Beeyada, Malmalka, Carabiga xabagta iyo looska yicib. 1985-kii Soomaalilaan (Somaliland) waxay ahayd isha ugu weyn ee fooxa adduunka waxayna soo saartay in ka badan 2,000 oo tan. Inkasta oo ay deegaan ahaan aad u adag tahay, Soomaalilaan (Somaliland) waxa ay hoy u tahay ilaa 3,028 nooc oo dhir dhaadheer ah, kuwaas oo 17 ka mid ah la og yahay in ay halis yihiin. Soomaalilaan (Somaliland) waxaa lagu tiriyaa in ay xarun u tahay ciribtirka ubaxa iyo noocyada la yaqaan, 700 (boqolkiiba 17) waa kuwo fidsan. Daaqsinka iyo wax-soo-saarka dhuxusha ayaa saameyn weyn ku yeeshay isku-dhafka noocyada, daboolka dhulka iyo qaab-dhismeedka dhirta (UNDP, 2010).

64. Iyada oo leh xeebta ugu dheer Afrika (3025 km) waxaa si toos ah xeebaha Soomaalilaan (Somaliland) uga jira xeebo aad u horumarsan. Midka ugu caansan waa badda Bajuni, oo dhererkeedu yahay 125 km oo le silsilad shacaab ah oo ka kooban dhowr jasiirado yaryar ah, jasiirado iyo dhagaxyo. Xeebta koonfureed ee Soomaalilaan (Somaliland), oo ay la wadaagto Kenya iyo Tanzania, ayaa sidoo kale qayb ka ah nidaamka deegaanka badda ee Soomaalidu hadda ku nool yihiin, oo ka kooban 700 000 km², oo dhererkeedu yahay 800 km inta u dhaxaysa Daarusalaam iyo Raas Xaafuun. Noole badan ayaa halkan ku tarmo, qalfoofka badduna waxa ay leedahay noocyo badan oo ka mid ah reefs coral, mangroves, seeraha badda, xeebaha iyo meela biyaha ku dhamaadaan (UNDP/ICPAC, 2013).

65. Dhammaan shanta maamul goboleed ee la soo jeediyey mashruuca waxay wadaagaan sifooyin isku mid ah, cimilada-xikmad leh oo leh kala duwanaansho yar. Guud ahaan waxaa jira cimilo diiran oo qallalan inta badan qaybaha shanta maamul Goboleed, in kasta oo roobabka iyo dabayshu ay si aad ah u kala duwanaan karaan meelaha wakhtiyada qaarkood ee sanadka (iyada oo loo eegayo u dhawaanshaha dhulbaraha). Cimilada Soomaalidu caadi ahaan waa kuleyl iyo qallayl, iyada oo ay jiraan laba xilli roobaad (Gu', oo bilaha Abriil ilaa Juunyo, iyo Deyrta, oo dhacaya Oktoobar ilaa Nofembar).

66. Suurtogalnimada Uuma-qaadista Sannadlaha ah (SUQS) waa mid sare, in ka badan 2,000 mm ayey gaaraan doxooyinka woqooyi halka ay gaari karto ilaa 3,000 mm Gacanka Cadmeed. Muddada engegan, dhirtu waxay inta badan sii joogtaa biyo-mareennada gacmeed ee laga helo hareeraha jiinka webiyada (tog ama wadis) ee dalka oo dhan. Goobaha fatahaada ee carrasanka ah iyo dib u soo kabashada joogtada ah ee webiyada Jubba iyo Shabeelle, oo labaduba ka yimaada buuraleyda Itoobiya, ayaa sidoo kale bixiya horumar joogto ah oo ka jira dhulka webiyada.

67. Wadanku waxa uu leeyahay celcelis ahaan roobabka sanadkiiba 250 mm. Waxaa jira kala duwanaansho dhanka qaybinta roobabka, iyada oo qiyaastii 500 mm la diiwaan geliyo sannadkiiba buuraha woqooyi halka inta u dhaxaysa 300 iyo 500 mm ee gobollada koonfureed. Bannaanka xeebta waxay diiwaan geliyeen oo keliya inta u dhaxaysa 50 iyo 150 mm. Meelo yar yar oo ku teedsan cidhifka xeebaha Soomaalilaan (Somaliland) ayaa lagu tilmaamay inay yihiin qoyaana-hoosaadyo. Roobabka ka da'aya Soomaalilaan (Somaliland) waxay leeyihiin kala duwanaansho baaxad leh oo ku meel gaar ah. Roobabka xilliyeedka waxaa u badan dhaqdhaqaaqa waqooyiga iyo koonfurta ee Aagga Isku-dhafka Kulaylaha (ITCZ), oo loo qaybiyey afar xilli:

i. Jiilaal: xilliga jiilaalka waa December ilaa March. Dabaylaha loo yaqaan Monsoon-waqooyi-bari ayaa maamula xaaladuhuna guud ahaan waa qalalan yihiin oo kulul yihiin. Qaybaha waqooyi ee dalka waxa ay la kulmaan hawo qabow oo qalalan inta lagu jiro xilligaan halka bartamaha iyo koonfurta ay la kulmaan xaalado aad u kulul.

ii. Gu: xilli roobaadyadu waa Abriil ilaa Juun. Marka la eego xaaladaha qoyan iyo kulaylka ayaa jira, iyada oo Gu'ga loo arko xilliga roobabka ee ugu weyn dalka. Gobollada koonfureed ayaa helay roobab ka badan kuwa waqooyiga. Mararka qaarkood xilliga Gugu waxa uu gaaraa bilaha 6aad ama Juulaay sababtoo ah roobabka Haggai, kuwaas oo ay soo saaraan dabaylaha qoyan ee xeebaha.

iii. Xagga: xilliga qallaylku waa Julaay ilaa Sebtembar. Dabaylaha Monsoon-ga Koonfur-galbeed ayaa maamula, oo keenaya xaalad aad u qabow, oo ay roobabku ku teedsan yihiin xeebta laakiin gudaha engegan.

iv. Deyrta: xilli-roobaadku waa Oktoobar ilaa Noofambar. Roobabka da'ay xilligan ayaa ka yar marka loo eego xilliga Gu'ga.

4.1.3 Khayraadka Biyaha iyo Helitaankooda

68. Soomaalilaan (Somaliland) guud ahaan waa waddan qalalan oo oomane ah, roobkuna aad u yar yahay. Haddaba, biyo la'aanta ayaa ka mid ah dhibaatooyinka ugu daran ee dalka ka jira. Dalku wuxuu leeyahay laba wabi oo joogto ah oo kala ah Jubba iyo Shabeelle, labaduba waxay ka soo bilowdaan dhulka sare ee Itoobiya, waxayna u socdaan dhanka koonfureed. Inta badan biyo qabadyada labada webi ee waaweyn (oo lagu qiyaasay in ka badan 65%) ayaa iyaguna ku yaal meel ka baxsan dalka, buuraleyda Itoobiya. Waxay leedahay sagaal barkadood (basins) oo waaweyn oo kala ah: Gacanka Cadmeed, Darror, Tug Der/Nugaal, Ogaden, Shabeelle, Jubba, Lag Dera, Lag Badana, iyo Basinka Dhexe ee Xeebta. Wabiyada Jubba iyo Shabeelle ayaa ah kuwo aad muhiim ugu ah dalka Soomaalilaan (Somaliland), waxaana lagu tilmaamaa inay yihiin sanduuqa cuntada ee Soomaalilaan (Somaliland) (Jaamac & Mourad, 2019). Labadan webi waa kuwo iskaga gudba xuddudaha iyada oo ku dhawaad 90 boqolkiiba webiyada Jubba iyo Shabeelle ay ka yimaadaan Itoobiya, iyo qaar ka yimid Kenya oo ka dhigaya kuwo u nugul

baahida biyaha korka ah (FAO, SWALIM, 2020). Barnaamijka Waxqabadka Qaranka ee Soomaalilaan (Somaliland) (BQLQW) ayaa ku tilmaamay kheyraadka biyaha mid ka mid ah qaybaha ugu nugul isbedelka cimilada.

69. Kheyraadka badda oo aad u yar awgeed, dadka ku dhaqan dalka, gaar ahaan gobollada waqooyi ee dalka (Puntland iyo Somaliland) waxa ay ku tiirsan yihiin kheyraadka Biyaha Hoose (gaar ahaan Berkadaha, Ceelasha gacmeedka, Ilaha iyo Biyaha). Biyaha guriga, xoolaha iyo waraabka yar yar. Si kastaba ha ahaatee, qaar badan oo ka mid ah ilahan biyaha ah ayaa ah kuwo aan la ilaalin oo si liidata loo maareeyo waxayna u nugul yihiin wasakhawga, sida wasakheynta microbiological, tusaale ahaan, ceelasha gacmeed ee gacanta lagu qoday, kuwaas oo ah inta badan kheyraadka biyaha ee Soomaalilaan (Somaliland). Daraasad ay samaysay FAO-SWALIM 2012 ayaa lagu xusay in 1,037 ilo biyood oo Soomaalilaan (Somaliland) ku yaallay xilligaas, 595 (ama 57%) ay ahaayeen ceelal gacmeed lagu qoday. Caadi ahaan waxay ku yaalaan xaafadaha ay tayada biyuhu inta badan wasakhoobaan sababtoo ah musqulaha u dhow ee lagu dhejiyey jaangooyada ilaha biyaha. Waxaa muhiim ah in sidoo kale la ogaado in badi ilaha Biyaha Hoose ee dalka ay leeyihiin heerar milix ah oo ka sarreeya 2,000 μ S/cm, taas oo ka sarreysa heerka loo baahan yahay ee biyaha la cabbo (Ururka Kaabayaasha Kaabayaasha Xogta Caalamiga ah, 2018).

70. Maqnaanshaha ilo biyood oo la isku hallayn karo awgeed, qiimaha biyaha Soomaalilaan (Somaliland) waxa uu ka mid yahay kuwa ugu sarreeya Afrika (ilaa \$10 mitir kuyuubik), taas oo adkaynaysa qoysaska aadka u liita iyo kuwa nugul in ay helaan biyo nadiif ah. Biyo la'aantu waxay sidoo kale keentay heerar sare oo dhimashada xoolaha ah iyo wax-soo-saarka dalagga oo xumaaday, kuwaas oo muhiim u ah badbaadada qoyska ee Soomaalilaan (Somaliland). Qoysas badan oo u badan haween iyo gabdho, waxay lugeeyaan masaafo dheer si ay biyo u helaan, iyaga oo kordhinaya soo-gaadhistooda khataraha galmoodka iyo rabshadaha ku salaysan jinsiga. Natiijo ahaan, in ka yar 26 boqolkiiba Soomaalida ayaa helay biyo nadiif ah oo la cabbo. Xaaladda ayaa si gaar ah u cakiran deegaannada koonfurta dalka, halkaasoo tobankii qofba labo kaliya ay helaan biyo nadiif ah oo ay cabbaan (FAO, 2018). Bangiga Horumarinta Afrika waxa uu ku qiyaasay dadka heli kara nadaafadda boqolkiiba 24 keliya (waana mid ka mid ah kuwa ugu hooseeya adduunka). Cudurada ka dhasha biyaha waa ku badan yihiin oo caadi ahaan aad ugu xun dalka. UNICEF waxa ay u aqoonsatey cudurrada ka dhasha biyaha in ay masuul ka yihiin dhimashada ku dhawaad rubuc dhammaan carruurta ka yar shanta sano. Biyo la'aanta iyo dhibaatooyinka caafimaad ee kaaliya ayaa sidoo kale si aad ah xiriir la leh nafaqo-xumada carruurta, taasoo keenta luminta iyo fadhiidnimada labadaba. Marka lagu daro abaaro (iyo xilliyada fatahadaha), tani waxay gacan ka geysataa heerarka dhimashada oo sareysa.

4.1.4 Kheyraadka biyaha dhulka hoostiisa mara

71. Noocyada ugu waaweyn ee biyo-mareennada Soomaalilaan (Somaliland) waxaa ka mid ah kuwa aan la adkeyn, volcano, sedimentary - qulqulka dhexda iyo jabka, sedimentary - qulqulka jabka, sedimentary - karstic, iyo dabaq hoose. Koonfurta Soomaalilaan (Somaliland) waxay leedahay xaaladaha biyo-jirooloojiyada ugu wanaagsan si loo helo Biyaha Hoose sida toggaga waaweyn ee kaydka caleenta ah iyo dhulka hoostiisa cimilada leh. Deegaannada ay ku teedsan yihiin Gacanka Cadmeed, Dooxooyinka Darroor iyo Dooxooyinka Nugaaleed, waxa dhaqdhaqaaqyada Biyaha Hoose ka bilowda dhulka buuraleyda ah oo laba jiho u socda. Midda kowaad waa koonfur ilaa waqooyi laga bilaabo gobolada buuraleyda ah ilaa xeebaha gacanka cadmeed. Midda labaad waa waqooyi ilaa konfureed dhanka Hawd iyo dhulka Sool. Kala qaybsanaanta biyo-jirooloojiyada ugu (hydro-geological) sidoo kale inta badan waxay ku beegan tahay kala qaybsanaanta ququlka dusha sare.

72. Meelaha leh Biyo Wasnaagsan oo Dhulka hoostiisa ku jira waa sidan soo socota.

- i. Baydhaba Plateau, Buur, Waajid, Damassa oo ka tirsan gobollada Jubbooyinka iyo Shabeellooyinka;
- ii. Banka Carra-tuurka (Alluvial plains) ah ee ku teedsan webiyada Jubba, Shabelle iyo Lag Dera;
- iii. Lakabyo leh biyo dhow oo dhexyaallo bacaad-tuurka ku yaalla xeebaha dhexe iyo gobollada waqooyi ee xeebaha (lenses waterfresh lenses), ee ku yaalla nidaamyada biyo-mareenada ee Gaalkacayo iyo Dhuusamarreeb ee dhulka Mudug-Galgaduud, oo ay weheliyaan togagga dhulka buuraleyda ah iyo bannaanka dhaadheer ee Waqooyiga Soomaalilaan (Somaliland);

- iv. Lakabyada Biyo-mareennada hoose ee dhulka Mudug-Galgaduud oo leh ceelal 100 m ilaa 250 m qoto dheer;
 - v. Lakabyada biyo-mareenada gaagaaban ee ku yaalla Galkacayo iyo Dhuusaarreeb, nidaamyada biyo-mareenada iyo suunka Xeebta ee ku teedsan Gacanka Cadmeed;
 - vi. Aagga sare ee buuraleyda Gacanka Cadmeed iyo dooxooyinka Darror oo ah halka laga dhisi karo ilo badan iyo biyo-xireenno dhulka hoostiisa ah iyo meelo galley ah; iyo
 - vii. Dhulka iyo dooxooyinka waqooyiga Soomaalilaan (Somaliland) (gobolka Sanaag, Haud Plateau iyo Dooxada Darror).
73. Iyada oo ilaha biyaha korka ahi ay ku kooban yihiin dhulka ay maraan webiyada Jubba iyo Shabeelle iyo toggaga ku yaal dooxooyinka waqooyi, ilaha Biyaha Hoose sida ceelasha la qoday, ceelasha riigga ah, ilo-biyoodyada, biyo-xireennada dhulka hoostiisa ah ayaa inta badan loo isticmaalaa inay ku kulmaan baahida dadka iyo xoolaha.

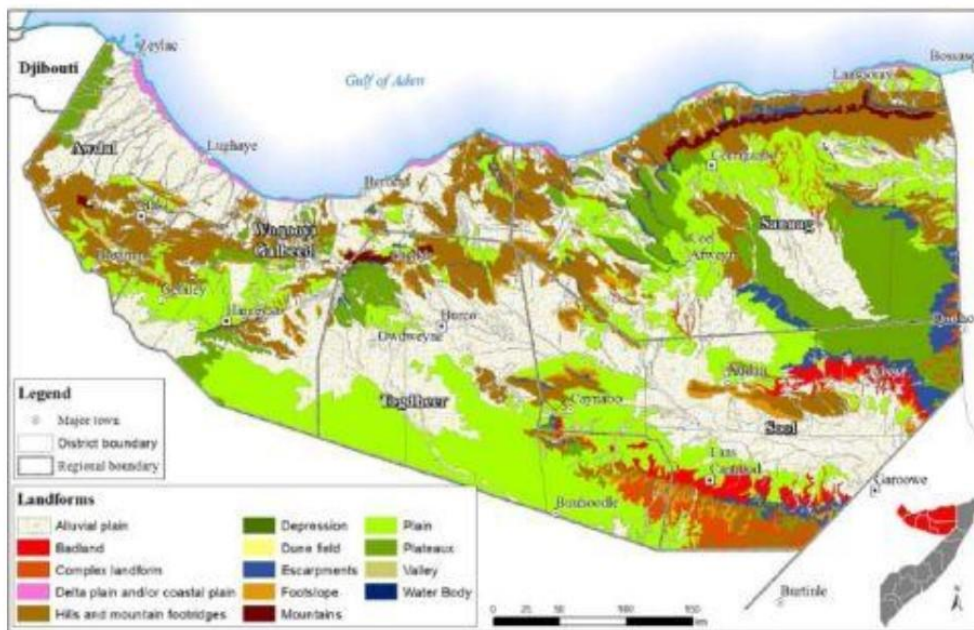
74. Ceelasha la qoday ayaa si aad ah looga isticmaalaa hareeraha toggaga, bannaanka jilcan iyo meelaha xeebaha ah (muraayadaha biyaha nadiifka ah) oo leh qoto dheer oo u dhexeeya 2 ilaa 10 m. Tayada biyaha ee ceelashaan ayaa waxaa ka dhalan karto dhibaato oo ay ugu wacan tahay dhismooyin xumo iyo maadaama ay jiraan goobo ay wadaagaan xoolaha iyo dadkaba. Ceelasha riigga ah ayaa dadka intiisa badan u ah ilo joogto ah. Dooxooyinka koonfurta, celceliska dhumucdiisu waxay ku kala duwan yihiin oo waxay u dhaxeeyaan 90 m ilaa 220 m gobolka Bakool, halka ay u dhaxaayaan 60 ilaa 70 m gobolka Baay, 60 ilaa 125 m gobolka Hiiraan iyo 50 ilaa 100 m gobolka Gedo. Celcelis ahaan wax-soo-saarka biyuhu wuxuu ahaa qiyaastii 10 ilaa 12 m³/saacaddii. Ceelka gunta hoose wuxuu u dhexeeyaa 90 ilaa 220 m (oo leh heerar biyo ah oo aan kala joogsi lahayn 80 ilaa 130 m) gobolada waqooyi-galbeed ee Soomaalilaan (Somaliland) (Somaliland).

75. Wax-soosaarka biyaha la qiyaasay wuxuu u dhaxeeyaa 3 ilaa 30 m³/saacaddii. Heerarka biyaha gobollada Bari, Nugaal, Sanaag Bari iyo Mudug ee bartamaha iyo waqooyi-bari Soomaalilaan (Somaliland) ayaa lagu qiyaasay ilaa 30 m, 160 m, 120 m iyo 230 m, siday u kala horreeyaan. Ceelal badan oo riig ah ayaa laga tagay sababtoo ah hoos u dhigida heerka biyaha taagan ee aan sii jiri karin awgeed.

76. Ilo badan oo dabiici ah ayaa ka jira dooxooyinka Jubba, Shabeellooyinka iyo Lag Dera (qiyaastii 1 ilaa 3% meelaha biyood ee la aqoonsaday ee khariidadaha dhulka) iyo dhulka buuraleyda ah ee gacanka cadmeed, dooxada Daarroor iyo Nugaal (ilaa 10 % goobaha biyaha). Ilaha gu'ga ee sannadlaha ah ayaa laga helaa guud ahaan dhulka buuraleyda ah, waxaana laga helaa ilo kulaylka ah oo ku teedsan xeebta Gacanka Cadmeed.

4.1.5 Kala duwanaanshaha noolaha iyo meelaha la ilaaliyo

77. Keliya 0.8% boqolkiiba dhulka Soomaalida ayaa ku jira nooc ilaalin ah (2000). Istaratiijiyad Ilaalinta Qaranka ayaa hore u jirtay laakiin hadda aad bay ugu hoosaysaa ajendaha dhulalka. Soomaalilaan (Somaliland) waa qayb ka mid ah Geeska Afrika (Horn of Africa Hotspot) ee caalamiga ah oo leh in ka badan 60 nooc oo endemic ah iyo in ka badan 2,750 nooc. Soomaalilaan (Somaliland) waa qayb ka mid ah Soomaalilaan (Somaliland)-Masai steppe juqraafi ahaan juqraafi ahaan dhirta (savannas and shrub lands) waxayna leedahay 24 goob shimbir oo muhiim ah. Guud ahaan, duurjoogta ayaa gabaabsi noqotay kadib ugaadhsiga si loo ilaaliyo xoolaha. Noocyada soo noqnoqda (tusaale, Prosopis spp. iyo Tuka Guriga Hindida, Corvus splendens) waxay leeyihiin saameyn baahsan oo ku saabsan noole iyo deegaanka (fauna iyo flora) waxayna muhiim u yihiin in wax laga qabto, inkastoo Prosopis loo isticmaali karo in lagu beddelo geedaha cirifka ah ee waxsoosaarka dhuxusha (FGS NAPA 2013, p. 14).

Jaantus 2: Khariidad muujinaysa jardiinooyinka deegaanka ee Soomaalilaan (Somaliland), dhul-badeedka dhirta iyo meelaha la ilaaliyo

78. Kala duwanaanshaha Soomaalilaan (Somaliland) oo la dersay. Daraasadihii ugu dambeeyey ee hufnaa waxaa la daabacay 1990-meeyadii taasoo ay ugu wacan tahay amni-darro baahsan. Dhab ahaantii, ma jiro cilmi-baaris cusub oo noole oo la sameeyey 25kii sano ee la soo dhaafay. Sidaa darteed, waxaa jira farqi weyn oo xagga aqoonta

ah oo ku aaddan heerka uu maanta marayo kala-duwanaanta noolaha ee waddanku iyo habka qaybinta noocyada kala duwan (Amir 1998). Xog uu faafiyey ayaa daaha ka qaaday in waddanku leeyahay 1340 nooc oo xayawaan ah iyo 3165 nooc oo dhir sare ah, kuwaas oo la jaanqaadaya xaaladaha deegaanka ee gaarka ah (Amir 1998).

79. Marka loo eego qananimada kala duwanaanshaha nooleheeda iyo tirada badan ee noocyada kala duwan ee noolaha, Soomaalilaan (Somaliland) waxay qayb ka tahay laba goobood oo kala duwanaanshaha noolaha. Midda koowaad waa meesha ugu badan ee kala duwanaanshaha noolaha ee Geeska Afrika oo ay ku jiraan bartamaha iyo waqooyiga Soomaalilaan (Somaliland). Meesha labaad ee kulul, oo aad ugu habboon warbixinta hadda jirta, waa Hotspot-ka kala duwanaanshaha noole ee kaynta ee Bariga Afrika. Kaymaha xeebta ee koonfurta Soomaalilaan (Somaliland) ayaa ah cidhifka waqooyi ee Bariga Afrika Hotspot-ka Kala-duwanaanta noolaha ee kaymaha, mid ka mid ah 35 goobood oo kala-duwanaanshaha noole ee caalamiga ah oo ay aqoonsatay Conservation International. Goobtan kala duwanaanshaha noolaha, oo ku fidsan koonfurta Soomaalilaan (Somaliland) ilaa waqooyiga Mozambique, waxay martigelisaa 1750 nooc oo dhir ah. Kaymaha qallalan iyo savannasyada kala duwanaanshaha noolaha ayaa martigeliyey dhammaan dadweynaha adduunka ee biciidka ama deerada t (Beatragus hunteri). Hirola waa nooc xayawaan oo geeso dhaadheer leh ah oo cidhiidhi ah, kaas oo ah wakiilka kaliya ee soo hadhay ee mar aad u baahsan iyo noocyada hodanka ah ee bahda baciidka

80. Waxaa jira khataro ah inay lumiyaan dhirta iyo xayawaanka gaarka ah sababtoo ah ka faa'iidaydiga xad-dhaafka ah, daaqsinta iyo luminta deegaanka dabiiciga ah. Toban sano oo sharci darro ah iyo dagaal sokeeye oo soo noqnoqday ayaa sii qoto dheereeyey sinnaan la'aanta waxayna ku qasabtay dadka deegaanka inay si xad dhaaf ah uga faa'iidaystaan deegaanka dabiiciga ah iyo kala duwanaanshaha noolaha si ay u badbaadaan. Waxay ku dhaqaaqeen hawlo ay ka mid yihiin xaalufinta dhirta iyo daaqsinka.

4.1.6 Nidaamyada deegaanka

81. Dhamaystirka deegaanka ee Soomaalilaan (Somaliland), gaar ahaan kheyraadka dhirta, waxa uu bixiyaa khibrado iska soo horjeeda, taasna waxaa sabab u ah qaybinta roobabka dhulka iyo ku-meel-gaarka ah. Waxaa jira afar gobol oo ugu waaweyn Soomaalilaan (Somaliland), kuwaas oo qaybintooda lagu go'aamiyo baaxadda iyo ku-meel-gaarka ah ee labada xilli ee roobabka sannadlaha ah:

Dhul-daaqsimeed- ugu badan iyo dhulka geed gaabka (waxaa lagu xisaabaa 74 % dhul-beereedka dalka);

ii. Dhulka kaynta xera ee Soomaalida montane (14%);

iii. Mangroves Bariga Afrika (11%), iyo mosaic kaynta xeebta (11%); iyo

iv. Beeraha ku yaal koonfurta iyo bartamaha dalka, xarumaha magaalooyinka iyo degsiimooyinka kale ayaa ah inta soo hartay 1% dhul engegan.

82. Kaymaha iyo Dhul-kaynta: Dhirta Soomaalilaan (Somaliland) waxay u badan tahay dhul baadiyaha ah oo qallalan iyo kaymo ay u badan yihiin noocyada Acacia (quraca) iyo Commiphora, oo leh dhul caws-daaqsimeed ah iyo dhul geedo yaryar ah oo ku yaal waqooyiga iyo inta badan xeebta. Guud ahaan korriinka kaymaha ayaa xaddidan sababtoo ah carrada xumida iyo roobabka oo yar. Daboolka kaymaha ee xiran waxa ay ku nool yihiin kaliya 2.4 boqolkiiba dalka (IUCN, 1992) laakiin, haddii kaymaha juniperus iyo meelaha weligood cagaarka ah ee buuraha ku yaal waqooyiga lagu daro, wadarta guud ee kaynta waxay u badan tahay inay gaarto ilaa 14 boqolkiiba (90,000 km²).) dhulka.

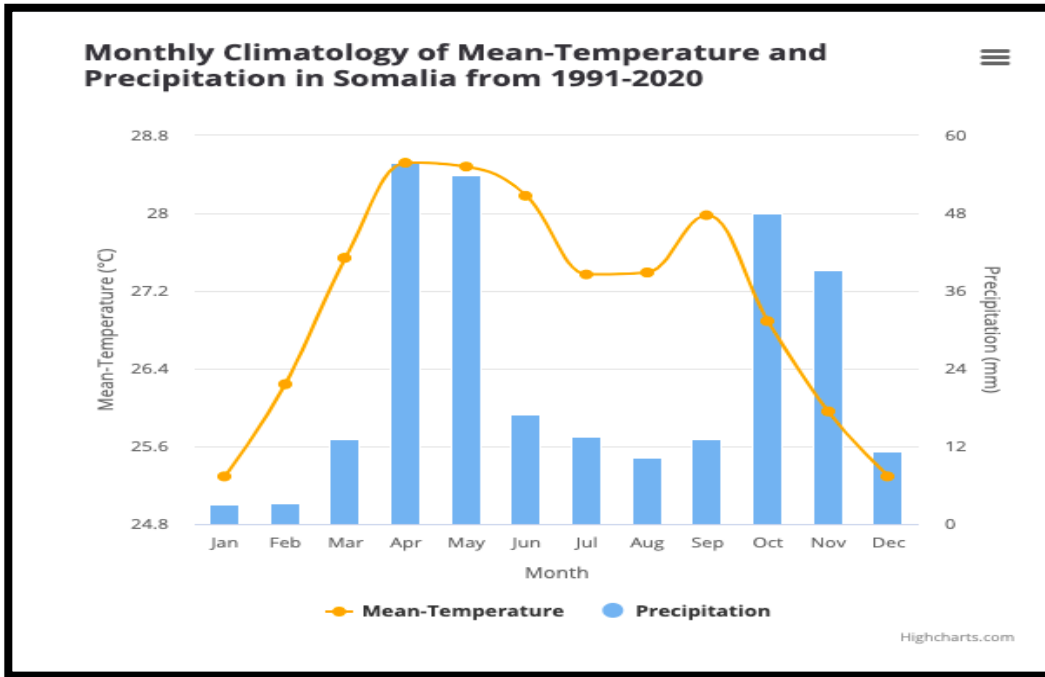
83. Xaalufinta Dhulka: Labaatankii sano ee la soo dhaafay, xaalufka dhulka, xaalufka iyo nabaad guurka ayaa si xawli ah u kordhay; Aagga Jubbada Hoose ayaa lagu qiyaasay in ay lumisay 50 boqolkiiba daboolka kaymaha sanadihii u dhexeeyey 1993 iyo 2014. Xataa heerkulka hadda jira, dhirta Soomaalilaan (Somaliland) waa cidhiidhi ilaa xad oo inta badan ma awooddo in ay dib u baxsato.

4.1.7 Isbeddelka Cimilada ee hadda iyo la saadaalinayo iyo isbeddelka

84. Kala duwanaanshaha cimilada Soomaalilaan (Somaliland) ee hadda waa tirada roobabka da'ay ay si aad ah u kala duwan yihiin waqtiga iyo goobta, laga bilaabo xilliyada abaarta ilaa xilliyada aan hagaagsanayn oo roobab iyo daadad. Kormeerka muhiimka ah ee lagu sameeyey falanqaynta xogta roobabka xarumaha cimilada, ee dhammaan gobollada iyo xilliyada Soomaalilaan (Somaliland), waa kala duwanaansho sannadeedka iyo xilli-xilliyeedka oo aad u sarreeya Roobabka ayaa la muujiyey inay ku kala duwan yihiin inta u dhaxaysa 57 mm iyo 660

mm hal goob cimilo oo bartamaha ku taal. Soomaalilaan (Somaliland) muddada 20-ka sano ah ee kormeerka Barnaamijka Horumarinta ee Qaramada Midoobay (UNDP/ICPAC, 2013).

85. Ilaa 1960-meeyadii, Soomaalilaan (Somaliland) waxay la kulantay ugu yaraan hal dhacdo cimilo xumo tobankii sano ee ugu dambeeyey (Balint et al 2011). Daadadka waaweyn ee la soo maray ilaa 1960kii waxa ka mid ahaa 1961, 1977, 1981, 1997-98, 2005, 2006 iyo 2009 Toban sano (2001 ilaa 2010), tobankii sano ee la soo dhaafay dalku waxaa is ku bedbedelayey abaaro iyo fatahaado (FAO SWALIM, 2012). (Hay'adda Cuntada iyo Beeraha ee Qaramada Midoobay) (Maareynta Macluumaadka Biyaha iyo Dhulka Soomaalilaan (Somaliland)) Qaabka la arkay (IPCC 2007, 2012) ayaa muujinaya kala duwanaanshiyaha sii kordhaya ee roobabka Soomaalilaan (Somaliland) taasoo soo jeedinaysa kororka soo noqnoqda iyo darnaanta abaaraha mustaqbalka iyo dhacdooyinka fatahaadaha. Jaantuska 3 wuxuu muujinayaa celceliska heerkulka iyo roobabka inta u dhaxaysa 1991-2020.

Jaantus 3: Cimilada bilaha ah ee celceliska heerkulka iyo roobabka ee Soomaalilaan (Somaliland) laga soo bilaaba 1991-2020

Xigasho: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/somalia>

86. Warbixintii afraad ee qiimaynta IPCC (IPCC, 2007) iyo shanaad ee ugu dambeeyey IPCC (IPCC, 2014) waxay muujinayaan isbeddelka heerkulka ba'an ee guud ahaan gobolka Geeska Afrika 50-kii sano ee la soo dhaafay. Falanqaynta xogta caalamiga ah ee 1901-2005 waxay muujinaysaa in heerkulku kor u kacay 1.0 ° C qarnigii. Saadaasha laga helayo Soomaalilaan (Somaliland) ayaa ah in celceliska heerkulka sanadlaha la saadaaliyey inuu kordho ku dhawaad 3°C guud ahaan deegaanada Soomaalilaan (Somaliland) dhamaadka qarniga. Saadaasha roobabka ayaa tilmaamaya koror guud oo roobabka sanadlaha ah dhamaadka qarniga iyada oo ay korodhay kala duwanaanshiyaha, roobab aad u daran iyo roobab hoose oo isdaba joog ah oo horseedaya abaaro kordhay.

4.1.8 Saamaynta isbedelka cimilada ee qaybta biyaha

87. Isbeddelka cimiladu siyaabo badan ayey u saamayn doontaa qaybta biyaha. Kala duwanaanshiyaha xilliyeedku wuxuu saamayn doonaa saadka iyo baahida, iyo qorsheynta. Waxay soo bandhigi doontaa caqabadaha hawlgalka marka la qorsheynayo kheyraadka biyaha oo ay ku jiraan xilliyada xaaladaha degdegga ah iyo masiibooyinka. Heerkulka sare wuxuu keenaa luminta uumiga. Korodhka tirakoobka ayaa sidoo kale kordhin doona baahida taas oo ka dhalata iskahorimaad ku salaysan kheyraadka kaas oo mar horeba ku baahday Soomaalilaan (Somaliland). Korodhka dhacdooyinka ba'an, sida roobabka culus/daadka iyo abaarta daba dheeraatay waxay saamayn wayn ku

yeelan doonaan kaabayaasha dhaqaalaha waxayna khatar gelinayaan noloshu iyo hantida iyada oo loo marayo saameyn toos ah oo jireed iyo suurtagalnimada arrimaha tayada biyaha. Abaartu waxay keeni doontaa hoos u dhaca waxsoosaarka iyo maciishada iyo sugnaanta cuntada.

4.2 Aasaaska Dhaqaalaha Bulshada

4.2.1 Tirakoobyada dadwaynaha

88. Marka loo eego Dawladda Soomaalilaan (Somaliland) 2014 iyo Sahanka Qiyaasta Dadweynaha ee Qaramada Midoobay, tirada dadka Soomaalilaan (Somaliland) ee 2014 waxay ahayd 12.3 milyan. Dadka ayaa u badan dhalinyaro iyada oo 75 boqolkiiba lagu qiyaasay in ay da'doodu ka yar tahay 30 jir, ku dhawaad 50 boqolkiiba ay ka hooseeyaan da'da 15. Soomaalilaan (Somaliland) ayaa sidoo kale si xawli ah ugu socota magaalooyinka iyo, marka loo eego Sahanka Soo noqnoqda ee Soomaalilaan (Somaliland) ee 2017-2018, 40 boqolkiiba dadku waxay ku nool yihiin magaalooyinka, oo ay ku jirto Muqdisho boqolkiiba 10, halka xoolo-dhaqatada reer guuraaga ahi ay ka yihiin 26 boqolkiiba, beero layda iyo xoola dhaqatada 23 boqolkiiba dadweynaha. Sannadkii 2014-kii, waxaa lagu qiyaasay in 9 boqolkiiba dadka Soomaaliyeed ay ku barakaceen iskahorimaadyo iyo masiibo dabiici ah oo ay ku noolaayeen deegaannada barakacayaasha. Kobaca dadka ee 20kii sano ee la soo dhaafay ayaa lagu qiyaasay inay hoos uga dhacday 3.4 boqolkiiba ilaa 2.9 boqolkiiba, taasoo muujinaysa hoos u dhac ku yimid heerka bacriminta muddadan laga soo bilaabo 7.7 dhalidda haweeney kasta ilaa 6.7. Dadka hadda jira waxa lagu qiyaasaa in ay noqon doonaan ilaa 16 milyan

89. Horraantii 2019, 2.4 milyan oo qof oo ku nool Soomaalilaan (Somaliland) - ilaa 17 boqolkiiba dadweynaha, ayaa lagu qiyaasaa in ay ku barokaceen xaalado saldhig u ah colaadaha iyo xaaladaha cimilada la xiriira. Intaa waxaa dheer, ilaa 877,000 oo qaxooti Soomaali ah ayaa ku nool dalalka deriska ah, taasoo ka dhigeysa mid ka mid ah qaxootiga ugu badan ee adduunka. Dib ugu laabashada qaxootiga Soomaalilaan (Somaliland) ayaa kor u kacday sanadihii ugu dambeeyey, iyada oo ay sabab u tahay wada-hadallo ku saabsan mustaqbalka Xeryaha Qaxootiga Dhadhaab ee 2016-ka, laakiin tirooyinka ayaa weli ah kuwo aad u hooseeya: ilaa 52,000 ayaa loo maleynayaa inay soo laabteen tan iyo 2014, kuwaas oo 29,000 ka mid ah ay soo laabteen intii lagu jiray. Qeybtii hore ee 2017.

4.2.2 Dhaqaalaha Soomaalilaan (Somaliland) iyo heerka faqriga

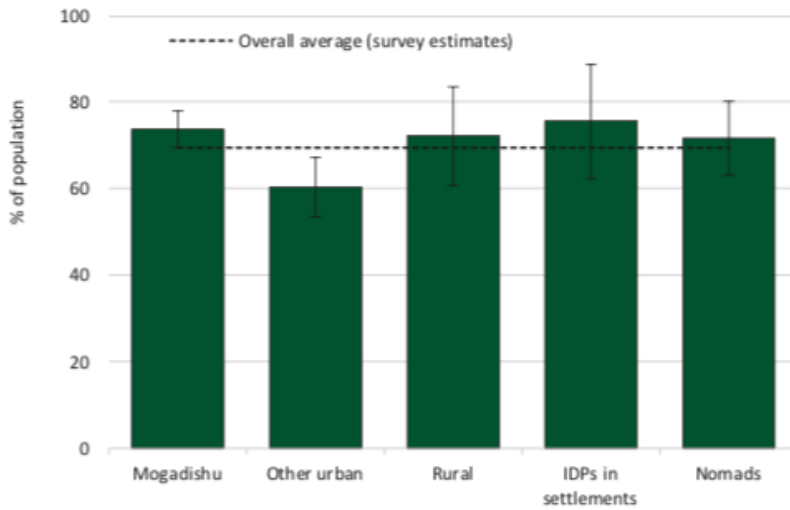
90. Dhaqaalaha Soomaalilaan (Somaliland) inta badan wuxuu ku salaysan yahay kheyraadka dabiiciga ah iyada oo qaybaha waxsoosaarka xoolaha iyo dalagga ay weli yihiin tirada ugu badan ee GDP. Qeybaha kale waxaa ka mid ah isgaarsiinta, gaadiidka iyo dhismaha. Hab-nololeedyada xoola-dhaqatada iyo beero-iyo-iyo-xoola-dhaqatada ah ee aasaaska u ah nidaamyadan wax-soo-saarka waxaa qaabeeya xaaladaha juqraafiga iyo cimilada. Iyada oo dadka ku nool gobollada Waqooyi iyo kuwa dhexe ay u badan yihiin xoolo-dhaqato ay sabab u tahay oomane iyo oomane u-e-ka, haddana bulshada ku dhaqan gobollada Koonfureed waa beeraley ama xoolo-dhaqato, taasoo ay ugu wacan tahay roobabka oo badan iyo kheyraadka biyaha ee ka imaanaya labada webi ee kala ah Jubba iyo Shebelle. Kaas oo gooyey dhul baaxad leh oo leh dhul barwaaqo ah. Si kastaba ha ahaatee, waxaa jiray isbedelo dhaqan-dhaqaale oo la taaban karo waxaana hadda laga heli karaa isla gobolkaas istaraatiijiyado nololeed oo kala duwan.

91. Marka loo eego cusboonaysiinta dhaqaalaha ee Bangiga Adduunka ee ugu dambeeyey, dhaqaalaha Soomaalilaan (Somaliland) waxa uu ka soo kabanayaa “naxdintii saddex-geesoodka ahayd” ee abaarta, daadadka iyo ayax soo maray 2019 -2020. Dhaqaalaha ayaa hoos u dhacay 0.4 boqolkiiba sanadka 2020, oo ka yara daran 1.5 boqolkiiba hoos u dhaca ee la saadaaliyey bilowga masiibada adduunka. Kobaca GDP-ga dhabta ah waxa la saadaalinayaa 2.4 boqolkiiba sanadka 2021. Kobaca kobacani waxa la filayaa inuu sii socdo muddada dhexe oo uu gaadho heerarkii COVID-19 ka hor ee 3.2 boqolkiiba 2023.

(https://www.worldbank.org/en/news/prHeerarka_Deegaanka_iyo_Bulshada-release/2021/09/14/somalia-s-economy-rebounding-from-triple-)

92. Colaadaha daba dheeraaday iyo masiibooyinka dabiiciga ah ee soo noqnoqda ayaa gacan ka geystay faqriga joogtada ah ee Soomaalilaan (Somaliland). Qiyaastii 69 boqolkiiba Soomaalidu waxay ku nool yihiin meel ka

hoosaysa xariiqqa faqriga. Faqrigu waxa uu leeyahay dhinacyo badan – inta badan dadka Soomaaliyeed waa cunto yari, qoysaska aan waxna qorin waxna akhrinin ayaa aad u liita maadaama ay yartahay fursada shaqo ee ay heli karaan. Faqrigu waa mid aad ugu daran carruurta, dhalinyarada, reer guuraaga, barakacayaasha, iyo sidoo kale dadka ku nool miyiga (EEG jaantuska 4)

Jaantus 4: Dhacdooyinka

Saboolnimada ee kooxaha dadweynaha

(Xigasho: Qiimaynta Saboolnimada iyo Nuglaanta Soomaalilaan (Somaliland))

4.2.4 Ururka Bulshada, iyo kooxaha qowmiyadaha

97. Qabiilka iyo qabyaalada Soomaalilaan (Somaliland) oo lagu go'aamiyo halka uu ka soo jeedo, mawqifka bulshada iyo helista dhul, hanti, iyo ilaa xad, awood heer bulsho, dhaqaale iyo dawladeed. Habka qabiilka ee soo jireenka ah, in kasta oo uu horumarayo, haddana waa udub dhexaadka iyo qodobbada qeexaya xaqiiqada siyaasadeed iyo dhaqan-dhaqaale ee Soomaalilaan (Somaliland). Qabiilku waa xoog saamayn ku yeeshay colaadda iyo colaadda iyo sidoo kale habka ilaalinta iyo xallinta khilaafaadka. Caadooyinka iyo axdiyada dhaqameedku waxay caawiyaan qeexidda xuquuqda iyo waajibaadka ka dhexeeya qaraabada, qabaa'ilka, iyo jifooyinka dhexdooda, iyada oo xoogga la saarayo ilaalinta xasilloonida bulshada ee xuquuqda shakhsi ahaaneed ee beelaha iyo qoysaska. Heer deegaan, gar-qaadka qabiilka oo loo marayo hab-dhaqameedka (Xeer) wuxuu gacan ka geystay nidaaminta helitaanka kheyraadka la wadaago, sida meelaha daaqa iyo biyaha. Marka la eego heerka qaranka, habka awood qaybsiga 4.5 wuxuu ku salaysan yahay awoodda baarlamaanka iyo jagooyinka kale, iyada oo lagu saleynayo qoondada siman ee afarta qabiil ee "waaweyn", iyo nus dhibcood oo ah koox ka mid ah beelaha "tiro yar". Maqnaanshaha hay'ado qaran oo tayo leh, qaab-dhismeedyo qabiil oo adkeysii leh ayaa shabagga badbaadada siiya kuwa aadka u nugul oo taariikh ahaan sheegta mas'uuliyadda amniga iyo ilaalinta. Iyada oo horumaradii siyaasadeed, dhaqdhaqaaqii dadwaynaha iyo colaaduhu ay wiiqeen haykalkii dawladnimo ee soo jireenka ahaa, dad badani waxay filayaan in nidaamka qabiilku sii wadi doono inuu kaalin muhiim ah ka qaato dhaqan-dhaqaale iyo siyaasadeed ee Soomaalilaan (Somaliland), xataa marka ay soo baxaan hay'ado dawladeed oo rasmi ah.

4.2.5 Shaqada iyo Shaqaalaynta

98. Dhanka shaqada, boqolkiiba 47 dadka ku nool Koonfurta iyo Bartamaha Soomaalilaan (Somaliland) waa shaqo la'aan. Dhallinyarada dhexdooda, heerka ayaa xitaa ka sarreeya 54 boqolkiiba (qorshaha istiraatijiyadeed ee Wasaaradda Waxbarashada XFS 2018, P.13). Shaqada ugu weyni waa waaxda beeraha, halkaasoo 72 boqolkiiba shaqaaluhu ay ka shaqeeyeen 2019; oo ay ku xigto boqolkiiba 6 qaybta warshadaha, iyo 21 boqolkiiba qaybta adeegyada (Statistica, Somalia 2021).

99. Waxaa intaa dheer, sida ay Ururka shaqaalaha Aduunka ILO tilmaameyso, nidaamyada sharciga iyo garsoorka ee lagu maamulo shaqaalaysiinta ayaa weli daciif ah, waxaana jira hay'ado caymis oo gaar ah iyo kuwa guud. Waxa xusid mudan in aanay jirin nidaamyo lagu baadho shaqada, taas oo tusinaysa in shaqaaluhu ay la kulmi karaan shaqo khatar ah iyada oo aanay jirin ilaalin ku filan. Ku shaqeysiga caruurta waa wax caadi ka ah Soomaalilaan (Somaliland) (ILO 2014, p.12).

4.2.6 Arrimaha Dhulka

Isku dhacyada dhulka ee Soomaalilaan (Somaliland) oo noqday mid ka mid ah arrimaha ugu muhiimsan ee xasilooni darada bulshada iyo heerka bulshooyinka dhexdooda. Tan waxaa qayb ahaan sabab u ah xaalad cakiran oo lahaanshaha dhulka ah. Iyada oo Sharciga Dhulka Beeraha ee 1975 uu baabi'iyey lahaanshaha gaarka ah, xaaladda hadda jirta aad uma cadda. Dad yar oo deegaanka ah ayaa wakhtigaas diiwaangeliyey dhulkooda, waxaana dagaalka sokeeye uu saamayn xun ku yeeshay xaaladda. Sidaa darteed dhul dhaqameedka ayaa qaatay marxaladda dhexe ee amarka lahaanshaha iyo isticmaalka dhulka. Waxay diiradda saartaa xiriirka qabiilka iyo isticmaalka dhulka daaqeenka halkii ay ka ahaan lahayd caadooyinka lahaanshaha shakhsi ahaaneed. Dastuurka ku meel gaadhka ah waxa uu dhulka ku qeexay hanti dadweyne. Dawladdu waxay abuurtey habab lagu wareejinayo dhulka qaar ee sida gaarka ah loo leeyahay iyada oo siinaya lahaanshaha dhul magaalo iyo dhul beereed (IGAD 2018). Nidaamyo sharci oo rasmi ah ayaa hadda jira oo ay barbar socdaan maaraynta dhulka caadiga ah.

101. Muranka dhulka iyo cabashooyinka waxa lagu tilmaamay suugaanta jirta inay tahay arrin weyn oo la isku hayo. Cabashada dhulka ayaa inta badan waxaa sabab u ah isqab qabsiga beelaha ee ku saabsan dhul daqsimeed ama biyo, dhul ay si sharci darro ah u qabsadeen beelo awood badan, dadka u soo noqda inay sheeganayaan dhulkoodii oo dagaal looga tagay, muran dhuleed, iyo iibinta dhul aan sharciyaysneyn. . Daraasad ku saabsan dhulka Muqdisho oo uu sameeyey machadka Rift Valley Institute (RVI) ayaa lagu qiyaasay in boqolkiiba 80 dacwadaha laga soo gudbiyey maxkamadda sare ay la xiriiraan cabashooyinka dhulka (RVI 2017, bogga 53-67).

102. Waxaa intaa dheer, raritaan qasab ah oo socda ayaa caqabad muhiim ah u ah barakacayaasha Soomaalilaan (Somaliland). Sababo la xiriira qaabaynta dhulalka ee aan sugnayn ee ka jira dib udajinta Dadka Gudaha Ku Barakacay, way ku adagtahay inta badan in ay helaan xuquuqdooda. Sida laga soo xigtay ReDSS, celcelis ahaan sanadkiiba 155,000 oo qof ayaa laga saaray guud ahaan Soomaalilaan (Somaliland), gaar ahaan Muqdisho iyo Baydhabo. Ka-saariddu waxay ka dhacdaa kaabayaasha guud iyo kuwa gaarka ah labadaba.

4.2.7 Hiddaha Dhaqanka

103. Soomaalilaan (Somaliland) waxay leedahay hiddo dhaqameed qani ah taas oo ay ugu wacan tahay alaabo dhaqameed oo u gaar ah oo ay ku jiraan aasaaska bulshada qaybsan iyo qaabka bulsho ee ka dhashay. Caadooyinku waxay inta badan ka soo jeedaan waagii hore ee dhaqanka Soomaalida ama is-dhexgalka tirada badan ee dadka Soomaaliyeed ay la yeesheen dhaqamo kale, oo ay ku jiraan kuwa ka yimid Jasiiradda Carabta, Hindiya, iyo Afrikada Saxaraha ka hooseeya. Dagaalladii daba dheeraaday iyo dagaalladii sokeeye ee Soomaalilaan (Somaliland), si kastaba ha ahaatee, waxay saameyn weyn ku yeeshen luminta hiddaha la taaban karo iyo kuwa aan la taaban karin. Dadaal ula kac ah waa in la sameeyaa si loo ilaaliyo hidaha dhaqanka. Nasiib darro, sharcigii dalka ee arrimahaas ku xeernaa weli lama soo saarin oo si sharci ah uma dhaqan gelin ilaalinta iyo ilaalinta agabka hiddaha iyo dhaqanka, hiddaha dhaqanka iyo hayb-hoosaadyada kala duwan. Gaar ahaan mashaariicda horumarinta kaabayaasha dhaqaalaha, sidaas darteed, waxaa loo baahan yahay in la taageero ilaalinta goobaha muhiimka ah ee dhaqanka iyo diinta, sida xabaalaha, dhismayaasha diinta, iyo goobaha taariikhiga ah.

4.2.8 Amniga iyo Colaadaha Deegaanka

104. Soomaalilaan (Somaliland) ayaa kaalinta 2-aad ka gashay qiimeynta dawlad-goboleedka nugul ee 2019-ka iyada oo wadarta guud ay noqotay 112.3. Tilmaamaha Soomaalilaan (Somaliland) ee ku wajahan madaxda kooxaysiga iyo cadaadiska dadwaynaha ayaa ah kuwa ugu sarreeya. Soomaalilaan (Somaliland) waxay soo martay dagaal sokeeye oo qabiil ku salaysan oo soo jireen ah, waxayna weli ku xayiran yihiin habacsanaan joogto ah, kuwaas oo ay dabada ka riixayaan nabadgelyo-xumo, awood dawladeed oo curdin ah, kooxaha hubaysan ee ugaadhsada iyo shabakadaha qaswadayaasha ah. Caqabadahani waxay dadka u horseedayaan khataro amni oo weyn, laakiin sidoo kale hawlaha mashruuca. Kuwaas waxaa ka mid ah weeraro argagixiso, afduub, afduub iyo dil. Labaatankii sano ee la soo dhaafay waxaa hareeyey weeraro argagixiso, isqabqabsi siyaasadeed iyo xiisado beeled, kuwaas oo dib ugu laabanaya taariikhda iyo dhaqdhaqaaqyadii taariikhiga ahaa iyo awood qeybsiga oo ay ku jiraan xilligii la aasaasay DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S). Tani waxay si weyn uga sii dartay xaaladda ammaan ee Soomaalilaan (Somaliland).

105. Helitaanka biyaha iyo daaqa waa isha aasaasiga ah ee iskahorimaadka iyo iskaashiga ka dhexeeya qabaa'ilka iyo maamulada rayidka ah ee ka jira deegaanka Soomaalida. Xagga colaadda, dhaq-dhaqaaqa ballaaran ee xoolaha ka gudba iyo isku darka biyaha iyo daaqa oo kooban ayaa ka mid ah sababaha asaasiga ah ee colaadda Geeska Afrika iyo gudaha Soomaalilaan (Somaliland). Qoraallo dheer oo si fiican loo diiwaangeliyey oo ku saabsan iskahorimaadka iyo iskaashiga ku aaddan helitaanka biyaha iyo daaqa ee dhulka xoola-dhaqatada ayaa jira (Gomes 2006). Ka dib tobanaan sano oo maalgashi hooseeyey ee Somaliland iyo Puntland, meelaha biyaha leh ee leh daaq ku wareegsan ayaa si gaar ah gabaabsi u ah, oo ay sheeganayaan qabaa'il, si adag loo ilaaliyo oo xiriir hoose la leh iskahorimaadka kheyraadka.

106. Waxaa xusid mudan in mashruucan meelaha khatarta sare leh ee amniga sida AS-qabsatay iyo meelaha saamaynta leh laga saari doono meelaha mashruuca laga fulinayo.

107. Qiimeynta Khatarta Nabadgelyo ee heer degmo iyo guud ahaanba mashruuca waxa la diyaarin doonaa ka hor hirgelinta mashruuca. Kuwaas waxaa fulin doona shirkad maareyn khatar amni oo karti leh iyada oo uu kormeerayo la taliyaha amniga mashruuca. TOR ee qiimeynta khatarta amniga iyo qorshaha maareynta ayaa ku jira lifaaqa 9. Isticmaalka shaqaalaha amniga ee mashruuca iyo qandaraaslayaashu waxay u hoggaansami doonaan Awaamiirta Bangiga Adduunka ee qiimeynta iyo adeegsiga ciidamada amniga.

4.2.9 Nuglaanta iyo Ka Saaridda Bulshada

108. Soomaalilaan (Somaliland), Baanka Adduunka kuma kicin Habka Hawlgelinta ee 4.10 Dadka asaliga ah ee mashaariicdii hore, laakiin qaar ka mid ah kooxaha nugul iyo kuwa danyarta ah ee loo yaqaan 0.5 kooxaha, sida Aweer/Boni iyo Eyle, iyo laga yaabo inay jiraan kooxo Bantu/Jareer ah. Waxay buuxin kartaa shuruudaha lagu tixgalinayo SSAHUTLC ee hoos timaada Heerarka Deegaanka iyo Bulshada⁷. Mashruucu wuxuu tixgalin gaar ah siinayaa kooxaha nugul iyo kuwa danyarta ah. Kuwaas waxaa ka mid ah:

i. Beelaha iyo kooxaha laga tirada badan yahay;

ii. Barakacayaasha

iii. Kuwa ku nool dhulka fog ee miyiga ah ama meelaha ay ka jiraan rabshado ka maqan adeegyada bulshada iyo adeegyada;

iv. Bulshooyinka reer guuraaga ah ee xoolo-dhaqatada ah;

v. Dadka la nol baahiyaha gaarka

vi. Carmallada iyo madaxda qooyasaska haweenka; iyo

vii. Dhalinyarada

109. Qorshaha ka mid noqoshada ee SEP wuxuu qeexayaa sida mashruucu ugu dari doono kooxahan wadatashiyada inta lagu jiro noloshu mashruuca si ay uga qayb qaataan naqshadeynta, oo aan laga saarin faa'iidooyinka mashruuca.

110. La tashi bulsho oo loo dhan yahay iyo qaabdhismeedka maamulka ayaa muhiim u ah gaaritaanka qorshaha ka mid noqoshada. Ujeedooyinka aasaasiga ah waxay noqon doonaan:

- i. In ay fahmaan qaab-dhismeedka shaqo ee bulshooyinka kala duwan;
- ii. Raadi talo-bixintooda si aad uga fogaato ama u yarayso saamaynta xun ee iman karta ee la xidhiidha waxqabadyada la qorsheeyey;
- iii. In la aqoonsado tallaabooyinka yaraynta saamaynta dhaqan ahaan ku habboon; iyo
- iv. Qiimeeya oo qaata fursadaha dhaqaale, kuwaas oo Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha ay kor u qaadi karto si loo dhamaystiro tallaabooyinka loo baahan yahay si loo yareeyo saameynta xun.

111. In kasta oo xulashada goobaha mashruuc-hoosaadyadu ay u baahan yihiin in lagu saleeyo tixgalin farsamo iyo baahi, iyada oo la eegayo inay suurtagal tahay inay jiraan meelo badan oo suurtagal ah, sinaanta iyo isku-darka ayaa lagu tixgalin doonaa shuruudaha xulashada mashruuc-hoosaadka sida ku cad PAD iyo POM , gaar ahaan meelaha ay ku nool yihiin barakacayaasha ama kooxaha laga tirada badan yahay (0.5 kooxaha) waxaa laga yaabaa in si kale loo ilduufo qabyaaladda iyo qabsashada dadka caanka ah.

4.2.9.1 Kooxaha kale ee danyarta ah

112. Dadka laga tirada badan yahay iyo kuwa la haybsooco: Kooxaha laga tirada badan yahay (qawmiyadaha laga tirada badan yahay sida Bantu, Bajuuni, Banaadiri, RerXamar, Bravanese; ama kooxaha xirfadlayaasha sida Midgaan/Gabooye, Tumaal, Yibir, Galgala) waxaa lagu qiyaasaa inay matalaan saddex meelood meel dadweynaha. Soomaalilaan (Somaliland). Si kastaba ha ahaatee, waxay sii wadaan in laga saaro ka qaybgalka siyaasadda, waxay leeyihiin xaddidaad helitaanka caddaaladda, waxaa loo diidaa xuquuqo badan waxaana si aan loo qiyaasi karin u saameeya khataraha dabiiciga ah iyo colaadaha. Inta badan, Soomaalida laga tirada badan yahay iyo kooxaha la haybsooco ayaa ah ama si buuxda u beeraley (tusaale, kooxaha Somali Bantu), xoolo-dhaqato-xoolo dhaqato (tusaale, Rahawein), ama khabiiri farshaxan (tusaale, Tumaal). Haweenka ka soo jeeda beelaha laga tirada badan yahay iyo/ama ka mid ah barakacayaasha ayaa waxaa si gaar ah u saameeya xad-gudubyo badan oo xuquuqdooda ah, haween ahaan iyo xubno ka tirsan kooxaha laga tirada badan yahay. Faquuqa iyo kala soocida bulshada ee kooxaha nugul waa mid ka mid ah awoodaha horseeda barakicinta baaxadda leh ee dadka oo ay ku adagtahay in loo helo xal waara.

113. Beelaha laga tirada badan yahay ee Soomaalilaan (Somaliland) waxaa loo qaadan karaa inay yihiin kuwa ka baxsan afarta qabiil ee waaweyn. Waxaa jira afar kooxood oo waaweyn oo ka kooban beelaha laga tirada badan yahay sida hoos lagu sharraxay.

Kooxaha Xirfalayaasha: beelahaas waxaa ka mid ah Gabooye, Tumaal iyo Yibi kuwaas oo dhaqan ahaan ka soo baxay hawl gaar ah oo ay u arkayeen qabaa'ilka Soomaaliyeed ee waaweyn. Tan waxa ka mid ahaa samaynta hargaha, dhoobada, biraha samaynta, ugaarsiga iyo qaar ka mid ah caadooyinka caafimadka ee soo jireenka ah (ay ku jirto gudniinka Fircooniga). Bulshooyinkaasi waxay ku nool yihiin dhammaan Soomaalilaan (Somaliland). Waxay maalin walba la kulmaan takoorid bulsheed oo daran. Guurka dhex mara dhalinyarada ka soo jeeda beelahan iyo kuwa afarta qabiil ee waaweyn waa wax aan la aqbali Karin bulsho ahaan - iyada oo mararka qaar cawaaqib xumo ay ka dhalato ficilo aargoosi ah marka mararka qaarkood ay dhacaan guurka noocan oo kale ah iyada oo ay jirto diidmo bulsho iyo hanjabaad.

Beelaha daga xeebaha: beelahaas oo ay ka mid yihiin Ashraf, Banaadiri, Bajuuni, Bravanese waxay inta badan ka dhasheen muhaajiriin ka yimid Jasiiradda Carabta (laakiin sidoo kale Talyaani), kuwaas oo la degay oo guursaday Soomaali. Markii ay ku noolaayeen nolol mudnaan leh, oo inta badan ku noolaa magaalooyinka waaweyn ee xeebaha, qaar badan oo ka mid ah bulshooyinkaas waxaa ku barakacay iskahorimaadyo (gudaha iyo dibaddaba) waxaana go'ay xiriirkooda bulsho.

Kooxaha Bantu: inta badan waxaa laga helaa Koonfurta iyo Bartamaha, bulshooyinkaan waxaa laga yaabaa inay asal ahaan ka soo guureen waqooyiga dhulalka Bantu ee Bartamaha iyo Bariga Afrika. Bulshooyinkani waxay u badnaayeen inay nolol maalmeedkooda ka helaan beerashada dalagyada – inta badan dhulka diil webiyada ee

koonfurta iyo bartamaha. Waxay la noolaayeen qabaa'ilkii waaweynaa ee Soomaalida oo in badan ku noolaa xoolo-dhaqato iyada oo la raacayo nidaamyada mas'uuliyadeed oo kooxihii Bantu-ga ku hayeen kuwo adeegayaal ah oo mararka qaarkood mushaar la'aan ah.

Kooxaha qaab-dhismeedkooda la haybsooco: waa qabiilada Rahawein ama Digil/Mirifle. Waa beelo beeraley-iyo-xoolo dhaqato ah, oo aan hubaysnayn, taariikh ahaanna ay la kulmeen xad-gudubyo xunxun oo ka dhan ah xuquuqda aadanaha.

114. Iyada oo dadkaas oo dhan lagu tixgaliyo inay yihiin Soomaali oo ay afaf iyo astaamo dhaqan la wadaagaan qabaa'ilka ugu badan ee dalka, haddana Kala soocida bulsheed iyo taariikheed ayaa kooxaha qaar ka dhigaya inay hoos yimaadaan jagooyinka la takooro ee bulshada.

115. Barakacayaasha: Warbixinta guud ee Baahida Bani'aadantinimo ee Soomaalilaan (Somaliland) ee 2021 ee Xafiiska Qaramada Midoobay Ee Xiriirinta Arimaha Bani'aadantinimada ayaa muujisay in ka badan 2.6 milyan oo qof ay ku barakaceen gudaha dalka ayna wali la kulmayaan khataro halis ah oo ah in la takooro, raritaan qasab ah iyo ka saarid. Soomaalilaan (Somaliland) ayaa diwaan galisay tiradii ugu badnayd ee barakacay saddexdii sano ee la soo dhaafay: 1.2 milyan 2020 884,000 2018 iyo 770,000 sanadka 2019 Barakacayaashan oo ku tiirsanaa xoolaha iyo beeraha ayaa ku qasbanaaday in ay ka tagaan guryihii ay ku noolaayeen ee miyiga ah si ay u helaan fursado cusub, waxaana ay u badan yihiin in ay u hayaamaan magaalooyinka.

9 iyada oo xogta dadka laga tirada badan yahay ee Soomaalilaan (Somaliland) ay tahay mid xadidan oo lagu muransan yahay, 2002dii, Xafiiska Qaramada Midoobay ee Xiriirinta Arrimaha Bani'aadamnimada wuxuu qiyaasay in kooxaha laga tirada badan yahay marka la isku daro ay ka kooban yihiin saddex meelood meel dadka (UN OCHA 2002).

116. Iyada oo loo baahan yahay xogta xogta xogta dadka tahriibaysa, waxa ay u badan tahay in barakicinta abaaruhu ay ka soo jeedaan beelaha laga tirada badan yahay, kuwaas oo waayey hanti ay ka mid yihiin guryahoodii, xoolahoodii iyo noloshooda. Degaameynta ayaa ah kuwo aad ciriiri u ah waxaana sidoo kale saami ahaan la helay tirada ugu badan ee soogalootiga cusub. Haweenka iyo gabdhaha barakacayaasha ah ayaa ka mid ah dadka ugu nugul dadka waxayna la kulmaan caqabado kala duwan oo ay ka mid yihiin helitaan la'aan hoy ku filan, nolol-maalmeed iyo helitaan kheyraad muhiim ah, oo dhulku ku jiro.

117. Barakacayaashu waxay si caadi ah u degaan deegaano aan rasmiga ahayn ee magaalooyinka, halkaas oo helitaanka adeegyada iyo xaaladaha ay aad u liidato, iyo meelaha ay inta badan noqdaan dhibanayaal xoog looga saaray. Xaaladaha barakaca ayaa inta badan sii adkeeya xaaladaha nuglaanshaha iyo faqriga ee jira. Sidaa darteed waxay qayb ka yihiin dabaqadaha ugu saboolsan Soomaalilaan (Somaliland) waxayna inta badan u baahan yihiin inay helaan cunto, biyo, nadaafad, adeegyo caafimaad, hoy iyo waxbarasho (Xarunta Kormeerka Barakaca Gudaha (XKGB 2020, p.30).

118. Sahan dhawaan la sameeyey ka dib, u guuritaanka xarumaha magaalooyinka waxay la timid xoogaa horumar ah oo xagga caafimaadka iyo waxbarashada ah ee barakacayaasha, laakiin sidoo kale waxaa hoos u dhacay helitaan shaqo iyo dakhligoodu hooseeyo. Qiyaastii 61 boqolkiiba barakacayaasha ragga ah waxay sheeganayaan inay haysteen shaqo iyo dakhli ka hor barakaca, marka la barbar dhigo boqolkiiba 40 barakaca ka dib. Khasaaraha ugu weyn ee saameeya barakacayaasha waa luminta guryo sugan.

119. Marka la eego waxbarashada iyo caafimaadka, barakacayaashu waxay guud ahaan ka warbixiyaan helitaan ka wanaagsan kuwii hore ka hor. Qiyaastii 25 boqolkiiba barakacayaasha ayaa sheegaya in ay helaan daryeel caafimaad ka wanaagsan sidii hore, halka 60 boqolkiiba ay sheegeen in uusan jirin wax isbedel ah. Si kastaba ha ahaatee, waxaa sidoo kale jira walaacyo la taaban karo oo ku saabsan nadaafadda aan habboonayn iyo cudurrada ka dillaacay degsiimooyinka barakacayaasha (IDMC 2020, p.36). Si kastaba ha ahaatee, iyada oo tani ay inta badan khusayso barakacayaasha magaalada, guud ahaan, tilmaamayaasha dhaqan-dhaqaale iyo horumarka aadanaha ee barakacayaasha ayaa ka liita kuwa aan barakacayaasha ahayn. Halka 70 boqolkiiba Soomaalidu ay sabool yihiin, in ka badan 75 boqolkiiba barakacayaasha waxay ku nool yihiin wax ka yar \$1.90 maalintii (WB 2019, p. 73).

120. Dhallinyarada: Sida laga soo xigtay Sanduuqa Dadwaynaha ee qaramada m, 38 boqolkiiba dadweynaha Soomaalilaan (Somaliland) waa 15-35 sano jir. Inta badan dhallinyarada waxay ku nool yihiin magaalooyinka, 46 boqolkiiba dhammaan 15-29 sano jir waxay ku nool yihiin magaalo, waxaana ku xiga 25 boqolkiiba oo u nool sidii

reer guuraanimo. Keliya 49 boqolkiiba ragga dhalinyarada ah ayaa wax akhriya, marka la barbardhigo 41 boqolkiiba dhalinyarada haweenka ah. Qiyaastii 69 boqolkiiba dhalinyarada hadda lama diwaan galiyo dugsiga. Qiyaastii 3 ka mid ah 10kii dhallinyaro ayaa shaqo la'aan ah (UNFPA 2016). Tahriibka aan caadiga ahayn ee dadka dhalinyarada ah si ay u raadiyaan kheyraad ay ku noolaadaan, gaar ahaan miyiga ilaa magaalooyinka waxa ay sii kordhin kartaa caqabadaha jira ee la xiriira nuglaanshaha dhalinyarada iyo shaqo la'aanta.

121. Daraasad ay si wadajir ah u sameeyeen Bangiga Adduunka iyo Qaramada Midoobay oo ku saabsan dhalinyarada iyo hab-dhaqanka nabadda ayaa muujisay in nabadda dhallinyarada aysan ahayn joojinta rabshadaha balse ay ku jiraan hay'ado xooggan oo lala xisaabtami karo oo bixiya adeegyo iyo fursado dhammaan. Jawaab-bixiyeyaal badan ayaa sidoo kale waxaa jiray xiriir cad oo ka dhexeeya rabshadaha, oo ay ku jiraan rabshadaha qoyska, heerka deegaanka iyo iskahorimaadka heerka qaran. Dadaalka nabad-dhisidda, sidaas darteed, waa in ay ka bilowdaan gudaha iyo heer bulsho (WB/UN 2018).

122. Haweenka: Doorarka bulsho ee kala duwan iyo mas'uuliyadaha ka dhexeeya ragga iyo dumarka ee hab-nololeedyada ayaa saamayn ku leh hababka la heli karo ee lagula tacaali karo loogana jawaabayo jahawareerka dibadda sida abaarta. Marka lagu jiro dhibaatooyinka, sida nabadgelyo-xumada, abaarta ama macaluusha, ragga iyo dumarka waxay qaataan xeelado kala duwan oo lagula tacaalo si ay u kordhiyaan adkeysiga qoyska. Xubnaha qoyska ee lab ayaa laga yaabaa inay u haajiraan xarumaha magaalooyinka iyagoo raadinaya fursado dhaqaale. Taas beddelkeeda, haweenku mararka qaarkood waxay u safraan magaalooyinka si ay uga qaybqaataan ganacsi yar iyo dhaqaalaha aan rasmiga ahayn.

123. Heerarka shaqo la'aanta ayaa si gaar ah ugu sarreeya haweenka, gaar ahaan kuwa barakacayaasha dumarka ah oo inta badan ku tiirsan samafalka iyagoo isticmaalaya hababka ilaalinta bulshada iyo tabarugaadka qurba-joojta ee qaabka xawaaladaha. Haweenka ku hawlan hawlaha dakhli-abuurista waxay inta badan ku lug yeeshaan qaybta aan rasmiga ahayn waxayna sii wataan culayska labanlaabka ah ee guriga oo ah inay helaan dakhli iyo daryeelka guriga. Cawaaqib xumada ka dhalata culayskan ayaa inta badan ku dhaca hablaha qoyska, kuwaas oo laga filayo in ay gacan ka geystaan daryeelka guriga, inta badana ay ka baxdo waxbarashadooda iyo kobcinta xirfadahooda.

123. Heerarka shaqo la'aanta ayaa si gaar ah ugu sarreeya haweenka, gaar ahaan kuwa barakacayaasha dumarka ah oo inta badan ku tiirsan samafalka iyagoo isticmaalaya hababka ilaalinta bulshada iyo tabarugaadka qurba-joojta ee qaabka xawaaladaha. Haweenka ku hawlan hawlaha dakhli-abuurista waxay inta badan ku lug yeeshaan qaybta aan rasmiga ahayn waxayna sii wataan culayska labanlaabka ah ee guriga oo ah inay helaan dakhli iyo daryeelka guriga. Cawaaqib xumada ka dhalata culayskan ayaa inta badan ku dhaca hablaha qoyska, kuwaas oo laga filayo in ay gacan ka geystaan daryeelka guriga, inta badana ay ka baxdo waxbarashadooda iyo kobcinta xirfadahooda.

124. Matalaadda haweenku ku leeyihiin siyaasadda iyo hay'adaha dawladda oo gabaabsi noqday. Awood-siinta dhaqaale ee haweenku waxay door aasaasi ah ka ciyaartaa kor u kaca siyaasadda iyo qaybaha go'aan qaadashada. Si kastaba ha ahaatee, ilaa hadda ma jirto wax falanqayn ah oo lagu sahamiyey xidhiidhka ka dhexeeya hindisayaasha xoojinta dhaqaalaha iyo xoojinta siyaasadda Soomaalilaan (Somaliland), sidoo kale ma jirto falanqayn dhaqaale oo adag oo lagu ladhay falanqaynta jinsiga. Ugu yaraan 30 boqolkiiba kuraasta baarlamaanka qaranka waxaa loo qoondeeyey haweenka. Si kastaba ha ahaatee, in kasta oo matalaadda haweenka ee Baarlamaanka ay soo hagaagtay sannadihii la soo dhaafay, oo ah 24 boqolkiiba matalaadda, saamigan ayaa weli ah mid aan la buuxin.

125. Jilicsanaanta iyo iskahorimaadyada ka socda Soomaalilaan (Somaliland) ayaa mas'uul ka ah tirada sii kordhaysa ee barakacayaasha gudaha Soomaalilaan (Somaliland), oo ay ku jiraan tiro badan oo haween ah. Waxay inta badan la kulmaan nidaamyo ammaan oo liidata, taas oo haweenka iyo hablaha uga dhigta mid si gaar ah u nugul. Xaaladdan oo kale, iyo sidoo kale bannaanka kaamamka IDP, GBV (gaar ahaan kufsiga) waa mid baahsan, oo ay ku jiraan sidii qalab isku dhac u dhexeeya qaybaha bulshada. Qaramada Midoobay waxay si joogto ah u sheegtay in inta u dhaxaysa 75-85 boqolkiiba shilalka GBV ee laga soo ururiyey Nidaamka Maareynta Macluumaadka GBV (GBVIMS) lagu sameeyo IDPs.

126. Rabshadaha ku salaysan Jinsiga/ Xadgudubka Galmada iyo Ka Faa'iidaydiga Galmada (Rabshadaha ku salaysan Jinsiga/SEAH): Marka loo eego warbixinta "Balaadhinta Helitaanka Barnaamijka Cadaaladda, Qiimaynta Jinsiga, 2019", xadgudubyada galmada iyo GBV ee dalka ayaa aad u sarreeya. Gaar ahaan tacadiyada dhanka galmada ah

ee lagula kaco dumarka ayaa loo adeegsaday qalab dagaal oo ay ka mid tahay lexeyste-galmo oo ah qaab afduubka galmada iyo sidoo kale guurka ubadka, FGMC (98% dumarka Soomaaliyeed ayaa soo maray hab-dhaqankan). , kufsiga iyo rabshadaha qoyska dhexdiisa ah (IPV), kuwaas oo hore u jiray laakiin caadi laga dhigay iskahorimaadka ka dib.

127. Waxaa jira caqabado waaweyn oo hortaagan caddaaladda. Cabsida aargoosiga ama ciqaabta ayaa ka celisa kuwa ka badbaaday Rabshadaha ku salaysan Jinsiga inay soo sheegaan dhacdooyinka. Badbaadayaashu inta badan way ka caga jiidayaan inay daba galaan kiisaska ka dhanka ah dembiilaha sababtoo ah ceebaynta bulsheed ee la xidhiidha kufsiga iyo noocyada kale ee GBV. Koonfurta iyo bartamaha Soomaalilaan (Somaliland), badbaadayaasha, qareennada, marqaatiyaasha, saxafiyiinta, iyo xubnaha qoyska ayaa la kulma hanjabaad dil, caga jugleyn, iyo xarig ka dib markii ay soo tebiyeen dembiyada GBV, gaar ahaan haddii dembiilayaasha ay ka tirsan yihiin ciidamada ammaanka.

128. Inta badan kiisaska xadgudubyada galmada iyo qoyska waxaa lagu xalliyaa hab-dhaqameedka iyo nidaamka sharciga shareecada. Cadeymaha aan la soo koobi karin ayaa tilmaamaya in dhaqamada caadadu ay sababaan labanlaab dhibane loo gaysto haweenka iyo gabdhaha, in cadaalada loo diido dad badan oo badbaaday, iyo ciqaab la'aanta dambiilayaasha. Hababka dhaqameed ee wax ka qabashada kufsiga iyo raadinta xallinta ama magdhowga iyada oo loo marayo wada xaajoodka xubnaha qabiilku waxay horseedaan in magdhow la siiyo qabiilka oo aan la siinin kan badbaaday. Marka magdhawga la bixiyo, dembiilaha xadgudubka galmadu wuu ka xoroobayaa ciqaab dheeraad ah waxaana kiiska loo arkaa in la dhammeeyey. Xaaladaha qaarkood, haweeneyda ama gabadha ayaa lagu khasbaa inay guursadaan dembiilaha xadgudubka si ay u noqdaan qaab " magdhow ah" sida ay amreen maxkamadaha dhaqanka.

129. Marka la eego dhaxalka iyo helista kheyraadka, haweenku waxay la kulmaan xadgudubyo guri, dhul iyo hanti, gaar ahaan dhul-qabsi iyo diidmo dhaxal ah. Sidoo kale, haweenka looma tixgeliyo maamulayaal maadaama aysan ahayn xubno diyo bixiyaal ah, sidaas darteed inta badan ma wadaagaan risiidhada diya, xitaa haddii ay la xiriiraan xadgudub iyaga ka dhan ah.

130. Marka la eego ku shaqaysiga iyo ka ganacsiga carruurta, dhaqanka Soomaalida, gabdhaha iyo wiilasha waxaa laga filayaa inay ka qeyb qaataan howlaha guriga laga bilaabo da'da shanta sano, gaar ahaan miyiga. Qaybinta hawlahaan oo kale ayaa ah mid si heersare ah loo soo agaasimay oo culeeska hablaha u janjeera. Ku shaqaysiga faqriga ee ay horseedka u tahay carruurta guud ahaan looma tixgalinayo in ay xadgudub ku tahay xuquuqda carruurta, waxaana carruurta si qasab ah looga qortaa gudaha Soomaalilaan (Somaliland) oo loo adeegsadaa shaqo ahaan beeraha, dhaqashada xoolaha, dhismaha, adeegga galmada, adeegga guriga iyo dhiig-miirashada galmada.

131. Heerka gudniinka fircooniga ah ee Soomaalilaan (Somaliland) waxa lagu qiyaasay boqolkiiba 98. Dhaqankan waxyeellada leh wuxuu leeyahay cawaaqib caafimaad oo halis ah wuxuuna kordhiyaa suurtagalnimada inuu dhinto xilliga dhalimada. Ku dhawaad boqolkiiba 50 gabdhaha ayaa lagu qasbaa in ay guursadaan ka hor inta aysan gaarin 18. Guurku waxa uu ka xayuubiyaa caruurnimadooda waxa ayna kordhisaa suurtagalnimada uurka hore iyo in ay dugsiga ka tagaan. Adeegyada ilaalinta ee jira kuma filna, gaar ahaan meelaha fogfog iyo bulshooyinka dagaalladu ka dhexeeyo. Waxaa jira guul darro baahsan oo lagu horumarinayo lana ilaaliyo xuquuqda carruurta (UNICEF 2020).

132. Waxqabadyada haweenka iyo carruurta waa inay tixgeliyaan wanaagga qoyska guud ahaan. Ka-qaybgalka wanaagsan ee arrimaha ka hor imaanaya ragga Soomaaliyeed waa in ay qayb ka noqoto isku day kasta oo lagu doonayo in wax looga qabto baahiyaha haweenka iyo carruurta. Qorshaha Ka-hortagga iyo Ka-jawaabista SEAH ee goonida ah ayaa la diyaarin doonaa ka hor waxtarka.

KHATARAHA SUURTAGALKA AH EE DEEGAANKA IYO BULSHADA, SAAMEYNTOODA IYO HALBEEGYADA LAGU YAREYN KARO

133. Qaybtani waxa ay ka kooban tahay warbixin horudhac ah oo ku saabsan khataraha iyo saamaynta laga yaabo in ay ka dhashaan hawlaha mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH ee ka dhasha isdhexgalka qaybaha mashruuca iyo dhinacyada deegaanka iyo bulshada ee bulshooyinka mashruuca taageera. Waa in la ogaadaa in saamaynta halkan lagu aqoonsaday ay tahay dabeecad horudhac ah, kuwa dhabta ahna waxaa la ogaan doonaa

inta lagu jiro deegaanka iyo baarista bulshada iyo qiimeynta deegaanka iyo bulshada ee la Xidhiidha mashruucyo hoose oo gaar ah.

5.1 Heerarka Khatarta Deegaanka iyo Bulshada

134. Qiimeynta khatarta mashruuc-hoosaadyada Adkeysifa Biyaha Hoose Abh waxaa lagu go'aamin doonaa iyada oo loo eegayo heerka halista Degaanka Iyo Bulshada . Dardaarankii u dambeeyey ee Baanka Adduunka Degaanka Iyo Bulshada ee Maalgelinta Mashruuca Maalgelinta (IPF) ee November 28, 2021, khataraha Isida: **Sare, la taaban karo, Dhexdhexaad ama Hoose**. Kala soocida heerarka khatarta waxay ku xiran tahay tixgelinnada soo socda, iyo kuwa kale:

- i. nooca, goobta, dareenka iyo miisaanka Mashruuca; nooca kaabayaasha; mugga maaraynta iyo qashin-qubka khatarta ah;
- ii. dabeecadda iyo baaxadda khatarta iyo saamaynta Degaanka Iyo Bulshada ee iman kara;
- iii. Awoodda farsamo iyo hay'ad ahaan iyo ballan-qaadka xukuumaddu si ay u maareyso khatarahaas iyo saamaynta si waafaqsan Heerarka Deegaanka Iyo Bulshada-yada, oo ay ku jiraan siyaasadda dalka, qaab-dhismeedka sharciga iyo hay'adaha; sharciyada, qawaaniinta, xeerarka iyo habraacyada lagu dabaqi karo qaybta mashruuca, oo ay ku jiraan shuruudaha gobolka iyo deegaanka; iyo
- iv. Meelaha kale ee khatarta ah ee laga yaabo inay khuseeyaan gaarsiinta Degaanka Iyo Bulshada tillaabooyinka yaraynta iyo natiijooyinka, iyada oo ku xidhan mawduuca mashruuca ee gaarka ah, oo ay ku jiraan dabeecadda yaraynta iyo tignoolajiyada la soo jeediyey, tixgelinta la xidhiidha xasilloonida gudaha iyo/ama gobolka, isku dhaca ama amniga.

5.2. Khatarta Deegaanka iyo Saamayntooda

135. Mashruuc-hoosaadyada Hormarka aywadaan Bulshada waxay, ka mid yihiin, ka faa'iidaydiga biyaha dhulka iyada oo dib-u-dayactir ama dhisid lagu samaynayo ceelal riig ah/ceelal qoto dheer, ceelal gacmeedyo qodan, / barkado, dhismaha Biyo-xireenno ciid ah oo loogu talagalay isticmaalka dadka iyo xoolaha, waxqabadyada wax-soo-saarka beeraha ee yar-yar ee ku-saleysan Biyaha dhulka hoostiisa ku jira- (sida waraabka); awooda tamarta qoraxda Biyaha dhulka hoostiisa ku jira ee isticmaalka dadka iyo xoolaha, iyo xalalka ku salaysan dabeecadda ee la xoojiyey Biyaha dhulka hoostiisa ku jira; iyo samaynta daraasado kala duwan. Hirgelinta hawlaha asaasiga ah waxay yeelan doonaan khataraha deegaanka sida hawadao wasakhoowda iyo sanqadha, soo galitaanka muuqaalka/quruxda leh, kheyraadka oo yaraada, khataraha badbaadada sababtoo ah kaydinta biyaha furan ee dhaamamka dhulka, khataraha kale ee dadweynaha iyo Badbaadada iyo caafimaadka shaqada, badbaadada gaadiidka, biyaha iyo wasakhowga ciidda sababtoo ah daadinta kiimikooyinka, sunta cayeyaanka, shidaalka hawlaha mashruuca, iyo sunta khatarta ah ee ka imanaysa rakibidda qorshayaasha sahayda tamarta qoraxda ee GW gudaha iyo hareeraha goobta mashruuca. Kuwaas waxaa laga yaabaa inay ka soo baxaan dhaqdhaqaaqyo ay ka mid yihiin qaska dhulka, nadiifinta dhirta, rakibidda qalabka cadceedda, iyo kaydinta iyo tuurista ugu dambaysa ee qashinka khatarta ah, tuurista/dib-u-warshadaynta muraayadaha qorraxda iyo qalabka cadceedda, kaydinta iyo daadinta sunta cayeyaanka iyo kiimikooyinka, qashinka adag ee dhismaha. daadinta qashinka qodista, isticmaalka suurtoogalka ah ee isticmaalka biyaha dhulka hoostiisa ee wasakhaysan ee biyaha beesha iyo/ama isticmaalka xoolaha, wasakhowga ciidda iyo biyaha ee waraabka, biyaha wasakhda ah ee aan habboonayn ee nidaamka biyaha bulshada, caafimaadka bulshada iyo khatarta badbaadada ee ay sababaan cudurrada ka dhasha biyaha (tusaale, waraabka),. Ka hor inta aan la bilaabin shaqo kasta/maalgashi/ qandaraasyo kasta, nooc kasta/qayb kasta oo ah mashruuc-hoosaadyada dhabta ah ee Mashruucan, tallaabooyinka maaraynta iyo yaraynta ayaa si sax ah loogu qeexi doonaa mashruuc-hoosaadyada ESRM ee gaarka ah sida ESIA-yada gaarka ah ee mashruuc-hoosaadka iyo Qorshayaasha Maareynta Deegaanka iyo Bulshada (ESMPs)).

136. Hawlaha muhiimka ah ee mashruuca waxa lagu soo bandhigay shaxda 4 (sharaxaadda tafatiran ee hawlaha qayb ahaan iyo qayb-hoosaadyada waxa laga heli ka

Shaxda 4: Qaybaha, qayb-hoosaadka iyo hawlaha muhiimka ah

Qayb	Qayb-hoosaad	Hawlaha muhiimka ah
1. Gaadhsiinta adeegyada biyaha dhulka hoostiisa oo loo dhan yahay meelaha muhiimka ah	1.1 Baadhitaano iyo cilmi baadhisyo Hydrogeological, qiimaynta lakabyda biyaha, iyo ogaanshaha meelaha suurtagalka ah ee bar-biyoodka	In la sameeyo sahan juquraafi, biyo-jioloji iyo juquraafi ahaan si loo ogaado meesha ay ku yaalaan biyo-biyoodyada iyo meelaha biyaha laga helo.
	1.2 Maalgelinta horumarinta kaabayaasha biyaha dhulka hoostiisa, oo ay ku jiraan ka qaybgalka bulshada iyo hagaajinta qaybinta biyaha iyo isticmaalka biyaha	In la taageero dhismaha kaabayaasha Biyaha dhulka hoostiisa ku jira Kor u qaad biyo-xireennada ciidda si loo xoojiyo adkeysiga deegaannada dhul-engegan ee yar-yar
	1.3 Diyaarinta horumarinta biyaha dhulka hoostiisa ee meelaha diiradda la saarayo	Qorshaynta, dhismaha iyo maalgelinta biyo-gelinta oo hagaagtay
2. In la sameeyo nidaam isku mid ah oo loogu talagalay horumarinta iyo maamulka biyaha dhulka hoostiisa ku yaal ee Soomaalilaan (Somaliland) oo dhan.	2.1 Samaynta nidaamka maamulka biyaha dhulka hoostiisa ah iyo habaynta wada shaqayn dhex marta dawladda Qaranka Somaliland iyo dawladd-goboleedyada, dawladda dhexdeeda, iyo bulshada rayidka ah.	Ka qayb qaadashada horumarinta maamulka biyaha dhulka hoostiisa ee Soomaalilaan (Somaliland) iyo Somaliland
	2.2 In la sameeyo oo laga hawlgeliyo xafiisyada biyaha dhulka hoostiisa ee Wasaaradda Biyaha ee dawladda dhexe iyo dawladdaha xubnaha ka ah iyo Somaliland.	(i) Taageeradu waxay diiradda saari doontaa: (i) Haysashada dhisme ku habboon, qalab, software kombuyuutar, marin internet, iwm. (ii) Diyaarinta qaab-dhismeed ku habboon hay'ad, oo ay ku caddahay jagooyinka, doorarka iyo responsibilities, workplans, and guidelines (i) Haysashada dhisme ku habboon, qalab, software kombuyuutar, marin internet, iwm.

		<p>(ii) habaynta qaab-dhismeed ku habboon oo urureed, oo caddaynaya jagooyinka, doorarka iyo masuuliyadaha, qorshayaasha shaqada, iyo hab-raacyada</p> <p>(iii) aqoonsashada iyo ka qaybgelinta shaqaalaha jagooyinka cusub</p> <p>(iv) Hawlaha kor u qaadida bulshada si loo hubiyo in haweenku ay matalaan shaqaalaha jagooyinka hogaaminta</p>
	2. 3 Qiimaynta awooda qaybaha oo dhan ee horumarinta, maaraynta, iyo la socodka biyaha dhulka hoostiisa	<p>In la sameeyo qiimayn baahiyaha taas oo ka qayb qaadan doonta labada barnaamij ee heer qaran iyo heer gobol si loo ogaado sida wax looga qaban karo yaraanta ka iman karta maamulka GW</p> <p>In lagu tababaro hoggaamiyeyaasha maxalliga ah iyo kuwa dawlad-goboleedyada arrimaha aasaasiga ah ee GW/maamulka biyaha dusha sare, meertada biyaha-bulshada, sida loo wadaago biyaha u dhexeeya dalabaadka is-hortaagaya, xallinta khilaafaadka, baahiyaha aadanaha, iyo isku xirka wanaagga.</p>
	2.4 Xogta biyaha hoose iyo maareynta macluumaadka	<p>Taageer in la dhiso qayb ka shaqaysa Biyaha dhulka hoostiisa ku jira gudaha Xarunta Qaranka, oo diiradda saaraya horumarinta biyaha dhulka hoostiisa, maamulka iyo la socodka Soomaalilaan (Somaliland)</p>
	2. Xuduuda lakab biyoodka mertu - kiis adag oo iskaashi gobolka, horumarinta, iyo waxbarashada	<p>Kor u qaadida lakab-biyoodka Merti, oo inta badan ku yaalla Kenya, balse ku fidsan Soomaalilaan (Somaliland), taasoo ah arrin ku saabsan</p>

		iskaashiga iyo horumarinta gobolka.
3. Maareynta Mashruuca iyo M&E iyo Maareynta Aqoonta Gudaha iyo Barashada	In la maalgeliyo kharashaadka hawlgelinta hal unug Isuduwidada Mashaariicda Qaranka (NPCU) ee JSL iyo lix qaybood oo ah Mashruuca Fulinta (PIUs) ee DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha, Hirshabeelle, Galmudug, Jubaland, Puntland iyo Koonfur Galbeed iyo Somaliland	
	Samee M&E, maaraynta aqoonta iyo barashada, iyo ku biirinta siyaasadda caddaynta ku salaysan	

137. Waxqabadyada mashruucu waxa ay diiradda saari doonaan maal-gashiyada yaryar ee dalka iyo biyo-mareennada. Marka la eego in maalgashigu ku jiri doono xuduudaha iyo in ay jiraan hubanti la'aan hoose oo la xidhiidha sifada aquifers, faragelin kasta oo lagu sameeyo biyo-mareennada qoto dheer ama xudduudaha, marka lagu daro in lagu aqoonsado habka ogeysiinta, waxaa lagu taageeri doonaa qiimeynta joogtada ah ee aquifer ee hore loo ansixiyey kooxda Bangiga ESF. Tani waa si loo hubiyo in maalgelinta la soo jeediyey aysan wax u dhimi doonin sii jirista kheyraadka ama ay leedahay dibadda xun ee dhinaca kale ee xadka. Waxqabadyada suurtagalka ah (golaha riigga ah, ceelasha) ee biyo-mareennada ka gudba xuduudka waxa lagu farsamayn doonaa iyada oo lagu salaynayo aqoon hore oo ku saabsan dhaq-dhaqaaqa aquifer. Shuruuddani waxay ku jiri doontaa ESCP.

138. Intaa waxaa dheer, iyada oo ku xiran nooca, miisaanka iyo nooca mashruuc-hoosaad, mashruuca waxaa laga yaabaa in loo baahdo in la horumariyo iyo hirgelinta xeeladaha maamulka kale iyo qorshayaasha fulinta sida hab-maamuuska kaydinta, maaraynta, iyo tuurista alaabta khatarta ah; qorshaha maareynta qashinka, oo diiradda lagu saarayo qashinka khatarta ah; qorshaha maamulka taraafikada; iyo beesha iyo qorshaha maamulka Badbaadada iyo caafimaadka shaqada. Maaddaama inta badan qalabka ESRM ee heerka waddan ay wax ka qabanayaan khataraha maxalliga ah iyo saamaynta, IGAD waxay diyaarin doontaa Qiimaynta Istaraatiijiyadeed ee Deegaanka iyo Bulshada (SESA) si loo tixgeliyo gobolka iyo xuduudaha dhulka/korka ee saamaynta la xidhiidha biyaha. Saamaynta/khatarta lagu sheegay gudaha Soomaalilaan (Somaliland) waxa lagaga hadlayaa gudaha ESMF, mashruuc-hoosaadka ESMPS ama daraasad/qorshe gaar ah oo loo sameeyey si gaar ah loogu maareeyo arrin (khatar) gudaha Soomaalilaan (Somaliland) iyo Mashruucan (tusaale, qashinka khatarta ah).

5.3 Khatarta Bulshada iyo Saamayntooda

139. Hawlaha la saadaaliyey ee hoos imanaya Qaybta 1, oo diiradda saari doona kaabayaasha Biyaha dhulka hoostiisa ku jira iyo wax-soo-saarka beeraha iyo cuntada yar-yar (hormarinta waraabka), labadaba dadka iyo taageerada hab-nololeedyada, waxay u horseedi karaan khataro iyo saameyno kala duwan oo bulsho. Waxaa jirta suurtagalnimada in laga saaro kooxaha danyarta ah iyo kuwa nugul (tusaale ahaan, haweenka, dadka naafada ah iyo barakacayaasha). Intaa waxaa dheer, mashruucu wuxuu u baahan doonaa dhul lagu horumariyo kaabayaasha biyaha, meelaha yar yar ee waraabka, iwm, meelaha ay u badan tahay in dhulku hoos yimaado lahaanshaha iyo xuquuqda isticmaalka bulshada. Samaynta heshiisyada ku saabsan xuquuqda isticmaalka dhulkaas waxay noqon kartaa caqabad. Helitaanka dhulka iyo biyaha ayaa laga yaabaa inay gacan ka geysato khatarta sii kordheysa ee iskahorimaadka iyo/ama xiisadda bulsheed ee ka dhex jirta beelaha. La-tashiyo bulsho oo wax ku ool ah oo loo dhan yahay iyo ka-qaybgalka daneeyayaasha oo macno leh waa caqabad, iyada oo la samaynayo habab wax-ku-ool ah oo cabashooyinku waxay noqon doonaan kuwo adag sababtoo ah meelaha miyiga ah, qaab-dhismeedka go'aan qaadashada iyo xiisadaha bulsheed ee jira.

140. Inta uu le'eg yahay qulqulka shaqalaha waxaa la go'aamin doonaa inta lagu jiro hirgelinta. Mashruucu waxa uu la kulmi doonaa khataro shaqo oo kala duwan oo ay ku jiraan Badbaadada iyo caafimaadka shaqada, khataraha badbaadada iyo amniga iyo isticmaalka suurtagalka ah ee ilmaha iyo xoog lagu shaqeysto. Nidaamyada qandaraasyada maxalliga ah waxay sidoo kale macnaheedu noqon kartaa in shaqaalaha mashruucu aysan haysan qandaraas ama ay ku jiraan shuruudo aan caddaalad ahayn (oo ay ku jiraan nasasho la'aan, mushahar aan joogto

ahayn, iwm.). Shaqaalaha dumarka ah waxaa laga yaabaa in lagu takooro xagga shuruudaha iyo shuruudaha shaqada. Intaa waxaa dheer, Covid-19 waxa laga yaabaa inuu sii wado inuu door ku yeesho saamaynta hirgelinta mashruuca gaar ahaan ka-qaybgalka daneeyeyaasha iyo kulannada fool ka foolka ah. Khatarta ka saarida ayaa laga yaabaa inay sii xumaato haddii xayiraadaha Covid-19 ay xaddido isdhexgalka qofka. Dabeecada sii kordheysa ee masiibada iyo horumarka laga gaaray tallaalka ayaa adkeynaya in la go'aamiyo saameynta mustaqbalka fog.

5.4 Ka Faa'iidaysiga Galmada, Xadgudubka iyo Dhibaataaynta (SEAH) Khatarta iyo Saamaynta

141. Isticmaalka qandaraaslayaasha, gaar ahaan kaabayaasha dhexdhexaadka ah, waxay keeni kartaa qulqul xoog leh. Iyada oo muddada iyo xadka ay u badan tahay inay xaddidan yihiin, joogitaanka shaqaaluhu waxay keeni karaan khataraha Ka Faa'iidaysiga Galmada, Xadgudubka iyo Dhibaataaynta, gaar ahaan hawlaha meelaha miyiga ah oo keeni kara qulqul weyn. Khatarta Ka Faa'iidaysiga Galmada, Xadgudubka iyo Dhibaataaynta waxay sidoo kale suurtoagal tahay gudaha xoogga shaqada oo ay ku jiraan hoy kasta oo shaqaale ah iyo goobta shaqada, iyo sidoo kale xilliga qorista. Khatarta macnaha guud ee Rabshadaha ku salaysan Jinsiga / Ka Faa'iidaysiga Galmada, Xadgudubka iyo Dhibaataaynta guud ahaan aad ayey u sarraysaa iyada oo ay aad u yar tahay hagaajinta, yaraynta ama maaraynta xarunta badbaadada ee kiisaska. Dhaleeceynta sare ee bulsheed ee ku xeeran Rabshadaha ku salaysan Jinsiga/ Ka Faa'iidaysiga Galmada, Xadgudubka iyo Dhibaataaynta iyo nidaamyada cabashooyinka dhaqameed ee laga yaabo inay dhibaato badan u geystaan qofka cabanaya, taasoo la macno ah in Rabshada Kusalaysan jinsiga/ Ka Faa'iidaysiga Galmada, Xadgudubka iyo Dhibaataaynta ay naadir tahay in la soo sheego ama dembiilayaasha la ciqaabo.

5.5 Khatarta deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah iyo saamaynta iyo tallaabooyinka yaraynta

142. Shaxda 5 waxa ay soo bandhigaysaa qaar ka mid ah walaacyada DEGAANKA IYO BULSHADA ee laga yaabo in ay ka mid yihiin mashaariicda hoos yimaada qaybaha 1 iyo tallaabooyinka yaraynta.

Shaxda 5: Khatarta Deegaanka iyo Bulshada ee Suurto gal ah iyo Saamaynta iyo tallaabooyinka yaraynta

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
Marxaladda Dhismaha			
<i>Dayactirka/dhismaha ceelasha riigagga iyo ceelbiyoodiyada</i>	Joogteenta lakabyada biyaha	•Arrimaha xad-dhaafka iyo xuduudaha	Si loo hubiyo in maalgelinta la soo jeediyey aysan wax u dhimi doonin sii jirista kheyraadka ama aysan yeelan doonin saameen dibadeed ee taban ee dhinaca kale ee xuduudka, faragelin kasta oo lagu sameeyo biyo-mareennada qoto dheer ama xuduudaha, marka lagu daro in lagu aqoonsado habka ogeysiinta ee ku aaddan codsiga kuwa khuseeya HEERARKA DEEGAANKA IYO BULSHADA-yada, waxa lagu taageeri doona qiimaynta joogtaynta aquifer ee ay hore u ansixiyeen kooxda Baanka ESF.
	Dhirta oo baabada	•Nadiifinta kaymaha goobta dhismaha si loo gogol xaaro waddooyin loo maro, dhismaha kaamamka shaqaalaha iyo dhismaha mashruuca, iyo waxqabadyo kale ayaa dhulka u soo	Iska yaree meelaha dhulka laga nadiifiyo intii suurtoagal ah si aad uga fogaato soogaadhista khtaraha aan loo baahnayn ee dhulka qaawan ee cimila

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
	Nabaad guurka ciidda	<p>bandhigi doona waxyaabo nabaadguur ah sida dabaysha iyo biyaha, taasoo dhalinaysa xaalufka dhulka. Dhirta oo lunta, in kasta oo ay heerka ugu yar tahay, waxay saamaynaysaa helitaanka daaqa iyo luminta dhul-daaqsimeedka, sidaas awgeed waxay saamaynaysaa hab-nololeedyada dadka.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nabaad guurka ciidda waxay iman kartaa inta lagu jiro marxaladda dhismaha marka ciidda dabacsan ay qaadaan biyaha iyo dabayshu, iyo inta lagu jiro marxaladda dhismaha iyo hawlgalka. Qalabka culculus iyo mishiinada loo isticmaali doono habka dhismuhu waxa ay faragalinayaan qaab-dhismeedka ciidda oo ka dhigaya mid dabacsan oo masuul ka ah nabaad guurka • Nabaadguurka adag waxa uu keenayaa in bacriminta ciidda hoos u dhacdo sidoo kale luminta dhul beereedka iyo daaqsinka xoolaha. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dib u dhiree sida ugu dhaqsiyaha badan meelaha la nadiifiyey iyada oo la isticmaalayo noocyada dhirta ee asalka ah. • Dhirta oo la beero si loo soo celiyo dhul-jiidheedka la xaalufiyey.
	Tayada hawada oo hoos u dhacday	<ul style="list-style-type: none"> • Dhaqdhaqaaqa baabuurta waxa sababi doona qodista Boodhka hawadu qaado, gubista mishiinka iyo maaraynta agabka, gaar ahaan dabaysha ka imanaysa goobaha dhismaha inta lagu jiro marxaladda dhismaha. Tani waxay saameyn ku yeelan doontaa deegaanka iyo aadanaha, iyo caafimaadka guud iyo badbaadada. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maalgelinta la soo jeediyey waa in ay u baahan tahay in qandaraaslayaasha dhismaha ay ku shaqeeyaan oo kaliya matoorada, baabuurta, baabuurta xamuulka iyo qalabka si wanaagsan loo dayactiray. • Barnaamijka dayactirka joogtada ah ee dhammaan qalabka, baabuurta, baabuurta waaweyn iyo matoorada korontadu waa in la diyaariyaa. • Mashruucu waa inuu xaqiijiyaa isticmaalka shidaalka iyo saliidaha tayada wanaagsan oo kaliya. • Qooynta goobaha xadidan gaar ahaan xilliga jiilaalka.

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
	Saamaynta sawaxanka iyo gariirka	<ul style="list-style-type: none"> • Isticmaalka qalabka culus ee hawlaha dhismaha waxay keeni kartaa saameyn weyn oo sanqadh ah si ay saameyn ugu yeelato fayoobida guud, caafimaadka iyo shaqada. • . Soo bandhigida ilo cusub oo buuq ah ayaa ah arrin ka jirta meelaha heerarka dhawaaqa jawigu uu hoos u dhacay. Gariirku wuxuu saameeyaa dhismaha ciidda waxaana laga yaabaa inuu dabciyo ciidda taasoo keenta dhul go'. Sawaxanku waxa uu saamayn doonaa caafimaadka bulshada waxana uu dhalin doonaa arrimo caafimaad oo shaqo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Qandaraaslayaasha si ay u siiyaan qalabka difaaca shaqaalaha dhismaha. • Tallaabooyinka lagu xakameynayo xawaaraha gaadiidka ee dhismaha waa in lagu dhaqan geliyo waddooyinka aan laamiga ahayn. • In aan si ku talagal ah loo isticmaalin mashinada buuqa ee 50m meelaha la dego iyo xarumaha u dhow, shaqada gacanta ayaa la isticmaali karaa markan. • Matorada baabuurta/gaadiidka iyo qalabka dhulka guuraya waa in la damiyaa marka aan la isticmaalin. • Dayactirka wanaagsan iyo hawlgalka saxda ah ee mishiinada dhismaha si loo yareeyo soo saarista qaylada. • Maalgelinta la soo jeediyey waa in ay qandaraasleyaashu u adeegsadaan qalabka iyo baabuurta si habsami leh u shaqaynaysa, si fiican loo dayactiray, oo leh qaar ka mid ah qalabka lagu xakameeyo qaylada (tusaale, muffler, sawaxanka buuqa) oo si sax ah u shaqaynaya. Bixinta noocaan ah waxay noqon kartaa qayb ka mid ah waajibaadka qandaraaska ee qandaraaslayaasha. • Qandaraaslayaasha waxaa looga baahan doonaa inay fuliyaan hababka wadista ugu wanagsan marka ay u soo dhawaadaan ama ka baxayaan goobta (xawaaraha xawliga ah ≤ 30 km/saacaddii) si loo yareeyo buuqa abuuritaanka ee lagu abuurayo dhaqdhaqaaqyada sida dardargelinta aan loo baahnayn iyo jabinta qaylada. • Qandaraaslayaasha si ay u siiyaan qalabka bad baadinta shaqaalaha dhismaha. • Dejinta carqaladaha qaylada ku meel gaadhka ah halka ay suurtagal tahay • Codso Tilmaamaha Guud ee WB EHSG • <u>Qashin adag oo aan sun ahayn</u>
	Qashin adag iyo dareeraha	<ul style="list-style-type: none"> • Waxaa jiri kara saameyn xun oo ka dhalan doonta ka tagista qashinka/qalabka dhismaha ee goobta, isticmaalka weelka/bacaha caagga ah ee isticmaala waddooyinka iyo 	<ul style="list-style-type: none"> • Haamo qashin oo ku filan waa in lagu bixiyaa goobaha mashruuca/goobaha kaamka. • Tababarka iyo wacyigelinta ku saabsan qashin-qubka badbaadada leh ee

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
		<p>shaqaalaha dhismaha iyo isticmaalka xaashida polyetylen si loogu daweeyo qandaraaslaha. Xeryaha dhismuhu waxay noqon karaan ilo kale oo laga helo qashinka adag iyo kuwa dareeraha ah labadaba. Tani waxay sii dayn doontaa ur xun waxaana laga yaabaa in xayawaanku ay sidoo kale cunaan waraaqaha polyethene ee keena caafimaad darro.</p>	<p>xeryaha dhismaha ee dhammaan shaqaalaha.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yaree dib-u-isticmaalka oo dib u warshadaynta qashinka mar kasta oo ay suurtagal tahay. • Qashinka ugu dambeeya waa in lagu tuuraa meelaha qashin-qubka ee ay oggolaadeen mas'uuliyiinta dawladdu. <p>• <u>Qashinka Saliidda/ shidaalka</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Saliida baabuurta iyo qalabka la isticmaalo waa in la ururiyaa oo si ku meel gaadh ah loogu kaydiyaa durbaanka ama weelasha goobta. • Saliidda wasakhda ah waa in ay meesha ka saaraan shirkadaha suuqgeynta shidaalka ama wakiillada la ansixiyey ama la aqoonsan yahay, awoodna u leh in ay sameeyaan qashin-qubka. • U diyaari Qorshaha Qashinka goob kasta oo dhisme ah. • Ku rakib weelasha qashin-qubka iyo calamadaha meelaha istiraatiijiga ah ee xeryaha dhismaha. • Bixi tababar iyo wacyigelin ku saabsan baahida si looga fogaado qashinka. • Hubi in kaamamka dhismuhu ay leeyihiin musqulo.
	Qashin kiimiko oo khatar ah	<ul style="list-style-type: none"> • Inta lagu jiro qodista, kiimikooyinka waxaa loo isticmaali karaa aagga qashinka khatarta ah ee saameeya dadka iyo xoolaha. Istickmaalka baararka cadceedda waxay u badan tahay inay dhaliso qashin khatar ah. • Qashinka halista ah waxa kale oo uu keeni karaa khataro shaqo (shaqaale) iyo caafimaadka iyo 	<ul style="list-style-type: none"> • Hubi in kiimikooyinka la isticmaalo ay yihiin heerka uu bixiyo sharciga maxalliga ah iyo/ama caalamiga ah. • Qashinka kiimikaad ee ku habboon oo la iska tuuro sida heerarka khuseeya. • Wacyigelinta iyo tababbarka bulshada iyo maamulayaasha ee hababka qashin-qubka.

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
	Dhul la'aan	<p>badbaadada bulshada haddii si khaldan loo tuuro.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dhul ayaa loo baahan doonaa hawlaha mashruuca kuwaas oo keeni kara barakac dhaqaale ama jireed iyo hoos u dhigista dhulalka ee bulshooyinka ama shaqsiyaadka ama colaadaha haddii lahaanshaha dhulka aan caddayn ama lagu muransan yahay. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wacyigelinta bulshada ee baahida dhuleed ee mashaariicda hoose iyo ka qayb qaadashada doorashada iyo ku heshiinta goobaha. • Kooxda mashruuca si ay u dabaqaan hababka ku haboon ee dhul iibsiga sida Mashruuca ku qeexan Rabasha Howleedka Dib-u- dajinta. • Magdhow ku filan barakicin dhaqaale iyo mid jireed sida ku cad Mashruuca RPF.
	Dib u dhigista magdhowga dhulka lmay iyo/ama bixinta hab-nololeed kale oo loogu talagalay dhinacyada mashruuca saameeyey	<ul style="list-style-type: none"> • Xafiisyada dawladda awgeed, waxaa laga yaabaa in dib u dhac ku yimaado magdhowyada taasoo ugu dambeyntii dib u dhigaysa waqtiyada fulinta mashruuca. Tani waxay abuuri kartaa khilaaf oo bulshada ka soo horjeeda mashruuca. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dawladdu waa in ay hubisaa in magdhawga PAP la qorsheeyey oo la qorsheeyey miisaaniyada inta lagu jiro habka miisaaniyada iyo in la hubiyo in lacag la heli karo marka loo baahdo. • Kooxda mashruuca si ay u hubiyaan socodka xogta cad ee soo noqnoqda ee bulshooyinka oo ay maamulaan sheekada/waxa laga filayo
	Caafimaadka iyo badbaadada shaqaalaha dhismaha	<ul style="list-style-type: none"> • Inta lagu jiro marxaladda dhismaha (iyo xaaladaha qaarkood waxaa jiri kara shilal sababi kara khasaare nafeed, addimo iyo dhaawacyo kale. 	<ul style="list-style-type: none"> • Caymiska iyo gargaarka caafimaadka degdegga ah ee shaqaalaha la siinayo. • Tababarka goobta ee shaqaalaha ee ku saabsan hawlaha iyo dayactirka mishiinada cusub iyo hababka caafimaadka iyo badbaadada. • Dareenka iyo tababarka arrimaha OHS iyo kormeer joogto ah. • In la sameeyo jawaab celin iyo Cabashada • Farsamaynta (GM) ee shaqaalaha iyo bixinta isku xidhka GM-ka ugu weyn ee mashruuca.
	Saamaynta qulqulka shaqaalaha/GBV/SEAH	<ul style="list-style-type: none"> • Qulqulka shaqaalaha iyo kuwa raacsan waxay u horseedi kartaa saameyn xun oo Degaanka Iyo Bulshada ah oo ku timaada bulshooyinka maxalliga ah, gaar ahaan haddii ay bulshadu tahay reer miyi, fog ama yar. Saamaynta xun ee noocan oo kale ah waxa ka mid noqon kara baahida iyo tartanka adeegyada bulshada iyo caafimaadka deegaanka oo korodhay, iyo sidoo kale badeecadaha iyo 	<ul style="list-style-type: none"> • In la hubiyo in xoogga shaqada ee deegaanka laga heli karo mudnaanta la siiyo xilliga shaqaalaysiinta. • Maalgelinta wacyigelinta bulshada iyo wacyigelinta HIV/AIDS iyo borotokoolka COVID-19. • In shaqaalaha dhismaha la siiyo adeegyada la-talinta iyo tijaabooyinka Mutadawacnimada ah. • U hoggaansanaanta xeerka anshaxa shaqaalaha (CoC) iyo dareenka. • Hirgelinta Qorshayaasha Ka-hortagga iyo Ka-jawaabista Ka faaiidaysiga Galmada Xadgudubka iyo dhibaateenta

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
	<p>Xadgudubyada ka dhanka ah carruurta</p>	<p>adeegyada, kuwaas oo keeni kara kor u kaca qiimaha iyo ciriiriga macaamiisha deegaanka, korodhka mugga taraafigga iyo khatarta shilalka oo sarreeya, baahida korodhka nidaamka deegaanka iyo kheyraadka dabiiciga ah, iskahorimaadyada bulsheed ee ka dhex dhaca bulshooyinka dhexdooda, khatarta sii kordheysa ee faafitaanka cudurrada faafa waxaa ka mid ah HIV/AIDS iyo COVID-19, iyo kororka heerarka dhaqanka iyo dembiyada sharci darrada ah. Tani waxay dhacdaa marka ay jirto awood hoose oo lagu maareeyo oo lagu nuugo xoog shaqaale ee imanaya, gaar ahaan marka hawlaha madaniga ah laga fuliyo, ama u dhow, bulshooyinka nugul iyo xaaladaha kale ee khatarta sare leh.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tan waxaa ku jiri kara ku shaqeynta carruurta iyo xadgudubka carruurta ee shaqaalaha dhismaha ee goobta dhismaha. 	<ul style="list-style-type: none"> • Codso Tilmaamaha Guud ee WB Ka faaiidaysiga Galmada Xadgudubka iyo dhibaateenta. • Kooxda mashruuca iyo qandaraaslayaashu waa inay u hoggaansamaan shuruudaha da'da ugu yar ee lagu sheegay heshiisyada Ururka Shaqaalaha Aduunka ILO ama sharciyada qaranka (mid kasta oo siiya ilaalinta ugu weyn da'yarta da'doodu ka yar tahay 18 jir) oo ay hayaan diiwaannada taariikhda dhalashada ee lagu caddeeyey dukumeenti rasmi ah • Dhammaan qandaraasyadu waa inay lahaadaan qodobbo heshiis ah oo u hoggaansamaya shuruudaha da'da ugu yar oo ay ku jiraan ciqaabta u hoggaansanaan la'aanta shuruucda qaranka ee khuseeya. • Ururka isku-duwidda Mashruuca Qaranka, Qeebta hirgalinta Mashruuca Maamul gobaleedyada iyo qandaraaslayaasha si ay u ilaaliyaan diiwaanka shaqada ee dhammaan shaqaalaha leh xaqijinta da'da.

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
-----------------	--	---	---

Cidhiidhiga gaadiidka iyo shilalka

- Waxaa jiri kara cidhiidhi xagga taraafiga ah, xannibaadda socodka lugaynta taasoo ay ugu wacan tahay kororka dhaqdhaqaaqa baabuurta dhismaha. Tani waxay inta badan ka dhici kartaa magaalooyinka.

- Mashruucyada ESMPs waa inay si cad u mamnuucaan isticmaalka foosha ilmaha.

- Jadwal u yeelo keenista alaabta/qalabka saacadaha aan shaqaynayn.
- Qandaraaslayaal u magacaabaya haweeneyda ilaalinta wadamarista.
- Qandaraaslayaasha isticmaala gaadiidka iyo kuwa xamuulka ah waa inaeey noqdaan ku wa qalma waddooyinka si looga fogaado burburka joogtada ah ee waddooyinka.
- Waa in la shaqaaleysiiyo darawalada khibrada leh.
- Qandaraaslayaashu waa inay siiyaan tababarrada darawallada ee mishiinnada cusub, dejiyaan xadka xawaaraha; in la dhaqan geliyo wadista badbaadada leh oo qaado tallaabo edbin ah oo ka dhan ah dembiilayaasha soo noqnoqda.
- In loo sameeyo ESIA iyo daraasadda suurtagalka ah ee goobaha ciid-dhaamka si loo hubiyo saamaynta suurtagalka ah iyo horumarinta tallaabooyinka yaraynta ku habboon. Baahida ugu yar ee ka imanaysa isticmaalayaasha mustaqbalka iyo kuwa jiraba waxay u baahan yihiin in si cad loo garto lana qiimeeyo marka la eego socodka hoose ee hadda iyo mustaqbalka. Tayada socodka hooseeya sidoo kale waa muhiim. Hoos-u-dhaca qulqulka webiga dabiiciga ah oo ay weheliso qulqulka biyaha tayada hooseeya waxay saameyn xun ku yeelan karaan isticmaalayaasha hoose.
- Inaad ka hesho ogolaanshaha ka-soo-baxa masuuliyiinta ay khusayso.
- Codso Tilmaamaha Guud ee WB Tilmaaha Caafimaadka iyo Deegaanka Bulshada.

Dhismaha biyo-xireenka ciidda, biyo-xireennada dhulka hoostiisa ah, ceelal-gacmeedyo iyo biyaha dusha sare ee kaydinta-Berkadaha iyo biyo-xireennada dhulka

Saamaynta nidaamka deegaanka

- Biyo-xireenka cammuudda waxa laga yaabaa in uu saamayn deegaanka ku yeesho hab-nololeedyada hoose ee jiinka webiyada, oo ay ku jiraan dayactirka durdurrada iyo deegaannada dooxooyinka. Waxayna keeni kartaa hoos u dhaca socodka biyaha hoose gaar ahaan xilliga jiilaalka.

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
	<p>Khatarta qarqida</p> <p>Caro kaawo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Waxa jirta khatar ah inay ku qaraqmaan carruurta iyo kaydka yaryar ee ceelasha gacmeedka iyo biyo-xireennada dhulka haddii aan si fiican loo oodayn oo aan loo ilaalin. • Carro kaawada waa meesha laga soo saaro dhagaxa, ciid, jayga, ama carrada kale ee granular si loo dhiso maalgelinta kala duwan ee mashruuca. Erayga ‘pit’ waxa la adeegsadaa marka walxaha granular la soo saaro. Saamaynta DEGAANKA IYO BULSHADA ee godka waxa ka mid noqon kara luminta, dhimista ama qaska duurjoogta iyo deegaanka, nabaad guurka, boodhka, wasakhaynta ciidda/GW, qashin qubka, buuqa, iyo bilicda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hubi in ceelaal gacmeedka ee guriga u dhow ay daboolan yihiin. • Ceelasha gaagaaban ee u dhow daaqa iyo dhulka webiyada ku teedsan waa in la oodaa iyada oo la isticmaalayo agab ku habboon. • Waa in la horumariyaa tallaabooyinka badbaadada oo ay ku jiraan wacyigelinta bulshada isla marka ay shaqadu sii socoto. • Godad caro kaawada waa in si buuxda loo daboolaa marka ay dhamaato shaqada oo lagu daboolo dhir. • Codso Tilmaamaha Guud ee WB Tilmaaha Caafimaadka iyo Deegaanka Bulshada..
<p>Marxaladda howgalka</p> <p>Qeybinta biyaha dhulka hoostiisa ku jiro iaydoo la isticmaalaayo cadaadiska tamarta cadeeda looguna talagalay isticmaalka dadka iyo xoolaha ee dhulka miyiga iyo deegaanada</p>	<p>Xaalufinta dhulka</p> <p>Qashinka khatarta ah</p> <p>Dagaal beeleed</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Carrada sare oo xooluhu isku urursadaan oo carradooda marka ay waraabiyaan ay sababaan xaalufka dhulka. • Qashinka halista ah ee ka yimaada baalayaasha cadceedda ee la isticmaalay waxay waxyeelo u geysan karaan caafimaadka dadka. • Waxaa laga yaabaa in khilaaf uu ka dhasho tartanka isticmaalka biyaha. 	<ul style="list-style-type: none"> • Horumarinta qorshaha wadaagga biyaha bulshada. • Ku beer geedo yaryar ama caws ama geedo hadh ah halka loo baahdo • Yaree nadiifinta dhirta meelaha aan hawlaha mashruucu ka dhacayn. • Qashinka kiimikaad ee si fiican loo qubo sida heerarka khuseeya. • Wacyigelinta iyo tababbarka bulshada iyo maamulayaasha ee hababka qashin-qubka <ul style="list-style-type: none"> • Horumarinta qorshayaasha wadaagga biyaha bulshada. • GM xoog leh oo meesha ku jira. • Kormeerka iyo korjoogteenta-faa'iideystayaasha marka la helo biyaha si loo aburo nidaam iyo wada noolaansho. • In la dejiyo tillaabooyin hufnaan iyo xiriir furan oo xubnaha dhexdooda ah. • In kaabayaasha biyaha si cadaalad ah loogu qaybiyo beelaha • Hubi in kooxaha nugul iyo kuwa danyarta ahi ay galaangal ku filan u helaan water.

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
	<p>Sinnaan la'aanta helitaanka iyo isticmaalka biyaha</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sababo la xiriira jinsiga, qabiileysiga, iyo is qbqabsiga dadka aqoonta leh ee bulshada qaybaheeda kala duwan ayaa laga yaabaa inay xaddideen gelitaanka iyo isticmaalka.. 	<ul style="list-style-type: none"> • Xaqiijinta in dhammaan kooxaha nugal iyo kuwa danyarta ah iyo dadka laga tirada badan yahay lagu daro qaab-dhismeedka go'aan qaadashada iyo qorshayaasha qaybsiga biyaha ay yihiin kuwo loo dhan yahay. • Samaynta liisaska waraabinta gaar ahaan xilliga jiilaalka, si dhammaan bulshooyinka ka faa'iidaysta, oo ay ku jiraan kuwa danyarta ah iyo kuwa nugal ay u helaan qayb caddaalad ah oo biyaha ah marka loo baahdo.. • Qiimaynta saxda ah ee badeecooyinka biyaha si loogu oggolaado helitaanka bulshada saboolka ah. Canshuur dhaafka waxaa loo tixgelin karaa kooxaha baahiyaha gaarka ah oo ay ku jiraan qoysaska aadka u liita.
	<p>qubidda aan habboonayn (tusaale, si fiican looma dawayn) biyaha wasakhda ah ee laga dhaliyo GW iyo nidaamyada biyaha bulshada ama labadaba wasakhda iyo qashinka adag ee ka soo baxa xoolaha</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Biyaha wasakhda ahi waxa laga yaabaa inay galaan tashiilaadka biyaha dusha sare sida biyo-xireennada dhulka oo markaa wasakheeyaan biyaha. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wacyigelinta bulshada ee ku aaddan in si habboon loo asturo biyaha wasakhda ah. • Isticmaalka biyaha wasakhda ah ee beerista dhirta.
	<p>Khatarta ka iman karta caafimaadka bulshada oo ay ugu wacan tahay biyaha dhulka hoostiisa ku jira oo wasakhaysan/aan la dawayn</p>	<p>Biyaha wasakhaysan waxay keeni karaan cudurro ka dhasha biyaha.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wacyigelinta bulshada ee caafimaadka bulshada sida karkarinta biyaha dhaamamka sare.
<p>Dayactirka iyo/ama ilaalinta aagagga biyo-qabsiga iyo dib-u-soo-celinta biyaha dhulka iyo dib-u-kicinta biyaha dhulka iyada oo la adeegsanayo tignoolajiyada ku habboon</p>	<p>Tignoolajiyada dib u soo celinta ee la qaatay waxay saameyn xun ku yeelan karaan deegaanka iyo hab-nololeedka bulshada.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bulshooyinka waa loo diidi karaa inay soo galaan oo isticmaalaan dhirta iyo xayawaanka meelaha loo ilaaliyo soo celinta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wacyigelinta bulshada ee faa'iidooyinka soo celinta. • Haddii goobaha dib u soo celinta ay yar yihiin, ka deyr meelaha. • Isticmaal tignoolajiyada/farsamooyinka wali u oggolaanaya bulshooyinka in ay isticmaalaan aagagga laakiin isla markaana gacan ka geysta ilaalinta/soo celinta. • Codso Tilmaamaha Guud ee WB Tilmaaha Caafimaadka iyo Deegaanka Bulshada..

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
<p>Horumarinta nidaamyada waraabka-yar-yar</p>	<p>Wasakheynta ilaha biyaha ee sunta cayeyaanka taasoo ay ugu wacan tahay nabaad-guurka ciidda iyo qulqulka goobaha kaydinta biyaha. Ku sumowga bini'aadamka ee sunta cayeyaanka</p> <p>Khatarta ka imanaysa cayeyaanka dalagga</p> <p>Colaadda beeralayda iyo xoolo dhaqatada.</p> <p>Wasakhowga ciidda uu sababo waraabka</p> <p>Khatarta caafimaadka bulshada ee ay ugu wacan</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wasakhowga ilaha biyuhu waxay saamayn bay'adeed ku yeelan doontaa dadka degan iyo webiyada ku xiga. • Si xun u tuurista weelasha sunta cayeyaanka ayaa laga yaabaa inay u soo bandhigto carruurta iyo dadka waaweyn sumowga sababtoo ah waxaa laga yaabaa inaysan garanayn waxa ku jira weelasha. Tani waxay saameyn doontaa caafimaadka aadanaha. • Cayeyaanka haddii aan si wanaagsan loo koontaroolin waxay saamaynaysaa wax-soo-saarka dalagga, sidaas awgeed waxay saamaynaysaa hab-nololeedyada dadka. Cayeyaanka ayaa sidoo kale saameyn kara waxsoosaarka beeraha ka dib goosashada iyo kaydinta. • Xilliyada jiilaalka, waxaa jiri kara tartan u dhexeeya xoolo-dhaqatada iyo beeralayda oo ku saabsan helidda biyaha iyo dariiqyada wax-soo-saarka beeraha. Xayawaanku way leexan karaan oo baabi'in karaan dalagyada. • Isticmaalka sunta cayeyaanka lagu dilo waxa ay wasakhayn kartaa carrada waxyeelada u leh caafimaadka dadka. • Biyaha fadhiistay ee beeruhu waxa ay siiyaan dhul ay ku taran karaan 	<ul style="list-style-type: none"> • Xakamaynta iyo ilaalinta isticmaalka sunta cayeyaanka ee beeralayda. • Wacyigelinta bulshada ee ku saabsan sida habboon ee loo asturo weelasha sunta cayeyaanka ah ee la isticmaalay. • Wacyigelinta bulshada ee ku saabsan sida habboon ee loo qubo weelasha sunta cayeyaanka ee la isticmaalay. • Tababar beeralayda sidii looga hortagi lahaa cayeyaanka. • Tallaabooyinka xakamaynta cayeyaanka goosashada ka dib. • Horumarinta heshiisyada isticmaalka biyaha bulshada iyo waddooyinka gelitaanka. • Samee qorshe cad oo fudud oo ka qaybqaadashada daneeyeyaasha (SEP) oo ay ku jiraan GM si loo maareeyo waxa laga filayo. • Qaab-dhismeedka bulshada oo ay matalaan dhammaan kooxaha si looga hortago loona maareeyo isku dhaca. • Si firfircoon uga qayb galka haweenka iyo dhalinyarada dhammaan qaybaha iyo heerarka go'aan qaadashada gudaha mashruuca. • Tababarka bulshada xubnaha/beeralayda isticmaalka habboon iyo asturidda sunta cayeyaanka. • Biyaha fadhiistay ee beeruhu waxa ay siiyaan dhul ay ku tarami karaan

Nooca Mashruuca	Khatarta taban ee deegaanka iyo bulshada ee suurtagalka ah	Saamaynta xun ee deegaanka iyo bulshada ee iman karta	Tallaabooyinka lagu yareynayo saameynta taban
	tahay cudurrada ka dhasha biyaha	fayrasyada sida kanecada oo sababa duumada. •• Haddii biyaha waraabka ay sidoo kale dadku isticmaalaan, waxay keeni doonaan cudurro ka dhasha biyaha oo saameeya caafimaadka bulshada.	fayrasyada sida kanecada oo sababa duumada. •• Haddii biyaha waraabka ay sidoo kale dadku isticmaalaan, waxay keeni doonaan cudurro ka dhasha biyaha oo saameeya caafimaadka bulshada

6. NIDAAMKA DIYAARINTA, DIB U EEGIDDA, CADDAYNTA, IYO DHAQAALINTA QALABKA ESF

143. Cutubkani waxa uu qeexayaa habka loo sameeyo qiimayta Degaanka Iyo Bulshada ee mashaariicda hoos yimaada mashruuca Adkeysifa Biyaha Hoose Abh. Waxay la socotaa shuruudaha Heerarka Deegaanka Iyo Bulshada¹. Mashruucu waxa uu fulin doonaa qiimaynaha Degaanka Iyo Bulshada ee mashruuca/mashruuc-hoosaadyada/hawlaha si loo qiimeeyo Halista Degaanka Iyo Bulshada iyo saamaynta. Qiimayntu waa inay noqotaa mid u dhiganta khataraha iyo saamaynta ka iman karta mashruuca hoose, waxaanay qiimayn doontaa, si isku dhafan, dhammaan khuseeya khataraha tooska ah, kuwa aan tooska ahayn, wada jirka ah iyo kuwa hadhay ee Degaanka Iyo Bulshada iyo saamaynta inta lagu jiro wareegga nololaha mashruuca, oo ay ku jiraan kuwa si gaar ah loogu aqoonsaday Heerarka Deegaanka Iyo Bulshada-yada khuseeya, oo ay ku jiraan amniga. Qiimaynta khatarta amniga iyo qorshayaasha maaraynta waxaa si barbar socda u samayn doona shirkad maareyn khatar amni oo karti leh waxaana tallaabooyinka maaraynta amniga lagu dari doonaa qandaraaslayaasha ESMPs. Marka la soo koobo, tallaabooyin gaar ah waxaa ka mid ah

- i. Baadhitaanka khataraha Degaanka Iyo Bulshada ee suurtagalka ah iyo saamaynta mashruuc-hoosaadka iyo kala saarista heerarkeeda khatarta ah (Foomka baadhista);
- ii. Horumarinta qalabyada Degaanka Iyo Bulshada gaarka ah ee mashruuc-hoosaad oo ay ku jiraan SRA-yada iyo SMP-yada;
- iii. La-tashiga iyo siidaynta qalabka Degaanka Iyo Bulshada (SRA-yada iyo SMP-yada lama shaacin doono dabeecadooda xasaasiga ah awgeed);
- iv. Dib u eegis iyo ansixinta qalabka Degaanka Iyo Bulshada (ay ku jiraan SMPs); iyo
- v. Hirgelinta iyo la socodka qorshayaasha waxqabadka Degaanka Iyo Bulshada (oo ay ku jirto la socodka SMP's ee shirkadda maaraynta amniga).

144. Qaybahaan soo socda ayaa qeexaya tallaabooyinka/marxaladda Qiimaynta DEGAANKA IYO BULSHADA

6.1 Habka Qiimaynta Khatarta DEGAANKA IYO BULSHADA

145. Qaybtu waxay dejinaysaa habraacyada iyo tallaabooyinka lagu aqoonsanayo, diyaarinta iyo hirgelinta ESA oo ay ku jirto baaritaanka Degaanka Iyo Bulshada; diyaarinta qorshayaasha Degaanka Iyo Bulshada ee loo baahan yahay; wadatashiga qorshayaashaas; dib u eegis iyo ansixin; iyo fulinta iyo la socodka iyo qiimaynta (M&E). Ujeeddada habkan qiimaynta khatarta ah waa in la go'aamiyo in hawlaha ay xaq u leeyihiin maalgelinta. Inta ay le'eg tahay shaqada Degaanka Iyo Bulshada ee laga yaabo in loo baahdo ka hor inta aan la bilaabin mashruuc-hoosaadyadu waxay ku xidhan tahay natiijada habka baadhista. Intaa waxaa dheer, mashruucu wuxuu sidoo kale hubin doonaa in dhinacyada EHS loo tixgeliyo inay qayb ka yihiin daraasadaha mashruuc-hoosaadka/caawinta farsamada/dhisidda awoodda.

146. Baaritaanka bilowga ah ee xulashada mashruuc-hoosaadyada waa in lagu sameeyaa iyada oo lagu saleynayo shuruudaha soo socda ee ka-reebista:

- i. Dhaqdhaqaaqyo keeni kara saameyn waqti dheer, jooqto ah iyo/ama aan laga noqon karin (tusaale waayida deegaan dabiici ah oo weyn);
- ii. Dhaqdhaqaaqyada leh ixtimaalka sare ee u horseedaya saameyn xun caafimaadka aadanaha iyo/ama deegaanka;
- iii. Hawlaha laga yaabo inay yeeshaan saameyn bulsho oo xun iyo/ama dhalin kara iskahorimaad bulsho oo weyn;
- iv. Hawlaha laga yaabo inay ku lug yeeshaan dib-u-dejin ballaaran oo jireed ama dhaqaale;
- v. Hawlaha saamayn ku yeelan kara goobaha dhaxalka dhaqameed ee la yaqaan oo ay ku jiraan goobaha muhiimka u ah bulshooyinka deegaanka; iyo
- vi. Waxqabadyada wax u dhimi doona sii jiridda aquifer-ka.

6.1.1 Tallaabada 1: Baadhitaanka Deegaanka iyo Bulshada

147. Tallaabada ugu horreysa waa habka baarista si loo go'aamiyo dhinacyada Degaanka Iyo Bulshada ee mashruuc-hoosaadka si loo xaqiijiyo nooca qiimeynta Degaanka Iyo Bulshada ee loo baahan yahay (haddii ay jirto) si waafaqsan Heerarka Deegaanka Iyo Bulshada1 oo waafaqsan Heerarka Deegaanka Iyo Bulshada-yada. Ujeedooyinka baadhistu waa: (i) baadhista khatarta Degaanka Iyo Bulshada iyo saamaynta mashruuca hoose; (ii) go'aamiyo nooca/yada tallaabooyinka yaraynta; (iii) sawiro qorshe gaar ah ama qalabyada ilaalinta si loo diyaariyo iyada oo lagu salaynayo natiijada baadhista; iyo (iv) la aqoonsado u-qalmitaanka ama aan u qalmin hawlaha mashruuca ee dheeraad ah ama la'aan Degaanka Iyo Bulshada qiimaynta, siday u kala horreeyaan.

148. Tan waxa lagu sameeyaa iyada oo la falanqeynayo hawlaha la soo jeediyey ee la xidhiidha xaaladahooda Degaanka Iyo Bulshada iyada oo la adeegsanayo habka liiska hubinta. Liistada hubinta Degaanka Iyo Bulshada ayaa lagu bixiyey lifaaqa 1 (liiska hubinta waa la cusboonaysiin doonaa sida loogu baahdo iyada oo lagu salaynayo faallooyinka iyo jawaab celinta la talinta daneeyeyaasha inta lagu jiro nidaamka baadhista). Waa lama huraan in la sheego in marka laga eego dhinaca fikradda mashruuca guud, mashruuca loo kala saaray inuu leeyahay Khatar laxaad leh. Si kastaba ha ahaatee, nidaamka baadhista ee mashruucyada Adkeysifa Biyaha Hoose ABH ayaa ku wargalin doona go'aamiyeyaasha iyo maamulka mashruuca dabeecadda dhabta ah iyo xadka khatarta iyo saamaynta Degaanka Iyo Bulshada ee iman kara

6.1.2 Tallaabada 2: Meelaynta Kala Soocida Khatarta DEGAANKA IYO BULSHADA

149. U-qeybbinta ku habboon ee kala soocida halista Degaanka Iyo Bulshada ee mashruuc-hoosaadku waa in lagu saleeyaa macluumaadka lagu bixiyey foomka baadhista DEGAANKA IYO BULSHADA (Lifaaqa 1) iyo doodaha dhex mara kooxaha fulinta ee heerarka FGS iyo DOWLADAH XUBNAHA KA AH(D F S). Khubarada mashruuca Degaanka Iyo Bulshada waa in ay sameeyaan baadhista Degaanka Iyo Bulshada oo ay ku meeleeeyaan kala soocida khatarta ku haboon ee mashruuca (yada): Hoose; Dhexdhexaad; La taaban karo; ama Sare. Kala soocida waa in lagu meeleeeyaa iyada oo lagu salaynayo shuruudaha lagu bixiyey Qaabdhismeedka Deegaanka iyo Bulshada Heerarka Deegaanka Iyo Bulshada1 Ogeysiiska Hagidda iyo is-afgaradka ay gaareen kooxaha maxalliga ah ee kala duwan ee ku hawlan layligan.

6.1.3 Tallaabada 3: Qiimaynta Deegaanka iyo Bulshada

150. Marka dib loo eego lana ansixiyo warbixinta baaritaanka iyo qiimeynta halista, Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha NPCU waxay la tashan doontaa Bangiga Adduunka oo ay go'aan ka gaari doontaa nooca ESA ee la qabanayo. Tani waxay u badan tahay inay ESIA u tahay khatar sare ama ESMP ee mashruucyo hoose oo khatar ah ama dhexdhexaad ah. ESIA waxay keeni doontaa baaritaan nidaamsan oo ku saabsan dhammaan khataraha iyo aagagga saameynta sida lagu sheegay warbixinta baaritaanka.

151. Baaritaanka ilaalinta Degaanka Iyo Bulshada waxa ay dhici doontaa inta lagu guda jiro marxaladda diyaarinta mashruuca isla marka goobta (goobaha) laga yaabo in loo yaqaan (mashruuca-hoosaadka). Liiska hubinta waxaa

dhamaystiri doona kooxda mashruuca oo ay weheliyaan xubnaha bulshada iyo hogaamiyeyaasha fahmaya arrimaha DEGAANKA IYO BULSHADA ee aagga iyo shaqaalaha farsamada (tusaale, injineerada dib-u-joojinta) kuwaas oo lagu tababari doono isticmaalka liiska hubinta iyo aasaaska waxa ka koobnaan kara Degaanka Iyo Bulshada khatarta.

152. Heerka DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S), PIU, iyada oo loo marayo takhasusayaasha Degaanka Iyo Bulshada , ayaa hogaamin doona baadhista deegaanka iyo bulshada ee mashruuc-hoosaadyada la aqoonsaday iyada oo lala kaashanayo xog-bixiyeyaasha muhiimka ah ee bulshada dhexdeeda (Lifaaqa 1). Khubarada DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) iy Degaanka Iyo Bulshada waxay diyaarin doonaan ESMP (Lifaaqa 3) iyagoo ku salayn doona la tashiga iyo tixraacyada khataraha iyo saamaynta iman kara iyo tallaabooyinka yaraynta la soo jeediyey ee lagu diyaariyey ESMF-tan oo ay isticmaalaan/la-qabsadaan qandaraaslayaasha C-ESMPs (Lifaaqa 4) ee mashaariicda hoose ee khatarta dhexdhexaadka ah, halka Mashruuc-hoosaadyada Khatarta Muhiimka ah waxaa la samayn doonaa habraac dhamaystiran oo dib-u-eegis, PIU waxay shaqaaleysiin doontaa la-taliyeyaal madax-banaan si ay u diyaariyaan ESIA (dulmar ESIA oo lagu sheegay lifaaqa 3). Khubarada Degaanka Iyo Bulshada waxay si joogto ah u kormeeri doonaan mashruuc-hoosaadka inta lagu jiro fulinta iyo warbixinta ESMP ee qandaraaslayaasha ah ayaa la diyaarin doonaa ka hor inta aan la bixin. Kooxda ilaalinta Degaanka Iyo Bulshada ee NPCU waa in ay taageero farsamo siiyaan PIU oo ay xaqiijiyaan in habka baadhista Degaanka Iyo Bulshada iyo horumarinta ESMP loo qabtay si habboon.

153.Noocyada kale ee qalabka DEGAANKA IYO BULSHADA oo ay ku jiraan LMP, Maaraynta Khatarta Amniga, iyo RAP waa la dhamaystiri doonaa oo la qaadan doonaa iyada oo qayb ka ah qiimaynta ES.

6.1.4 Tallaabada 4: Dib u eegis iyo Ansixinta

154. Qalabka Degaanka Iyo Bulshada ee la diyaariyey waxa dib u eegi doona khabaro Degaanka Iyo Bulshada oo fadhigoodu yahay PIU. Si loo hubiyo tayada, ka dib waxaa dib u eegis ku sameeya NPIU iyo la taliyeyaasha laga yaabo in loo shaqaaleysiiyo si ay u taageeraan kooxaha deegaanka iyo bulshada. Intaa ka dib waxaa soo gudbiya oo soo fasaxaya Bangiga Adduunka. Marka uu baanka adduunku nadiifiyo, ESIA-yada waxaa loo gudbin doonaa Agaasinka Deegaanka iyo Isbeddelka Cimilada si loo ansixiyo iyo shati loo siiyo. Hay'addu waa in ay dib u eegis ku sameeyso qabyo qoraalka daraasadda saamaynta Degaanka Iyo Bulshada oo ay siiso taageeraha mashruuca faallooyin qoraal ah soddon (30) maalmood gudahooda laga bilaabo maalinta la helo. Marka dib loo eego qabyo qoraalka ESIA, oo ay Hay'addu ku qanacdo in la dhammaystiray, ka dib soo-jeediyaha waa in lagu ogeysiiyaa qoraal. Marka warbixinta daraasadda ESIA la ogaado inaysan ku filnayn, Hay'addu waa inay u celisaa soo-bandhigaha si loo eego, iyada oo tixgelinaysa faallooyinka iyo diidmada Agaasimaha Guud.

6.1.5 Tallaabo 5: Ka-qaybgalka Daneeyeyaasha, La-tashiga Dadweynaha iyo Shaacinta

155.Sida lagu hagayo heerarka deegaanka iyo bulshada ee ku saabsan ka qaybgalka daneeyeyaasha iyo shaacinta macluumaadka, dawladda/hay'adaha fulinta waxaa looga baahan yahay inay siiyaan daneeyeyaasha macluumaadka wakhtiga ku haboon, la fahmi karo oo la heli karo. Wada tashigu waa in loo maro qaab dhaqan ahaan ku haboon, kana madhan wax isdaba marin, faragelin, jujuub, takoor iyo caga jugleyn. SEP keligiis ah ayaa loo sameeyey mashruucan. Daneeyeyaasha mashruuca waa PAPS, kuwa danaynaya mashruuca; iyo shaqsiyaadka iyo kooxaha nugul/ nugul. Daneeyeyaasha ugu muhiimsan ee mashruucan waxaa ka mid ah bulshada (dadka reer miyiga ah oo ay ku jiraan xoolo-dhaqato, beeraley, beeraley iyo xoolo-dhaqato iyo bulshooyinka magaalooyinka) halkaas oo laga hirgelin doono mashruucyo hoosaadyo, hay'adaha dawladda iyo shakhsiyaadka ka faa'iidayan doona xoojinta awoodda, qandaraaslayaasha qandaraaska lagu siin doono hawlaha madaniga ah. Daneeyeyaasha waa la falanqeyn doonaa si ay u fahmaan danahooda iyo saameynta ay ku leeyihiin mashruuca. Waa lagu hawlgeli doonaa oo macluumaadka la shaacin doonaa dhammaan heerarka wareegga nolasha mashruuca. Qalab iyo habab ku habboon ayaa la isticmaali doonaa, sida aqoon-is-weydaarsiyada daneeyeyaasha (oo ay ku jiraan shirarka casriga ah); fariimaha maqal-muuqaalka ah (radio, TV oo ku qoran luqado kala duwan oo maxalli ah), agab daabacan, warbaahinta bulshada (Twitter, Facebook, Instagram, WhatsApp), iimaylo, mareegaha iyo war-saxaafadeedyada, iyo kuwo kale. Intii lagu guda jiray diyaarinta ESMF-tan, daneeyeyaasha ayaa lagala tashaday gudaha xuduudaha borotokoolka Covid-19 waxaana la qaatay aragtidooda guddiga. Ka-qaybgalka daneeyeyaasha waa la kormeeri doonaa oo dib loogu soo sheegi doonaa kooxaha ay khusayso, kuwaas oo sidoo kale ka qayb qaadan doona la socodka hawlgelinta daneeyeyaasha.

156. La-tashi dadweyne ayaa loo baahan yahay inta lagu jiro baaritaanka iyo warbixinnada Degaanka Iyo Bulshada . La-talinta dadweynaha waa in loo qabtaa qaab ay heli karaan dhammaan daneeyeyaasha mashruuca oo ay ku jiraan kooxaha danyarta ah lana siiyo ogeysiis macquul ah iyada oo la tixgalinayo hagidda ku qeexan mashruuca SEP iyo hagitaan kasta oo kale oo khuseeya sida tilmaamaha Covid-19, Ogeysiiska Farsamada: La-tashiga Dadweynaha iyo Ka-qaybgalka daneeyeyaasha hawlgallada ay taageerto WB marka ay jiraan caqabado ku wajahan qabashada shirarka dadweynaha. Cadeymaha taageeraya la tashiyada dadweynaha ee dhameystiran waa in loo baahan yahay, sida qoraalada la saxiixo ee shirarka wadatashiga, liisaska xaadirinta iyo su'aalo-waydiimaha la buuxiyey. Natiijooyinka la-talinta dadweynaha waa in lagu daraa iyo/ama saameyn ku yeesha qaabeynta tallaabooyinka yareynta iyo kormeerka. Warbixinnada ESIA ee mashruuc-hoosaadyada waa in lagu siidaayo gudaha gudaha macmiilka DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) PIU iyo FGS Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha NPCU oo ah qaabab ay heli karaan dhammaan daneeyeyaasha mashruuca iyo barta internetka ee Bangiga Adduunka ee dibadda

157. Dhinacyada ESHS waxa lagu dari doonaa qandaraasyada qandaraaslayaasha mashruuca. PIU waxay hubin doontaa in qandaraaslayaashu ay ku baraarugsan yihiin mashruuc-hoosaadka halista Degaanka Iyo Bulshada iyo saamaynta iyo shuruudaha warbixinta.

158. PIU waxay qabanqaabin doontaa aqoon-is-weydaarsi ay goobjoog ka yihiin wakiillo ka socda hay'adaha dawladda ee ay khuseyso si loo hubiyo in qandaraaslayaashu ay ogyihiin tilmaamaha iyo isticmaalka ESMF iyo shuruudaha warbixinta.

159. Kahor inta aan la bilaabin hirgelinta mashruuc-hoosaadka ee heerka bulshada, khabiirada Degaanka Iyo Bulshada waxay qaban doonaan kulan ay la yeelanayaan VDC si ay u soo bandhigaan waxa ku jira ESMF (oo loo turjumay af-soomaali), kana wadahadli karaan halista Degaanka Iyo Bulshada iyo saamaynta, iyo doorkooda sida hogaamiyeyaasha bulshada ee geedi socodka. Khubarada Degaanka Iyo Bulshada waxay isticmaali doonaan kulanka si ay u bixiyaan macluumaad dheeraad ah oo ku saabsan habka GM ee mashruuca arrimaha la xiriira ESMP.

6.1.6 Tallaabada 6: Hannaanka Cabashada

160. Ujeeddada GM waa in la xoojiyo isla xisaabtanka, hubinta hufnaanta ka faa'iideystayaasha iyo bixinta kanaalo iyo qaab-dhismeedka daneeyeyaasha mashruuca si ay u bixiyaan jawaab celin iyo/ama muujiyaan cabashooyinka la xiriira hawlaha taageeray mashruuca. Iyada oo la kordhinayo daahfurnaanta iyo isla xisaabtanka, Hannaanka Cabashada waxay higsaneysaa inay yareyso khatarta mashruuca waxayna u saameeya si aan ku talagal ahayn muwaadiniinta/ka-faa'iideystayaasha waxayna u adeegtaa in la helo jawaab celin muhiim ah iyo habka waxbarashada kaas oo gacan ka geysan kara hagaajinta saamaynta mashruuca.

161. Habka tabashada waxa ay rabta in wax laga qabato tabashooyinka laxidhiidha mashruuca wakhti ku munaasib ah oo daah furnaan iyo wax ku ool ah. Macluumaadka ku saabsan GM-ka ayaa diyaar u ahaan doona dhammaan dhinacyada mashruuca saameeyey, kuwa danaynaya iyo kuwa nugul iyo kuwa danyarta ah. GM waxa loo qaabeeyey hab dhaqan ahaan ku haboon waxana uu awoodaa in uu ka jawaabo dhamaan baahiyaha iyo walaacyada dhinacyada mashruuca saameeyey. Habka Cabashada kama hortagayso ku-celinta hababka xallinta garsoorka iyo maamulka.

Qaab dhismeedka iyo hababka gudbinta Cabashada (Tabashada)

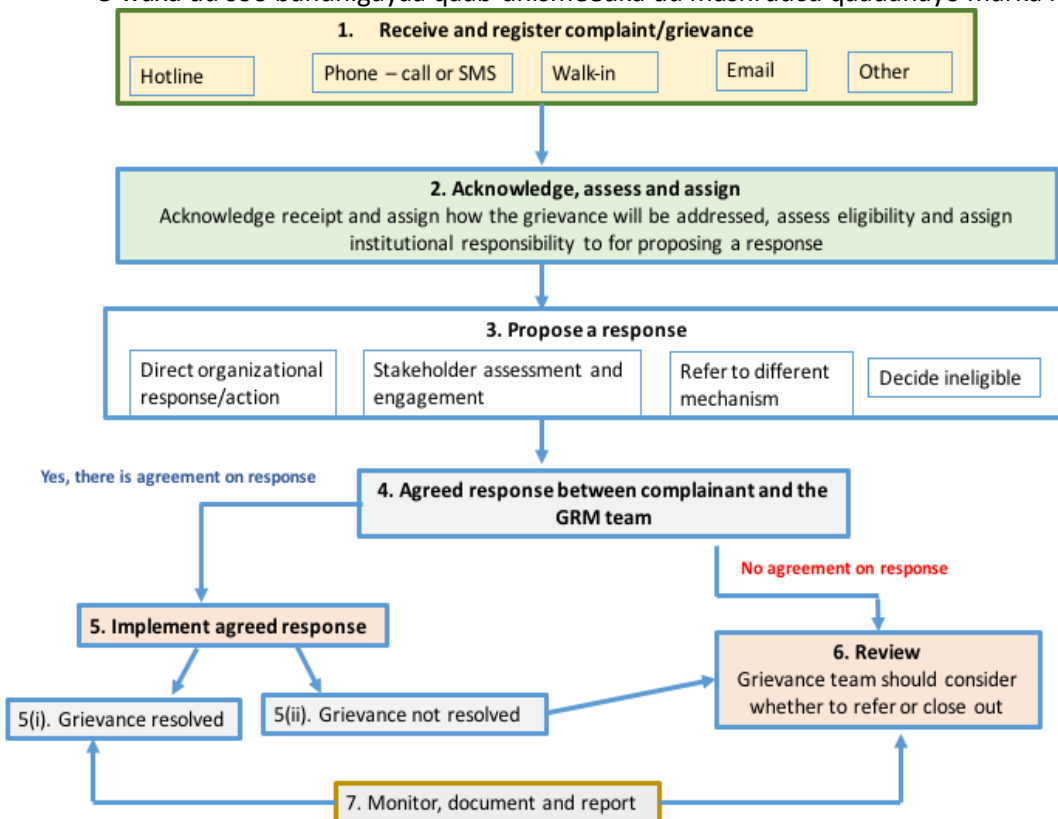
162. Sida uu dhigayo halbeegyada Baanka Adduunka, GM-ga waxa lala shaqayn doona GBV/SEAH ka-hortagga iyo Qorshe Hawleedka Ka-jawaabista, kaas oo ay ku jiraan warbixinta iyo tilmaamaha gudbinta (oo ay ku jirto ESMF). GM waxa kale oo ay la shaqayn doontaa GM-yada gaarka ah ee shaqaalaha, kuwaas oo lagu dejiyey LMP.

163. WASAARADDA TAMARTA IYO KHEYRAADKA BIYAHA waxay yeelan doontaa mas'uuliyadda ilaalinta xallinta dhammaan cabashooyinka la xiriira hawlaha mashruuca iyada oo la raacayo shuruucda FGS, DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) iyo Heerarka Deegaanka iyo Bulshada ee Bangiga Adduunka iyada oo loo marayo GM si cad loo qeexay oo qeexaya habraaceeda oo la heli karo lana heli karo dhammaan daneeyeyaasha. Meesha laga gelayo cabashooyinka oo dhan waxay la joogi doonaan khabiirada arrimaha bulshada ee heer FGS iyo DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) kuwaas oo ku heli doona cabashooyinka taleefoon, qoraal ama iimaylka khadadka taleefanka gacanta ee lacag la'aanta ah iyo ciwaannada iimaylka ee labada heer DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) iyo FGS. Iyada oo ku saleysan barashada NGO-yada, khadadka lacag-la'aanta ah inta badan looma isticmaalo in lagu soo sheego kiisaska halista ah iyada oo laga baqayo aargoosi ama malo ah in aysan jiri doonin

dabagal. Wacyigelinta xaddidan ayaa sidoo kale ah arrin kale, sidaas darteed waxaa jiri doona wacyigelin ballaaran oo ku saabsan GM-ka si kor loogu qaado fahamka iyo kalsoonida nidaamka. Khabiirada bulsheed ayaa aqoonsan doona, geli doona, gudbin doona, dabagal ku samayn doona xallinta cabashooyinka oo u sheegi doona qofka cabanaya natiijada. Dadka dacwoonaya waxay xaq u leeyihiin in aan magacooda la sheegin, sidaas awgeed magacooda iyo dadka lala xidhiidhayo lama diiwaan gelin doono, waxaana la hubin doona ilaalinta foorida ee cabashooyinka loo soo jeediyo si daacad ah. Khabiirka arrimaha bulshada ee XFS ayaa fulin doona tababaro la siinayo dhammaan shaqaalaha dawladda ee ku hawlan mashruuca, iyo qandaraaslayaasha helista cabashooyinka, gudbinta, cabashooyinka iyo ka warbixinta, waxayna kormeeri doonaan wacyigelinta GM ee heer qaran.

164. Guddiga xallinta cabashooyinka (GXC) ayaa la dhisi doona heerarka DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) iyo FGS 6 bilood ka dib waxtarka mashruuca oo uu hoggaamiyo maareeyaha mashruuca. Shaqaalaha ay khusayso ayaa lagu dari doona hadba sida loo baahdo iyada oo ku xiran cabashada (wax soo iibsiga, maaliyadda, M&E, la taliyaha GBV iyo isgaarsiinta). Khabiirada bulsheed ayaa soo ururin doona qoraalada shirarka oo ay la socdaan habka xallinta cabashooyinka. GRC waxay la kulmi doontaa bil kasta si ay dib ugu eegto cabashooyinka yaryar, horumarka laga gaarayo xallinta cabashooyinka, dib u eegista horumarinta iyo waxtarka habka cabashada, iyo hubinta in dhammaan shaqaalaha iyo bulshadu ay ka warqabaan nidaamka iyo mashruuca. Kulamo degdeg ah ayaa la qaban doona haddii ay dhacdo cabashooyin muhiim ah oo wax looga qabanayo WASAARADDA TAMARTA IYO KHEYRAADKA BIYAHA NPCU iyo DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) PIU. Cabashooyinka muhiimka ah ayaa lagu qeexi doona buug-gacmeedka GM. Cabashooyinka daran ama daran ee ku lug leh waxyeelada dadka ama deegaanka, ama kuwa laga yaabo inay khatar ku yihiin sumcadda mashruuca, khabiirka arrimaha bulshada ee DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) waa inuu si degdeg ah u ogeysiyaa khabiirka arrimaha bulshada ee FGS ama madaxa NPCU, kaasoo ku wargalin doona Bangiga Adduunka 48 gudahood. Saacadaha sida ku cad shuruudaha Warbixinta Dhacdada Deegaanka iyo Bulshada (ESIRT).

166. Kooxaha danyarta ah ee heererka bulshada oo matalaad xoogan ku leh guddiyada deegaanka waxay si toos ah uga heli doonaan cabashooyinka bulshada, qandaraaslayaasha, iwm, waxayna u gudbinayaan khabiirka arrimaha bulshada ee DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) si ay u taageeraan xallinta iyo dabagalka. Jaantuska 5 waxa uu soo bandhigayaa qaab-dhismeedka uu mashruucu qaadanayo marka loo maareeyo cabashooyinka.

Jaantuska 5: Habka cabashooyinka ee mashruuca

Tallaabada 7: Kormeerka, Korjoogtaynta iyo Warbixinta

167. La socodka saamaynta khatarta deegaanka iyo bulshada DEGAANKA IYO BULSHADA waxa loogu talagalay in lagu hubiyo waxtarka iyo talaabooyinka la xiriira yaraynta ee qorshaysan iyada oo loo marayo marxalada fulinta ama inta lagu guda jiro shaqada. Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha, Unugga Iskuduwidda Mashaariicda Qaranka (NPCU) waa in ay la socdaan fulinta iyo saamaynta tallaabooyinka yaraynta khataraha deegaanka iyo bulshada DEGAANKA IYO BULSHADA ee heer qaran iyaga oo isku dubaridiya oo si dhow ula shaqaynaya Maamul Goboleedyada DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S), Unugga Hirgelinta Mashruuca ee Maamul Goboleedyada (PIUs) iyo khabiirada deegaanka iyo bulshada DEGAANKA IYO BULSHADA . Mashruucu waxa uu shaqaaleysiin doonaa qandaraaslayaal madax-banaan (dhinac saddexaad oo kormeerayaal) si ay u caawiyaan kormeerida mashruuc-hoosaadka inta lagu jiro dhismaha. Qalabka la socodka GIS (eeg Lifaaqa 7) waxa dhamaystiri doona 6-dii biloodba mar khubarada deegaanka iyo bulshada DEGAANKA IYO BULSHADA iyaga oo isticmaalaya taleefannada casriga ah. Xoojinta Tayada iyo Hay'adaha ayaa sidoo kale looga baahan doonaa inay fuliso kormeerka deegaanka iyo bulshada DEGAANKA IYO BULSHADA . Guddiyada Cabashada GM-ku oo loo tababaray Mashruuca deegaanka iyo bulshada waxay maalinba maalinta ka dambaysa u samayn doonaan warbixinta kormeerka Unugga Hirgelinta Mashruuca ee Maamul Goboleedyada (PIUs) ee ilaaliya shaqaalaha, deegaanka iyo bulshada, iyo sidoo kale hogaamiyeyaasha kooxda farsamada wixii ku saabsan guud ahaan fulinta mashruuca. Qandaraaslayaashu waxay sidoo kale diyaarin doonaan warbixin joogto ah oo ku saabsan badqabka deegaanka iyo bulshada (EHS).

168. PIUs iyo Qandaraaslayaashu waa inay ku wargeliyaan Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha/NPCU iyo Bangiga Adduunka haddii ay dhacaan shilal halis ah oo la xiriira OHS iyo GBV/SEAH 48 saacadood gudahood oo la xiriira mashruuca taasoo leh ama ay u badan tahay inay leedahay, dhibaato weyn. saamaynta deegaanka, bulshooyinka ay saamaysay, dadweynaha ama shaqaalaha. Kuwaas waxaa ka mid ah kiisaska xadgudubka carruurta, GBV, dhaawac kasta oo halis ah ama dhimasho ah, daadad cayeyaanka ama si xun u isticmaalka, leexinta sunta cayeyaanka ama khilaaf kasta oo u dhexeeya bulshooyinka deegaanka. Waa inay bixiyaan tafaasiil waafi ah oo ku saabsan dhacdada ama shilka, iyadoo tilmaamaya talaabooyin degdeg ah oo la qaaday ama la qorsheeyey in la qaado si wax looga qabto cawaaqibkeeda, iyo sidoo kale macluumaad kasta oo ay bixiyaan qandaraasle iyo hay'ad kormeeraysa, sida ku habboon. Ka dib, sida ku cad codsigu Bangiga Adduunka, kooxda Mashruucu waa inay diyaariyaan warbixinta shilka ama shilka waxayna soo jeedinayaan tallaabooyin looga hortagayo soo noqoshada.

6.2 doorarka masuuliyadaha iyo Korjoogteynta qorshayaasha

6.2.1 Korjoogteynta khatarta Deegaanka iyo bulshada iyo saameeynta tilmaamayaasha yaraynta

169. Tilmaamaha la socodka ee lagu qeexay mashruuc kasta oo ESMP ah ayaa loo isticmaali doonaa si loo qiimeeyo u hoggaansanaanta mashruuca ee ballanqaadyada maamulka DEGAANKA IYO BULSHADA . Ujeeddada kormeerku waa in la go'aamiyo in faragelintu ay keentay in wax laga qabto saamaynta taban ama haddii faragelin dheeraad ah loo baahan yahay ama la socoshada meelaha qaarkood. Tilmaamayaasha la socodka waxay aad ugu xirnaan doonaan arrimo gaar ah oo mashruuc-hoosaad ah. Lifaaqa 4 waa muunad qorshaha kormeerka ee saamaynta DEGAANKA IYO BULSHADA ee kala duwan iyo tallaabooyinka yaraynta la soo jeediyey. Kahor bilowga hirgelinta mashruuca, lifaaqa 4 waa la cusboonaysiin doonaa haddii macluumaad dheeraad ah la helo. Horumarka la socodka waxa lagu qori karaa shaxdan ama agabka la socodka GIS sida sanduuqa kobo ayaa la isticmaali karaa (Lifaqa 7).

6.2.2 Waajibaadka iyo Doorarka korjoogteynta

107. Waxaa jira heerar iyo mas'uuliyado kala duwan oo korjoogteynta ah oo mid kasta oo ka mid ah qaybahan hoose ayaa eegaya.

Guud ahaan Heerka Mashruuca

171. Mashruuca Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha NPCU ayaa mas'uul ka noqon doona kormeerka guud iyo ka warbixinta u hoggaansanaanta ESMP iyo HEERARKA DEEGAANKA IYO BULSHADA-yada la xiriira ee ka dhashay mashruuca (oo ay ku jiraan qalabka mashruuca). Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha NPCU waxay hubin doontaa in maalgelinta mashruuc-hoosaadyada la baadhay, qalabkooda ilaalinta la diyaariyey, la nadiifiyey oo la

shaaciyey ka hor ansixinta mashruuca hoose. Intaa waxaa dheer, Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha NPCU waxay hubin doontaa in Maamul Goboleedyada DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S)-yadu ay fuliyaan ama ay keenaan qandaraaslayaashooda inay hirgeliyaan mashruuca hoosaadka gaarka ah ee Qorshaha Maamulka Deegaanka iyo Bulshada oo ay soo gudbiyaan warbixinnada hirgelinta ESMP sida loogu baahdo.

173. Heerka DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S): DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) PIU waxaa looga baahan yahay inay u gudbisoo Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha NPCU dhammaan warbixinnada la socodka iyo NPCU waxay isku dubaridi doontaa oo soo koobaysaa warbixinnadaas una gudbin doonta Bangiga qayb ka mid ah warbixinnada uu u gudbiyo Bangiga.

7. NIDAAMINTA HAY'ADAHA HANAANKA FULINTAQAABDHISMEEDKA MAAMULKA DEEGAANKA IYO BULSHADA

175. Mashruuca waxa fulinaya Wasaaradda Tamarta iyo Khayraadka Biyaha ee XFS iyo Wasaaradda u xilsaaran biyaha ee shanta dawladdood ee xubnaha ka ah. Qaybaha fulinta mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH waxaa laga dhisi doonaa JSL waxaana lagu beegsanayaa DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S)-yada kuwaas oo u xilsaaran fulinta iyo hawl maalmeedka mashruuca. Awooda hay'adahan ayaa loo dhisi doonaa si ay u dalbadaan ama u isticmaalaan ESMF si wax ku ool ah oo ay u fuliyaan qodobbada. Qaybta hoose waxay sharraxaysaa doorarka iyo mas'uuliyadda faahfaahsan ee hay'adaha muhiimka ah ee ku lug leh hirgelinta ESMF iyo ESMP-yada xiga.

176. Cutubka Isduwidada Mashaariicda Qaranka ee Dawladda Qaranka Somaliland Soomaalilaan (Somaliland) NPCU ayaa kormeeri doonta, iskuna dubaridi doonta fulinta mashruuca, waxayna hagi doontaa, tababari doontaa DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S), sidoo kale waxay bixinaysaa habab warbixineed. Waxay shaqaalayn doontaa:

- i. 1 khabiir ku takhasusay deegaanka - kaasoo hogaamin doona qandaraaslayaasha Qorshaha Maamulka Deegaanka iyo Bulshada ESMP ama Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada ESIA;
- ii. 1 Khabiir Bulsho/CDD oo jooqta ah – kaas oo hogaamin doona habka ka qaybgalka bulshada iyo sidoo kale Heshiiska is fahamka ee bulshada, heshiisyada wadaagga biyaha iyo mashruuca kooban ee GM;
- iii. 1 khabiir lab iyo dhedig oo ku takhasusay Rabshadaha ku salaysan Jinsiga

7.1 Unugyada Hirgelinta Mashruuca

177. Unugyada Hirgelinta Mashaariicda Dawlad-goboleedka ee PIUs waxaa lagu dhisi doonaa heer DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) oo ka tirsan wasaaradda hogaaminaya fulinta mashaariicda ee laga soo xulay Puntland, Jubbaland, Koonfur Galbeed, Hirshabelle, iyo Galmudug. Waxay yeelan doonaan mas'uuliyadda guud ee maareynta mashruuca, isku xirka fulinta mashruuca, M&E, iyo ka warbixinta natiijooyinka daneeyeyaasha iyo horumarinta DEGAANKA IYO BULSHADA qaab-dhismeedka iyo qorshayaasha ilaalinta. Unugga Isku-dubbaridka Mashaariicda Qaranka ee NPCU ayaa la dhisi doonaa heer Federaal taasoo saldhig u noqon doonta Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha mas'uulna ka noqon doonta isku-dubbaridka guud ee fulinta iyo kormeerka mashruuca.

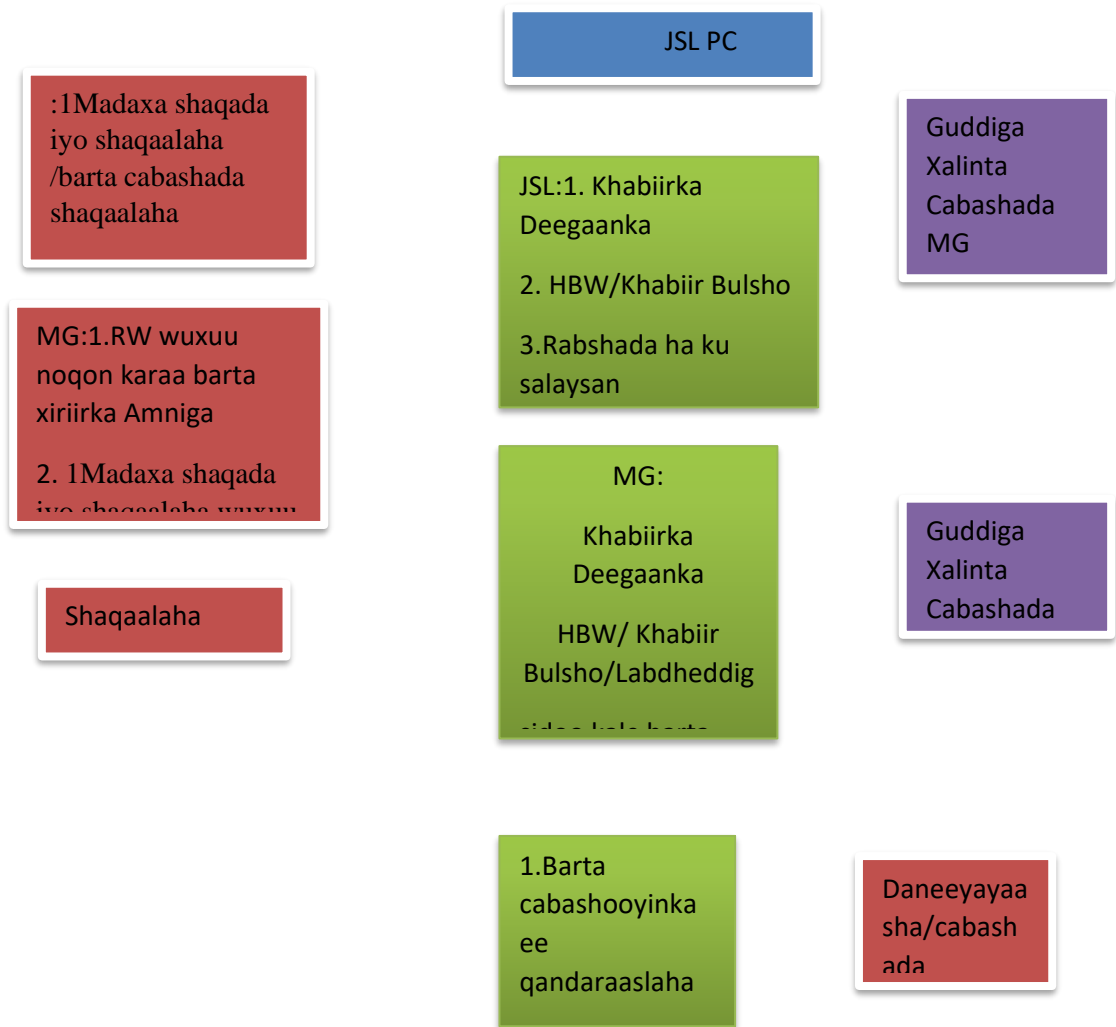
Unugga Hirgelinta Mashruuca Gobolka PIU Shaqaalaha mashruuca waxaa laga keeni doonaa dawladda ama waxaa la shaqaaleysiin doonaa lataliye ama shaqaale iyada oo loo marayo hanaan tartan leh. La-taliyeyaal dheeraad ah oo maxalli ah iyo kuwo caalami ah ayaa la shaqaaleysiin doonaa si ay u taageeraan PIUs iyo NPCU haddii loo baahdo. Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha NPCU waxay sidoo kale shaqaaleysiin doontaa hay'ad xoojisa tayada si ay u bixiso taageero karti oo dheeraad ah iyo qandaraasleyaal madax-banaan (dhinac saddexaad) si ay u caawiyaan kormeerida mashruuc-hoosaadka inta lagu jiro dhismaha. Awoodda PIUs iyo NPCU waxaa kor loo qaadi doonaa iyada oo loo marayo tababarka shaqada iyo la-talinta shaqaalaha farsamada ee ka shaqeeya Bangiga iyo ilaalinta kooxaha kale ee mashruuca.

179. Unugyada Hirgelinta Mashruuca Gobolka ee PIUs ayaa bixin doona mas'uuliyadda guud ee ilaalinta ku dadaalnaanta, iyo u hoggaansanaanta la socodka. Intii lagu guda jiray kulamadii lala yeeshay Khabiirada Deegaanka iyo Bulshada ee Baanka Adduunka, Unugyada Hirgelinta Mashruuca Gobolka PIUs waxaa lagu dhiirigeliyey inay magacaabaan shaqsiyaad, kuwaas oo u qalma oo hawsha ka soo bixi kara, sida Deegaanka iyo Bulshada Takhasusyada mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH ee heer Gobol iyo heer Federaal. Gaar ahaan, marka la eego ESRM ee qaybaha mashruuca, Unugyada Hirgelinta Mashruuca Gobolka ee PIUs ayaa mas'uul ka noqon doona isku-dubbaridka aqoonsiga, xallinta iyo la socodka xaaladda dhammaan arrimaha Deegaanka iyo Bulshada iyada oo loo marayo meelaha ugu muhiimsan ee ilaalinta

180. Marka la eego Maareynta Khatarta Deegaanka iyo Bulshada ESRM, Unugyadda Hirgelinta Mashruuca Gobolka PIUs waxay:

- i. i. Magacaabo khabiir joogta ah oo ku takhasusay maareynta khatarta deegaanka kaasoo hogaamin doona la socodka qandaraaslayaasha Maareynta Deegaanka iyo Bulshada ESMP
- ii. Dooro khabiir joogta ah oo ku takhasusay maareynta khatarta bulshada
- iii. iii. Magacaabo barta amniga ee heer maamul goboleed DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S);
- iv. Hubi u hoggaansanaanta hannaanka deegaanka iyo bulshada ee Baanka Adduunka ESF iyo sharciyada kale ee khuseeya dalka sida ku jira hannaanka Maamulka Deegaanka iyo Bulshada ESMF;
- v. Hubi in dhammaan adeeg bixiyeyaasha lagu wargeliyey mas'uuliyadahooda ku aaddan u hoggaansanaanta maalin laha ah ee hannaanka Deegaanka iyo bulshada ESMF;
- vi. Taageerida habsami u socodka iyo hirgelinta mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH;
- vii. Samee diyaarin wax ku ool ah, dib-u-eegis, oggolaansho, iyo hirgelinta Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada ESIA, iyo Qorshaha Maareynta Deegaanka iyo Bulshada ESMP ee ku salaysan Hannaanka Maamulka Deegaanka iyo Bulshada ESMF;
- viii. Hayso diiwaanada khuseeya ee la xidhiidha maaraynta khataraha Deegaanka iyo bulshada Degaanka Iyo Bulshada , qiimaynta saamaynta, caddaynta la-talinta iyo diiwaanka cabashooyinka oo ay weheliso dukumeentiyada tallaabooyinka maaraynta ee la fuliyey;
- ix. Hormuud ka noqo baaritaanka dib u eegista qabyada ah ee Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada ESIA/ Qorshaha Maaraynta Deegaanka iyo Bulshada ESMP ee dawladda, ka helida faallooyinka daneeyeyaasha inta lagu jiro dhegeysiga dadweynaha ee Adkeysifa Biyaha Hoose Abh;
- x. Same hoggaan guud inta lagu jiro shirarka wadatashiga dadweynaha ee lala yeelanayo daneeyeyaasha Adkeysifa Biyaha Hoose Abh ee muhiimka ah, si ay u helaan taageeradooda/ wadashaqeyntooda/fahamkooda jihada siyaasadeed ee la dejiyey; iyo
- xi. xii Hubi in fulinta mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH uu waafaqsan yahay dhammaan sharciyada iyo siyaasadaha khuseeya.

81. Qaab-dhismeedka hay'adaha waxa lagu sheegay sawirka 6.

Jaantuska 6: Qaabdhismeedka hay'adaha

7.2 Doorka gaarka ah ee Shaqaalaha Mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH DEGAANKA IYO BULSHADA

182. Shaqaalaha Deegaanka iyo bulshada DEGAANKA IYO BULSHADA waxay si gaar ah:

- i. Wuxuu hormuud ka yahay horumarinta iyo cusboonaysiinta Hannaanka Deegaanka iyo Bulshada ESF oo ay ku jiraan Hannaanka Maareynta Deegaanka iyo Bulshada ESMF;
- ii. Dib u eeg dhammaan warbixinnada ESIA, ESMP iyo dukumentiyada ay diyaariyeen la-taliyayaasha DEGAANKA IYO BULSHADA si loo hubiyo u hoggaansanaanta Baanka Adduunka ESF/HEERARKA DEEGAANKA IYO BULSHADAs;
- iii. Hubi in ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH naqshadaynta, qeexitaannada iyo miisaaniyada ay si waafi ah uga tarjumayaan talooyinka ESIAs/ESMPs;
- iv. Isku-dubbarid arjiga, daba-galka hab-socodka oo hel oggolaansho iyo oggolaansho looga baahan yahay Bangiga Adduunka ee ESIA/ESMP ee ay soo gudbiyeen shaqsigu mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH iyo qandaraaslayaasha mashruuc-hoosaadyada;

- v. Diyaari si joogto ah bishii/saddex-biloodle/lix-biloodle,iyo sanadle warbixinada horumarka sannadlaha ah oo leh shuruudaha sharciga ah;
- vi. Horumarinta, habaynta iyo bixinta koorasyada tababbarka ee la xidhiidha ilaalinta DEGAANKA IYO BULSHADA ee habboon ee PIU iyo shaqaalaha NPCU, qandaraaslayaasha, wakiilada dawladda hoose/bulshada iyo kuwa kale ee ku lug leh hirgelinta mashruuca;
- vii. Dib u eeg oo ansixi ESMP qandaraaslaha adiga oo isticmaalaya ESMF hage ahaan;
- viii. La xidhiidh Qandaraaslayaasha iyo PIU/MDAs fulinta ESMPs;
- ix. La xidhiidh wakaaladaha kala duwan ee dawladda ee ku saabsan DEGAANKA IYO BULSHADA , dhulka, dib u dejinta iyo arrimaha kale ee xeerinta;
- x. Si joogto ah ula falgeli NGO-yada ay khusayso iyo kooxaha bulshada ee ka shaqeeya qaybta iyo goobaha mashruuca;
- x. In la sameeyo wadahal lala yeesho bulshooyinka ay dhibaataadu saameysey lana hubiyo in welwelka iyo talooyinka DEGAANKA IYO BULSHADA lagu daro lagana fuliyo mashruuca;
- xii Dib-u-eegga waxqabadka mashruuca marka la eego ilaalinta DEGAANKA IYO BULSHADA , iyada oo la qiimaynayo warbixinnada kormeerka DEGAANKA IYO BULSHADA ee gudaha bilaha iyo saddex-biloodlaha ah; soo koobid isku mid ah oo bilow ficilada dabagalka lagama maarmaanka ah; iyo
- xii. In ay taageero iyo caawimo siiso dawladda MDA-yada iyo Bangiga Adduunka inta lagu jiro Ergooyinka Dib-u-eegista Mashruuca.

7.3 Doorarka iyo mas'uuliyada Wasaaradaha kale ee Dawladda, Waaxyaha iyo Wakaaladaha (MDA)

183. Wasaaradaha, Waaxyaha iyo Hay'adaha kala duwan ee MDAs ayaa lagala tashan doonaa lagana wada shaqayn doonaa arrimo kala duwan oo ay ka mid yihiin maamulka shaqada, deegaanka, dhulka, jinsiga, amniga iyo kuwa kale inta uu socdo fulinta mashruuca ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH. Qaar ka mid ah doorkooda iyo waajibaadkooda waxay ku qoran yihiin shaxda 6.

Wasaaradaha, Waaxyaha iyo Hay'adaha JSL iyo maamul goboleedyada DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S)	Doorka Hannaanka fulinta Maamulka Deegaanka iyo Bulshada ee ESMF
Wasaaradaha ama xafiiska ka masuulka ah deegaanka	- Bixi siyaasad, nidaamin iyo hagitaan dhaqangelin ah oo ku saabsan khataraha deegaanka iyo tallaabooyinka yaraynta saamaynta. Bixinta shatiga arrimaha deegaanka iyo maareynta goobta la xiriira
Wasaaradaha u qaabilsan haweenka, dhalinyarada iyo dadka naafada ah	Waxa lagala tashan doonaa arrimaha saamaynta bulshada iyo tallaabooyinka yaraynta ee khuseeya haweenka, dhalinyarada, carruurta iyo Naafada.
Wasaaradaha shaqada u qaabilsan	Waxaa lagala tashan doonaa arrimaha saameynta bulshada iyo tallaabooyinka yaraynta ee ku saabsan maareynta shaqada.
Wasaaradaha u xilsaaran caafimaadka	Waxaa lagala tashan doonaa arrimaha saameynta bulshada iyo tallaabooyinka yaraynta ee ku saabsan Caafimaadka iyo Badbaadada Shaqada.
Wasaaradaha iyo waaxaha u xilsaaran dhulka	Waxa lagala tashan doonaa arrimaha saamaynta deegaanka iyo bulshada iyo tallaabooyinka yaraynta ee ku saabsan heshiisyada dhulka, lahaanshaha dhulka, isticmaalka dhulka iyo arrimaha maamulka

Degmooyinka/Magaalooyinka	Waxa lagala tashan doonaa arrimaha saamaynta deegaanka iyo bulshada iyo tallaabooyinka yaraynta ee khuseeya lahaanshaha dhulka, isticmaalka dhulka iyo arrimaha maamulka
---------------------------	--

7.4 Doorarka bulshooyinka ee dhinacyada Deegaanka iyo bulshada DEGAANKA IYO BULSHADA ee Unugyada Horumarinta Bulshada ee CDD

184. Guddiga Horumarinta Tuulada VDC waxaa laga dhisi doonaa goobaha mashruuc-hoosaadyada si ay u dhexgalaan dadka kale, u abaabulaan bulshada horumarinta, u horseedaan horumarinta qorshaha maalgashiga bulshada, la socodka fulinta hawlaha mashruuca, maaraynta cabashooyinka iyo hogaaminta hawlgelinta hawlwadeennada dibadda oo ay ku jiraan la-hawlgalayaasha horumarinta iyo Ururrada Bulshada Rayidka ah ee CSOs.

7.5 Doorarka iyo Waajibaadka Baanka Adduunka

185. Bangiga Adduunka:

- i. Bixi hagitaan ku saabsan u hoggaansanaanta Bangiga Hannaanka Deegaanka iyo Bulshada ee ESF iyo Heerarka Deegaanka iyo Bulshada HEERARKA DEEGAANKA IYO BULSHADAs;
- ii. Samee la socodka u hogaansanaanta mashruuca adkeysifa biyaha hoose ABH si loo hubiyo in Hannaanka Deegaanka iyo Bulshada ESF iyo halbeegyada la raacay oo la sameeyo hawlgalada dib u eegista mashruuca;
- iii. Ilaali doorarka kormeerka, dib u eegis iyo ansixi Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada Hannaanka Maamulka Deegaanka iyo Bulshada ESMF mashaariicda adkeysifa biyaha hoose ABH, iyo qalabka qiimaynta deegaanka sida Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Bulshada ESIA ama Qorshaha Maamulka Deegaanka iyo Bulshada ESMP ee mashruucyada hoose;
- iv. Samee hawlgallada kormeerka joogtada ah si loo hubiyo waxqabadka ADKEYSIFA BIYAHA HOOSE ABH oo loo qiimeeyo u hoggaansanaanta axdiga deeqda ee lagu heshiiyey; iyo
- v. Waxay ku taliyaan tallaabooyinka lagu hagaajinayo waxqabadka mashruuca adkeysifa biyaha hoose ABH NPCU/PIUs;
- vi. Ku tali barnaamijyada tababbarka habboon ee loogu talagalay in lagu wanaajiyo awoodda NPCU/PIUs marka loo baahdo.

7.6 Miisaaniyadda diyaarinta iyo qorsheynta ESMF

186. Si wax tarleh u diyaari qorshaha iyo tallaabooyinka maamulka DEGAANKA IYO BULSHADA ee lagu soo jeediyey qayb ka mid ah ESMF, agab ayaa loo baahan doonaa. Miisaaniyad tilmaame ah ayaa lagu sheegay shaxda 6, taasoo loogu talagalay in lagu daboolo ilaalinta kharashaadka la xiriira sida barnaamijyada kobcinta awoodda, iskudubbada iyo shirarka wadatashiga dadweynaha, aqoon-isweydaarsiyada qorsheynta, kormeerka shaqada, iyo adeegyada la-talinta deegaanka iyo bulshada. Miisaaniyadan la qiyaasay kuma jiraan kharashka yaraynta iyo hagaajinta, taas oo lagu dari doono kharashka dhismaha. Sidoo kale, dhammaan kharashyada maamulka ee hawlgalka PIU/NPCU Ilaalada shaqaalaha la xidhiidha iyo kharashka la xidhiidha waxa lagu daray guud ahaan miisaaniyadda GW4R.

7.7 Cusbooneysiinta ESMF

187. ESMF-tan waxa loo isticmaali doonaa baadhista mashruucyo-hoosaadyo iyo hage ahaan diyaarinta, dib u eegista iyo ansixinta agabka qiimaynta deegaanka (ESIA iyo ESMP). Waxa kale oo ay noqon doontaa tixraac ku saabsan hirgelinta mashruuc-hoosaadyada iyo ESMP-yadooda. Maaddaama ay jiri karaan horumarro cusub, hab-raacyo ama sharciyo qaran oo la soo saaray ka dib oggolaanshaha (ESMF) iyo ku dhejinta degelka Bangiga Adduunka, ESMF waxaa laga yaabaa inay u baahato inay dib u cusbooneysiiso waqti ka waqti.

7.8 Shaacinta Qalabka Ilaalada

188. Hanaanka Maareynta Deegaanka iyo Bulshada ESMF ayaa la diyaariyey iyada oo lala tashanayo dhinacyada ay khuseyso ee Soomaalilaan (Somaliland). Nuqullada ESMF-tan iyo aaladaha kale ee ilaalinta ee la sameeyey goor dambe (ay ku jiraan Qorshaha Ka-hortagga iyo Jawaab-celinta SEAH, LMP iyo ESMPs), ee loo diyaariyey mashruuc-hoosaadka lagu maalgelinayo mashruuca, waa in lagala tashadaa oo la shaaciyaa iyada oo la raacayo xeerarka dalka ee khuseeya iyo Bangiga Adduunka HEERARKA DEEGAANKA IYO BULSHADAs Soo koobida agabka ilaalinta ayaa loo tarjumi doonaa af-Soomaali waxaana lagu shaacin doonaa dhammaan goobaha mashruuca. Bangiga Adduunka ayaa ku dhejin doona dukumeenti la ansixiyey boggiisa internetka.

Shaxda 7 waxa ay soo bandhigaysaa miisaaniyad tilmaame ah oo lagu fulinayo ESMF.

Shaxda 7: Qiimaha tilmaamaya ee hirgelinta DEGAANKA IYO BULSHADA (USD)

Shuruudaha ESMF	Saldhig miisaaniyadeed iyo malo	Wadarta
<i>Awood dhisidda shaqaalaha NPCU/PIU</i>	Barnaamijyada tababarka ee lagu qabto gudaha dalka (loogu talagalay 5 PIUs iyo 1 NPCU)	10,000
<i>Turjumaada ESMF oo loo turjumay afka Soomaaliga</i>	A consultant hired to translate salient parts of this ESMF into the Somali language	2,000
<i>Kharashyada maamulka amniga</i>		300,000
<i>Kharashyada la taliyeyaasha horumarinta ESIA</i>	Si loo go'aamiyo marka la diyaarinayo ESIA TORs	
<i>Costs of implementing the SEP</i>	Waxyaabo tafatiran iyo saamaynta qiimaha lagu bixiyey SEP	300,000
<i>Kharashyada hirgelinta SEP</i>	Waxyaabo tafaasiil ah iyo saamaynta qiimaha lagu bixiyey RPF	300,000
<i>Kharashyada hirgelinta LMP</i>	Si loo go'aamiyo marka la diyaarinayo LMP	100,000
<i>Kharashyada hirgelinta ka-hortagga</i>	In la go'aamiyo marka la diyaarinayo qorshaha ka hortagga iyo	200,000
<i>Kharashka dhisidda awoodda - aqoon-is-weydaarsiyo iyo hay'ad dhisidda awoodda</i>		300,000
<i>Kulamo, aqoon-is-weydaarsiyo iyo ka-qaybgalka daneeyeyaasha</i>	6 qof sannadkii, 5 tiro aqoon-is-weydaarsiyo ah	8,000
	Wadarta guud ee Miisaaniyadda la qiyaasay	920,000

ILAAALINTA AWOODDAWAXAY U BAAHAN TAHAY QIIMEYN IYO QORSHE TABABAR

189.. marka dawladda Qaranka Somaliland iyo dawladdaha xubnaha ka ah dawladda Qaranka Somaliland ay si gaar ah u ilaaliyaan arrimaha deegaanka iyo bulshada ayaa suurtoagal ah in la siiyo lataliye madax-banaan waxaana la samayn doonaa qiimaynta kartida iyo qorshaha fulinta. Qorshaha waxaa ku jiri doona waqtiga qiimeynta awoodda iyo horumarinta qorshaha la xiriira bilaabista mashruucyo kala duwan (kuwaasi oo u baahan awoodda lagama maarmaanka ah/tababar) ka hor inta aan la bilaabin iyada oo la tixgalinaayo xaddidnaanta khibrada degaanka iyo bulshada DEGAANKA IYO BULSHADA ee Soomaalilaan (Somaliland), gaar ahaan heerka DOWLADAH XUBNAHA KA AH(D F S), waxay u badan tahay in horumarinta awoodda meel eber laga soo bilaabo.

190. Qorshaha guud ee tababarka bilowga ah iyo kobcinta awooda (oo lagu soo koobay shaxda 8) waxa ku jiri doona tababarka guud ee ESF iyo fulinta mashaariicda oo ay fududeeyeen la taliyeyaasha Baanka Adduunka, iyo khabiirka sare ee arrimaha bulshada iyo khabiirka kale oo dawladeed iyo la-taliyeyaal ka socda mashaariicda kale ee uu maalgeliyo Baanka Adduunka. Tababarka takhasuska ah iyo taageerada kobcinta awooda ayaa sidoo kale laga yaabaa inay u baahdaan inay fuliyaan khabiirka ku taqasusay tayeynta iyo wakiilada madax banaan oo ay ku jiraan qandaraaslayaasha iyo guddiyada la xisaabtanka bulshada iyo GM. Inta badan tababarka ayaa la qaban doonaa ka dib marka la dhammeeyo qiimeynta kartida iyo horumarinta qorshaha.

Shaxda 8: Dhaqdhaqaaqyada dhisidda awoodda ee la qorsheeyey

Fadhi

Waqti xaddidan (maadaama qaar mashruuc-hoosaadyo ah aan lagu qeexi doonin (ama qandaraas) taariikhaha

Yaase loogu talagalay

	la sheegay Tababarka noocan oo kale ah ma suurtoobi doono taariikhdan)	
uruudaha DEGAANKA IYO BULSHADA ee qandaraaslayaasha iyo qawl-wadeennada	Marka codsiyada soo jeedinta la soo saaro	Dhinac ka ah fuliyaasha ee suurtoogalka ah.
uruudaha DEGAANKA IYO BULSHADA ee Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha iyo qorshaynta qaxqabadka	Marka shaqaalaha FGS iyo DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) ay joogaan.	PCIU iyo DOWLADAHA XUBNAHA KA AH(D F S) shaqaalaha PMT oo ay ku jiraan khabiirka bulsheed iyo deegaan, GBV/SEAH khabiir, takhasuska M&E, khabiirka isgaarsiinta
qabab faahfaahsan oo ku saabsan GBV/SEAH iyo HEERARKA DEEGAANKA IYO BULSHADA	Isla markaaba khabiirka DEGAANKA IYO BULSHADA ayaa saaran	Khabiirada DEGAANKA IYO BULSHADA , Khabiirka GBV/SEAH, Khabiirka M&E, khabiirada isgaarsiinta
Marka	Marka mashruuc-hoosaadyadu bilaabmaan oo ay VDC samaysato oo la tababaro.	Dhammaan shaqaalaha tooska ah oo ay ku jiraan ku takhasusay DEGAANKA IYO BULSHADA , khabiirka GBV/SEAH, takhasuska M&E, khabiirada isgaarsiinta
GBV/SEAH	Bisha 2aad	Dhammaan shaqaalaha tooska ah oo ay ku jiraan ku takhasusay DEGAANKA IYO BULSHADA , khabiirka GBV/SEAH, takhasuska M&E, khabiirada isgaarsiinta
MP iyo xeerka anshaxa	Bisha 3aad	Dhammaan shaqaalaha tooska ah oo ay ku jiraan ku takhasusay DEGAANKA IYO BULSHADA , khabiirka GBV/SEAH, takhasuska M&E, khabiirada isgaarsiinta
ormeerka iyo ka warbixinta uruudaha DEGAANKA IYO BULSHADA	Bisha 3aad	Khabiirada DEGAANKA IYO BULSHADA , ku takhasuska M&E
alabka Virtual ee DEGAANKA IYO BULSHADA la socodka	Bisha 3aad	Khabiirada DEGAANKA IYO BULSHADA , ku takhasuska M&E
dhawro kale sida loo baahdo	Inta lagu jiro muddada fulinta mashruuca.	

9. KORMEERKA, QIIMEYNTA IYO WARBIXINTA

191. Habayn ku filan oo hay'adeed, nidaamyo iyo agab ayaa la dejin doonaa si loola socdo hirgelinta ESMF. Hadafka kormeerka ayaa noqon doona in la cabbiro heerka guusha ee hawlaha, go'aaminta in faragelintu ay wax ka qabatay saamaynta taban, iyo haddii faragelin dheeraad ah loo baahan yahay ama in la kormeero meelaha qaarkood. Hadafka hawlaha kormeerku waa in la hubiyo in hawlaha qayb-hoosaadku ay u hoggaansamaan qorshayaasha iyo habraacyada ku qoran ESMF. Mas'uuliyadaha ugu muhiimsan ee kormeerka iyo hawlaha kormeerku waxay la jiri doonaan NPCU, kaas oo maamuli doona guud ahaan mashruuca la xidhiidha kormeerka deegaanka iyo bulshada sida lagu qeexay ESMF, iyo sidoo kale SEP iyo GM guud. Isku duwaha NPCU ayaa guud ahaan mas'uul ka ah hirgelinta tallaabooyinka yareynta DEGAANKA IYO BULSHADA , iyo sidoo kale la socodka iyo kormeerka u hoggaansanaanta.

192. Khabiirada DEGAANKA IYO BULSHADA ee NPCU iyo PIU ayaa qaban doona hawl maalmeedka ku saabsan hirgelinta ESMF. ESMF waa dukumeentiga guud ee haga horumarinta ESMP-yada gaarka ah ee goobta. ESMF waxa ay soo bandhigtaa waxyaabaha laga filayo Hogaamiyaasha Farsamada kuwaas oo masuul ka noqon doona goobtooda/shaqo baadhis gaar ah, qiimaynta saamaynta, horumarinta goobta/hawlaha ESMP-yada gaarka ah, la socodka saamaynta, iyo maamulka tallaabooyinka yaraynta iyada oo la raacayo qayb-hoosaadkooda. hawlaha.

193. Hawlahani waxay raaci karaan hababka gudaha ee hogaanka farsamada, halka lagu dabaqi karo. Waxay kaloo ballan-qaadeen inay ku daraan talooyinka daneeyeyaasha hawlhooda kormeerka iyo warbixinta joogtada ah. NPCU iyo PIU DEGAANKA IYO BULSHADA Khabiirada ayaa qiimeyn doona u hogaansanaanta howlaha Hogaamiyaasha Farsamada ee lidka ku ah ESMF iyo ESMP-yadooda xiga waxayna u sheegi doonaan wixii u hogaansami la'aanta kooxda NPCU iyo isuduwaha mashruuca. Tilmaamayaal ayaa lagu aqoonsaday labada dukumeenti waxaana loo isticmaalaa gundhig u ah qiimaynta horumarka laga gaaray hirgelinta. NPCU waxay sidoo kale si madax banaan u samayn doontaa kormeerkeeda, hubinta iyo kormeerka hawlaha hogaanka farsamada si loo hubiyo inay u hoggaansamaan ESMF-kan. Tilmaamayaasha la socodka waxay ku xirnaan doonaan xaaladaha dhaqdhaqaaqa gaarka ah.

194. Baanka adduunku waxa uu si siman u kormeeri doonaa una qiimayn doonaa waxqabadka DEGAANKA IYO BULSHADA isaga oo dib u eegis ku samayn doona warbixinnada la socodka saddex biloodlaha ah. GM-ku waxa uu sii caawin doonaa dabagalka cabashooyinka iyo waxtarka waxqabadyada, oo ay ku jiraan kuwa leh saamaynta DEGAANKA IYO BULSHADA . Shaxda 9 waxa ay soo bandhigaysaa M&E plaw, kaas oo aan wali si buuxda loo bixin.

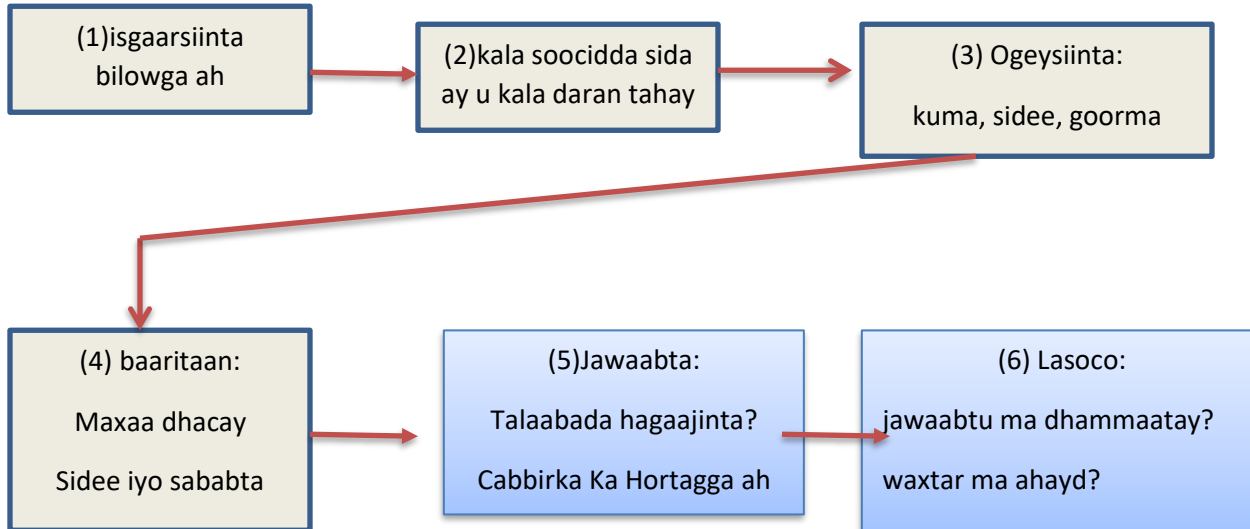
Shaxda 9: Qorshaha M&E ee ESMF (waa in kharash lagu bixiyo)

Kormeerka iyo Fulinta QMDB.	Kormeerka iyada oo loo marayo raadraaca maalgashiga GEMS iyo booqashooyinka gudaha ee khabarada deegaanka iyo bulshada, kobcinta tayada iyo xoojinta hay'adaha dhinaca ka ah. Dhamaystirka warbixinta waxaa saxiixay Qandaraaslaha QMDB ,khabiirka deegaanka iyo bulshada,iyo bulshada.	3 ilaa 6 bilood kasta	Khubarada deegaanka iyo bulshada waxay booqdaan goob kasta 3dii biloodba mar. Kulanka Bulshada ee dhamaystirka qandaraaslaha ee QMDB waa la saxeexay.	Khubarada ku takhasusay deegaanka iyo bulshada.	Kormer ka booqas hada goobta
Horumarinta qiimaynta iyo warbixinta diiradda la saarayo, iyo qorshaha maamulka.	Waxaa la fuliyey hab ka qaybqaadasho ah,bartilmaameed-ka falanqaynta ee saamaynta iman kara, iyo sidoo kale aqoonsiga,ansixinta tallaabooyinka maamulka loo diyaariyey hab ka qaybqaadasho.	6-da bilood ee ka dambeeya Bilowga.	Saamaynta suurtagalka ah waxaa lagu qiimeeyaa taageerada la-taliyeyaal dibadda ah, ka qaybgalka kooxda mashruuca, daneeyeyaasha iyo Warbixinta qiimaynta la beegsaday oo la dhammaystiray.	Khubarada deegaanka iyo bulshada iyo Maareeyaha Mashruuca.	TBD

Hirgelinta tillaabooyinka maaraynta iyo la socodka saamaynta iman karta ee lagu aqoonsaday qiimaynaha la beegsaday.	Hirgelinta joogtada ah, ka qaybgalka iyo la socodka tallaabooyinka maamulka, si waafaqsan natiijooyinka qiimaynta la beegsaday.	Sii-socoshada, marka qiimayntu dhammaat o oo qorshaha maaraynta la sameeyo.	Hirgelinta qorshayaasha maaraynta oo kaligood taagan; la socodka ka qaybqaadashada iyo isku dhafka qorshayaasha maamulka ee xeeladaha fulinta mashruuca.	Maareeyaha Mashruuca badqabka deegaanka iyo bulshada.	TBD
Barashada	Aqoonta, dhaqamada wanaagsan iyo casharada laga bartay ee ku saabsan maaraynta khatarta bulsheed iyo deegaanka ayaa si joogto ah loo qaadan doonaa, sidoo kale si firfircoon ayaa looga soo uruurin doonaa mashaariicda kale iyo la-hawlgalayaasha oo dib loogu biirin doono mashruuca.	Ugu yaraan sannadkii	Casharrada laxidhiidha waxaa bixiya kooxaha mashruuca waxaana loo isticmaalaa in lagu wargeliyo go'aamada maamulka.	Maareeyaha Mashruuca badqabka deegaanka iyo bulshada.	T B D
Dib u eegis iyo sameeyn sixid koorsada.	Dib-u-eegis gudaha ah ee xogta iyo caddaynta dhammaan tallaabooyinka la socodka si loogu wargaliyo go'aan qaadashada.	Ugu yaraan sannadkii.	Xogta waxqabadka, khataraha, casharrada iyo tayada waxa ka hadli doona hagida mashruuca.	Maareeyaha Mashruuca badqabka deegaanka iyo bulshada.	T B D
Dib-u-eegista Fulinta QDHMDB	Guddiga hagida mashruuca waxa uu tixgeliin doonaa falanqaynta la cusboonaysiiyey ee khataraha iyo waxa lagu taliyey in la qaado talaabooyinka yaraynta khatarta shirarka oo dhan.	Sanadle	Wax kasta oo khatar ah iyo/ama saamaynta aan si waafi ah looga hadlin hababka qaranka ama kooxda mashruuca waxa lagaga hadli doonaa guddiga hagida mashruuca. Taloooyinka waa la soo jeedin doonaa, laga doodi doonaa, laguna heshiin doonaa.	NPCU, Unugga Iskuduwaha Mashruuca(UIDMQ) Iyo ilaalinta deegaanka iyo bulshada.	T B D

9.1 Warbixinta Shilka iyo Dhacdooyinka

195. Warbixinta dhacdada waxay raaci doontaa habka lagu tilmaamay Jaantuska 7.

Jaantuska 7:
Habka
warbixinta
dhacdada
196.

Dhacdooyinka waa in loo kala saaraa 'tilmaan', 'halis ah' iyo 'daran'. Dhacdooyinka tilmaamaya waa kuwo yaryar ama kuwo deegaan ah oo si xun u saameeya dhul yar ama tiro yar oo dad ah oo aan u horseedin waxyeello aan laga soo kaban karin dadka iyo deegaanka. Dhacdada 'muhiimka ah' waa mid dhibaato weyn u geysata deegaanka, shaqaalaha, bulshada, ama kheyraadka dabiiciga ah waana mid adag ama kharash badan in dib loo rogo (EEG hagaha kala soocidda dhacdada Bankiga Adduunka). Dhacdo 'daran' waxay dhibaato weyn u geysataa shakhsiyaadka, ama deegaanka, ama waxay khataro sumcadeed oo la taaban karo u keentaa Baanka Adduunka.

Dhacdooyin ba'an (dhacdo saameyn xun ku yeeshay deegaanka taasoo saamaysay bulshooyinka, dadweynaha ama shaqaalaha, tusaale ahaan, dhimasho, GBV/SEAH, xoog ama shaqaale carruur) waxaa 24 saac gudahood lagu wargelin doonaa PIU iyo NPCU iyo gudaha. 48 saacadood oo ku saabsan bangiga adduunka.

198. Halka ay cabashooyinku yihiin kuwo jinsi ah oo loo kala saari karo GBV/SEAH ama khatarta ilaalinta ilmaha, fulintu waa in uu kiiska u maareeyo si habboon, oo uu u gudbiyaa kiiska nidaamka gudbinta GBV/SEAH, ee lagu qeexay Qorshaha Waxqabadka GBV/SEAH. Qandaraaslayaasha iyo alaab-qeybiyayaasha aasaasiga ah ee aan u hoggaansamin xeerarka GBV/SEAH waxa laga joojin doonaa 2 sano.

198. Halka ay cabashooyinku yihiin kuwo galmo ah oo loo kala saari karo GBV/SEAH ama ilaalinta khatarta ilmaha, fuliyuhu waa in uu kiiska u maareeyaa si habboon oo uu u gudbiyaa kiiska nidaamka gudbinta GBV/SEAH, ee lagu qeexay Qorshaha Waxqabadka GBV/SEAH. Qandaraaslayaasha iyo alaab-qeybiyayaasha aasaasiga ah ee aan u hoggaansamin xeerarka GBV/SEAH waxa laga joojin doonaa 2 sano

1. AfDB, 2016, *Improving Access to Water and Sanitation in Rural Somalia*. Accessed 16 August 2021, (<https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Environmental-and-Social-Assessments/Somalia - Improving access to water and sanitation in rural Somalia - ESMP.pdf>)
2. *Estimated Somalia Population*, accessed 4 August 2021, (<https://www.worldometers.info/world-population/somalia-population/>)

3. FAO (n.d.), Somalia Water data at a Glance, accessed 18 August 2021 (<http://www.fao.org/assets/infographics/FAO-Infographics-SomaliaWater-en.pdf>)
4. Federal Government of Somalia 2015, *The Somalia National Environmental Policy*.
5. Federal Government of Somalia 2016, *The Somalia National Gender Policy*.
6. Federal Government of Somalia 2018, *Ministry of Education, Culture and Higher Education, Education Sector Strategic Plan 2018-2020*.
7. Federal Republic of Somalia -Ministry of Natural Resources 2013, *National Adaptation Programme of Action on Climate Change (NAPA)*, April 2013, accessed 16 August 2021, (<https://unfccc.int/resource/docs/napa/som01.pdf>).
8. Federal republic of Somalia 2012, *Provisional Constitution of the Federal Republic of Somalia*.
9. Federal Republic of Somalia 2021, *Nationally Determined Contribution report*
10. Federal Republic of Somalia , Biyoole Water For Agro-Pastoral Productivity And Resilience Project Manual; Assessing Potential For Small Dam Developments In Somalia, March 2019.
11. Federal Republic of Somalia, *Community Engagement Operational Guidelines Somalia*, 5 September 2020.
12. Gardner, J and El-Bushra J 2004, *The impact of war on Somali men and its effects on the family, women and children*.
13. Gardner, J 2004, 'Changing Roles and Responsibilities in the Family', in Judith Gardner and Judy El Bushra (eds.), *In Somalia – The Untold Story: The War through the Eyes of Somali Women*, CIIR and Pluto Press, London: pp. 99-106.
14. Gomes Natalie, 2006, Working Paper-Livelihood Support Programme: Fragile State Index 2019, accessed at 19 September 2021, (<https://fragilestatesindex.org/data/>)
15. Ibrahim, Rhoda M. 2004. 'Women's Role in the Pastoral Economy', in Judith Gardner and Judy El Bushra (eds.), *In Somalia – The Untold Story: The War through the Eyes of Somali Women*, CIIR and Pluto Press, London, pp 24-50.
16. IGAD, (n.d.), *Land Governance Country in IGAD Region-Somalia-Land Governance Country profile; Assessment of Land Governance Framework, Training & Research Land Governance Institutions*, accessed at 14 September 2021, ((<https://land.igad.int/index.php/countries/39-countries/somalia/40-somalia-profile>)
17. ILO (n.d.), *Decent Work Programme, Somalia 2011-2015*, accessed 19 September 2021, (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_mas/---program/documents/genericdocument/wcms_561067.pdf)
18. *Implementation of the Beijing Platform for Action. Beijing +20 Review*. Somalia Country Report 2014.
19. Interagency Working Group on Disaster Preparedness for East and Central Africa.
20. Internal Displacement Monitoring Centre, *The Ripple Effect. Economic Impacts of Internal Displacement. Case Studies in Eswatini, Ethiopia, Kenya and Somalia*, Thematic Series, January 2020, accessed 16 September 2021, (<https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/202001-cost-of-displacement-africa-case-studies.pdf>)
21. IPCC, 2014: *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp.
22. Lewis 1961; Lewis 1998; DfID 2005; Gomes 2006, *Access to water, pastoral resource management and pastoralists' livelihoods: Lessons learned from water development in selected areas of Eastern Africa (Kenya, Ethiopia, Somalia)*
23. LOGICA, *Gender and Conflict Note Somalia*, March 2013, accessed 19 September 2021, (<https://documents1.worldbank.org/curated/en/305431468302345630/pdf/862980BRI0Box30gica0DisNoteSomalia.pdf>).
24. NAFIS Network/MOLSA, *Assessment of the Prevalence, Perception and Attitude of Female Genital Mutilation in Somaliland*, 2014.
25. OCHA, *Somalia Situation Report*, 5 April 2020.
26. OECD Development Centre, *Social Institutions and Gender Index, 2014*, accessed 15 September 2021, (http://genderindex.org/ranking?order=field_sigi_value14_value&sort=asc)
27. OHCHR 1990, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* Adopted by the

- Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990 accessed 19 September 2021 (<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/firearms.pdf>)
28. Preventing Sexual Exploitation and Abuse. (n.d.). Retrieved June 24, 2021, from <https://www.un.org/preventing-sexual-exploitation-and-abuse>
 29. Regional Durable Solutions Secretariat (ReDSS) 2018, *Forced Evictions as an obstacle for durable solutions in Somalia*, March 2018, accessed 16 September 2021, (<http://regionaldss.org/wp-content/uploads/2018/03/Forced-evictions-as-an-obstacle-to-durable-solutions-210318.pdf>)
 30. Rift Valley Institute /Heritage Institute for Policy Studies 2017, *Land Matters in Mogadishu. Settlement, Ownership and Displacement in a contested city*, accessed 14 September 2021, (<https://riftvalley.net/publication/land-matters-mogadishu>).
 31. Save the Children, *The Urban Disadvantage. State of the World's Mothers 2015*, Fairfield 2015.
 32. Statista, Somalia: *Distribution of Employment in by economic sector from 2009 – 2019*, accessed 17 August 2021, (<https://www.statista.com/statistics/863133/employment-by-economic-sector-in-somalia/>)
 33. The Somali Penal Code of 1962,
 34. The Somalia Agricultural Land Law 1975,
 35. The Somalia Labour Code of 1972
 36. World Bank, *Somali Poverty and Vulnerability Assessment, Findings from the Wave 2 of the Somali High Frequency Survey*, April 2019.
 37. UNDP 2014, *Gender in Somalia, Brief II*.
 38. UNFPA 2014, *Population Estimates Survey of Somalia in 2014*
 39. UNFPA, *The Somali Youth in Figures*, August 2016, accessed 19 September 2021, (https://somalia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/INFOGRAPHIC_YOUTH%20DAY%20%282%29.pdf)
 40. UNICEF *'Sexual Violence as a Weapon of War*, accessed 19 September 2021 (<http://www.unicef.org/sowc96pk/sexviol.htm>)
 41. UNICEF, *Child Protection*, 2020, accessed 16 September 2021, (<https://www.unicef.org/somalia/child-protection>)
 42. Verena Phipps and Adrian Cutler, 2020 based on a preliminary report and research by Reidar Kvam and Caroline Giffon- *Social Risks In Somalia, A Country-Level Assessment and Proposed Management Approach*, December 2020.
 43. World Bank 2016, *World Bank Environmental and Social Framework*, Washington, DC.
 44. World Bank 2017, Guidance note on ESS1-ESS10.
 45. World Bank 2018, *Youth as Agents of Peace in Somalia*
 46. World Bank 2019, *Somali Poverty and Vulnerability Assessment, Findings from the Wave 2 of the Somali High Frequency Survey*, April 2019.
 47. World Bank 2021, *Somalia Economic Update, Sixth Edition: Investing in Health to Anchor Growth*. © World Bank.
 48. World Bank Group 2008, *The Voluntary Principles on security and Human Rights 2008*.
 49. World Bank Group 2020, *ESF/Safeguards Interim Note: COVID-19 Considerations in Construction/Civil Works Projects*, issued on April 7, 2020.
 50. World Bank Group 2020, *Technical Note: Public Consultations and Stakeholder Engagement in WB-supported operations when there are constraints on conducting public meetings*, issued on March 20, 2020.
 51. World Bank, 2020, *Good Practice Note Addressing Gender Based Violence in Investment Project Financing Involving Major Civil Works*.

Lifaaqooyinka

Lifaaqa1. Liiska hubinta ee Baarista Bay'adda iyo Bulshada (foomkan waa la cusboonaysiin doonaa ka hor inta aan la bilaabin hirgelinta mashruuca. Tan waxa ku jira cusboonaysiinta marka loo baahdo si loo muujiyo arrimaha/saamaynta/khatarta imaan karta.

Mashruuc hoosaadka:

Goobta: Kooxda diirad saarista ama waraysi xog-ogaal ah oo muhiim ah oo lala yeesho dadka danaha iyo baahiyaha kala duwan ka leh ee khuseeya maalgashiga la soo jeediyey tusaale; haweenka, dhalinyarada, dadka naafada ah, kooxaha laga tirada badan yahay, xoolo dhaqatada, beeralayda dalagga, isticmaal xilliyeedka tusaale ahaan; xoolo dhaqato reer guuraa ah.

Sababta liiska hubinta waa in la calameeyo inta suurtagalka ah saameynta bii, ad ahaan iyo bulsho ahaan taaso go, aamineysa iyoadoo ku oran ingiriis & Somali aaladaha lagu hormarinaayo iyo arrimaha kuwaaso si dheeri ah loo sahminaayo ayna kujirto dulmarka warbixinta badqabka iyo qandaraas hoosaadyado ee qorshaha maamulida bulsho ahaan iyo bii, ad ahaan iwm. Waa in loo sameeya iyada oo qayb ka ah xaqiiqada dhabta ah ee ku salaysan indho-indhayn muuqaal ah iyo xog-waraysiyo muhiim ah oo lala yeeshay dadka danaha iyo baahiyaha kala duwan leh ee la xidhiidha mashaariicda la soo jeediyey sida, odayaasha, saraakiisha dawladda hoose, haweenka, dhalinyarada, dadka naafada ah, kooxaha laga tirada badan yahay, xoolo dhaqatada, beeralayda xiliga dalagga. isticmaalayaasha tusaale xoolo dhaqato. Dadka lala tashaday waa in lagu sheegaa dhamaadka liiska hubinta.

Mashruuca waxa uu ahaan doona?	Ha	M
1. Waxyeelada saameya qulqulka biyaha hoose		
2. Waxay u baahan tahay banaynta dhirta, daaqa/daaqsiinka		
3. Lahaanshaha dhulku waa in uu cadyahay (Mid Gaar ah, Mid Dawlad, Mid Bulsho)		
4. Ku yaal ama u dhow dhul gaar ah		
5. In la rabo in la dumiyo dhismayaal jira		
6. Ma u baahan tahay tiro badan oo qalab dhisme ah (tusaale, quruurux, dhagax, biyo, alwaax,)?		
7. Isticmaalka biyaha inta lagu jiro dhismaha ama ka dib, taas oo hoos u dhigi doonta helitaanka degaanka ee biyaha dhulka hoose iyo biyaha dusha sare?		
8. La, Ogaada Saamaynta ay ku yeelatay tirada ama tayada biyaha (tusaale, webiyada, waadiyeyasha, dhulka qoyan), ama biyaha dhulka hoose (tusaale ceelasha, kaydada)?		
9. Ma ku yaalliin gudaha ama meelaha u dhow ee xasaasiga u ah bii'adda (tusaale kaymaha dabiiciga ah, dhirta biya qarkooda ka baxda, dhul qoyan) ama noocyada khatarta ah?		
10. U horseedida nabaad-guurka ciidda, nabaad guurka deegaanka?		
11. Abuurida qashinka sidaxun u saameeyey carrada deegaanka, dhirta, webiyada iyo durdurrada ama biyaha dhulka hoostooda?		
12. Sameeynta barkado biyo ah kuwaas oo sabab u ah taranta cudurada (tusaale malaariyada ama bilharzia		
Ku lug lahaanshaha qodista muhiimka ah, burburinta, iyo dhaqdhaqaaqa dhulka, daadka, ama isbeddellada kale ee deegaanka?		

13. Ma ku taalaa ama ku dhowdahay meel ay ku taalo goob taariikhi ah, qadiimi ah ama goob dhaqameed oo muhiim ah?		
14. Ma aag ay kooxaha laga tirada badan yahay (0.5 kooxaha) ama barakacayaasha ay degan yihiinaa ama isticmaalaan barta biyaha?		
15. Barakicinta dadka ama dhismayaasha ama xaddidaan dadka inay helaan dalagga, daaqa, kalluumeysiga, kaymaha ama kheyraadka dhaqanka, ha ahaato mid joogto ah ama ku meel gaar ah?		
16. Natiijooyinka caafimaadka ama khatarta badbaadada bini'aadamka inta lagu jiro dhismaha ama ka dib?		
17. Ku lug lahaanshaha socdaalka gudaha ee dadka ka baxsan aagga si ay u isticmaalaan adeegyo ama ujeedooyin kale?		
18. Ma deegaan ay ka dhaceen falal amni darro 12 bilood ee la soo dhaafay?		
19. Ma deegaan ay horay ugu dagaalameen biyo ama dhul?		
20. Ma u baahan tahay wadaaga ama nidaaminta isticmaalka kooxaha ama bulshooyinka kala duwan?		
21. Natiijadu waxay keentay isbeddel weyn/luminta hab-nololeedka shakhsiyaadka?		
22. Si xun bay u saamaysaa maciishada iyo/ama xuquuqda haweenka?		
23. Ma keenaysaa degenaansho korodhay ama xaalufinta deegaanada ku xeeran?		
24. Tuurista hadhaaga nadiifinta baadiyaha waxay sababi kartaa fidinta noocyada soo duulayaasha?		
25. Soo bandhig nooc xayawaan ama dhir aan u dhalan?		
26. Masuuliyadaha dayactirka iyo maaraynta lama qeexin oo ma aqbalin isticmaalayaasha/dawladda hoose?		
27. Wax kasta oo xadidaya dhaqdhaqaaqa xooluhu isaga kala gudbaya seeraha iyo siliga la dayactiray		
28. Xuduudaha ilaha biyaha ayaa si cad loo xadeeyey abuuritaanka madhan ee deegaamada ku xiga si looga fogadao dajinta ama deegaameeynta		
29. Isha biyaha waa in darbi lagu wareejiyo/la ilaaliyaa si looga fogaado khataraha iyo wasakheynta		
29. Waxay keeni doontaa in cuduro loo kala qaado gobol ilaa gobol ama xuduud		
30. Natiijada gudbinta cudurka zoonotic		
32. Waxay u baahan doonaan isticmaalka iyo codsiga ee Bacriminta aan / sunta cayeyaanka / sunta ama qiiqa?		

Iyada oo lagu saleynaayo liiska hubinta ee sare, iyo shuruudaha ka saarida mashruuc-hoosaadka, maxay yihiin gabagabada iyo talooyinka:

U fiirso shuruudaha ka saarida:

Hawlaha keeni kara wakhti dheer, joogto ah iyo/ama aan laga noqon karin (tusaale luminta deegaanka dabiiciga ah ee waaweyn)

II. Dhaqdhaqaaqyada leh ixtimaalka sare ee u horseedaya saameyn xun caafimaadka aadanaha iyo/ama deegaanka.

III. Hawlaha laga yaabo inay yeeshaan saameyn bulsho oo xun iyo/ama keeni kara iskahorimaad bulsho oo muhiim ah.

IV. Hawlaha laga yaabo inay ku lug yeeshaan dib-u-dejin ballaaran ama dib-u-dejin dhaqaale oo ballaaran

V. Hawlaha saamayn ku yeelan kara goobaha dhaxalka dhaqameed ee la yaqaan oo ay ku jiraan goobaha muhiimka u ah bulshooyinka deegaanka.

VI. Hawsha wax u dhimi doonta waaritaanka aquifer-ka

Mashruuca lasoo jeediyey waxay xaq uyeelanayaan in la maalgaliyo iyada oo laraacayo shuruudaha mashruuca

.....

Soo jeedinta Qiimaynta Khatarta Deegaanka iyo Bulshada (Sare, La taaban karo, Dhexdhexaad ama Hoose). Bixi cudurdaar.

.....

Soo jeedinta ingiriis&Somali qorshaha maamulka qalabka (tusaale, Qorshaha maamulka ee bii, adda iyo bulshada, qiimeenta saameeynta bay'adda iyo bulshada, warbixinta kooban ee badqabka (arrimaha bulshada) , foomka si mutudawacnimada ah loogu deeqay,

.....

Yaa lagala tashtay dhameystirka liiska: sheeg liiska?

Waxaa diyaariyey			
Magaca iyo shaqada:		Magaca iyo shaqada:	
Taariikhda	Saxiixa	Taariikhda	Saxiixa
Waxaa dib u eegay ansixiyeyna			
Ku takhasusay arrimaha bii, adda		Ku takhasusay arrimaha bulshada	
Magaca :		magaca:	
Taariikhda	Saxiixa	Taariikhda	Saxiixa

liffaqa 2: tilmaamaha dulmarka ee qorshah maamulida bulsho iyo bii, adda iyo tusaalaha cabirka kaabayaasha biyaha Ee QMB (waa in la qabsadaa ayn kujirtaa mashruuca)

(isha qaybta qiimeeynta bulsho ahaan iyo bii, ad ahaan—liffaqa 1. qaybta qiimeeynta bulshada iyo bii, adda) Qorshaha maaulda bulsho iyo bii, adda waxay ka kooban tahay jaangooyooyinka yaraynta, la socodka, iyo talaabooyinka hay'adaha ee la qaado inta lagu jiro hirgelinta iyo hawlgalka mashruuca si loo baabi'iyo khataraha deegaanka iyo bulshada ee xun iyo saamaynta, la dhimo, ama lagu yareeyo heerar la aqbali karo. Qorshaha maamulida bulsho iyo bii, adda, sidoo kale waxaa ku jira tillaabooyinka iyo tallaabooyinka loo baahan yahay si loo hirgeliyo tallaabooyinkan. Amaahiyaha ayaa (a) tilmaami doona qaabka jawaabaha ee saameynta xun; (b) in ay go'aamiyaan shuruudaha lagu hubinayo in jawaabahaas loo sameeyey si wax ku ool ah iyo waqti ku habboon iyo (c) qeexida hababka buuxinta shuruudahaas. Mashruuca ayaa ku tiirsan, qorshaha maamulida bulsho iyo bii, adda waxaa loo diyaarin karaa sidii dukumeenti keligiis ah ama waxa ku jira si toos ah ayaa loogu dari karaa guddiga qorsheynta bulsho iyo deegaan. Waxa ku jira Qorshaha maamulida bulsho iyo bii, ada waxa ku jiri doona kuwan soo socda:

(a) Yaraynta

Qorshaha amaamulida bulsho iyo bii, ad, waxa uu tilmaamayaa tillaabooyinka iyo ficillada si waafaqsan kala sareynta dhimista ee hoos u dhigaysa saamaynta deegaanka iyo bulshada ee suurtoogalka ah ilaa heer la aqbali karo. qorshaha waxaa ku jiri doona tallaabooyin magdhow ah, haddii ay khuseeyso. Gaar ahaan, Qorshaha maamulida bulsho iyo bii, ada. wuxuu aqoonsadaa oo soo koobaa dhammaan waxyeelada deegaanka iyo bulshada ee la filayo (ay ku jiraan kuwa ku lug leh dadka asaliga ah ama dib-u-dejinta khasabka ah);

- ku sifeeyaa-tafaasiisha farsamada-cabbir kasta oo yaraynta, oo ay ku jiraan nooca saamaynta ay la xiriiro iyo shuruudaha looga baahan yahay (tusaale ahaan, si joogto ah ama haddii ay dhacdo xaalad lama filaan ah), oo ay weheliso nakhshado, sharraxaadaha qalabka, iyo hababka hawlgalka, sida ku habboon;

- Qiyaasta wax kasta oo saamayn ku yeelan kara deegaan iyo bulsho ee tallaabooyinkan, iyo

- waxay ku xisaabtamaysaa, oo ay la socotaa, qorshayaasha yaraynta kale ee looga baahan yahay mashruuca (tusaale, dib-u-dejin aan ikhtiyaar ahayn, dadka asaliga ah, ama hidaha dhaqanka).

(b) Kormeerka

Qorshaha maamulida bulsho iyo bii, adda, waxa uu tilmaamayaa ujeedooyinka la socodka oo tilmaamaya nooca la socodka, iyada oo la xiriiro saamaynta lagu qiimeeyey deegaanka iyo bulshada iyo tallaabooyinka yaraynta ee lagu sifeeyey qorshaha amaamulida bulsho iyo bii, ada. Gaar ahaan, qaybta la socodka waxay bixisaa;

(a) Sharaxaadda gaarka ah, iyo tafaasiisha farsamada, ee cabbiraadaha kormeerka, oo ay ku jiraan cabbirrada la cabbirayo, hababka la adeegsan doono, meelaha laga soo qaadayo, inta jeer ee cabbirada, xaddidaadaha ogaanshaha (meesha ay ku habboon tahay), iyo qeexidda marinnada kuwaas oo muujin doona baahida loo qabo falalka sixitaanka; iyo

(b) la socodka iyo ka warbixinta hababka si (i) loo xaqiijiyo ogaanshaha hore ee xaaladaha u baahan tillaabooyin dhimis gaar ah, iyo (ii) bixinta macluumaadka horumarka iyo natiijooyinka dhimista.

(c) Kabcinta iyo Tababarka Awoodda

Si loo taageero waqti ku habboon oo wax ku ool ah fulinta qaybaha mashruuca deegaanka iyo bulshada iyo tallaabooyinka yaraynta, qorshaha maamulida bulsho iyo bii, ada waxay soo jiidanaysaa qiimaynta deegaanka iyo bulshada ee jiritaanka, doorka, iyo kartida dhinacyada mas'uulka ka ah goobta ama heer wakaalad iyo wasaarad. Gaar ahaan, qorshaha maamulida bulsho iyo bii, adda waxay bixisaa sharraxaad gaar ah oo ku saabsan qabanqaabada hay'addaha, aqoonsiga kooxda mas'uulka ka ah fulinta tallaabooyinka yaraynta iyo la socodka (tusaale, hawlgalka, kormeerka, fulinta, la socodka fulinta, ficilka sixitaanka, maalgelinta, warbixinta, iyo tababarka shaqaalaha).

Si loo xoojiyo awoodda maamulka deegaanka iyo bulshada ee hay'adaha u xilsaaran fulinta, Qorshaha amaamulida bulsho iyo bii, adda waxay ku talinaysaa in la sameeyo ama la balaariyo dhinacyada mas'uulka ka ah, tababarida shaqaalaha iyo wax kasta oo dheeri ah oo lagama maarmaan u ah in lagu taageero fulinta tallaabooyinka yaraynta iyo talooyinka kale ee qiimaynta deegaanka iyo bulshada.

(d) Jadwalka Fulinta iyo Qiyaasta Qiimaha

Dhammaan saddexda dhinac (yaraynta, la socodka, iyo kabcinta awoodda), qorshaha maamulida bulsho iyo bii, adda waxay bixisaa (a) jadwalka fulinta ee cabbirka taas oo ay tahay in la fuliyo iyada oo qayb ka ah mashruuca, oo muujinaysa wejiyada iyo isku-dubbaridka qorshayaasha fulinta mashruuca, iyo (b) raasumaalka iyo qiyaasta kharashka

soo noqnoqda iyo ilaha dhaqaalaha ee hirgelinta Qorshaha maamulida bulsho iyo bii, adda. Tirooyinkan ayaa sidoo kale lagu dhex daray guud ahaan miisaska kharashka mashruuca.

(e) Isku-dhafka Qorshaha maamulida bulsho, bii, adda iyo Mashruuca

Go'aanka amaahiyaha ee ah in la sii wado mashruuca, iyo go'aanka bangiga ee lagu taageerayo, waxaa lagu saadalinayaa qayb ahaan rajada ah in Qorshaha maamulida bulsho iyo bii, adda (ama gooni u istaago ama sida lagu darayo guddiga rorsheynta bulsho iyo deegaan) si wax ku ool ah loo fuliyo. Sidaa darteed, mid kasta oo ka mid ah tallaabooyinka la fulin doono si cad ayaa loo qeexi doonaa, oo ay ku jiraan yaraynta iyo la socodka tallaabooyinka iyo ficillada shakhsi ahaaneed iyo mas'uuliyadda hay'ad kasta ee la Xidhiidha mid kasta, kharashyada sidaas lagu samaynaayo waxaa lagu dari doonaa qorshaha guud ee mashruuca, naqshadeynta. miisaaniyada, iyo hirgelinta.

Tusaalaha kaabayaasha biyaha ee cabbirka-yar ee jadwalka qorshaha maamulida bulsho iyo bii, adda (cusboonaysiinta jawdalka waxa la samayn karaa ka hor bilowga hirgelinta mashruuca)

Suurtagalnimada saameynta bulsho iyo Bay'adda	Tlaaabooyinka kor uqaadista yareenta	Inta jeer eek or joogteynta	Wakhti cayiman	Timaamayasha wax qabadka	Dadka ka mas,uulka ah/hay'addaha	Qiyaastakharashka (USD)
Marxalada ka hor dhaca dhismaha						
Badbaada qalabka dhismaha iyo qalabka	Dhisidda qolalka waardiyaha ka hor biya xireenka	Halmar dhismaha ka hor	Dhismaha ka hor	Qolka waardiyaha dhismaha	- qandaraasle	
Burburka dhismaha ee roobka	Rakibaadda teendho la qaadi karo oo lagu kaydin doono qalabka dhismaha inta uu dhismuhu socdo.	-qorsha dhismaha ku jaan gooyan bille	Ku jaan gooyan qorshaha dhismaha	Availability of storage tenet material	- qanadaraas - qanadaraas	
Marxalada dhismaha						
Nadiifinta dhirta	Nadiifinta dhirta iyo hawlaha dhismaha in lagu xaddido ilaa xadka mashruuca ilaaliyaasha wacyigelinta ilaalinta waa in loo sameeyo qandaraaslaha iyo xubnaha bulshada labadaba. Isticmaalka wadada hadda jirta si looga fogaado waxyeelada deegaanka	-hal mar inta laguguda jiro wajiga dhismaha	-diyaarinta dhismaha iyo goobta.	-wacyigelinta dhsimaha eek u wareejinta darbi waa in lacdeeya	- xiriiriyaha mashruca ee dawladda goboleedka Wasaaradda tamarta	
Caafimaadka iyo badbaada shaqada	Ku tababar dhammaan shaqaalaha sida ay u shaqeeyaan iyo sida ay u maamulaan qalabka ay isticmaalaan Sii qalab ilaalin ku habboon shaqaalaha goobta Xirmooyinka gargaarka degdega ah waa in laga helaa goobta shaqada si ay u caawiyaan shaqaalaha haddii shilal ama dhaawacyo dhacaan. Xoogsatada waa inay ku jiraan qof loo tababaray isticmaalka gargaarka degdega ah Goobta shaqada, waa in uu jiraa baabuur heegan ah kaas oo diyaar u ahaan doona wakhti kasta si loogu isticmaalo shilalka ama dhaawacyada	- joogteeynta durugsan ee marxalada dhsimaha	-inta lagu guda jiro marxalada dhsimaha	- Wacyigelinta tababarka oo la qabtay -PPE-yada la isticmaalo -Qalabka gargaarka degdega ah oo goobta laga heli karo iyo	- xiriiriyaha mashruca ee dawladda goboleedka - wasiirada dawladda goboleed yada iyo	

Suurtagalni mada saameynta bulsho iyo Bay'adda	Tlaaabooyinka kor uqaadista yareenta	Inta jeer eek or joogteynta	Wakhti cayiman	Timaamayaa sha wax qabadka	Dadka ka mas,uulka ah/hay'addaha	Qiyaasta kharashka (USD)
	<p>maadaama tuuladu aysan lahayn xarun caafimaad.</p> <p>Xadeeynta xawaaraha iyo dhaqamada taxadarka leh ee wadista baabuurta si looga hortago shilalka, waa in la dhaqangeliyaa</p> <p>Wacyi galinta bulshada ee isgoysyada wadooyinka</p> <p>Calaamadaha muuqda ee dhaqdhaqaaqa baabuurta iyo hawlaha dhismaha ee socda.</p> <p>Shaqaalaha caafimaadka ee ka socda xarunta caafimaadka ee kuugu dhow si ay u sameeyaan kulamo wacyigelin caafimaad oo joogto ah kooxda qandaraaslaha iyo bulshada si looga hortago faafitaanka cudurada faafa sida COVID 19, HIV, iwm.</p> <p>Shaqaaluhu inay saxiixaan xeerka anshaxa oo ay ka warqabaan ka hortagga Tacadiyada haweenka</p> <p>Shaqaaluhu waa inay isticmaalaan musqulaha inta lagu jiro dhismaha biyo-xidheenka,</p> <p>Shaqaaluhu waa inay ilaaliyaan borotokoolka Covid 19, kala fogaanshiyaha bulshada, xidhashada maaskaro iyo gacmo-dhaqid iyo hubinta heerkulka ka hor inta aanay goobta soogelin oo aanay tirtirin dhammaan qalabka.</p>			<p>tababar la qabtay</p> <p>-Gaadiidka Gurmada Degdegga ah oo goobta yaalla</p> <p>-Astaanta muuqaalka oo ka jirta aagga</p>	xarumaha kale	
Abuurista qashinka adag iyo dareeraha	<p>Ururinta iyo kaydinta qashinka maalinlaha ah ee weelasha ka hor inta aan la tuurin ama guban mar kasta oo loo baahdo</p> <p>Adeegga gaadiidka iyo mishiinada waa in aan lagu samayn agagaarka Wadi. digsiiga daloolka saliidda waa in la isticmaala marka saliidda la beddelayo si looga hortago in qashinka uu gaaro dhulka, qashinka saliidda waa in si badbaado leh loo daadiyaa</p>	-isbuucle	inta lagu guda jiro marxalada dhsimaha	Degaan nadiif ah ka bad qabawasa kheeynta	- mashruucle - fuliyeyaasha mashruuca ee dawladda goboleedka - wasaaradda tamarta	
Sawaxan iyo gariir	<p>Si joogto ah u ilaali dhammaan qalabka</p> <p>Isku hal meel isugu geey dhammaan hawlgallada buuqa badan</p> <p>Qabo shirar maalinle ah oo lagu wacyigalinaayo shaqaalaha hawlaha iyo shuruudaha howlgalada caafimaadka, tacadiyada haweenka iyo gudniinka fircooniga.</p> <p>Sawaxanka in la xakameeyo si qaska looga yareeyo xayawaanada.</p>	- isbuucle	inta lagu guda jiro marxalada dhsimaha	La xakameeyey heerka dhawaqa	Ingineerka goobta	Qanadara aslayaasha fumiyeeyasha mashruuca

Suurtagalni mada saameynta bulsho iyo Bay'adda	Tlaaabooyinka kor uqaadista yareenta	Inta jeer eek or joogteynta	Wakhti cayiman	Timaamayaa sha wax qabadka	Dadka ka mas,uulka ah/hay'addaha	Qiyaasta kharashka (USD)
Wasakhowga hawada	Ooga dig shaqaalaha halista boorka caafimaadkooda Sii maaskaro shaqaalaha, Biyaha ciidda ama dhulka ka hor inta aan la qodin, In la ilaaliyo dhammaan mishiinnada iyo qalabka ku hawlan dhismaha biyo-xireenka Iska yaree baabureyda caajiska badan	- isbuucle	- inta lagu guda jiro marxalada dhismaha	Heerka buusta layareeyey	- fuliyeyaasha mashruuca ee dawladda goboleedka - dawladda gobleedyada wasaaradda bay'adda	
Daad	Dhismaha biyo-xireenka waa in la bilaabo ka hor xilli-roobaadka oo la dhammeeyaa xilli hore si looga hortago fatahaadaha Kaydinta la qaadi karo waa in lagu rakibaa aagga aan u nuguleeyn fatahaadaha. Kormeer joogto ah iyo saadaalinta cimilada	-halamar in lagu guda jiro dhsimaha	- inta lagu guda jiro dhsimaha	-biyo-xireenka waa in ladhameystiraa ka hor xili roobaadka.	- qandaarsle	
Khilaafaadka	Barta xudunta u ah gudniinka fircooniga in la tababaro lana taageero dhammaan shaqaalaha waa inay ku jihaysan yihiin si degdeg ah oo caddaalad ah oo wax looga qabto cabashooyinka iyo sida loogu gudbiyo cabashooyinka qofka gudniinka fircooniga xiriiriyaha ka ah, xoojinta hababka dhaqanka Tababarka bulshada ee mashruuca gudniinka firconiga ah iyo warbixinta,shaqaalaha waa inay helaan mushaharkooda maalin kasta si looga hortago dib u dhac iyo deyn si looga fogaado khilaaf kasta oo suurtagal ah oo dhexmara shaqaalaha iyo qandaraaslaha.	- isbuucle	Marxalada dhsimaha	Inta lagu guda jiro biyo xireenka bulshada qandaraaska waa in ay ka fogaataa wax khilaaf ah	- qandaraasle hoggamiyaasha bulshada Ku takhasusay badqabka	
Dhibaataaynta haweenka iyo kufsiga	Tacadiyada haweenka qofka xiriiriyah ka ah ee fuliyeyaasha dawladda goboleedyada ee mashruuca iyo heerka bulshada waa in la caddeeya In lagu daro tababar ku saabsan xeerka anshaxa oo ay ku jiraan dhibaataaynta galmoodka ee takoorka ah ee goobta shaqada. Si kor loogu qaado wacyiga ku saabsan tacadiyada haweenka iyo dhibaatooyinka galmada. Habka ugu waxtarka badan ee ka hortagga waa wacyiga. yacni, kuwa ku baraarugsan hab-dhaqanka loo fasiran karo dhibaataaynta waxay u badan tahay inay ku dhaqmaan sidaas oo ay u badan tahay inay ogaadaan nooc kasta oo dhibaataayn ah.	-mid socda	-inta lagu gudajiro wareega mashruuca	Kiisaska la xiriiro tacadiyada haweenka waa in la lasoo gudbiyaa	fuliyeyaasha mashruuca ee dawladda goboleedka	

Suurtagalni mada saameynta bulsho iyo Bay'adda	Tlaaabooyinka kor uqaadista yareenta	Inta jeer eek or joogteynta	Wakhti cayiman	Timaamayaa sha wax qabadka	Dadka ka mas,uulka ah/hay'addaha	Qiyaasta kharashka (USD)
	<p>Nadiifi habraacyo warbixineed oo la samaynayo. Dhammaan shaqaalaha waa inay dareemaan inay ku qanacsan yihiin inay ka warbixiyaan dhaqan kasta oo iyaga ama shaqaalaha kale ka dhigaya inay dareemaan dhib.</p> <p>Wax ka qabashada eedeymaha iyo walaac kasta si degdeg ah. tusaale kasta oo xubin ka tirsan shaqaalaha ama shaqaaluhu uu la wadaago walaaca shirkadda waa in sida ugu dhakhsaha badan loola macaamilaa si qarsoodi ah Siyaasad aan loo dulqaadan karin. Waa inay jirtaa siyaasad cad oo aan loo dulqaadan karin oo ku wajahan dhibaataaynta galmada ee goobta shaqada. Iyada oo aan loo eegin heerka uu shaqaale ka yahay ururka dhexdiisa, waa in lagu helo dembiga ah inay ku xad-gudbeen saaxiib ama xubin shaqaalaha waa in ay ka dhalato cawaaqib degdeg ah iyada oo ku xiran tillaabooyinka la xisaabtanka ee meesha ka jira. Haddii badbaaduhu uu rabo inuu xareeyo cabasho, markaas macluumaadka lagama maarmaanka ah waa in la bixiyaa</p>					
Duurjoogta	<p>Kor uqaadida wacyigalinta ilaalinta duurjoogta inta lagu guda jiro mashruuca tan waa in ay qabtaan buslahada, shaqaalahaiyo dadka mashruuca ka shaqeeya.</p> <p>Taageerida hanaanka dhaqan ee ilaalinta duurjoogta</p>	-mid socda	Inta mashruuca lagu guda jiro iyo kadib mashruuca	Kiisaska warbixinada duurjoogta ladilay	<p>- wasiirada dawladda goboleed ka bii, adda.</p> <p>- iyo hogaamiyeyaasha guddiga horumariinta xaafada</p> <p>- fuliyeyaasha mashruuca ee dawladda goboleed ka</p>	
Operational phase						
Khilaadka isticmaalka biyaha	<p>La-tashiyada dhammaan isticmaaleyaasha biyaha ee xuquuqda iyo waajibaadka qayb ka ah heshiiska wadaagga biyaha</p> <p>Dhismaha qolka adeegga ee daryeelaha (2m*2m) ee lagu xakameynayo isticmaalka biyaha iyo isticmaalayaasha biyaha.</p>	-sii socoshada marxalada howlgalada	-kaabayasha biyaha nolasha oo dhan	-shaqeeynta kaabayaasha biyaha	- wasiirada dawladda goboleed ka	

Suurtagalni mada saameynta bulsho iyo Bay'adda	Tlaaabooyinka kor uqaadista yareenta	Inta jeer eek or joogteynta	Wakhti cayiman	Timaamayaa sha wax qabadka	Dadka ka mas,uulka ah/hay'addaha	Qiyaasta kharashka (USD)
	<p>Qorshaynta saxda ah iyo xakamaynta degsiimooyinka iyo dhaq-dhaqaaqyada dhaqaale ee bii, adda</p> <p>U samee kala soocida isticmaalka dhulka aagga Waa in la qabtaa shirar wacyigelin ah oo deegaanka ah si looga fogaado wax kasta oo waxyeelo deegaanka ah oo ka yimaada dib u dejinta</p> <p>Guddiga horumarinta tuulooyinka waa in uu mas'uul ka yahay maareynta biyo-xireenka waxaana lagu tababari doonaa xallinta khilaafaadka, CBNRM iyo hab-dhaqanka maamulka.</p> <p>Samaynta qaab-dhismeed bulsho oo xooggan si loo maareeyo hawlaha mashruuca.</p> <p>Wacyigelinta bulshada si looga faa'ideysto biyaha dhaamka</p> <p>Isticmaalaha biyaha sharci ahaan si loo xakameeyo biyo dhaaminta</p>				<p>tamarta /xarunta</p> <p>- wasiirada dawladda goboleed ka bii, adda</p> <p>- guddiga horumari nta xaafada</p>	
Cudurada ka dhasha biyaha	Dareenka bulshada ee ka faa'iidaydiga biyaha xireenka iyo saamaynta taban ee la Xidhiidha isticmaalka biyaha ee guryaha sida; cabitaanka iyo dabaasha si looga hortago cudurada ka dhasha biyaha sida duumada	-marxalada shaqada	Kaabayaasha biyaha ee mudada noolasha	-kor uqaadida bulshada ee ka hor taga cudurada biyaha ka dhasha .	- wasiirada dawladda goboleed ka tamarta /xarunta -guddiga horumari nta xaafada -heshiiska	
Marxalada joojinta						
Jiilka qashinka adag	Ka saar wixii wasakh dhalinkara ee ka fog wabiga oo si fiican u tuur,Hubi in dhammaan dharbaaxada shubka ah iyo baloogyada laga saaro webiga	-kadib joojinta	Inta lagu guda jiro marxaalada joojinta	Bii,ad nadiif ah oo ka bad qabta wasakasakhe ynt	<p>qanadara aska</p> <p>- wasiirada dawladda goboleed ka tamarta /xarunta</p> <p>-Xaafada guddiga horumari nta xaafada - xiriiraha mashruuc</p>	

Suurtagalni mada saameynta bulsho iyo Bay'adda	Tlaaabooyinka kor uqaadista yareenta	Inta jeer eek or joogteynta	Wakhti cayiman	Timaamayaa sha wax qabadka	Dadka ka mas,uulka ah/hay'addaha	Qiyaasta kharashka (USD)
					a ee wadanka	
Wasakheynta dhawaqa	Si joogto ah u ilaali dhammaan qalabka Isku mar dhammaan shaqooyinka buuqa badan Qabo shirar maalinle ah oo ku wacyigeli shaqaalaha hawlaha	-maalinle	Inta lagu guda jiro marxaalada joojinta	Heerka dhawaqa la xakameeyey	qanadaraasle - injineerka goonta Badqabka kor joogteynta iyo qiimeeynta	
Khasaaraha hab-nololeed	Ogeysii ka-faa'iideystayaasha qorshooyinka joojinta ugu yaraan 2 bilood ka hor Bixi taageero hab-nololeed kale	- Ka hor in aysan bilaaban shaqa joojinta	Ka hor in aysan bilaaban shaqa joojinta	Number of people informed. Other alternative livelihoods supported	- wasiirada dawladda goboleed ka tamarta /xarunta-guddiga horumariinta xaafada hogaamiyeyaasha bulshada - fuliyeyaasha mashruuca ee dawladda goboleed ka	
Boorka iyo qiiq sii daaynta	Ilaali dhammaan mashiinada iyo qalabka ku hawlan joojinta biyo xidheenka Iska yaree baabuurta caajiska badan usheeg shaqaalaha halista boorka caafimaadkooda Sii maaskaro shaqaalaha biyaha iyo ciida ka shaqeeynaayo ka hor intaysan bilaabmin shaqa joojinta	Maailnle	Inta lagu guda jiro marxaalada joojinta	Heerka ciidda oo layareeyey	- qandaraasle - injineerka goobta Ku takhasusay badqabka	

Xageey lagu diyaariyey qiimeeynta saameynata bulshada iyo bii, adda taaso qayb ka ah qiimeeynta bulsho iyo bii, ad ahaan, waxaa kujira kuwaan soo socda:

(a) soo koobida fulinta

Doodaha kooban ee ahmiyada leh waxyaabaha kasoo baxay iyo dardaaranka ficilada.

(b) qaab-dhismeedka hay, adda shrci ahaan

Falanqeynta qab dhismeedka hay, adda sharci ahaan ee mashruuca, taas oo ah in Isameeyo qiimeeynta bulshada iyo bii, ad ahaan, ay kujirto arrimaha ku cad ESS1, bogga 26.46

Marka labarbar dhigo amaaha jiro ee bii, ad ahaan iyo qaab-dhismeed bulsho ahaan iyo qaybta qiimeeynta bulsho iyo bii, adda, cadaynta farqiga udhaxeeya.

iyo qiimeyn ahaan shurdaha bulsho ahaan iyo bii, adda ahaan hadeey jiraan maalgaliyaal.

(c) shaqo qoralka mashruuca

Waxay si kooban uu qeexaysaa tmashruucyada lasoo jeediyey iyo meelaha ay ku yaalaan, bii, ad ahaan, bulsho ahaan, iyo macnaha ku meel gaarka ah, ay kujiraan meel ka baxsan maaliyada in la codsadaa laga yaaba (tusaale., Dhuumo go'an, waddooyinka gala, sahayda korontada, biyaha, guryaha, iyo agabka ceeriin iyo agabka kaydinta), iyo sidoo kale alaab-qeybiyeyaasha aasaasiga ah ee mashruuca.

Ayadoo tixgalin lasiinaayo faafahinta mashruuca, taaso sheegeysa qorshaha waxii baahi ah si loo gaara shruudaha loo baahnyahay badqabka bii, add ahan iyo bulshda ahaan.

Ay kujirtos warbixin buuxda ee qaarada, taasoo kusinaysaa meelaha mashruuca iyo meelaha laga yaabo in ay saameeyso si toos ah ama si aan toos ahayn, indirect, iyo saameeynta sii kordheysaa.

(d) xogta aasaasiga ah

Iyada oo la dhigaayo xogta faahfaahsan taasoo la Xidhiidha go, aamada meelaha mashruuca kuyaalo, naqshadeeynta, hwoagalada, iyo waxyaabaha lagay cabiri sii looyareeyo. Tan waa in ay kujirtaa saxnaanta dood ahaan, isku haleeynta, iyo ilaha xogta iyo sidoo kale xogaha ku hareereysan caddeynta mashruuca, fulinta iyo qorsheynta.

Cadeynta iyo qiyaasta baaxada iyo tayada xogta la heli karo, farqigafuraha xogaha, iyo waxyaabaha la xiriiro hubanti la, aanta iyo saameeyntooda.

Ee ku saleysan xogta la haayo, qiimeeynta baaxda la sameeynaayo daraasada iyo la qeexaya muuq ahaa waxa la xiriira, nafleyda, iyo xaaladaha bulsho dhaqaalo, ay kujirto isbadalada waxyaabaha soo bixi karo ka hor inta uu bilaaban mashruuca.

In xisaabta ay kujirto iyo soojeedimaha horumarinta shaqooyinka ee meelaha mashruuca laakin aan sida tooska ah ugu xirneeyn mashruuca.

(e) saameeynta khatra ahaan ee buslada iyo bii, ada

In xisaabta ay kujirto dhamaan khataraha la xiriiro ee saameeynta kuleh bulsho ahaan iyo bii, ad ahaan ee mashruuca.

Tan waxaa kujiro saameeynta bii, ada iyo khataraha bulsho iyo saameeyntooda si gaar ah loo cadeeyey badqabka bii, ad ahan iyo bulshda ahaan 2–8, iyo arrimaha kale ee biid ahaan iyo bulsho ahaan usaameeynaya iyo astaamaha usoo baxaya caqabad ahaan ee dabeecada gaarka ah iyo macnaha guud ee mashruuca, ay kujirto khataraha iyo saameeynta la cadeeyey ee badqabka bii, ad ahan iyo bulshda ahaan , bogga 28.

(f) talaabooyinka yareeynta

Caddeynta talaabooyinka yareeynta iyo ahmiyada saameeynta ay ku reebeyso taas oo aan la yareeyn karin iyo, ilaa inta suurtagalka ahqiimeey helitaanka kuwaas saamynta aan wanaagsanyn leh

Cadeey talaabooyinka kala duwan ee saameeynta xun in aysan udhicin si aan la qiyssi karin ee faa, ida darada ah ama nugul.

Qiimeey suurtagalnimada yareeynta saameeynta bii, ad aha iyo bulsho ahaan; raasumaalka iyo kharashka soo noqnoqda ee soo jeedinta talaabooyinka yareeynta, iyo mida ku haboon xaaladaha deegaanka; iyo hay, ad ahaan, tababarka, iyo shuruudaha kor joogteynta ee soo jeedinta talaabooyinka yareeynta, Arrimaha lasheegay taaso aan u baahneeyn dareen dheeri ah, aas aaska go, aan siintoda.

(g) falanqaynta badala

⁸ Ilaha —lifaaqa 1. Qaybta qiimeeynta bulsho iyo deegaan D

In si habeeysan la isu barbar dhigo bedelaada macquulka ah feasible ee goobaha mashruuca lasoo jediyey, tiknolojiyada, naqshadeeynta, iyo hwoolgalada ay kujirto “mashruuc la, aan” xaalada – marka loo eego suurtagalnimada saameeynta Deegan ahaan iyo bulsho ahaan.

Qiimeeynta badalka macquulka ee yareeynta saameeynta deegaan ahaan iyo bulsho ahaan; raasumalka iyo kharashka soo noq noqda iyo yareeynta badalka cabirka, iyo meelaha ku haboon ayadoo loo eegaya xaaladaha dadka deegaanka; iyo hay, adda, tababarka, iyo qiimeeynta korjoogteynta ee badalka cabirka yareeynta.

Badal kasta, waxaa lagu qiyaasayaa saameeynta bii, ad ahaan iyo bulsho ee xadeeynta ugu macquulsan, iyada oo lagu lifaaqaayo qiimaha dhaqaalaha haddii ay suurtagal tahay.

(h) cabirka naqshadeeynta

Waxay dajineysaa aasaaska naqshadaynta doorashada mashruuca gaarka ah ee la soo jeediyey oo tilmaamaya kuwa lagu dabaqi karo ee hagayaasha badqabka caafimaadka iyo bii, adda ama haddii hagayaasha badqabka caafimaadka iyo bay’adda lago, aamiyo in uu ku haboonyahay, waxay cadeyneysaa heerarka qiiqa lagu taliyey iyo hababka looga hortagayo wasakhawga iyo dhimista ee joogtada ah ee shirkadaha caalimiiga ah ee aduunka ku dhaqma.

(i) waxayaabaha furaha u ah e lagu cabiraayo ee qorshaha balan qaadka ee bii, adda iyo buslaha (guddiga qorsheynta bulsho iyo bii, adda)

Cabirada waxyaabaha furaha u ah ee lasoo koobay iyo ficilada iyo wakhtiga la codsaday in uu mashruuca gaaro heerkii laga rabay badqabka bay’add ahan iyo bulshada ahaan. Tan waxaa loo isticmaalayaa horumarinta guddiga qorshaha bii, adda iyo bulshada. (guddiga qorsheynta bulsho iyo bii, adda).

(j) lifaaqyada

Liiska dadka iyo hay, ddaha u diyaarsan ama ka qayb qaatay qiimeeynta bii, adda iyo bulshada.

Tixraaca qoroaalada soo baxay kuwa ladaabacay ama aan ladaabicin, kuwaaso la isticmaalay.

Diiwaan galinta kulamada, latashiyada iyo qiimeeynta saamileeyda, ay kujirto dadka ay saameysay iyo qolyaha kale ee daneeynayaa diiwaangalinta waxay cadeyneysaa macnaha howlgalinta saamileeyda kuwaaso la isticmaalay si loo helo aragtida dad ay saameysay iyo qaybaha kale ee daneeyo.

Sawirada lasoo bandhigay tixraaca taariikha ku haboon ee lasoo koobay qoraalka weeyn.

Liiska warbixinada iyo qorshayaasha xiriirka laleh

Lifaaqa 4. Dulmarka badqabka warbixinta qondaraas hoosaadka⁹

(waxaa lagula dardaarmaa in foormka la cusbooneysiyo ka hor bilaabashada mashruuca. Tan waxaa kujirto cusbooneysiinta loo baahnyahay taasoo ka turjumeysa awoodaha jira /soomeeynta/khataraha gudaha cusbooneysiinta)

(ugu badnaan 5 bog). Fadlan ku lifaaq qiimeeynta arrimah saameeynta kuleh bulsha ahaan iyo bii, ada ahaan qorshaha maamul ee bulsha ahaan iyo bii,ad ahaan, dhulka si mutadawcnimada ah loogu yaboohay/heshiiska dhulka, foomka hubinta, kulanka bulshada qoraalka kasoo baxay

Soo jeedinta qandaraas hosaadka: _____

xaafada/degmada/dawladda goboleedka: _____

dulucda guud ee mashruuca mesha uu kuyaalo astaamaha 200m oo shaqo gudaheed ah (si loo fahmo saameeynta)

dadka dagan dhulka ama dadka sida joogtada ah u siticmaala/qandaraas hosaadka ama dadka sheeganaya dhulka:

xaafada/ (dadka fududeeyaasha ah waxay nqoqn karaan dadka dagan wax ka badan hal meel)	Tirade dadka dagan ama si joogta u isticmaalaayo mashruuca deegaankooda nolol maalmeedkiisa	Tirada. Sida tooska ah u isticmaasha qandaraas hoosaadyada(shakhsiyaadka)	Tirade dadka xaafadaas kasoo jeedao/laga talagaliyey mashruuca (naqshada, mesha, saameeynta buslaha ahaan iyo deegaa ahaan

⁹ Ogow in qaab-dhismeedka warbixinta kooban dib loo eegi doono, haddii loo baahdo, ka hor inta aan la bilaabin hirgelinta mashruuca.

dadka laga tiro badanyahay miyaa kamid ah (0.5 groups) ama dadka barakacyaasha gudaha ah dagan halkaan ama nasiib wanaag isticmaalayo bartaan biyaha? (hadeey saas tahay caddeey):

Ma wax khilaaf ah ayaa ka jiray dhulkaan ama ilo biyoodkaan wakhtiyadii hore? Hadeey saas tahay sheeg, cabir intee la eg ayuu ku qaadanyaa mashruuca si loo xaqiijiyo in khilaaf xun uu jirin.

Latashiyada bulshada ee mashruuc (si loo xaqiijiyo heshiis balaaran, lahansho iyo sheegida kahataraha iyo yareeyntooda mitigation)

	Taariikhda	Xaafada	Tirade guud ee dadka qaybta ka ah	Tirada. Haweenka	Tirada. Dhalinyarada	Tirada. Dadka laga tira badanyahay ama dadka matalaayo barakacaaysha gudaha (Fadlan caddeey kooxahaan)	Walaac weeyn haduu soo baxo iyo sida loo wajahaayo	Caqabadaha latashiyada dadweynaha tusaale. muhaajiriinta, khilaadka shirarka dhacdooyinka, amni daro
Doodaha bilaawga ah								
Badqabka hubinta kulamada								
Kuwa kale – Kulamada (sheeg)								

Saameynta Deegan ahaan iyo bulsho ahaan iyo yareeynta khataraha canbirka bulshada ay aqoonsadeen (kaliya gali kuwa aan la qabsanin ee qandaraaslayaasha qorshaha maamulida bulsho iyo, bii, adda)

Saameynta deegaan iyo bulsho ahaan ee mashruuca	Cabirada lagu raeynaayo	kharashka	Wakhtiga	Hay'adda ma,uulka ka ah

Badqabka booqashada shaqada ee goobta mala sameeyey? ha/maya taarikh booqashada: _____ Xilalka mas, uuliyiinta soo booqanayso:

qorshaha maamule ee buslaha iyo bii, adda malagala shaqeyya mashruuca shaqo ee Badqabka u hogaansanaanta warbixinta la codsaday lacag bixinta ka hor

Nooca dhulka ee lacodsanaayo ee maalgalinta iyo dukumiintiga

#	Codsiyada looga baahanyahay dhulka si Mutadawcnimada ah loo yaboohay	Sharaxaad iyo caddeyn
1.	Waxaa lo codsanayaa in dhulka uu buuxiyo shuraadaha mushruuca waana waa jib in la caddeeyo ayadoo la isku xiraayo bulshada uu saameeyey?	

2.	Waa maxay saameynta wanaagsan ee soo jeedimaha shaqo ee dhulka lagu deeqay iyo sida arrimahaan bulshada loogu sharaxay ?	
3.	Halka dhulka kuyaala labarbardhigay dhulka laleeyahy (majiro ka badan 10 % qofka mesha leh uu ku deeqi karo). %	
4.	Sideey isticmaalayaasha iyo dadka dagan dhulka ooga faa,iideysan doonaan mashruucaan?	
5.	Waa maxay shuruudaha ku xiran mashruuc hossadka si looga faaiideysto – lacago laga qaado dadka, kharashaad adeeg iwm.	
6.	Sidee bulshada ooga warqabtay in diidmada ay ahayd ikhtiyaar iyo xaqiijin qoraal in ay rajeynayaan in ay sii wadaan ku deeqista? (Tusaale latashiyada iyo ku deeqista dhulka si mutadawacnimo)	
7.	Maxaa caddeyn u ah in qaabka ku deeqiska dhulka aan loo isticmaalin xoog, cabsigalin,iyo nooc kasta oo cadaadis ah hadeey noqoto dawladda ama odayaasha deegaanka (Tusaale sawir/muuqaalo kulamada latashiyada dadweynaha.)?	
8.	Dhamaan dadka isticmaalayaasha ah iyo dadka dagan dhulkaan ma fahamsanyihiin in lagu shaaciyey faafinta rasmiga ee dawladda	
9.	Sidee lagu sharaxay in ay leeyihiin magdhaw sax ah ee dhulka iyo ikhtiyaarka magdhawga la heli karo iyo in ay xaq uleeyihiin maghow dhul iyo ikhtiyaarka magdhowga la heli karo (nooca magdhawga, magdhow dhul dhukale ama magdhow lacageed, iyo magdhow qayb lacageed ?	
10.	Xagee lacagaha iyo faa,idada lacageed iyo dhiirigalintooda looga codsaday shurruc ahaan ku deeqitaanka dhulka xagee lagu siiyey ?	
11.	Sideen ku ogaatay dhulka lagu deeqay mayareeynaayo dhulalka haray ee heerka codsashada heerka dhul ee loo baahnahay wax ka hooseeya si loo hanto deeqbixiyaasha noolal maalmeedka guryaha ee hada lajoogo mana codsanayaan in laga raro qof deegankiisa?	
12.	Miyaa dhismaha loo leexin doona ama helin dhul la xadidi doona ayadoo natiijada tahay qandaraas hoosaad (Qeex dhimsha iyo meesha)?	
13.	Hadeey saas tahay,sideey u magdhawaayaan/fudueeyey iyo/ama nonol maalmeed?	
14.	Sidee ogolaansho siinta lagu siiyey dhammaan shakhsiyaadka degan ama si jooqta ah u siticmaala dhulka?	
15.	Ma jiray qof aanan sixinin heshiiska iyo sababta ?	
16.	Sidee lagu bilaabay in dhul lagu deeqo ma xur buu ka ahaa dadka guryaha sii kireesta ama sii carbuuntay,ma waxa uu ahaa dhul si sharci ah loo diiwaangaliyey?	

Dhul Dawladda	Lahaansho dhul/cadeynta dukumiintiga lagu soo dhajiyey?	ha/maya/ sharaaxaad
Dhul Bulsho	Heshiis dhul bulsho/dhul si mutawanimu ah loogu deeqay foomka iyo bulshada qoraalkeeda lagu soo dhajiyey?	ha/maya/sharaaxaad
Dhul gaar ah	dhul si mutadacwanimo ah loogu deeqay foomka iyo dukumiintiga badalaada lagu soo dhajiyey?	ha/maya/ sharaaxaad

Mutudawacnimo dhul ku deeqis:

- a) Meeqo qof ayaa ku nool ama ai jooqta ah u siticmaasha dhulka mashruuca lagu (ay kujiraan kuwaas laga yaabo in ay u isticmaalan meelo abaarto looga baxo) meesha iyo meeqa iyo kuwee ku raacay in si is xilqana ah loogu taburaco dhulkaan in si danguud ah loogu isticmaalo?

Sharax sidee codsashada ku deeqitaanka dhulka si mutadawacnimo ah u dhacdayt (iyo ku soo lifaaq war qoraalkii shirka, VLD foomka liiska saxiixa kasoo qaybgalaaysha):

GM: ma waxa uu leeyahay hanaan iyo meel xogta lagal soo xiriira qof xiriiriya ah oo usii gudbinaayo bulshada? Hadeey saas tahay, sidee iyo kuwee (nambaradoda iyo kooxaha). Hadeey maya tahay, gormaan laqabanaayaa howshaan?

Tacadiyada haweenka: ma lasameeyey wacyigalinta tacadiyada ka dhanka ah haweenka, adeega laqabtay iyo xog uruurinta lagu kalsoonaan kar ee laga saameeyey tacadiyada haweenka qaababkii loo bahnaa ee cabshada? Haa saas tahay, sidee iyo kuwee (nambaradooda iyo kooxaha). Hadeey maya tahay, goormaa ayaa la qabanaaya howshaan? _____

Maamul joogta ah: yaa maamuli doona maareeynta mashruuca, iyo sidee taagerada di uhagaanjin loogu sameeynaa?

qeex ka qaybgalka haweenka iyo dadka lagatirada-badanyahay ama dadka reer baadiyaha xoola dhaqatada ah maamulka ku matalaayo?

Lifaaqa 5. Qorshaha kor joogteynta calaamadaha deegaan ahaan iyo khataraha bulsho saameyntooda yareeynteeda

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
Marxalada dhisaha							
Xaalufinta dhirta/ nabaad guurka dhulka/ xaalufinta dhulka	<ul style="list-style-type: none"> •Yareeynta waadixinta dhulka si looga fogaado lagama maarmaan la, aanta daboolka qaawan ee curiyaha hawada. •Dib u bacriminta dhirta sida ugu macquulsan ayadoo la isticmaalaayo dhirta asalka ah 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirada. Geedaha dhirt (geedaha dhaladka ah). •Geedaha ugu yare e fashilmay. •Dib uqolfeeynta dhirta waxaa ka mid ah qandaraaslayaasha mashruuca. 	<ul style="list-style-type: none"> •Soo kabashada dhirta ee meesheeda loo soo celiyey. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta mashruuca. •Ka hor iyo kadib sawir 	<ul style="list-style-type: none"> •Soo booqashada meesha 	Bille	<ul style="list-style-type: none"> •qamsaraasle •guddiga horumarinta xaafada (kadib markuu qandaraasluhu ka tago boobta)
Kor u qaadida tayada hawada	<ul style="list-style-type: none"> •maalgalinta lasoo jeediyey waa in ay codsadaan qandaraaslayaasha dhismaha in ay kaliya u shaqeeyaan dayactirka matoorka, baaburta caadiga ah, baaburta xamuulka iyo qalabeynta. •Barnamijka dayactirka joogtada ah dhamaan qalabka oo dhan, , baaburta caadiga ah, baaburta xamaaulka iyo matoorka korontada waa in lageeya •Mashruuca waa in uu xaqiijiya isticmaalka tayo wanaagsan shidaalka iyo garaaso bas ah. •qooynta goobaha gaar ahaan xiliyada qaleeylka. 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirade mashiinada iyo qalabeeyntooda •Lasoo qiimeeyey •Helitaanka qalabeeynta mashiinada iyo qorsheynta dayactirka •Hirarka biyaha ee dusha sare si loo yareeyo ciida iyo saameynta la xirrito related impacts. •Ka mid ahaanshaha mashruuca wasakheeynta hawada •Cabirada yareeynta. •Soo iibsashada difaaca marshada. 	<ul style="list-style-type: none"> •% da, dda shaqaalaha iyada oo la isticmaalaayo qalabka iyo mashiinada dayactirka •Isticmaalka qalabka dhsimayaasha ee shaqaalaha difaaca. 	<ul style="list-style-type: none"> •Qorsha dayactirka qalabka qandaraaslayasha. •Qanadaraaska shaqaalaha. 	<ul style="list-style-type: none"> •Xaqiijinka si madaxbanaan engineerada /lataliyaayssha •Xaqiijinta dayactirka ay duubeen injineerada/lat aliyaasha •Xaqiijinta shakhi ah ee qandaraaslaha 	<ul style="list-style-type: none"> •bille •jeek mudo ah 	<ul style="list-style-type: none"> •qandaraasle •injineerka mashruuca/lat alin kormeer •ingiriis&Somali ku takhasusay

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
	<ul style="list-style-type: none"> •Qanadaraaslayaasha waa in ay siiyaan shaqaalaha dhismaha difaaca marshada. 						
Saameeynta dhawaqa iyo giriirka	<ul style="list-style-type: none"> • dhismayaasha xawaaraha wadooyinka lagu koontaroolo waa in la xoojiyaConstruction wadooyinka rafka ah •Matoorada baaburta yaryar/kuwa xamuulka iyo qalbka dhulka xaaqawaa in ladamiyaa marka aan la isticmaaleynin. •Soo jeedin maalgalin qalab waa in laga codsadaa, baabuur kuwaas oo ku fiican dalabaadka shaqada, aad udayactiran, qalabkaas oo leh dhawaq xakameeyn (tusaale. Iskaalo miitada, bahasha dhawaqa yareysa) aan wax garaafo ah lahayn kuna fiican dalabka shaqada. Noocan shaqada ah waa in ay qayb ka noqtaa waajibaadka qandaraaslayaasha ee qandaraaska. •Qandaaslayaasha waxaa laga codsanayaa in ay higaliyaan hananka gaadiid wadida ugu fiican marka ay meel katagtaan (xawaaraha orodka) si loo yareeyo dhawaqa ka abuurmay shaqada sida marshada iyo bareega aan lagamamaarmaanka ahayn 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirade mahsiinada iyo dhawaqooda •Lasoo gaday •Helitaanka qalabka iyo mashiinada qorshaha dayactirka •Waa in heshiiska qandaraaska kujirtaa arrimaha laxiriira dhawaqa uumiga mashiinada. •Qalabka difaaca shaqaalaha lasoo iibiyey. 	<ul style="list-style-type: none"> •%age of % da, dda shaqaalaha iyada oo la isticmaalaayo qalabka iyo mashiinada dayactirka •Isticmaalka qalabka dhsimayaasha ee shaqaalaha difaaca. •Heerka dhawaqa lacabiro. 	<ul style="list-style-type: none"> •Qorshaha dayactirka mashiinada. •Qanadaraasl ayaasha oo liiska dhameytira. 	<ul style="list-style-type: none"> •Xaqiijinka si madaxbanaan engineerada /lataliyaayssha •Xaqiijinta dayactirka ay duubeen injineerada/lat aliyaasha •Xaqiijinta shakhi ah ee qandaraaslaha . 	<ul style="list-style-type: none"> •Bille 	<ul style="list-style-type: none"> •Qandaraasle •Injineerka mashruuca /latalin kormeere

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
	<p>Qanadaraaslayaasha waa in ay siiyaan shaqaalaha dhismaha qalabka difaaca.</p> <ul style="list-style-type: none"> • In si kumeel gaar ah loo joojiyo dhawaqa hadeey suurtagal tahay 						
Adkeynta Qulqulka wasakhda	<ul style="list-style-type: none"> • Qashinka adag aan sunta ahayn • Haamaha qashinka oo ku filan iyo waxii ay ubaahanyihiin waa in lasiiya goobaha mashruuca/kaamka • Tababar wacyigalin oo badqabka qashin qubka ee kaamka dhismaha dhamaan shaqaalaha dhsimaha • Meelaha qashinka lagu tuuraayao waa in ay cadeysa dawladda • Qashinka saliida /shidaalka • kharashgareynta ama wasakhda saliida ee katimaada baabrta iyo qalabkooda waa in loo aruuriya si kumeel gaar ah lakeydiya kontainerka koobta • Saliidda wasakhda ah waa in ay tuuraan shirkadaha suuqgeynta saliidda ama wakiillada la ansixiyey ama la aqoonsan yahay oo awood u leh in ay qaadaan qashin-saarka saliidda, u diyaari qashinka saarka qoshe midkasta oo kamid ah shirkadaha dhismaha goobta • Ku rakib weelasha qashin-qubka iyo calamadaha meelaha 	<ul style="list-style-type: none"> • Tirada qashinka qashinka iyo weelasha la soo iibiyey laguna soo celiyey goobta mashruuca. • Tirade tababar wacyigalin ee la qabtay. • Qadarka qashinka ugu dambeeya ee lagu qubo goobta loo qoondeeyey. • Qorshaha qashin qubka la diyaariyey lana sii gudbiyey. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadiifi oo ka dhig deegaan qashinka ka caagan. • badal hab-dhaqanka shaqaalaha ee qashin-qubkan ka shaqeeya 	<ul style="list-style-type: none"> • qorshaha qashin qubka. • Duubista tababarada • Liiska agabkaa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Soo indha indheeynta iyo kormeerka goobta • Xaqiijinta kormeerka latalinta. • Hubinta shakhsiga ah ee qandaraaslaha 	<ul style="list-style-type: none"> • bille 	<ul style="list-style-type: none"> • qandaraasle • injineerka mashruuca/ kormeeraha latalinta. • ingiriis&Somali ku takhasusay.

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas' uuliyadda
	<p>istiraatiijiga ah ee xeryaha dhismaha,in lasiiyo tababar iyo wacyigalinta baahida ah in laga fogaado qashinka</p> <ul style="list-style-type: none"> • In laxaqiijo in goobaha dhismaha ay leeyahiin musqulo 						
Qashinka kiimikada khatarta ah	<ul style="list-style-type: none"> • Hubi kiimikada la isticmaalay in ay tahay mid saxda ah ee shraciga aduunka iyo sharciga dalkaba ogolyahay. • Qashinka kiimikaad ee saxda ah oo si sax ah loo qubo sida heerarka khuseeya. • Bulshada iyo gacan-ku-hayeyaasha wacyigelinta iyo tababbarka hababka qashin-qubka. 	<ul style="list-style-type: none"> • Heerarka la aqabali karo ee kiimikada lasoo iibiyey lana isticmaalay • Tirade tababar wacyigalin ee la qabtay. • Tirade bulshada iyo kiimikada gacan ku hayeyaasha tababarka. 	<ul style="list-style-type: none"> • Heerarka qaranka iyo kuwa caalamiga ah ayaa loo hoggaansamay. • Si badbaado leh oo loo maareeyo kiimikooyinka Shilalka kiimikaad oo yaraaday 	<ul style="list-style-type: none"> • Warbixinta dhacdooyinka • Warbixinta tababarka 	<ul style="list-style-type: none"> • kormeere • muujinta isticmaalka • dib u eegista warbixinta dhacdooyinka/ log 	<ul style="list-style-type: none"> • Bille 	<ul style="list-style-type: none"> • Ku takhususay ingiriis&Somali . • saraakiisha guddiga horumarinta xaafada. • Latalin kormeerid.
Luminta dhulka/dib u-dhigista magdhowga dhulka lumay ama bixinta hab-nololeed kale oo loogu talagalay dhinacyada	<ul style="list-style-type: none"> • Wacyigalinta bulshada ee baahida dhulka ee qandaraas hoosaadyada iyo ku lug lahaanshahooda doorashadaooda ku raacistood goobta • Kooxda mashruuca wa in ay dalbadanaa hab iibsiga ku haboon ee ulka sida uu qabo bankiga aduunka dawladda sharciyada iyo siyaasadaha. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tirade. of PAPS mgadhow lasiiyey. • tirada. latashiyada shirarka ee arimaha la xiriiro iibsashada dhulka. 	<ul style="list-style-type: none"> • Luminta dhulka in yareeyo. • PAPS si buuxda magdhow loo siiyey. 	<ul style="list-style-type: none"> • libka dhulka mashruucyada la xiriiro iyo duubista dawladda. • Duubista kulimada. 	<ul style="list-style-type: none"> • Duubista kormeerka • Kulimada bulshada. • Warbixinta mashruuca. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hubinta mudo ah 	<ul style="list-style-type: none"> • Ku takhususay ingiriis&Somali • latalinta. • Madax fulinta ee dwolada goboleedyada • Madax mashruuca ee wadanka

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
mashruuca saameeyey	<ul style="list-style-type: none"> •Magdhow ku filan dhaqaala ahaan ama muuqaal barakicin ahaan ay kamid yahiin daba dhilifyada sidaasi owgeed majiro qof xumaan looga tagay taas o ah natiijada mashruuca. •Dawladda waa in ay xaqiijisaa PAP in magdhowga la qorsheyey miisaaniyadana lagu daray intii lagu guda jiray hanaanka miisaniyada lana xaqiijiyey in dhaqaalo uu yaalo markastoo loo baahdo 						
Caafimaadka shaqada iyo badqabka shaqaalaha caafimaadka dhismaha iyo bulshada	<ul style="list-style-type: none"> •ceeymiska iyo daaweynta degdeg ah faaiidada shaqaalaha waa in loo sameeya. •Tababarka goobta ee shaqaalaha ee ku saabsan hawlaha iyo dayactirka mishiinada cusub iyo hababka caafimaadka iyo badbaadada. •In loo sameeyo shaqaalaha qalabka difaaca shaqada 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirade tababarada ee shaqaalaha caafimaadk and iyo badqabkooda. •Tirade shaqaalaha latababray. •Qalabka badbaadada in lasiiyo shaqaalaha. 	<ul style="list-style-type: none"> •Yareeynta shilalka goobaha shaqaalaha caafimaadka 	<ul style="list-style-type: none"> •Mashruuca caafimaadka iyo badqabka warbixinta shilalka. •Warbixinta tababarka. •Qalabka badbaadad shaqaalaha. 	<ul style="list-style-type: none"> •kormeerayaas ha •kooxaha doodahooda ee shaqaalaha with workers. •Duubistii kormeerka 	<ul style="list-style-type: none"> •bille •si joogta o uqaxiijinta 	<ul style="list-style-type: none"> •qandaraasle •injineerka mashruuca/ •kormeeraha latalinta. •Ku takhususay ingiriis&Somali
Qulqulka shaqaalaha iyo saameyntooda	<ul style="list-style-type: none"> •Qaxiijitan in shaqaalaha gudaha ee xoogsatada ah in lasiiyey mudnaanta marka lagu guda jiray shaqaalaha qorista. •Wacyigalinta bulshada ee nadaafada ee HIV/AIDS and COVID 19 habmaamuus 	<ul style="list-style-type: none"> •tirada. Shaqaalaha deegaanka ee la qaatay. •tirada. shirarkaWacyigalinta nadaafada ee laqabtay. 	<ul style="list-style-type: none"> •tirada. Shaqaalaha deegaanka ee la qaatay. •Inta yare e dhacdooyinka caafimadka 	<ul style="list-style-type: none"> •Xogta shaqaalaha. •Mashruuca shaqalaha iyo badqabka shilalka 	<ul style="list-style-type: none"> •kormeedrid •FGDs with PAPs. 	<ul style="list-style-type: none"> •Bilaawga mashruuca shaqooyinka shaqaalaha guud 	<ul style="list-style-type: none"> •qandaraasle •Ku takhususay ingiriis&Somali . •Xiriiryaha bulshada ee

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
	<ul style="list-style-type: none"> •Si cad iyo dhaqan ahaa xamaasada leh GM iyo GM ee a xirriro SEAH/GBV. 	<ul style="list-style-type: none"> •tirada. Dadka bulshada xubnaha ka ah ee latababaray. •tirada. Cabashada ee ladiiwangaliyey GM . 	<ul style="list-style-type: none"> •guud incidences. •Yareeynta cabashada bulshada 	<ul style="list-style-type: none"> •diiwaangalin tooda. •Warbixinta tababarada 		<ul style="list-style-type: none"> •si joogta ah. 	<ul style="list-style-type: none"> •gudniinka fircooniga ah.
Xadgudubiyada ka dhanka ah caruurta iyo shaqaaleysiinta a khasabka ah	<ul style="list-style-type: none"> •Kooxda mashruuca iyo qandaraaslayaasha waa in ay xaqiijiyaan da,da ugu yare e shaqaala waa 18 iyo waxii ka badan waxyaaba lagu cabiraa oo lagu kor joogteyna waa in lasameeya. •Dhamaan qandaarslayaashas waa in ay haystaan un hogansamaan da,da ugu yare e shaqaalaha waxaa kujiroganaax ee u hogaansanan la,aanta ee sharciyada qaranka •Waa in ay qandaraaslayaasha NPCU, PIUs hantaan diiwaangalinta dhamaan shaqaalaha iyo xaqiijinta da, dooda. •Subproject environmental and social management plans should clearly forbid the use of child labour. 	<ul style="list-style-type: none"> •Mashruuca waa in uu kujira arrimaha shaqaaleynta caruurta. •Clear provision in Subproject ESMP. 	<ul style="list-style-type: none"> •Waa in ay ka fogaadaan shaqaaleysiinta caruurta dhamaan howlaha shaqada. 	<ul style="list-style-type: none"> •Da, dda shaqaalaha oo la xaqiijiya. •Nuxurka qanadaarslay ssha iyo qandaraaska . 	<ul style="list-style-type: none"> •kormeerid •FGDs 	<ul style="list-style-type: none"> •Xaqiijinta joogtada ah •Goobta hubinta 	<ul style="list-style-type: none"> •qanadaraasle •fuliyayaasha dawlad goboleedyada •madaxa mashruuca ee wadanka •ku takahsusay ingiriis iyo somali
Ciriiriga wadooyinka iyo shilalka	<ul style="list-style-type: none"> •Jadwalka geeynta qalabka/ inlta lagugu jiro saacadaha loo baahanyahay •Qanadaaslayaasha waa in ay naqshadeeynaa haweenka ee kontroolka jidadka •Qanadaraaslayasha waa in usameeyaan calaada habeenkii 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirade darwalada ka war qabta iyo kuwa lamid ah ee qorshaha badqabka wadada. •% Da, adda wadayaasha ee aan danbiga galin 6dii 	<ul style="list-style-type: none"> •Yareeynta shilalka wadooyinka ee qaybta ka ah heshiisyada qandaraaska iyo baaburta. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta shilalka wadooyinka •Warbixinta cabashada 	<ul style="list-style-type: none"> •Kormeerid iyo indha indheeyn . 	<ul style="list-style-type: none"> •Hubin joogta ah 	<ul style="list-style-type: none"> •qanadaraasle •mashruuca injineerka/ latalinta.

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
	<ul style="list-style-type: none"> •Waa in qanadaraaslayaasha isticmalaan wadada baaburta u qalmaan iyo taraakyada waaweyn si looga fogaado bubur joogta eek u yimaado wadada •Kaliya darwalada khibrada leh waa in la shaqaaleysiya •Qanadaraaslayaasha waa in ay siyaan tabara darwaladae mashiinaa cusub, waa in lasameeya xadiidka orodka in la xoojiyo badqabka wadista lagana qado talaabo looga soo horjeedo danbiilayaasha 	<ul style="list-style-type: none"> • bilood ee u danbeysay. •Tirade cabashada •(wadida) kormeerid iyo xaqiijin •La xiriirinta cida qbatay •dwolada •waaxdii heshaa in ay guuleeysaneyso. •qorshaha badqabka wadida qaadiidka in la hormariyey. 	<ul style="list-style-type: none"> •Calaamadaha waa in la dhiga goobta saxda ah. 				<ul style="list-style-type: none"> •Ku takhususay ingiriis&Somali
Godadka	<ul style="list-style-type: none"> •Cabirka badqabka waa in la hormariyaa ay kujirto dareensiinta bulshada ee in shaqada ay socoto. •godadka waa in la daboolo marka la dhameeyo howsha waliba lagu daboolo dhir iyo geedo. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta tirade shilalka. •Tirade la dayacay ee godadka borrow pits. 	<ul style="list-style-type: none"> •Godadka waa in ladaboolo bulshadana aan wax dhib ah loo geysan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta shilalka badqabka caafimadka. •Warbixinta mashruuca 	<ul style="list-style-type: none"> •goobta •kormeerka •dib u eegista warbixinta mashruuca. 	<ul style="list-style-type: none"> •Afar bile ah 	<ul style="list-style-type: none"> •Ku takhususay ingiriis&Somali •guddiga horumarinta xaafada •Kor joogteynta latalinta/ •Injineerka mashruuca
Wajiga howsha							
Khilaafyada beeleysan ee udhaxeeya beeraleyda iyo xoola dhaqatada.	<ul style="list-style-type: none"> •Horumarinta bulshada qorshaha wadaagista biyaha •In si cadaalada ah loogu qaybiyo bulshada dhismayaasha biyaha. •Dadaalada nabad dhiska. 	<ul style="list-style-type: none"> •Heshiiska wadaagiska biyaha in mesha yaalo. •Kaabayssa biyaha in heli kraan bulshada ugu baahida badan. •No. of peacebuilding meetings. 	<ul style="list-style-type: none"> •Yareeynta khilaafyada la xiriiro beelaha. •Bulsho isku xiran. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta cabashada •Warbixinta mashruuca. 	<ul style="list-style-type: none"> •FGD •Kulanka dib u eegista mashruuca. 	<ul style="list-style-type: none"> •Hubin joogta ah 	<ul style="list-style-type: none"> •fuliyeyaasha dawlad goboleedyada •madaxa mashruuca ee wadanka

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
							<ul style="list-style-type: none"> •guddiga horumarinta xaafada
Cadaalada daro helitaanka iyo isticmaalka biya	<ul style="list-style-type: none"> •In la hubiyo in dadka jilicsan iyo dadka laga tirda badanyahy ay kujiraan go, aan qaadashada dhismaha iyo qorshah biyo qaybinta. •Horumarinta liiska biyaha gaar ahaan inta lagu guda jiro biyo la, aanta, sidaas darged dhamaan ka faaideystaaysha bulshada ay kujiraan dadka aan faaidad lahayn in ay helaan qeybtooda marka loo baahdo. •Qiimo macquul ah ee biyaha si loogu ogalaado in ay iibsanaadaan karaan dadka fuqarada ah. Canshuur dhaaf waa in loo tixgaliyaa dadka baahiyaha gaarka qabo ay kujiraan huryaha dadka aan wax haysan. 	<ul style="list-style-type: none"> •Hal abuur loo dhanyahay of VDC. •Liiska lasii diiwangaliyey eebiyaha waa in uu mesha yaala. •Yareeynta cabashooyinka ee helitaanka biyaha iyo isticmaalka. 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirade ugu baahi badan ee bulshada in ay heli karaa isticmalka biyaha. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta cabashada •Liiska biyaha 	<ul style="list-style-type: none"> • Warbixinta dib u eegista kormeerka. • Kulanka dib u eegista mashruuca. •FGD 	<ul style="list-style-type: none"> •xili 	<ul style="list-style-type: none"> •E&S specialist guddiga horumarinta xaafada •Maamulaha mashruuca
Saameeynta deegaanka	<ul style="list-style-type: none"> •Qiimeeynta bulsho iyo bay'adda daraasad suurtagal ah ee ciid xireenka goobta to ee nasiib wanaag iyo horumarka ku habeen ee yareenta cabirka. •Dalabka oogu yar ee hada jira iyo kuwa laga faaideysan doonamustaqbalka isticmaalayasha waxay ubaahanyahiin in lookala caddeeyod loona qiimeeyo xiriirka hada iyo mustaqbalka 	<ul style="list-style-type: none"> •In lasameeyo faahfahinta daraasada ee saameeynta deegaanka. •tirada. tayada guud ee ogolanshah lahelay. •tirada. Cabashada isticmaalaysha hoose. 	<ul style="list-style-type: none"> •yareeynta cabashada ka imaanaysa isticmaalayshaha hoose. •Wabiga hoostiisa lasocodka waa in dayactiraan wakhtiga ugu 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta cabashada •Warbixinta daraasada •Warbixinta mashruuca 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta dib u eegista •Kormeeraha lasocodka biya •FGD isticmaalayasha hoose 	<ul style="list-style-type: none"> •Goobaha hubinta joogtada ah 	<ul style="list-style-type: none"> Ku takhusay ingiriis&Somali •Indha indheeynta •mashruuca inijeerka/ latalinta. •Kooxda farsamada mashruuca.

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
	<p>raacitaanka sharcigarelacion to current and future low flows.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Tayada lasocdka hoose waa muhiim. Yareeynta socda caadiga ah ee biyaha si wadajir ahiska tuurka tayada hoose ee meelaha biyaha ka baxaan waxay lahaan karaan saameyn daran ee isticmaalka hose on. •Helitaanka ruqsada soo saaristafor maamulka shaqada ku leh. 		dhaw ee ugu macquulsan.				
Khatarta qarqashada	<ul style="list-style-type: none"> •Hubi in la daboolay ceelal gacmoodka guryaha iyo biyo xirenada dhulka oo la daboolay,ceelal gacmeedka biyo xireenada dhulka ,berkadaha ku dhaw daaqa iyo kuwa saran wabiyada waa in ladaboolaa ayadoo la isticmaalaya qalabka ku haboon. 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirada. Dadka la qarqiyey. •tirada. La daboolay ceelal gacmoodyada ladaboolay. 	<ul style="list-style-type: none"> •Yareeynta dhacdooyinka qarqashada. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta shilalka badqabka caafimadka. •Warbixinta mashruuca 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta dib u eegista mashruuca. 	<ul style="list-style-type: none"> •Afar bile 	<ul style="list-style-type: none"> •Ku takhususay ingiriis&Somali . •guddiga horumarinta xaafada Korjoogteynta latalinta •Injineerka mashruuca.
Dib usoo celinta tiknoolajiyada ayaa laga yaaba in ay ku reebto saameeyn xun bulshada iyo deegaanka	<ul style="list-style-type: none"> •Dareensiinta bulshada ee faa iidada dib usoo celinta. •Hadii dib usoo celinta goobta ay yaraato, daboolka ka qaada. •Isticmaalka tiknoolajiyada taas oo wali jirta kuuna suurta galineysa bulshada goobtaas in ay isticmaalaan islamarkaas hadana ka caawiyaan ilaalinta/soo celinta. 	<ul style="list-style-type: none"> •tirada. Dareensiinta shirarka ee bulshada. •tirada. Goobaha lasoo celiyey ama la fidiyey. •tirada. cabashada 	<ul style="list-style-type: none"> •soo celinta ku haboon iyo la qabsiga tiknoolajiyada. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta shirka. •Warbixinta mashruuca. •Warbixinta cabashada 	<ul style="list-style-type: none"> •Kormeerka goobta. •FGD 	<ul style="list-style-type: none"> •Hubinta joogtada ah 	<ul style="list-style-type: none"> •Ku takhususay ingiriis&Somali . •guddiga horumarinta xaafada Korjoogteynta latalinta / Injineerka mashruuca

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
Wasakheynta illaha biyah ee suntan cayeyaanka	<ul style="list-style-type: none"> •kontoroolka iyo korjoogteynta suntan cayeyaanka ee beeraleyda isticmaalaan ay isticmalan. •Wacyigainta bulsha isticmaalka ku haboon ee tuurista conteerada cayeyaanka. 	<ul style="list-style-type: none"> •Cabashada bulshada •Tirada shirarka wacigalin ee bulshada . 	<ul style="list-style-type: none"> •Laqabsiga bulshada iyo xakameeynta wasakhda suntan cayeyaanka 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta kulanka. •Warbixinta mashruuca. •Warbixinta cabashada 	<ul style="list-style-type: none"> •koormeere. •Tijaabinta tayada biyaha. 	<ul style="list-style-type: none"> •Hubin joogta ah 	<ul style="list-style-type: none"> •Ku takhususay ingiriis&Somali . specialist. •guddiga horumarinta xaafada korjoogteen latalin/ •injineerka mashruuca
Sumeynta bini aadamka ee sunta cayeyaanka	<ul style="list-style-type: none"> •koontaroolka iyo korjoogteynta suntan cayeyaanka loo isticmaala beeraha •Wacyigainta bulsha isticmaalka ku haboon ee tuurista conteerada cayeyaanka . 	<ul style="list-style-type: none"> •Cabashada bulshada. •Tirade kulamada wacyigalinta bulshada. 	<ul style="list-style-type: none"> •La qabsiga bulshada sida ka habeen ee wasakhda cayeyaanka. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta kulanka. •Warbixinta mashruuca. •Warbixinta cabashada 	<ul style="list-style-type: none"> •kormeere. •Tijaabinta tayada biyaha 	<ul style="list-style-type: none"> •Hubin joogta ah 	<ul style="list-style-type: none"> •Ku takhususay ingiriis&Somali . •guddiga horumarinta xaafada korjoogteen latalin/ injineerka mashruuca
Tuuritaanka aan habooneyn (tusaale inaan sida ku haboon loo daaweynin biyaha wasakheysan ee dhulka ka yimaaday iyo nidaamka biya bixinta ama	<ul style="list-style-type: none"> •Wacyigainta bulsha isticmaalka ku haboon ee tuurista wakhada ee biyaha •U isticmaal biyaha wasakheysan beeritaanka dhirta. 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirade shirarka wacyigalinta ee bulshada loo qabtay. •tirada. Hal abuurka beerisa geedaha ee la bilaabay. 	<ul style="list-style-type: none"> •La qabsiga bulsha ee ku dhaqanka wanaagsan ee isticmaalka biyaha wasakheysan iyo habka loo isticmaalo 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta kulanka. •Warbixinta mashruuca. •Warbixinta cabashada 	<ul style="list-style-type: none"> •Indha indheeyn •FGD 	<ul style="list-style-type: none"> •Hubinta mudo ah 	<ul style="list-style-type: none"> •Ku takhususay ingiriis&Somali . specialist. •guddiga horumarinta xaafada korjoogteen latalin/ injineerka mashruuca

Saameeynta isticmaalka	Seejedinta cabirada yareeynta	halbeegaKor joogteynta (waxa lagu daray)	Halbeega kor joogteynta(waxa kasoo baxay)	Macnaha xaqiijin	Habka xog uruurinta	Marmar dhacdo	Mas'uuliyadda
labadooda wasakhda biya iyo wasakhda adage e ka imaatay xoolaha la isticmalay							
Khataraha caafimaad ee bulshada ooga imaan karto biyaa dhulka yaala kaasoo ah kuwa wasakheysan aan daaweysneyn.	<ul style="list-style-type: none"> •Wacyigalinta bulshada ee caafimdaka tusaale iska karkarinta biyaha meelaha waraha ah 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirade shirarka wacyigalinta ee bulshada loo qabtay . 	<ul style="list-style-type: none"> •Yareeybra cudurada ka dhasha biyaha. •La qabsiga guryaha ee ku dhaqanka talooyinka caafimaad. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta caafimaad •Warbixinta mashruuca. 	<ul style="list-style-type: none"> •FGD •Inspection of health record provided by medical facilities. 	<ul style="list-style-type: none"> •Quarterly 	<ul style="list-style-type: none"> •v specialist. •guddiga horumarinta xaafada korjoogteen latalin/ injineerka mashruuca
Khatarta ka imanaysa cayeyaanka dalagga	<ul style="list-style-type: none"> •Tababarida beeralayda sidii looga hortagi lahaa cayeyaanka. • • Tallaabooyinka xakamaynta cayeyaanka goosashada ka dib 	<ul style="list-style-type: none"> •Tirada beeraleyda latababray. 	<ul style="list-style-type: none"> •Wanaajinta goosashada. 	<ul style="list-style-type: none"> •Warbixinta kulanka •Warbixinta mashruuca 	<ul style="list-style-type: none"> •koormeere •beeraleyda 	<ul style="list-style-type: none"> •hubin mudo 	<ul style="list-style-type: none"> •Kooda farsamada ee mashruuca •guddiga horumarinta xaafada

lifaaqa 6: dabagalka Xog- uruurinta (iyada oo la isticmaalaayo (Kobotoolbox)

Xog uruurinta hoose, waxaa lagu buuxin doona moobilada iyagoo ku qoran ingiriis&Somali seddex bil ama lixbil kasta. Xogta waala falanqeyn doona iyada oo la isticmaalaayo a power BI dashboard waxaan dib u eegis ku sameeyn doona fuliyeyaasha mashruuca ee dawladda goboleedyada iyo xiriyaha wadanke ee mashruuca waana loo bandhigayaa inta howsha socoto.

Raad raaca Bankiga aduunka ee faylka soomaliya

Xog-uruurinra qaardeysan ee faylalka soomaliya

Ujeeddada xog-uruurintaan waa in la qaaradeeya iyada oo uu maalgalin muuqda ku sameynaayo bankiga aduunka

Faldan dhameystir xog uruurintaan mesha saxda ah ee ay shaqada ka socoto/ama qandaraas hoosaadka,xasuusnaaw xog uruurin kasta waxay la Xidhiidhaa goobo dad gaar ah,tusaale, xog uruurinta la xiriira ka faa,iideysiga iyo tirade dadka ka faa,iideysanayo iyada oo loo eegayo shaqooyin gaar ah ee qanadaraas hossalada (ma ahan dulucda guud ee mashruuca) isku dar una hel xog dhamaan su,aalaha,laakin ahdii ay suurtagal ahayn,kaliya buuxi meelaha khasabka ah(ee lagu calaamadeeyey xidigta) haddii uu wakhtiga ku haayo, fadlan ku buuxi goobta GPS iyo sawirka, kaydso foomka siina wado buuxinta xog uruurinta ee goobta booqasgadada

A. Juquraafi ahaan

1a. gobolada

Bakool

Banaadir

Bari

Baay

Hiiraan

Galgaduud

Shabeelda Dhexe

Shabeelda Hoose

Jubbada Dhexe

Jubbada Hoose

Gedo

Mudug

Nugaal

Sool

Sanaag

Togdheer

Awadal

Woqooyi Galbeed

2a. Degmooyinka

Fadlan ku qor magaca deeganka ama xaafadda ama bulshada

12b, Qeexid kooban ee goobta shaqada

Fadlan sameey qeexid kooban ee shaqooyinka mashruuca (1-2 jumladood)

13b.heerka ansixinta mashruuc ee goobta

Heerka ansixinta ee maamulka mashruuca

- La qorsheeyey laakin lama ansixinin
- La, ansixiyey laakin ma bilaaban
- La, ansixiyey iyo bilaawday

14b.mashruucaan maku jiraa dhismayaal ama dib uhagaajin

- Ha
- Maya

1c.maxaa qalab looga baahanyahay goobta si bad qabka bay'adda iyo bulshada loo ilaaliyo
Ka jawaab su,aashaan haddii aad ogtahay kaliya aaladaha badqabka. Tig sii dhamaan qalbaka taas oo laga codsanaayo goobaha gaarka ah ee mashruuca.haddii ay maya tahay agabka hadooranin waxna

- Esia: qiimeeynta busho ahaan iyo Bii, adda ahaan
- Esm: qorshaha maamulka bii, adda iyo bulshada
- Smp: qorshaha maamulka amniga
- Kuwa kale

Qeex maxaa agab kale ah oo loo baahanyahay

2c. mala diyaariyey qiimeeynta bii, ad ahaan iyo bulsho ahaan saameyn ku yealan karto? Dib u eegis ayaa lagu sameeyeen maamulka wayna ansixiyeen

- lama diyaarnin
- la diyaariyey bas ah
- la diyaariyey dib-u- eegisna lagu sameeyey
- la diyaariyey, dib u eegis lagu sameeyey lana ansixiyey

3c. mala diyaariyey qorshah maamulida Bii, ada iyo bulsha? Dib u eegis ayaa lagu sameeyeen maamulka wayna ansixiyeen

- lama diyaarnin
- la diyaariyey bas ah
- la diyaariyey dib-u- eegisna lagu sameeyey
- la diyaariyey, dib u eegis lagu sameeyey lana ansixiyey

4c. Qorshah maamulida amniga mala diyaariyey? Dib u eegis ayaa lagu sameeyeen maamulka wayna ansixiyeen

- Ha
- Maya

4e. waa kuwee noocyada ugu badan ee dadka ugu nugul?

- Haweenka guryaha maamula
- Haweenka
- Dadka naafadaha ah
- Dadkii yimaaday sanadkii ugu danbeeyey
- Dadka barakacayaasha gudaha ah
- Dadka laga tirade badanyahay
- Kuwa kale

Fadlan caddeey dadka kale ee nugul

5e. miyey dhamaan dadka nugul ee kor lagu soo sheegay kujireen latashiyadad?

- Ha
 - Maya
- Haddi ay maya tahay maxay ooga qayb gali waayeen?
-

Cabashooyina iyo hababka loo xalinaayo

Maka war qabtaa hababka cabashooyinka?

- Ha
- Maya

Maka war qabtaa qof isticmaalaayo?

- Ha
- Maya

1d. miyaa shaqaalaha mashruuca ka shaqeeya laga shaqaaleeysiiya goobta?

- Ha
- Maya

2d. Doorashada qaybaha bulsha ee mashruuca lacagta siiyo kuwaas oo goobta joogo

Doorashada kasta waxa laga codsanayaa inaad sheegto tirade shaqaalaha ee joobtay goobta shaqada maalintaas

- Shaqaalaha qanadaarska
- Shaqaalaha buslaha
- Kuwa kale oo mashruuca ka shaqeeya

Fadln gali qaybaha kale ee shaqalaha goobta joogay

D3. meeqa shaqaalaha qanaraaska ayaa joogay goobta shaqada maalinta booqashada?

Eber gali haddii ay jirin

4d. meeqa shaqaala bulsho ayaa joogay goobta shaqada maalinta booqashada?

Eber gali haddii ay jirin

5d. meeqa ayaa goobta shaqada joogtay maalinta shaqada?

6d. meeqa shaqaale ayaa ku nool kaamka shaqada?

7d. meeqa shaqaale ayaa saxiixday anshaxa shaqada?

2g. fadlan sheeg nooca barakicinta ee maalgalinta sababi karto?

- Barakicin muuqata
- Barakicin dhaqaale
- Lumin hanti. tusaale. Dhul, geedo miro, meel ladaganyahay, ganacsi
- Xadeeynta ama isbadalka isticmaalka dhulka
- Mid kale

3g. kuwa kale caddeey

4g. haduu uu jiro khasaare hanti faldan qeex hantida

5d. meeqa qof ayaa loo baahday in jir ahaan loo barakiciyo (loo wareejiyo)

Xaaladaha qoyska fadlan ku dar tirade dadka iyo qaab nonolkooda

6d. meeqa qof ayaa loo baahday in dhaqaala ahaan loo barakiciyo (guryaha uu saameeyey)

7d. tirade guud ee dadka labada noocba loo barakiciyey dhaqaala ahaan iyo jir ahaan

Haddi ay sax ahayn dib u eeg galintaada jir ahaan iyo dhaqaala ahaan loo barakiciyey

8d. qorshaha dib udeegaameyn miyaa lagu dhameytisat maalgalintaan?

- Ha
- Maya

9d. mee qofood ayaa xaq uleh in magdhow lasiiyo

Lifaaqa 7. Hidaha iyo dhaqanka- Habka fursad raadinta

1. Horudhac

Habka fursad raadinta waxaa hormariyey dawladda Qaranka Somaliland Soomalia ee soo jeedinta mashruuca (GW4R) ayadoo la eegaya bankiga aduunka ESS8-hidaha iyo dhaqanka. Fursad helida waa soo kabsha aan lafileeynin ama aqoonsashada hidaha iyo dhaqanka. Fursad raadinta inta lagu guda jiro wajiga dhismaha mashruuca. Helitaanka waxaa kamid ah helitaanka hal goob, walaxda waxay sheegeysaa jiritaanka aasida goobaha qadiimiga ah, meelaha dadka joogaan, isku jirka dhirta ama xoolaha joogaan raadadka xoolaha, dabiici ahaan astmaaha ciida taas oo umuuqato in ay sheegayaan walxaha duugoobay. Habka fursad raadinta waxaa kujira iibka dukumiintiyada la xiriiro iyo tilmaamahooda qanadaraaska. Habka raadinta waxa uu walaxda ee cida ama biyaha hoostooda. Habka fursad raadinta ma badalaayo dhismaha ka hor ee indha indha in dhaeeynta iyo falanqeeynta.

2. Sababta Habka fursad raadinta

Habka fursad raadinta waa hab gaar ah ee mashruuca taas oo sheegaysa ficilada la codsanayo si looga hor tago fursad helida la carqaladeeyo inta qiimeeynta laga sameeynaayo ficiladana si jooqta ah loo fulinaayo.

1. Baaxada Habka fursad raadinta

Habka fursad raadinta waxa uu daboolayaa aqoonsiga, ogeysiin, dukumiintiyada, iyo maamulida fursad helida in marka loo fiiriyo sharciyada qaranka iyo, meelaha ku haboon, la ogolyahay kudhaqitaanka heer caalami. Habkaan wuu ku haboonyahay dhamaan howlaha iyo shaqooyinka ay qabanayaan shaqaalaha, ay kujirto qandaraaslayaasha, kuwaas oo leh kartida ay ku soo saran agabyada dhaqan ee goobta. Habkaan waxa uu faahfinayaa ficilada la qaadayo markaan horay loo aqoonsan meelaha agaybyada dhaqan ee goobta laga helay inta lagu guda jiray shaqada dhismaha. Dulamarka habka doorkooda iyo mas'uuliyada ooda iyo wakhtiga laga rabo in ay ku soo jawaabaan shaqaalaha mashruuca, iyo cidkastoo la xiriirto maalmulida hidaha iyo dhaqanka.

4. Tababarka laqabsiga

Dhamaan shaqaalaha, gaar ahaan kuwa ka shaqeynaya shaqooyinka dhulka iyo qodistooda, waa in labaraa aqoonsiga walxaha dhaqan ee suurtagalka ah goobta iyo talaabada la xiriirto ayadoo la tixgalinaayo habkaan inta lagu guda jiro mashruuca tababarka la qabsiga iyo la hadlid jooqta ee sanduuqa.

5. Habka fursad helidda

Hadu u qof soo helo ilaha hidah iyo dhaqan sida (laakin wax xad ah lahayn) goobaha duugoobay, goobaha taarikhiga ah, iyo walxaha soo haray, qabuuraha dadka lagu aaso ama qabuuro shakhsi ah inta lagu guda jiro duugista ama dhismaha, talaabooyinka soo socda waa in la qaada:

- i. Jooji shaqooyinka dhismaha;
- ii. Sheeg goobta laga helay;
- iii. Xaqiiji si looga hortago dhaawac gaara ama luminta walxaha. Hadii lasaari karo waxyaabaha qadiimiga ama xasaasiyada ay jirto waa in loo sameeya waardiye si jooqta ah u ilaaliye ilaa maanulka mas, uulka ka ah uu la wareegaya;
- iv. Ogeeysii mas, uulka hormuudka ka ah, qofkii soo ogaada waa in uu ogeeysiiya

mashruuca GW4R, fuliyeyaasha dawladda goboleedyada iyo xiriiriyaha mashruuca ee wadanka, kaas ayaa asana ogeysiin doona bankiga aduunka iyo maamulka goobta ee mas, uulka ka ah hidaha iyo dhaqanka (wax ka yar 24 saac);

- v. Ahmiyada iyo muhiimada ay leedahay helitaanka waala qiimeyn doona iyada oo loo eegaya sharuuda kala duwan tasoo la xiriito hidaha iyo dhaqanka iay kujirto bilcsanaanta, taariikhaha, cilmi baarista, qiimeeynta bulsha iyo dhaqaale
- vi. Go, aamada sidii loo hayn laha helitaanka waala gaaraya ayadoo gundhig utahay qiimeynta sare waxaa qayb ka noqon kara isbadal ku yimaado qaabaynta mashruuca (haddii helitaanka nqotay mid aan laga nqon karin in uu si ahaado dhaqamada duugoobay ee muhiimka ah ilaalinta, ku dadaalistas, soo celinta ama badbaadinta;
- vii. Fulinta go, aanada ee khuseeya helida maamulada;
- viii. Shaqada dhismaha waxaa la sii wadi karaa kaliya marka oglaansho lasiiyo maamulka ku shaqada leh, xiroiriyaha mashruuca ee wadanka iyo Bankiga aduunka kadib go, aamada la xiriiro badqabka dhaqa si buuxda loo fuliyey;
- ix. Haddii taahitaan uu dhaco xiriir aan joogta ahayn ee helitaanka wax dugoobay aan mashruuca lagu caddeynint (ayna saameyneyso jadwalka guud ee shaqada), qandaraaslaha waxa uu soo codsan kara wakhti kordhin. sidaasi darteed, qandaraslaha xaq uma lahan noockasta oo magdhow ah ama uu codsado wax si toos ah ula xariiro fulinta helitaanka waxyaabaha qadiimiga shaqo iyo ilaalinba.

Lifaaqa 8: Tixraaca Shaqo ee Maamulida iyo taageerida khataraha amni

Asalka

Asalka latalinta

wasaaradda biyaha iyo krontada waxay ku casuumeysaa shirkadaha caalamiga ah ee la aqoonsanyahay eek a shaqeeya arrimaha maamulida khataraha amni ¹⁰ in ay soo gudbistaan dalabkooda shaqo latalin ku naqshadeysan taageerida mashruuca biyah, kaas laga fulin doona cabirka yar ee biyo galinta kaabaysha waxa lagu caddeeya dagmooyinka guud ahaan soomaliya.

Wakhtiga ku xiran, wakhti yar latalinta waxaa laga codsanaaya aqoonsi, qiimeeynta iyo yareeynta badqabka khataraha amni ee la xiriiro, guud ahaan deegaanada kala duwan ee mashruuca, dhamaan shaqaalah mashruuca, qeeybaha uu saameeyey mashruuca iyo hantida. Tan waxaa laga codsanayaa xiriiriyaha mashruuca ee dawladda Qaranka Somaliland (xiriiriyaha mahruuca wadanka) dawladda goboleedyada qeeybta fulinta mashruuca horumarinta ISO 31000-cabashada maamulida khataraha.

Dukumiintiga qiimeeynta mashruuca (qorshah qiimeeynta dukumiintiga) waa fura xukumi doona dukumiintiga latalinta. Si gaar ah ayaa loo siinaya dukumiintiga qiimeeynta xiriiriyaha mahruuca wadanka.

Asalka mashruuca

Guud ahaan soomaliya waxaa yar ma ahane deegaan ahaan waa isku mid illaha khuseeya khataraha iyo dabiici ahaan hatarta ee amniga aadana. Xaqiiqa marka laga tago waxaa jiro laba waxyaabood uu furo u ah: (i) doorka dhexe ee qabiil iyo bulshada heer ahaan qaabka dhismeedka; iyo (ii) baahsanaanta iyo joogteynta kooxda xagjirka ee Al-Shabaab (AS) ay ooga soo horjeedaan guula isdaba jooga ee dawladda ka gaartay, iyo kaa shanayaa sxbadooda caalamiga ah iyo dwolada goboleedyada; khilaafyadaan waxay si kal duwan ooga socdaan bulshadad deegaanka.

Labadaan saameyn waxaa laga codsanaaya horumarinta khataraha amni qiimeeyntooda iyo qorshaha maamulka ee mashruuca biyo galinta, fulinta mashruuca eel aba heer dawladda goboleedka ilaa deegaanada hoose iyo meelaha mshruuca laga fulinaayo – meelaha kala duwanaanta dhibka qabiilka iyo jufooyinka qaabeeynta dhaqdhaqaaqa, iyo meelaha ay ku xoog ahaan baahsaneyn dhoola tuska maleeshiyaadka ee tixgalin saameyn leh.

ujeedooyinka iyo baaxada shaqada

ujeedooyinka

tixraaco shaqada waxa uu salka u dhigayaa, shuruucda, mas'uuliyadaha oee guddiga maamulida khatarah amni caawinta latalinta xiriiriyaha mashruuca ee wadanka iyo fuliyeyasha mashruuca dawladda goboleedyada si ay u xiriiryaan saameyntooda maamulida khataraha amni meelaha mashruuca ka socda.

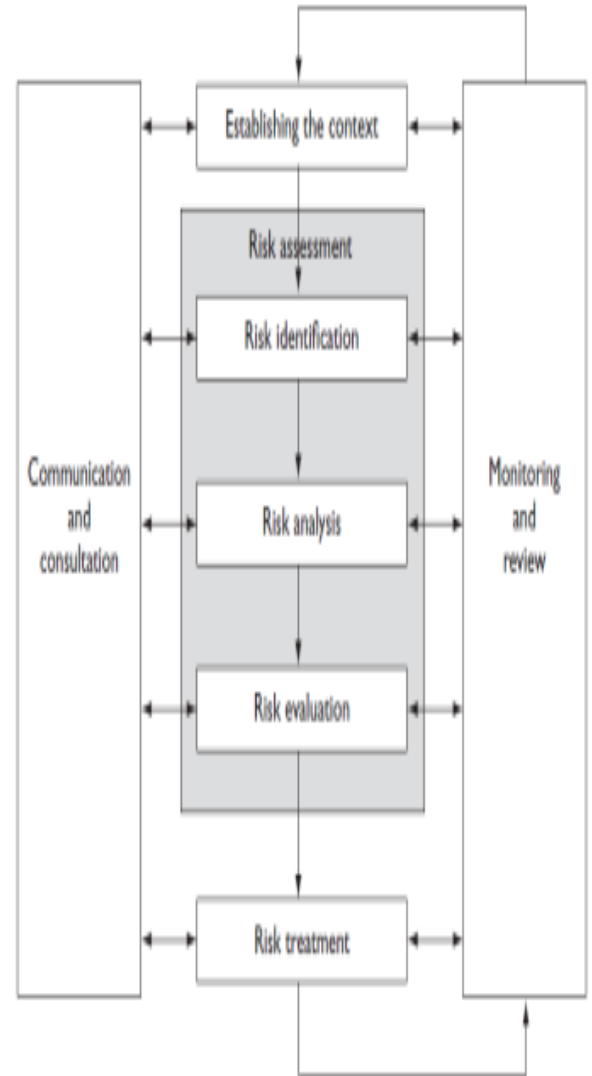
Ujeedooyinka latalintaan waa in awood loo siiyo xiriiriyaha mashruuca ee wadanka in si dhakhso ah: (i) in uu caddeeyo illaha la xiriiro ee khataraha iyo yareeyntooda cadeynta amniga iyo badqabka la xiriiro khataraha amni ibni aadamka dhamaan goobha laga fulinaayo iyo guud ahaan shaqaalaha mashruuca. qaybaha uu saameeyey iyo hantida, iyo (in uu ka caawiyo in lasameeyo hananka maamulida badqabka amnigat ayadoo la eegaayo ISO 31000.

Hanaanka maamulida amniga waxaa lasiinayaa wakhti, iyo in tayo ahaan loo caawiyo madaxa mashruuca ee wadanka iyo fuliyeyasha mashruuca ee dawladda goboleedka, iyo sidoo kale qandaraaslayaasha.

1.1. Waxyaabaha laga rabo in ay gaarsiso

Latalinta waxyaabaha laga rabo in qabato waxaa kamid ah: (i) in ay soo saran qorshaha maamulida amniga (SMP) in ay maamulaan guud ahaan hirgalinta mashruuca; (ii) meelaha laga fulinaayo mashruuca in ay soo saran warbixin faahfaahsan ee qiimeynta badqabka sida ay ukala horeeyaan goobaha (taas oo lagu cadeeyey xiriiriyaha mashruuca ee wadanka, howlaha kooxaha deegaan ahaan waa in la tixgaliyaa); (iii) xirfada iyo awood wareejinta ayadoo loo marayaa macalinimada, tababarida iyo horumarinta xiriiriyaha mashruuca ee wadanka xiriiriyaha mashruuca ee wadanka iyo dawladda goboleedyada qaybata fulinta mashruuca xiriiriyaha amniga ee fulinta qorshaha maamulida amniga¹¹; iyo (iv) dulucda shuruudaha, in loo sameeyo lasocda wakhtiyeeysan-ee taageerida maamulka badqabka amniga guud ahaan mashruuca inta lagu guda jiro wareega mashruuca.

qiimeeynta khataha amni iyo qorsha maamulida amniga hanaanka waa in looga cabtaa qaabka wanaagsan ee caalamiga ah ee shirkadaha u dhaqamaan (ku dhaqanka shirkadaha caalamiga ah ee aduunka) per ISO 31000, *maamulida khataha – qawaaninta iyo hagitaankooda (2018)*. Mashruuca iyo heer gobol qorshah

maamulida amniga waa in la, aas marka loo eego shanta heer uu ka koobanyahay lagu faahfaahiyey ISO 31000 (eeg sawirka 1).

Sawirka 1: ISO 31000 hanaanka

Guddiga maamulida khataraha amni waa in loo qalabeeyey si kufilan xiririyah mashruuca ee wadanka xiriiriyaha amniga in uu dib u eego uuna habeeyo qiimeeynta khatarah amni maamulida qorshah amni si loo gaaro baahida loo qabo ee mashruuca guud ahaan fulinta wareega mashruuca. guddiga maamulida khataraha amni sidookale waa in ay xaqiijiyaan qorshaha maamulida amniga in uu waafaqsanyahay dhamaan shuruucda dawladda iyo Bankiga aduunka iyagoo hagaayo hanaaka kala fogaanta ee COVID-19-la xiriiro cabirada kal fogaanta.

Iyada oo la raacayo jiheeynta xiriiriyaha mashruuca ee wadanka, tatalinta waxay lahaaneeyaan xiriiriyaha amni si loo xaqiijiyo ku dhaqanka shirkadaha caalamiga ah ee aduunka -cabshada maamulida amniga heeraka mashruuca.

2.2 Baaxada

Guddiga maamulida khataraha amni waa in ay ka shaqeeyaan heer qaran iyo heer gobol. Habeeynta amniga mesha shaqada, ay kajirto isticmaalka ciidamada dawladda u adeega ama udiwaan gashan iyo ciidamada ilaada ee la ogolaaday, mesha loo baahdo, waxaa nidaamin doona qandaraaslayaasha iyo IPs, waana in ay ahaadaan marka loo eego e *xuska kudhaqanka wanaagsan ee qiimeeynta iyo maamulida khatarah iyo saameeyntooda iyada oo la isticmaalaayo shaqalaha amniga*¹². Qiimeeynta khataraha wa in lasameeya ka hor inta aan la howlgalinin adaagyada amni ee mashruuca wado.

Inta uu soconaayo

Mudada ugu dhow guddiga maamulida khataraha amni waxaa go, aamin doono xiriiriyaha mashruuca ee wadanka ayadaoo lagu bees gareeynaayoo (i) dalabka macamisha dukumiintiyada dib loo eegay, (ii) tababarka mcaamiisha iyo shaqada haggida, (iii) waajibaadka iibka and (v) tixgalinta miisaaniyada. Taas ay xaqiijiyeen xiriiriyaha mashruuca ee wadanka, latalinta waxaa loo kala qaada gabal gabalwaxtiga howlgelinta. Shirkada waa in ay soo jeedisaa wakhtigeeda howlgalinta iyo miisaaniyada ee tixraaca shaqo/ RFT.

2.2.1 Falanqeynta khataraha amni

guddiga maamulida khataraha amni:

- i. Inta lagu guda jiro bilaawga mashruuca, waa in lasameeya habka faahfaahsan ee qabyo qoraalka (ay kujirt waxyaabaha loo isticmaala ee wax lagu cabiraayo, su, aalaha, meelaha diirada lasaaraayo, adeeg ciidan oo gaar ah tixgalintiisa, iwm.) meelaha gaarka ah ee maniga iyo falaqaynta khataraha iyada oo la codsanaayo in uu saxiixo xiriiriyaha mashruuca ee

- wadanka iyo habka loo sameynaayo.
- ii. xiriirka dhaw ee madaxa mashruuc wadanka iyo dadka matalaayo dawladda goboleedyada ee qaabilsan fulinta mashruuca waa in ay sameeyaan booqashada mehas ayadoo la isticmaalaya caddeynaha wadajiro goobta qandaraas hoosaadyada, howlaha goobaha gaarka ah ama ama qayb howlaha goobta, taas oo gundhig u noqoneysa qiimeynta khataraha amni- qorshaha maamulida amniga.
 - iii. Iyada oo la sameynaayo cipmi baaris ee qiimeynta booqashada goobta, sameeynta faahfaahinta heer degmo ee giimeeynta khataraha amni goobha la cadeeyey ee mashruuca falanqeynta waa in ay ku qotontaa fahamka deegaanka ee bulsho iyo siyaasad; helitaanka dhaqaale; jawiga qabiilka, suurtagalnimada ah in amniga iyo howlaha mashruuca loo isticmaalo; dadka laga tirade badanyahay iyo barakacyaasha, ganacsatada iyo kooxa iimaha saameynta; dhacdooyinka siyaasadeed taariikhda dhaq dhaqaaqa shacabka jiritaanka iyo suurtagalnimada in ay dhacaan fowdlo iyo xiisado; xaalka xagjirnimada ee saameynta argagixisada iyo mamnuucida; caddeymaha dadka nugul iyo dadka la takooro waa in loo sameeya ilaalin gaar ah; falanqeynta siyaasada dhaqaalaha eek u hareeysan helitaanka dhaqaalaha; saameynta siyaasadaha jiro iyo xiisadaha bulsho; iyo tixgalinta helitaanka ay kujirto bad qabka bay'adda iyo bulshada.
 - iv. Iyada oo lagu saleynaayo helitaanka iyo ISO 31000 ee heer caalami, horumarinta kalsooniida aaga-ku sameeynta qiimeeyn gaar ah dukumiintiyada khataraha amni, ay kujiraan cabirida khataraha iyo baabi, intooda (qorshah maamulida amni bulsho iyo bii, adda), waa in loo sameeya si joogta ah ayadoo lal kaashanaayo madaxa mashruuca ee wadanka.
 - v. Qiimeynta khataraha amni iyo qorshaha maamulida amni ay soo saraayan latinta guddiga maamulida khataraha amni waa in loola dhaqmaa si kalsooni ah waana in ay kamid ahaadaan hntida mashruuca uu maamulo madaxa mashruuca ee wadanka; waa in aysan la shaqeeynin qolo kale ogolaansha la, aanta madaxa mashruuca wadanka

Guddiga maamulida khataraha amni waxa uu si toos ah Muqduusho ku siinaya caawimaad guri ee madaxa mashruuca wadanka iyada oo loo xilsaaray xiriiriyaha amni ee mashruuca. Mar mar, shirkada waxaa laga codsanayaa in ay shaqaalo udirto meelaha shaqada ee aagga mashruuca si loo sameeyo falanqeynta mashruuca, validation activities iyo suutagalnimada hawlaha tababarida. Shaqooyinkaan waxaa la qaban doona iyoo la fulinaaya cabirada dawladda iyo Bankiga aduunka hagintaankiisa ee la xiriito kala fognaanta cudurka COVID-19.

Dhamaan dhaq-dhaqaaqyada ay sameeynayaan guddiga maamulida khatarah amni iyada oo hoos joogta latalinta, waxaa kujiro qiimeynta khataraha iyo la xiriirida mashruuca iyo qaybahiisa, waxay noqon doonta mas, uulida kaliye ee shirkada. Labada dawladda Qaranka Somaliland ama bankiga waa in lagula xisaabtamaa ficil kasta oo dhaco ama ay qaado shirkada. Shirkada waa in ay xaqiijisaa darafka seddexad eek u haboon mas'uuliyada shaqaalaha ceeymiska soomaliya.

2.2.2 Qorshaha Horumarinta maamulka amniga

Guddiga maamulka khataraha amni ee mashruuca qorshaha maamulida amni, si loo taageero fulinta mashruuca, howlaha furintaanka. Qorshaha maamulka amniga waa in ay kujiraan:

- i. Caddeyn cad ee khataraha amni iyo yareeyntooda meelaha mashruuca laga fulinaayo, sikaale khatarah la acdeeyey tacadiyada haweenka dhowrida badqabka;
- ii. Howlaha shaqa qoraaleedka mashruuca waa in la fuliyaa;
- iii. Ka talinta maamulida khatarah amni should waa in ay kujirto qandaraaska miisaaniyada mashruuca qandaraaska;
- iv. Korjoogteynta iyo kormeerida cabashada iyo hanaanka maamulida amniga qandaraaska;
- v. xasaradaha qorshaha maamulda deganaanta ded dega ah;
- vi. kharashaka loo qoondeeyey ee hanaanka maamulida amniga qandaraaska;
- vii. falanqeynta isticmaalka jilaayaasha amniga ee shaqooyinka la xiriira mashruuca; iyo
- viii. Tixraac shaqooyinka dadka amniga deegaanka qaabilsan, ay kujirto xoojinta ku haboon nidaamka anshaxa iyo isticmaalka xooga.

2.2.3 fulinta qorshaha maamulida amniga (SMPs)

Guddiga maamulida bad qabka amniga waxay caawimaad dheeri ah siin doona madaxa mashruuca iyo fuliyayaasha mashruuca qorshaha maamulida amniga, waxaa kujiro:

- i. Qaadashada dad deegaanka ah ee wax ka qabta amniga iyo hanuuninta heerka mashruuca codsaday
- ii. Ka caawinta isdhecgalka iyo tababarida ee madax mashruuca wadanka iyo xiriiriyaha amniga;
- iii. doorashada, korjoogteynta, hantofhowrka iyo kormeerida waajibadka dadka amniga ka shaqeeyaanayo;
- iv. ka taageerida madax mashruuca horumarinta mashruuca-habka balaaran ee warbixinta amniga; iyo
- v. sida uu codsaday mashrax mashruuca, in loo sameeyey tababarka maamulida guriga iyo macaliniinta.

2.2.4 sii wadida ka talinta mashruuca si guud maamulka amniga

Sida qaybta ka ah wajibaadooda shaqo/ RFT, guddiga maamulka badqabka amniga waxa uu bixin doona ikhtiyaar eela socodka, arrimaha la xiriira caawinta amniga ee madax mashruuca wadanka, ay kujirto:

- i. marka lagama maarmaan utahay in in warbixinta kooban amnia lasiiyo meelaha mashruuca laga fulinaa ee xaalada guud ee amniga sida iyo sida uusaameynta wanagsan ugu yeesho mashruuca
- ii. hubinta amniga qandarasleyaasha iyo waajibaadka madaxa mashruuca; iyo
- iii. waajibaadka warbixinta udanbeysay ee qorshaha maamulida amniga amashruuca.

Warbixinta latalinta iyo wakhtigeeda

Inta lagu guda jiro latalinta, shirkada waa in ay diyaarisaa warbixinada loo gudbinaayo madaxa mashruuca ee wadanka. Sawirka labaad waxa uu sheegayaa dulucda, tayada iyo wakhtiga soo gudbinta warbixinta. Dhamaan warbixinada waaweyn waa in ka koobnaadan ee warbixinta kooban ee fulinta oo ah ingiriis iyo somalia. warbixinta waxaa loogu soo gudbinaaya madax mashruuca ee wadanka si combutareys ah

Curinta warbixinada waa in ay ka koobnaataa, ugu yaraan:

- i. Abaabulida xubnaha kooxda iyo astaamaha saadka;
- ii. Dib- u eegsita dukumiintiyada iyo soo koobida bilaawga howlaha la xiriiro kuwaas oo u baahan in la qabto iyo waajibaadka madaxa mashruuca wadanka. Warbixinta waa in ay keentaa dareenka madax mashruuca wadanka liiska waxyaabaha suurtagalka ah kaas oo balan qaadayo dareenka hore;
- iii. Guud ahaan iyo faahfaahinta shaqada asataamaha barnaamijka faanka hwolegada, xiriirka laleh shaqooyinka iyo wadooyinka khatarta ah; iyo
- iv. Dulmarka khariirada maamulka shirkada, xiriirka iyo isku dabaridka hanaanka xiriirka laleh (i) qorshaha maamulka amni (ii) isku habeenta amniga maamulka qandaraaska.

Warbixinta horumarada bilaha waa in lasoo kooba lasoona gudbiyaa i4 maalin gudahood ee warbixinta bisha, adigoo soo gudbinaan warbixintaan soo socota:

- i. Warbixinta kormeerka billaha ee wajibaadka iyo fulinta qorshaha maamulida amniga, ay kujirto jawaabta qeexan ee guddiga qorshaynta bulsho iyo deegaan;
- ii. Warbixinta fulinta qorshaha amni waa in loo qaabeeya warbixinada hanaanka wareega ee Bankiga aduunka;
- iii. hagaajinta, marka lagama maarmaan tahay, heerka mashruuca iyo dadka deegaanka cabirada khataraha amni; iyo
- iv. si dhakhsa ah waxii tagay, joogo, iyo mustaqbalka qorshaha shaqo.

Shuruudaha warbixinada waa in ay kujiraan waxyaabaha laga rabay in ay qabtaan, sida mashruuca qorsaha maamulka amniga iyo qorshaha maamulida amniga.

Isreebreebka

Wajibaadka shirkadaha maamulida amniga

guuleestayaasha guddiga khataraha amni waa in ay kujiraan soo jeedinta mashruuca nambarkooda iyo nooca shaqaale iyo mudada shaqaleynta shirkada, ay lasocota qoraalka taariikhda waxbarasho iyo khibrad shaqo, taas oo loo baahanyahay si shaqada loo qabto loona dhameystiro dhamaan shaqooyinka wakhtiga hoose lagu sheegay. Shirkada waa in ay keenta ku haboonaanta 'shahaadad asluub wanaaga, taas oo ay caddeeyeen maamul awoodiisa leh, shaqaala kasto oo la shaqeeyey shirkadaan.

Waa in ay sameeysaa isku daba ridkeeda bilaabashada taaso ay kujirto dhamaan xafiisyada meelaha ladagaaayo gaadiidka, daabulida, qiimeeynta, baaritaanka, COVID19 iyo baaritaanada kale eecaafimaad, ilaalinta badqabka, adeegyada xoghaynta iwm. Mudo xileed hal bil waa in ay kujirtaa

bilaabida qorshaha shaqada ee ka bilaabato saxiixa heshiiska howlahaan iyo ka hor adeega furitaanka

Lifaaqa 9: waxyaabaha ka soo baxay latashiyada saamileeyda

latashiyada saamileeyda ee ku qoran ingiriis&Somali iyo aalahadaha mashruuca u adkeysiga biyaha dhulka ee Soomaalilaan (Somaliland), 4th December 2021, 10 am -12.30

ujeeddada latashiga: in la helo wax ku darka iyo soo jeedimaha si loo wanaajiyo qorshaha bilaabid saamileeyda, bii, adda iyo qaab-dhismeedka maamul bulsho ahaan iyo qaabdhismeedka qorshah dib u deegaanmeynta (dukumiintiyada qabyo qoraal ah ayaa lala wadaagay dadka lagu casuumay).

Ka soo qay galayaasha: dad matalaayey dadka bahwadaagta la ah qaybaha biyaha iyo dad aan macnaha lahayn eek a kala socday dawladda Qaranka Somaliland iyo dawladda goboleedyada

wakhtiga	fadhiyada	Dadka hogaaminaayey
9-9.15	Furintaanka horudhaca mashruuca	Abdirizack Mohamed Muhumed Agaasimaha guud wasiirka tamarta iyo kheyraadka biyaha (MoEWR) Suban Nur, xiriiriyaha mashruuca
9.15-11	Talaabooyinka yareeynta khataraha bulsho iyo qorshaha bilaawaga saamileeyda iyo doodaha Qorshaah waxaa kujira maareeynta deegeemynta qaab dhsimeedkooda iyo doodaha SEAH jawaabaha iyo ka hortaga	Abdihameed Hassan, u qeybsanaha badqabka
11-11.15	Nasasho caafimaad	
11.15-11.45	talaabooyinka yareeynta khataraha amni ee bii,ad ahaan iyo bulsho ahaan	Najeeb Abdullahi Ahmed khabiir arrima bay'adda
11.45-12.30	Doodaha iyo xiritaankooda	Abdirizack Mohamed Muhumed, agaasimaha guud Wasaaradda tamarta iyo kheyraadka biyaha (MoEWR) Suban Nur, xiriiriyaha mashruuca

Kasoo qayb-galayaasha

Magaca	doorka, hay'adda uu ka socda	Email
Ayan Said	RCRF Project, GBV Expert	Ayan Said <ayanita.mof@gmail.com>
Adow Mohamed Adan	Khabiir sarre ee arrimaha badqabka bulshada	adow46@gmail.com
Said Mohamed Said	PRADO Aid Development organization - Garowe - Puntland - Somalia	Prado.org123@gmail.com

Muhumed Hussein	Lataliye arrimaha badqabka	Muhumed.hussein@gmail.com
Mohamed Cartan	Gasiir Development Forum (GDF)	mohamedartan22@gmail.com
Ahmed Mohamed Adan	WASH project manager	sarabay23@gmail.com
Abdishakur Isse Hash	wasaaradda maailyada ee Galmudug Somalia, qaabilsan arrimaha badqabka bulshada	daangaab10@gmail.com .
Mohamed Cartan	Gasiir Development Forum (GDF), Dhahar, Sanaag.	mohamedartan22@gmail.com
Ibrahim Ambar	Concern Worldwide	ibrahim.ambar@concern.net
Jaffer Aminullah	Action Against Disasters Somalia, (AADSOM), maamulaha mashruuca	jaffer.aminullah@aadsom.org
Rahmo Omar	RCRF, Hirshabele uqaabilsan arrimaha bulshada	rahmoomar9@gmail.com
Ahmed Mohamed Hasan	Director of Hydrometeorology Wasaaradda tamarta	hydrometeorology@moewr.gov.so
Sadia Yusuf Abdi	Khabiir arrimaha haweenka, wasardda tamarta	Sacdiyo214@gmail.com
Suban Nu	Xiriiriyaha mashruuca, wasaarda tamarta	Subannur38@gmail.com
Najeeb Abdullahi Ahmed	Arrimaha deegaanka, SEAP-PIU wasaaradda tamarta	Najiib_98@hotmail.com
Abdihameed Hassaan	Badqabka arrimaha bulshada, SEAP-PIU (wasaaradda tamarta)	abdihamid12@gmail.com
Kafi Nidamudin Adam	Arrimaha Badqabka bulshada mashruuca biyoole, Puntland/ dawladda Qaranka Somaliland	kaafinidam@gmail.com
Abdi Nur Abuu	Lataliye arrimaha bii, adda iyo isbadalka cimilada, SWS Wasaaradda bay'adda	abdifarmer01@gmail.com
Ummul Khair Mohamoud	Lataliye arrimaha bii, adda iyo isbadalka cimilada, Galmudug wasaaradda bay'adda	khairiamahmoud9@gmail.com
Yassin Ahmed M.	Lataliye arrimaha bii, adda iyo isbadalka cimilada, Hirshabelle wasaaradda bay'adda	honyaaska@gmail.com
Iman Abdullahi	CARE International	iman.abdullahi@care.org; gure.farah@care.org

Abdirashid Haji	Concern Worldwide	haji@concern.net; ahmed.dirshe@concern.net
Dr Jiran	Mercy Corps	djiran@mercy Corps.org agedi@mercy Corps.org
Suleiman Ahmed	Danish Refugee Council (DRC)	suleiman.ahmed@drc.ngo william.babumba@drc.ngo
Mohamed Geelle	Relief International	mohamed.geelle@ri.org
Ibrahim	International Medical Corps (IMC)	
Khadar Ahmed	ANPPCAN-SOM	anppcansom.mogadishu@gmail.com / khadar.ahmed@anppcansom.org
Ahmed Sheikh Ahmed	Chemonics International inc.	asheikhahmed@somaliasfsa.com / bclay@somaliasfsa.com,

Soo koobida ingiriis&Somali ee arrimaha la xiriiraha cabirka yareeynta

	<p>wasaradda tamarta iyo kheyraadka biyaha waxay soo jeedisay warbixin faahfaahsan ee la xiriiro arrimaha bulshada iyo bii, adda mashruuca cusub GW4R sidookale waxaa lasoo jeediyey qodabada cabirka yareeynta ee qaab dhisheedka maamulka buslada iyo bii, adda, qorshaha bilaabida saamileeyda iyo qaab-dhismeedka qorshaha dib u dajinta ee saamileeyda. Waxuu ahaa wax ku sii kordhin guud ahaan dulucda mashruuca iyo qorshayaasha diirada lagu saaro uu soo bandhigaya agaasimaha guud.</p> <p>Waxyaabaha furaha u ahaa qaab-dhismeedka, arrimaha, siyaasadaha iyo saaladah loo adeegsanayaa laga hadalay ay ku jirtay;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ujeedooyinka guud iyo caqliyada bii, adda iyo qaab-dhismeedka maamulida bulshada. - soo jeedin aad uqoto dheere ee qaab dhismeedka siyasada ahan iyo sharci ahaan firsadaha jira iyo farqiga u dhaxeeya ayadoo tixgalin la siinaayo bii, adda iyo badqabka bulshada; - helitaanka dulucda guud ee Bankiga aduunka ee aariimaha bii, adda iyo badqabka bulshada fahanka saamileeyda iyo ogaanshaha kala duwanaanta ee qyanta qiimeynta bulsho iyo bii, adda. - suutagalnimada khataraha buslahada iyo deegaanka ee mashruuca ayaa loo soo jeediyaay si faahfaahsan kasoo qaybgalayaasha saamiyeldada kulanka. Cadeeymaha khataraha, qorsheynta cabirka yareeynta iyo xiriirka saamileeyda kala duwan ayaa aad ugu hadleen dadka k takhasusay arrimaha bulshada. Sii waditaanka qorshaha bilaabida saamileeyda mashruuca sidookale la xiriiriyey. - Sidoo kale waxaa laga hadlay cabashooyinka iyo farsamooyinka dib uhagaajinta iyo talaabooyinka iyo qaababka ay usoo kacayaan / dib uhagaajinta cabashooyinka mashruuca waa lasoo jeediyey. Tan waxaa kujirto in si kalsooni ah loola dhaqmo waxyaabaha xamaasada leh, ay kujirto dacadiyada haweenka. - Yacadiyada haweenka difaacida iyo ficilada qorsheysan ee mashruuca waala soo jeediyey si looga jawaabotacadiyada haweenka/ tacadiyada kufsiga iyo galamada la xiriiro iyo khataha mashruuca. ay kujirto saxiixa nidaamka dhamaan shaqaalaha mashruuca iyo dulucda caqabadaha muranada dhulka, fariimaha yareeynta maamulka deegaanmeeynta iyo mahdhowga, ka hortaga wax kasta oo carqaladeeynaayo daahfuranan iyo kulag lahanshaha mashruuca ee barnamijyada la xiriira saamileeyda. 		
	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">Arrimaha lasoo hadal qaaday</td> <td style="width: 50%;">Sida mashruuca loogu wajihi doona</td> </tr> </table>	Arrimaha lasoo hadal qaaday	Sida mashruuca loogu wajihi doona
Arrimaha lasoo hadal qaaday	Sida mashruuca loogu wajihi doona		

1.	Doorka hay'addaha iyo shaqooyinkooda ee fulinta mashruuca labada dhinac dawladda Qaranka Somaliland iyo dawladda goboleedyada in si cad loo caddeeyo	Agaasimaha guud waxa uu qodobeeyey kuwa horay loo yaqaanay ee hay, addaha ah ee iskubdaba ridka shaqooyinka mashruuca wadahalada socda ee dadka sida tooska ugu shaqada leh saamileeyda mashruuca dhamaan wajiyada mashruuca qaybta fulinta mashruuca waxay lahanayaan ma, uuliyadda guud ee mashruuca kuwaas oo ku shaqeyn doona xarunta was iyo kheyraadka biyahaada tamarta iyada oo matalaad kuyeelan doona dhamaan dawladda goboleedyada. Warbixino dheeraad ah ee shaqooyinka mas'uuliyada si cad ayaa loo qeexi doona dukumiintiga mashruuca si si fiican loogu fahmo. Iyo qaar kamid ah dukumiintiyada mashruuca waalala wadaagi doona dhamaan dadka bahwadaagta la ah mashruuca.
2.	Caddeyn ku saabsan kobaca iyo horumarada mashruuca	Mashruuca waxa uu kujiraa diyaarin; waxaa jiro horumar bilaaw ficcan ee dhinacyada fulinta mashruuca ee heerka horumarinta mashruuca.
3	Sideey soomalida u aqaybsan doontaa/raadi xogta iyo warbixinda wadama dariska ee mashruucaan?	Xarunta horumarinta xogta wa la hormarindoona ee masgruuca heer gobol. Wasraadda tamarta waxay ka shaqeyn doonta aasaasida farsamooyinka sida howlagalinta xarunta uru goboleedka igad ee wadaagista xogta ee wadamada dariska ah.
4	Diirad saarista si caqliyeesan ee mashruuca biyaha aan la isticmaalin dush sareeee biyah wadanka.	Mashruuca waxa uu diirada saarayaa indha indheeynta biyaha hoostooda, qaaradeynta uuna soo saaro biyaha kheyraadka dhulka hoostooda ee wadanka intaas waxaa sii dheer isticmaalka kheyraadka biya ee hada yaala. Taas ay sababtay roobab la, aanta iyo abaar joogta ah, isticmaal aan ku filneyn, iyo kaabayaasha biyaha oo duqoobay, wasaaradda tamarta waxay u arkaan fursada mashruucaan ee badalka u ah.
5	Sidee shaqooyinka mashruuca loo hilgalinaa?	Ujeeddada mashruuca waa in uu kor uqaadao awooda. Dawladda Qaranka Somaliland waxay u ogolaaneysaa dawladda goboleedyada in ay howlahooda qabsadaan, dawladda Qaranka Somaliland iyo bankiga aduunkan way kor joogteynayaan.
6	Sidee mashruuca uga adkaan doona arrimaha xuduudaha dawladd goboleedyada ay kujirto Somaliland?	Naqshadeeynta mashruuca waxaa hagi doona by wada tashi iyo Isfahan dhamaan saamileeyda gaar ahaan bulshada kafaa, iideysaneysa, si looga hor istaago fulin laanta mashruuca khilaafyada iyo heshiis la, aanta. Maareeynta goobaha ay ka jirto xamaasada xuduudaha, waxaa jiro wadatashiyo usocda madax saree e dawladda.
7	Side mashruuca u maareeyn doona khatarah amni?	Khatarah amni ee bulsho iyo bii, adda waa in lacadeeya in la khariiradeeyo lana yareeyo saameeynta uu mashruuca ku leeyahay iyo saamileeydaba.

		<p>Mashruuca waa in uu lahaadaa dad kubaraha oo heegan u ah arrimaha buslahada iyo bii, adda saameynaya si looga taageera fulinta aaladaha la xiriir bulshada.</p> <p>Mashruuca waxa uu munaanta siin doona awood dhisida iyo taageerada fulinta xarumaha iyo waaxyaha.</p> <p>Wadaagista xogta ee saamileeyda iyo farsamooyinka xuriyada arragtida and iyo cabashooyinka waala sameeynaya waana lala xariiraya saamileeyda mashruuca si si wanaagsan loogu siticmaalo. Waxaa kaloo jiri doona in si kalsooni leh loo maareeyo cabashooyinka xamaasada leh sida tacadiyada haweenka.</p> <p>Mashruuca waxa uu xoogga saari doona yareeynta khataraha bulsho.</p>
8	Wasaraada tamarta iyo kheyraadka biyaha masameysay qaradeeyn ee meelaha farqiga kajiro ee heer dawladda gobleed iyo heer federaal?	Qaaradeeynta wali lama dhameystirin
9	Side ayuu mashruucaan bulshada u caawin doona?	Bulshada waxaa lasiin doona adeeg bulsho oo fiican, waxaa sidoo kale lagu tababari doona sideey u siticmaali lahaayeen barta biya.
10	Mashruuca Malaga fulin doona magaalooyinka iyo baadiyaha?	Mashruuca waxa uu sameeyn doonaa daraasad suurtagalnimaha ah ee meelaha mashruuca laga fulin karo; sidoo kale mashruuca waxa uu sameeyn doona ka qaybgalka bulshada
11	Side ayuu mashruuca u xalin doona muranada dhulkadhulka waa ilaha ugu weeyn ee khilaafaadka iyo muranada dhulka, iyo isku milanka goobaha kheyraadka biyaha.	Dadka dagan ama isticmaala dhulka waala qaadaradeeyna heshiisna waalala galaa dhamaan kooxaha ay kujiraan dawladda hoose iyo duqa magaalada.
12	Isku xirka hay'addaha kal duwan ee dawladda goobaha gaarka ah ee khabarada, tusaale, arriamah bay'adda; siyaasadaha lagu caddeeyey soojeedimaha, agaasinka bay'adda ayaa mar hore ka shaqeysay;	Mashruuca waxa uu la shaqeeyn doona qaybaha kala duwan ee dwolada si loo wweyneeyo khabarada loogana qayb qaato taageerada mashruuca.

faalooyinka/doodaha

ka qaybgalayaasha waxay ooga qayb qaateen kulanka si buuxda wayna lawadaageen aragtiyada ooda iyo soojeedimahooda. Kaar ka mid ah ka soo qaybgalaaysha waxay daneynaayeen lahaanshaha dhulka iyo sida mashruuca looga fulinaayaa baadiyaha ayadoo ay sababin wax khilaaf ah qabiilada dhexdooda. Waxa ugu weeyn ay daneeynaayeen ka soo qaybgalaaysha haddii ay dawladda si guud mas, uul oogtahay fulinta mashruuca for project execution ama haddii ay dawladda u daa dajineysa awoodaha dawladda goboleedyada. Sidaasi daraadeed, kasoo qaybgalayaasha way ku qanceen guud ahaan soo jeedimaha ay soo jeediyeen kooxda mashruuca.

